

שבוע יום הכיפורים

ד' – י' תשרי ה'תשס"ח (16–22 September 07)

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

קו

זת המזמור קאי על הקודם, ואמר המשורר הודו לה' על שעשה לנו עוד ניסים מה שלא זכרנו מקדם כאשר מי ימלל גבורות ה' אם באנו לספר מי יוכל למלל הכל:
 א הללויה | הודו ליהוה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ב מִי יִמְלֵל גְּבוּרֹת יְהוָה יִשְׁמִיעַ כְּלִי־תְהִלָּתוֹ:
 ג אֲשֶׁר־יִשְׁמְרֵי מִשְׁפָּט עֲשֵׂה צְדָקָה בְּכֹל־עֵת: ד זְכַרְנִי יְהוָה בְּרִצּוֹן עֲמָךְ פִּקְדֹנֵי בִישׁוּעַתְךָ:
 ה לְרֵאוֹת | בְּטוֹבַת בְּחִירֶיךָ לְשִׁמְחָה בְּשִׂמְחַת גּוֹיְךָ לְהִתְהַלֵּל עִם־נַחֲלֹתְךָ: ו חֲטֵאוֹנֵנוּ עִם־אֲבֹתֵינוּ
 הַעֲוִינוּ הַרְשַׁעְנוּ: ז אֲבֹתֵינוּ בְּמִצְרִים | לֹא־הִשְׁפִּילוּ נַפְלְאוֹתֶיךָ לֹא זָכְרוּ אֶת־רַב חֲסִדֶיךָ וַיִּמְרוּ עַל־יָם
 בַּיַּם־סוּף: ח וַיּוֹשִׁיעֵם לְמַעַן שְׁמוֹ לְהוֹדִיעַ אֶת־גְּבוּרָתוֹ: ט וַיַּגְעַר בַּיַּם־סוּף וַיַּחַרֵּב וַיִּזְלַחֲכֶם בְּתַהֲמוֹת
 בַּמַּדְבָּר: י וַיּוֹשִׁיעֵם מִיַּד שׁוֹנָא וַיִּגְאֹל מִיַּד אֲוִיב: יא וַיִּכְפּוּ־מִים צָרִיחֶם אַחַד מֵהֶם לֹא נוֹתַר:
 יב וַיֹּאמִינוּ בִּדְבָרֵי יִשְׁרָיִם תְּהִלָּתוֹ: יג מָה־רוּ שָׁכְחוּ מַעֲשֵׂיו לֹא־חָזְרוּ לַעֲצוֹת: יד וַיִּתְאוּוּ תַּאֲוָה בַּמַּדְבָּר
 וַיִּנְסוּ־אֵל בִּישִׁימוֹן: טו וַיִּתֵּן לָהֶם שְׂאֵלָתָם וַיִּשְׁלַח רוּחַ בְּנַפְשָׁם: טז וַיִּקְנְאוּ לְמֹשֶׁה בַּמַּחֲנֶה לְאַהֲרֹן
 קְרוֹשׁ יְהוָה: יז תִּפְתַּח־אָרֶץ וּתְבַלַּע דָּתָן וְאֶתְכֶם עַל־עֵדַת אֲבִירָם: יח וּתְבַעַר־אֵשׁ בַּעֲדָתָם לְהַכֶּה
 תְּלַהֲטֵה רִשְׁעִים: יט יַעֲשׂוּ־עֵגֶל בַּחֲרֹב וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לַמַּסֶּכֶה: כ וַיִּמְרוּ אֶת־כְּבוֹדְךָ בְּתַבְנִית שׁוֹר אֲכַל
 עֵשֶׂב: כא שָׁכְחוּ אֵל מוֹשִׁיעֵם עֲשֵׂה גְדוֹלוֹת בְּמִצְרַיִם: כב נַפְלְאוֹת בָּאָרֶץ חָם נוֹרֵאוֹת עַל־יַם־סוּף:
 כג וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֵם לוֹלֵי מֹשֶׁה בְּחִירוֹ עָמַד בַּפָּרָץ לִפְנֵינוּ לְהַשִּׁיב חַמְתּוֹ מִהַשְׁחִית: כד וַיִּמְאָסוּ
 בָּאָרֶץ חֲמֻדָּה לֹא־הֵאֱמִינוּ לְדַבְּרוֹ: כה וַיִּרְגְּנוּ בְּאֹהֲלֵיהֶם לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה: כו וַיִּשְׂא יָדוֹ לָהֶם
 לְהַפִּיל אוֹתָם בַּמַּדְבָּר: כז וּלְהַפִּיל זֶרַעַם בַּגּוֹיִם וּלְזוֹרֹתָם בָּאֲרָצוֹת: כח וַיִּצְמְדוּ לְבַעַל פְּעוֹר וַיֹּאכְלוּ
 זִבְחֵי מֵתִים: כט וַיִּכְעִסוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם וּתְפָרֵץ־בָּם מַגְפָּה: ל וַיַּעֲמֵד פִּינָחָס וַיַּפְלֵל וַתַּעֲצֵר הַמַּגְפָּה:
 לא וַתַּחֲשֵׁב לוֹ לְצַדִּיקָה לְדָר וְדָר עַד־עוֹלָם: לב וַיִּקְצִיפוּ עַל־מִי מְרִיבָה וַיִּרַע לְמֹשֶׁה בַּעֲבוּרָם:
 לג כִּי־הִמְרוּ אֶת־רוּחוֹ וַיִּבְטֹא בְּשַׁפְּתָיו: לד לֹא־הִשְׁמִידוּ אֶת־הָעַמִּים אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם:
 לה וַיִּתְעַרְבוּ בַּגּוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מַעֲשֵׂיהֶם: לו וַיַּעֲבְדוּ אֶת־עֲצֻבֵיהֶם וַיְהִיו לָהֶם לְמוֹקֵשׁ: לו וַיִּזְבְּחוּ
 אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנוֹתֵיהֶם לְשָׂדִים: לה וַיִּשְׁפְּכוּ דָם נָקִי דַם־בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר זָבְחוּ לַעֲצֻבֵי כְנָעַן
 וַתַּחֲנַף הָאָרֶץ בְּדָמַיִם: מט וַיִּטְמְאוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם וַיִּזְנוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם: מ וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּעַמּוֹ וַיִּתְעַב
 אֶת־נַחֲלָתוֹ: מא וַיִּתְנַם בַּיַּד־גּוֹיִם וַיִּמְשְׁלוּ בָהֶם שְׂנְאֵיהֶם: מב וַיִּלְחָצוּם אוֹיְבֵיהֶם וַיִּפְּנְעוּ תַּחַת יָדָם:
 מג פְּעָמַיִם רַבּוֹת יִצְלָחַם וְהָמָּה יִמְרוּ בַּעֲצָתָם וַיִּמְכּוּ בַּעֲוֹנָם: מד וַיִּרְא בְּצָר לָהֶם בְּשָׁמְעוֹ אֶת־רִנָּתָם:
 מה וַיִּזְכֹּר לָהֶם בְּרִיתוֹ וַיִּנְחַם כְּרַב חֲסִדָיו: מו וַיִּתֵּן אוֹתָם לְרַחֲמִים לִפְנֵי כָּל־שׁוֹבֵיהֶם: מז הוֹשִׁיעֵנוּ |
 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְקַבְּצֵנוּ מִן־הַגּוֹיִם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם קֹדְשְׁךָ לְהַשְׁתַּבַּח בְּתְהִלָּתְךָ: מח בְּרוּךְ־יְהוָה | אֱלֹהֵי

יִשְׂרָאֵל מִן־הָעוֹלָם | וְעַד הָעוֹלָם וְאָמַר כָּל־הָעַם אֱמֵן הַלְלוּיָהּ:

קז

זה המזמור נאמר על ארבעה שיצאו מצרה לרוחה צריכים להודות לה/ כי בעונש חטאם היו בצרה ובחסד אלהים נצלו ומהראוי לשבח ולספר בפני רבים:

א הָדָו לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסָדָיו: ב יֹאמְרוּ גְאוּלַי יְהוָה אֲשֶׁר גָּאֲלָם מִיַּד־צָר:
 ג וּמֵאֲרֻצוֹת קִבְּצָם מִמִּזְרַח וּמִמְעַרְב מִצְפּוֹן וּמִיָּם: ד תָּעַו בַּמִּדְבָּר בְּיִשְׁמוֹן דֶּרֶךְ עֵיר מוֹשָׁב
 לֹא מִצְאוּ: ה רַעֲבִים גַּם־צִמְאִים נַפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַפֵּף: ו וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם
 מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם: ז וַיִּדְרִיכֵם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לִלְכַת אֶל־עֵיר מוֹשָׁב: ח יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָיו
 וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: ט כִּי־הִשְׁבִּיעַ נַפְשׁ שְׁקָקָה וּנְפֶשׁ רַעֲבָה מִלֵּא־טוֹב: י יֵשְׁבֵי חֹשֶׁךְ
 וְצִלְמוֹת אֲסִירֵי עֵנִי וּבְרוּל: יא כִּי־הִמְרוּ אִמְרֵי־אֵל וַעֲצַת עֲלוּזָן נֶאֱצוּ: יב וַיִּכְנַע בַּעֲמַל לִבָּם
 כְּשָׁלוּ וְאִין עֹזֵר: יג וַיִּזְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁיַעֵם: יד יוֹצִיאֵם מִחֹשֶׁךְ
 וְצִלְמוֹת וּמוֹסְרוֹתֵיהֶם יִנְתַּק: טו יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָיו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: טז כִּי־שָׁבַר דְּלֹתוֹת
 נַחֲשֶׁת וּבְרִיחֵי בְרוּל גִּדְעָ: יז אוֹיְלִים מִדֶּרֶךְ פֶּשַׁעַם וּמַעֲוֹנֹתֵיהֶם יִתְעַנּוּ: יח כֹּל־אֲכַל תִּתְעַב
 נַפְשָׁם וַיִּגְיֵעוּ עַד־שַׁעֲרֵי־מוֹת: יט וַיִּזְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁיַעֵם: כ יִשְׁלַח
 דְּבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם וַיִּמְלֹט מִשְׁחִיתוֹתָם: כא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָיו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: כב וַיִּזְבְּחוּ
 זִבְחֵי תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה: כג יוֹרְדֵי הַיָּם בְּאֲנִיּוֹת עֲשִׂי מְלֹאכָה בְּמַיִם רַבִּים: כד הִמָּה
 רָאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וְנִפְלְאוֹתָיו בְּמִצְוֹתָהּ: כה וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעֲרָה וַתְּרוֹמֵם גְּלוּיָו: כו יַעֲלוּ
 שָׁמַיִם יִרְדּוּ תְהוֹמוֹת נַפְשָׁם בְּרַעַה תִּתְמוּגַג: כז יִחוּגּוּ וַיִּנְעוּ בִּשְׁפוּר וְכֹל־חֲכֵמָתָם תִּתְבַּלַּע:
 כח וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם וּמִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם: כט יִקַּם סַעֲרָה לְדַמְמָה וַיִּחַשְׁוּ גְלוּיָהֶם:
 ל וַיִּשְׁמְחוּ כִּי־יִשְׁתַּקּוּ וַיִּנְחַם אֶל־מְחוּז חֲפָצָם: לא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָיו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם:
 לב וַיְרוֹמְמוּהוּ בְּקִהֵל עַם וּבְמוֹשָׁב זִקְנִים יִהְלֹוהוּ: לג יֵשֶׁם נְהָרוֹת לְמִדְבָּר וּמִצְאֵי מַיִם
 לְצִמְאוֹן: לד אֶרֶץ פְּרִי לְמַלְחָה מְרַעַת יֹשְׁבֵי בָהּ: לה יֵשֶׁם מִדְבָּר לְאֲנִים־מַיִם וְאֶרֶץ צִיָּה
 לְמִצְאֵי מַיִם: לו וַיּוֹשֶׁב שָׁם רַעֲבִים וַיִּכּוֹנְנוּ עֵיר מוֹשָׁב: לז וַיִּזְרְעוּ שָׂדוֹת וַיִּטְעוּ כְּרָמִים וַיַּעֲשׂוּ
 פְּרִי תְבוּאָה: לח וַיְבָרְכֵם וַיִּרְבּוּ מְאֹד וּבְהֵמָתָם לֹא יִמְעִיט: לט וַיִּמְעֲטוּ וַיִּשְׁחוּ מִעֲצַר רַעַה
 וַיִּגּוּזוּ: מ שִׁפְךָ בּוֹז עַל־גְּדִיבִים וַיִּתְעַם בְּתַהוּ לֹא־דֶרֶךְ: מא וַיִּשְׁגַּב אֲבִיוֹן מַעֲוֵי וַיִּשֶׁם כְּצֹאֵן
 מִשְׁפָּחוֹת: מב יִרְאוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְחוּ וְכֹל־עוֹלָה קִפְצָה פִּיהָ: מג מִי־חֲכָם וַיִּשְׁמַר־אֱלֹה וַיִּתְבּוֹנְנוּ
 חֲסָדֵי יְהוָה:

מפתח כללי

- א) מזמורי תהלים ק"ו ק"ז?
- ב) מאמר ד"ה וכל אדם לא יהיה באוהל מועד ש"פ האזינו, שבת תשובה ה'תשכ"ג.....
- ג) ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א ערב יום הכפורים בביהכנ"ס אחרי תפלת מנחה, ה'תנש"א.....
- ד) שיחת יום ד' פ' האזינו, ז' תשרי ה'תשי"ד
- ה) ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א להתלמידים שיחי' ערב יום הכיפורים לפני כל נדרי ה'תשי"ד....
- ו) ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א ערב יום הכיפורים ה'תשי"ד.....
- ז) לקוטי שיחות (בלה"ק) יום הכיפורים
- ח) שיעורי תניא לשבוע יום כיפור
- ט) לוח "היום יום" לשבוע יום כיפור.....
- י) הלכה יומית לעיון ברמב"ם
- יא) שיעורי רמב"ם – ג' פרקים ליום לשבוע יום כיפור.....
- יב) שיעורי רמב"ם – פרק אחד ליום לשבוע יום כיפור.....
- יג) שיעורי רמב"ם – ספר המצוות לשבוע יום כיפור.....
- יד) שולחן ערוך אדמו"ר הזקן.....
- טו) לקוטי תורה מבואר - ד"ה תקעו בחודש שופר פרק ז.....
- טז) מאמרי אדמו"ר האמצעי - קונטרסים
- יז) מאמרי אדמו"ר הצ"צ - דרך מצותיך - שרש מצות התפילה.....
- יח) מאמרי אדמו"ר מהר"ש - היס ראה וינוס תרל"א.....
- יט) מאמרי אדמו"ר הרש"ב - קונטרס ומעין
- כ) ספר המאמרים - תרצ"ב.....
- כא) לקוטי דיבורים
- כב) רשימת המאסר.....
- כג) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס פרשת וזאת הברכה לשבוע יום כיפור.....

בס"ד. ש"פ האזינו, שבת תשובה ה'תשכ"ג*

וכל אדם לא יהי' באוהל מועד בבואו לכפר בקודש גו' ואיתא בירושלמי² אפילו אותן שכתב בהן³ ודמות פניהם פני אדם. ומבאר הצ"צ במאמרו ד"ה זה⁴, שהגילוי שנמשך כשכהן גדול הי' נכנס לקודש הקדשים הוא גילוי שלמעלה מהשתלשלות. וכדאיתא במדרש⁵ עה"פ⁶ בזאת יבוא אהרן, באיזה זכות הי' אהרן נכנס לבית קדשי הקדשים כו' זכות המילה היתה נכנסת עמו, ומילה ניתנה בשמיני, דשמיני הוא למעלה מהשתלשלות. וכדאיתא במדרש⁷ עה"פ⁸ סוד הוי' ליראיו איזהו סוד הוי' זו מילה. שהגילויים דהשתלשלות הם מבחי' גליא דקוב"ה, והגילוי שנמשך ע"י מילה הוא מבחי' סתים דקוב"ה, ולכן נק' סוד הוי', דסוד הוא מה שהוא סתום ונעלם. ובשעה שהכה"ג הי' נכנס לקודש הקדשים נמשך הגילוי דסוד הוי'. ולכן לא היו שם אפילו אותן שכתב בהן ודמות פניהם פני אדם, כי לגבי גילוי זה אין מקום לנבראים, אפילו לא להמלאכים שדמות פניהם פני אדם.

וצריך להבין, דמזה שבכדי שהכהן גדול יוכל ליכנס לקודש הקדשים הוא ע"י זכות המילה שניתנה בשמיני, מוכח, שהגילוי דלמעלה מהשתלשלות שהי' בקדה"ק הוא מצד מעלת קדה"ק עצמו (ולא שע"י כניסתו של הכהן גדול לקדה"ק נמשך הגילוי), ואעפ"כ, זה שוכל אדם לא יהי' גו' אפילו אותן שכתב בהן ודמות פניהם פני אדם הוא דוקא בבואו של הכהן גדול לקדה"ק לכפר בקודש. דמזה מובן, שהגילוי שנמשך ע"י העבודה דכהן גדול בקדה"ק הוא נעלה יותר מהגילוי שהי' בקדה"ק מצד עצמו.

(ב) ויובן זה ע"פ המבואר בהמאמר⁹ דתשובה (וכפרה¹⁰) הם בבחינת שמיני שלמעלה מהשתלשלות. דגדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם¹¹, ורפואה קבעה בשמינית¹² דזה שרפואה קבעה בשמינית הוא ע"ד¹³ מילה שניתנה בשמינית. וזהו ששבעה ימים קודם יום הכפורים מפרישין כהן גדול מביתו¹⁴ וכל שבעת הימים מרגילין אותו בעבודות¹⁵, כי שבעת הימים הם בחינת השתלשלות, ויום הכפורים, יום השמיני (שלאחרי שבעת הימים) הוא למעלה מהשתלשלות. וזהו גם ענין שמונה ההזיות ביום הכפורים אחת למעלה ושבע למטה¹⁶, שהאחת שלמעלה מהשבע היא בחינת אחת שאלתי¹⁷, אחת היא

(6) אחרי טז, ג.

(7) ב"ר פמ"ט, ב.

(8) תהלים כה, יד.

(9) ע' א'תקנו.

(10) הרפואה הבאה ע"י התשובה. משא"כ תשובה עצמה היא

ברכה החמישית.

(11) יומא פו, סע"א.

(12) מגילה יז, ב.

(13) כ"ה הלשון באוה"ת שם. וראה מגילה שם.

(14) ריש מס' יומא. רמב"ם הל' עבודת יוהכ"פ פ"א ה"ג.

(15) יומא יד, א במשנה. רמב"ם שם ה"ה.

(16) יומא נג, ב במשנה. רמב"ם שם פ"ג ה"ה.

(17) תהלים כז, ד.

(* יצא לאור בקונטרס וא"ו תשרי – תנש"א, "לקראת ו'

תשרי, יום היארציית של הרבנית הצדקנית מרת חנה תנצב"ה (אמו של – יבלח"ט – כ"ק אדמו"ר שליט"א), נסתלקה שבת תשובה בעת עלות המנחה שנת תשכ"ה. . וא"ו תשרי, שנת ה'תנש"א.

המאמר הוא המשך למאמר שלפניו ד"ה יבחר לנו גו' דראש

השנה שנה זו (תשכ"ג) – ספר המאמרים מלוקט ח"ה ע' ג ואילך.

(1) אחרי טז, יז.

(2) יומא פ"א ה"ה.

(3) יחזקאל א, יו"ד.

(4) נדפס באוה"ת דרושי יוהכ"פ ע' א'תקנה ואילך. וראה שם

ע' א'תקנה.

(5) שמו"ר פל"ח, ה.

יונתי¹⁸. ומזה מובן, דבשמיני שלמעלה מהשתלשלות כמה דרגות. שמיני דמילה ועד¹⁹ דקודש הקדשים שהכניסה לקודש הקדשים היא ע"י זכות המילה. שמיני דתשובה שנעלה יותר משמיני דמילה, (דמילה היא מצוה, ותשובה שמכפרת על הענינים שפגמו בתורה ומצוות היא למעלה מתורה ומצוות (כדלקמן סעיף ח)). שמיני דיום הכפורים, שהתשובה דיום הכפורים היא נעלית יותר מהתשובה דכל השנה (גם מהתשובה דעשרת ימי תשובה²⁰), שלכן יום הכפורים הוא זמן תשובה לכל²¹, וביום הכפורים עצמו – שמונה ההזיות שבקודש הקדשים אחת למעלה ושבע למטה, שהאחת היא לפני השבע²².

ויש לומר, דשמיני שלאחרי שבעה הוא גילוי שלמעלה מהשתלשלות שנמשך לאחרי וע"י הענינים דהשתלשלות, ומזה שהמשכת גילוי זה הוא ע"י הענינים דהשתלשלות מוכח שגילוי זה שייך להשתלשלות, ואחת שלפני השבע הוא גילוי שלמעלה מהשתלשלות שלמעלה משייכות להשתלשלות²³, [אלא שלאח"כ נמשך הגילוי בהשתלשלות, שבע שלאחרי האחת, כדלקמן סעיף ז]. ועפ"ז יובן הטעם על זה שוכל אדם לא יהי גו' הוא דוקא בבואו לכפר בקודש, כי לגבי הגילוי שהי' בקדה"ק מצד עצמו [שהוא ע"ד שמיני דמילה, שמיני שאחרי שבעה], למעלה מהשתלשלות ששייך להשתלשלות, יש נתינת מקום למציאות. וע"י העבודה דכהן גדול ביום הכפורים בקודש הקדשים נמשך הגילוי דלמעלה מהשתלשלות שלמעלה משייכות להשתלשלות, ולגבי גילוי זה כל אדם לא יהי, אפילו אותן שדמות פניהם פני אדם.

ג) ויובן זה בהקדים מ"ש²⁴ כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך, ומבואר בלקו"ת²⁵ דכל המצוות נקראים מצוות הוי', והמצוה הזאת שהיא מצות התשובה, אנכי מצוך, אנכי מי שאנכי (שלמעלה מהוי'). והענין הוא²⁶, דענין המצוות הוא להמשיך גילוי שם הוי' בעולם. דבריאת העולם היא משם אלקים, אלקים בגימטריא הטבע²⁷, וע"י המצוות נמשך בעולם גילוי שם הוי' שלמעלה מהטבע. ועיקר הגילוי דהוי' שע"י קיום המצוות הוא בהאדם שמקיים את המצוות (ועי"ז נמשך הגילוי גם בעולם). וזהו שהדבור הראשון דמתן תורה הוא אנכי²⁸ הוי' אלקיך, שענין המצוות שניתנו במ"ת הוא שהוי' יהי' אלקיך.

סוכות פ, ב. ובכ"מ).

23) להעיר מהמובא לעיל (מהמאמר דהצ"צ) ש"אחת למעלה" היא בחי' "אחת היא יונתי". ובלקו"ת שה"ש מ, א: ולפיכך קרויין אחת שהיא בחינת מקבל מאחד. וראה תוספות ד"ה עד אחת – מנחות יח, א. 24) נצבים ל, יא.

25) ד"ה כי המצוה – נצבים מה, ב.

26) ראה לקו"ת שם מה, ג-ד. וראה גם אוה"ת שם ע' א'תקנה-ו.

27) פרדס שער יב פרק ב. ראשית חכמה שער התשובה פ"ו ד"ה והמרגיל (קכא, ב). של"ה פט, א. קפט, א. שח, ב. שו"ת חכם צבי סי"ח. שער היחוד והאמונה רפ"ו.

28) יתרו כ, ב.

18) שה"ש ו, ט. וראה לקמן הערה 23.

19) אבל למעלה יותר. כמובן מזה שהמילה היא הקדמה שבזכותה הי' נכנס לקדה"ק.

20) אף שהתשובה דעשי"ת "היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד" (רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ו) לפי שבעשי"ת הוא גילוי שלמעלה מהשתלשלות, מ"מ התשובה דיוהכ"פ נעלית יותר. ולכן, בעשי"ת עצמם, ז' הימים שקודם יוהכ"פ הם בחי' השתלשלות, ויוהכ"פ (השמיני) הוא למעלה מהשתלשלות, כנ"ל בפנים.

21) רמב"ם שם ה"ז.

22) להעיר, דשבע ההזיות מפורשים בתושב"כ, והוי' הראשונה למדו מפי השמועה (רמב"ם שבהערה 16). ואולי יש לומר, שהוא ע"ד המעלה דניסוך המים על ניסוך היין (לקו"ת

והנה זה שע"י המצוות אפשר להמשיך בעולם גילוי שם הוי', הגם שהתהוות העולם היא ע"י שם אלקים שמעלים ומסתיר על שם הוי', הוא, לפי שכוונת ההעלם דשם אלקים (מלכתחילה) היא בכדי שע"י התומ"צ יומשך הגילוי דהוי'. וכמ"ש²⁹ אשר עשה האלקים את האדם ישר, שהכוונה בהתהוות שמשם אלקים (האלקים עשה) היא שהאדם ע"י קיום המצוות ימשיך להיות ישר יחזו פנימו³⁰, שלמטה יהי' הגילוי כמו למעלה. וכאשר המה בקשו חשבונות רבים³¹ (היפך כוונת הבריאה), הנה בכדי שיומשך הגילוי דשם הוי' באדם ועל ידו בעולם, צריכה להיות ההמשכה מאנכי שלמעלה מהוי', דהמשכה זו היא ע"י התשובה שלמעלה מהמצוות. וכמ"ש³² שובה ישראל עד הוי' אלקיך כי כשלת בעוניך, שבכדי שיהי' הוי' אלקיך לאחרי שכשלת בעוניך אין מספיק קיום המצוות שמכאן ולהבא וצריך להיות שובה ישראל.

ד) וביאור הענין בפרטיות יותר יובן בהקדים מה שאמרו רז"ל³³ שאלו לחכמה הנפש החוטאת במה תתכפר³⁴ ואמרה הנפש³⁵ החוטאת היא תמות³⁶, שאלו לנבואה ואמרה חטאים³⁷ תרדף רעה³⁶, שאלו לתורה ואמרה יביא אשם ויתכפר לו, שאלו להקב"ה ואמר יעשה תשובה ויתכפר לו. הדא הוא דכתיב³⁸ טוב וישר הוי' על כן יורה חטאים בדרך. ויש לומר, דזה שהחכמה אמרה שע"י מיתה תהי' כפרה לנפש החוטאת הוא לפי שגם החכמה היא למעלה מהאור שמתלבש בעולם. שמצד האור שמתלבש בעולם, מכיון שהחטא הוא היפך כוונת בריאת העולם, א"א להיות כפרה על זה, וזה שמצד החכמה ישנה כפרה לנפש החוטאת הוא כי החכמה היא למעלה מעולם. [דהגם שהכוונה בחכמה כאן היא לחכמה תתאה³⁹, חכמה שבמלכות, הרי גם החכמה שבמלכות היא למעלה מהמלכות עצמה]. אלא שמצד החכמה, הכפרה היא ע"י מיתה, פירוד הנפש מהגוף. [ויש לומר, שהוא מדה כנגד מדה. דענין המצוות הוא להמשיך הוי' באלקים, דאלקים הוא שרש הכלים שהם דוגמת הגוף והאור דהוי' שנמשך בהם הוא דוגמת חיות הנפש שמחי' את הגוף⁴⁰. וכיון שע"י החטאים גרם שלא יומשך הגילוי דהוי' באלקים, לכן ענשו (שעי"ז הוא כפרתו) הוא פירוד הנפש מהגוף, מדה כנגד מדה]. ומצד הנבואה שהיא בנו"ה⁴¹ (למעלה מחכמה תתאה)³⁹, נפש החוטאת מתכפרת גם ע"י יסורים. והחידוש במענה התורה ומכ"ש במענה הקב"ה, שהכפרה היא ע"י קרבן ותשובה, ואין צריך ליסורים. והחילוק שבין מענה התורה

גם לקו"ת שבת שובה שם. ולהעיר, שע"פ גירסא זו מובן הסדר

דד' התשובות, שכל אחד מקיל על הקודמו.

(37) משלי יג, כא.

(38) תהלים כה, ח.

(39) ראה סה"מ קונטרסים ח"א קלג, ב, דחכמה היא חכמה

תתאה ונבואה היא נו"ה.

(40) ראה הקדמת תקו"ז פתח אלי' "וכמה גופין תקינת לון

כו' והוא נביעו איהו כנשמתא לגופא דאיהי חיים לגופא".

(41) תניא – אגה"ק סי"ט. ובכ"מ.

(29) קהלת ז, כט. וראה לקו"ת שלח מ, ג.

(30) תהלים יא, ז. וראה לקו"ת ראה כג, ד ואילך – הובא

בלקו"ת שלח שם.

(31) לשון הכתוב קהלת שם.

(32) הושע יד, ב.

(33) ירושלמי מכות פ"ב ה"ו. יל"ש יחזקאל רמז שנח. יל"ש

תהלים רמז תשב.

(34) כ"ה הלשון בלקו"ת דרושי שבת שובה סז, ד.

(35) יחזקאל יח, ד. שם, כ.

(36) כ"ה הגירסא בס' ווי העמודים (לבן השל"ה) פכ"א. וראה

למענה הקב"ה, אף שגם מענה התורה יביא אשם ויתכפר לו הו"ע התשובה (שאז דוקא מכפר הקרבן), מבאר הצ"צ במאמר הנ"ל⁴², שמצד התורה, חכמתו של הקב"ה, ע"י התשובה נעשים הזדונות (רק) כשגגות (וע"י הקרבן מתכפר שוגג זה), ומצד הקב"ה שלמעלה מתורה, ע"י התשובה מתכפרים הזדונות, ויתירה מזו, שנהפכים לזכיות.

וע"פ המובא לעיל (סעיף ג) דתשובה היא באור אין סוף שלמעלה מהשתלשלות, יש לומר, דהטעם על זה שגם מצד התורה מועלת תשובה (שהזדונות יהיו כשגגות), אף שתורה היא בחכמה (השתלשלות), הוא, כי בחכמה שורה אוא"ס שלמעלה מהחכמה⁴³, ועד"ז הוא בנוגע לתורה כמו שנמשכה בהמדות חג"ת, שהתורה היא בתפארת⁴⁴, קו האמצעי, ות"ת עולה עד הכתר. אלא שהאור שלמעלה מהשתלשלות שבתורה, כיון שהוא נמשך בהשתלשלות (בחכמה ובת"ת) הוא במדידה והגבלה. ולכן הכח שבתשובה מצד אוא"ס שבתורה הוא רק שיהיו כשגגות. ומענה הקב"ה הוא המשכת אוא"ס שלמעלה מהשתלשלות כמו שהוא בעצמותו (שלמעלה מהמשכה בהשתלשלות), דהמשכה זו היא למעלה ממדידה והגבלה. ולכן ע"י התשובה שמצד מענה הקב"ה מתכפרים הזדונות (ולא רק נעשים כשגגות), ויתירה מזו שנהפכים לזכיות.

ה) ויש לומר, דזה שגם מענה הקב"ה שלמעלה מהתורה נתגלה ע"י התורה הוא, כי זה שהתורה היא בקו האמצעי הוא לפי ששרשה הוא בעצמות אוא"ס שלמעלה מקוין, אלא שאח"כ נמשכה בקו האמצעי. ולכן, נוסף על שיש בה האור שלמעלה מהשתלשלות כמו שנמשך בקו האמצעי (שלכן גם מצד מענה התורה מועלת תשובה שזדונות יהיו כשגגות), מתגלה על ידה גם עצמות אוא"ס שלמעלה מקוין, מענה הקב"ה יעשה תשובה ויתכפר לו. היינו, דזה שאמרה תורה יביא אשם ויתכפר לו (שע"י תשובה נעשים זדונות רק כשגגות) הוא בדרגת התורה כמו שנמשכה בקו האמצעי, וזה שגם מענה הקב"ה יעשה תשובה ויתכפר לו הוא חלק בתורה (שבעל פה) הוא מצד שרש התורה בעצמות אוא"ס שלמעלה מקוין⁴⁵.

ועפ"ז יש לבאר מה שאמרו רז"ל⁴⁶ יבוא טוב זה משה כו' ויקבל טוב זה תורה כו' מטוב זה הקב"ה דכתיב⁴⁷ טוב הוי' לכל, לטובים אלו ישראל דכתיב⁴⁸ הטיבה ה' לטובים. וצריך להבין, דאיתא בגמ' סנהדרין⁴⁹ כתיב⁴⁷ טוב ה' לכל וכתוב⁵⁰ טוב ה' לקויו משל לאדם יש לו פרדס כשהוא משקה משקה את כולו כשהוא עוֹדֵר אינו עוֹדֵר אלא טובים שבהם. וכיון שנתנית התורה היא (רק) לטובים אלו ישראל, ה' צריך לכאורה להביא

בילקוט אמרה תורה יביא קרבן כו' זהו כמו שהתורה היא בבחי' חכמה".

(46) מנחות נג, ב.

(47) תהלים קמה, ט.

(48) שם קכה, ד.

(49) לט, ב.

(50) איכה ג, כה.

(42) אוה"ת יוה"כ פ"ס ע"א'תקנו ואילך. וראה גם המשך תער"ב ח"ג ע' א'רנב.

(43) לקו"ת קרח נג, ב. וראה גם תניא פל"ה בהגהה. ובכ"מ.

(44) דג' העמודים שעליהם העולם עומד הם בחג"ת: גמ"ח

— חסד, עבודה — גבורה ותורה — ת"ת.

(45) ראה סה"מ תער"ב ע' לב "ומאחר שבתורה נאמרה מצות

התשובה בהכרח שהתורה ג"כ שרשה בבחי' העצמות. . ומ"ש

הפסוק טוב הוי' לקוויו. [וע"פ הידוע⁵¹ דטוב הוי' לכל הוא השפעה חיצונית וטוב הוי' לקוויו הוא השפעה פנימית, צריך ביאור עוד יותר מה שמביא בענין נתינת התורה שהוא השפעה פנימית את הפסוק טוב הוי' לכל ולא טוב הוי' לקוויו]. ויש לומר הביאור בזה⁵², דזה שבתשובה כתיב טוב וישר הוי', הכוונה היא לבחי' טוב הוי' לכל⁵³, שהרי תשובה מכפרת גם על הזדונות. ולכן אומר ויקבל טוב זו תורה כו' מטוב זה הקב"ה דכתיב טוב הוי' לכל, כי הטוב דתורה מצד שרשה הוא בחי' טוב וישר הוי'⁵⁴, טוב הוי' לכל.

(ו) והנה הגם דזה שתשובה מכפרת הוא לפי שהמענה שע"י התשובה הוא מלמעלה מהשתלשלות, הכפרה שע"י תשובה היא (לא באופן של ויתור, שמוותרים על החטאים, אלא) פעולה פנימית בהאדם השב, שמתתקנים הפגמים שלו. וזהו טוב וישר הוי' על כן יורה חטאים בדרך, דטוב הוא שמשפיע לכל. וכמבואר במק"א⁵⁵ החילוק בין טוב לחסד, דחסד שייך להמקבל ולכן השפעת החסד היא דוקא למי שראוי [אלא שמצד מדת החסד אינו מדקדק, וכשיש להמקבל איזו מעלה הוא כבר ראוי שישפיעו לו], וטוב הוא מצד המשפיע ולכן ההשפעה היא לכולם (גם לשאינם ראויים). וישר הוא שלמטה הוא כמו למעלה⁵⁶. וזהו שההמשכה שע"י התשובה היא מבחינת טוב וישר, דזה שתשובה מכפרת על הזדונות הוא לא מפני שהאדם ראוי לזה אלא מפני הטוב דהקב"ה, המשכת אוא"ס שלמעלה מהשתלשלות. וזה שע"י המשכה זו מתתקנים הפגמים שלו, והתיקון הוא בפנימיות, הוא לפי שהמשכת הטוב היא באופן דחסד, שהאדם השב הוא כמו כלי לההמשכה.

(ז) והנה זה שע"י תשובה מתכפרים הזדונות ועד שנהפכים לזכיות הוא גם בכל השנה. ועאכו"כ בעשרת ימי תשובה, שאז התשובה היא נעלית יותר⁵⁷. ומעלת התשובה דיום הכפורים היא שהכפרה דיום הכפורים היא מצד עיצומו של יום⁵⁸, שכפרה זו היא נעלית יותר מהכפרה שע"י התשובה. וזה שיום הכפורים אין מכפר אלא לשבים הוא, שהמשכת הענין דעיצומו של יום להאדם היא ע"י התשובה. והענין הוא⁵⁹, דזה שע"י התשובה מתכפרים הענינים שעשו היפך הרצון הוא לפי שע"י התשובה נמשך מעצמות אוא"ס בעל הרצון שאינו מוכרח בהרצון. דזה שבעל הרצון אינו מוכרח בהרצון הו"ע ההפלאה דאוא"ס ולא עצמות אוא"ס ממש⁶⁰. וכיון שענין ההפלאה דבעל הרצון הוא שהוא

(51) אזה"ת יוהכ"פ ע' א'תקנז. וראה בארוכה ספר הלקוטים דא"ח צ"צ ערך טוב ע' אינו ואילך.

(52) ובאזה"ת יוהכ"פ שם – באו"א.

(53) הכוונה להמעלה שבטוב ה' לכל, שנמשכת גם לאלו שחטאו. אבל היא השפעה פנימית, ולכן היא נמשכת דוקא לשבים* – ראה אזה"ת יוהכ"פ שם. סה"מ עת"ר ע' צד. ובכ"מ.

(54) ראה סה"מ תער"ב שבהערה 45 – לאחרי שמבאר דזה שבתורה נאמרה מצות התשובה הוא לפי ששורש התורה הוא בהעצמות, מוסיף, דזה שהתורה נק' טוב הו"ע טוב וישר הוי'.

(55) סה"מ עת"ר ע' צח ואילך.

(56) כנ"ל סעיף ג.

(57) כנ"ל הערה 20.

(58) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"א ה"ג "ועצמו של יוהכ"פ מכפר לשבים". ומזה מוכח, דזה שעיצומו של יום מכפר הוא גם לדעת רבנן שיוהכ"פ אין מכפר אלא על השבים (שבועות יג, א). (59) בהבא לקמן ראה גם ד"ה שובה ישראל (הב') תשל"ז (ספר המאמרים מלוקט ח"ד ע' יג ואילך) ס"ד. וש"נ.

(60) ראה עד"ז בהמאמר שלפנ"ז (ד"ה יבחר לנו שנה זו (תשכ"ג)) – ס"ה וס"ט (ספר המאמרים מלוקט ח"ה ע' ז, ע' יו"ד).

* אלא שאין זה שהם ראויים לזה כי אם מצד הטוב דלמעלה, טוב הוי' לכל – ראה לקמן ט"ו.

מופלא מהרצון, הרי זה מוכיח שיש להרצון שייכות אליו [וכדמוכח גם מזה שנקרא בשם בעל הרצון], לכן צריכה להיות סליחה וכפרה על זה שעשו היפך הרצון. משא"כ לגבי עצמות אוא"ס שלמעלה גם מבעל הרצון, אין שייך פגם מלכתחילה. וזהו"ע עיצומו של יום מכפר, שהכפרה מצד עיצומו של יום היא (לא באופן של פעולה, אלא) שביום זה מתגלה ההתקשרות של עצם הנשמה עם העצמות (שלמעלה מבעל הרצון), שלגבי דרגא זו אין פגם מלכתחילה. והטעם שהמשכת הענין דעיצומו של יום היא ע"י התשובה, הוא, כי תיקון הפגמים ע"י הגילוי דעצם הנשמה (שמצד עצם הנשמה אין שייך פגם מלכתחילה), אין שייך (כ"כ) לענינם של כחות הגלויים עצמם⁶¹, ובכדי שהכפרה שע"י גילוי עצם הנשמה תהי' בפנימיות, הוא ע"י התשובה.

[ויש להוסיף, שהמשכת הכפרה דעיצומו של יום בכחות הגלויים ע"י התשובה, כיון שענין התשובה הוא שהאדם יוצא מההגבלות שלו, לכן ההמשכה שע"י התשובה היא בהכחות כמו שהם בתנועה דהעלאה. ובכדי שהכפרה דעיצומו של יום תומשך גם בכחות הגלויים כמו שהם בהציוור שלהם, הוא ע"י מצות התשובה, דביום הכפורים חייבים הכל לעשות תשובה⁶². ולהעיר, דג' ענינים אלה שביום הכפורים הם דוגמת ג' הענינים שבתק"ש. המצוה דתק"ש, ענין התשובה המרומו בתק"ש, והביטול פנימי שמצד עצם הנשמה⁶³]. ויש לומר, שזהו"ע שמונה ההזיות שהיו בקודש הקדשים, אחת למעלה ושבע למטה, אחת למעלה היא גילוי היחידה⁶⁴, שהיא מיוחדת עם העצמות, ושבע למטה (שלאחרי האחת) הוא שגילוי היחידה (למעלה מהשתלשלות שבאדם) יומשך בכחות הגלויים, השתלשלות שבאדם⁶⁵.

(ח) ועפ"ז יש לבאר החילוק שבין ג' הענינים דשמיני, שמיני דמילה ושמיני דתשובה ושמיני דיום הכפורים, דמילה היא מצוה, וכיון שכוונת הבריאה מלכתחילה היא שישראל יקיימו את כל המצוות וימשיכו הגלויים שנמשכים על ידם, לכן הגלויים שנמשכים ע"י המצוות (כולל גם מצות מילה) אינם אור חדש ממש⁶⁶, מכיון שכוונת הבריאה מלכתחילה היא שישראל ימשיכו גלויים אלו. ואף שהגילוי שנמשך ע"י כל המצוות הוא הגילוי דהוי' והגילוי שנמשך ע"י המילה הוא למעלה מהוי', וכמבואר בתו"א⁶⁷ דמי יעלה לנו השמימה⁶⁸ הוא ר"ת מילה וס"ת הוי'⁶⁹ שזה מורה שמילה היא

א'תקנה. א'תקנו.

בתו"א שם (ועד"ז באוה"ת שם) "למול את ערלת הלב והו"ע התשובה". ויש לומר, שזהו בכללות. אבל בפרטיות, כיון דזה שיש לאדם ערלת הלב הוא שנברא באופן זה, והכוונה בזה שנברא כן הוא בכדי שיהי' ומלתם את ערלת לבבכם – לכן זה שמל את ערלת לבבו אינו חידוש אמיתי, כי כן היא כוונת הבריאה מלכתחילה. משא"כ כשחטא ופגם (היפך כוונת הבריאה) ואח"כ מתקן זה ע"י התשובה, הוא חידוש, כדלקמן בפנים.

(68) נצבים ל, יב.

(69) תקו"ז תיקון כב (סה, ב. סו, א). תיקון ע (קלא, רע"א).

(61) ראה עד"ז ד"ה השקיפה ממעון קדשך תשכ"ז סוף סעיף ט (ספר המאמרים מלוקט ח"ד ע' שעז).

(62) רמב"ם ה' תשובה פ"ב ה"ז. והיינו דנוסף למצות התשובה שישנה בכל השנה – גם התשובה דיוהכ"פ היא (מצוה ו) חיוב.

(63) ראה ד"ה יבחר לנו הנ"ל (הערה 60) סעיף ט (ע' יו"ד).

(64) ראה לעיל הערה 23.

(65) ראה עד"ז לקו"ת שה"ש מב, א. אוה"ת (יהל אור)

לתהלים ע' קב.

(66) ראה עד"ז ספר המאמרים מלוקט ח"א ע' 100 ואילך. ח"ג

ע' רמז..

(67) לך לך יג, סע"ב. וראה גם אוה"ת יוהכ"פ ע'

למעלה מהוי', מ"מ, כיון שבריאת העולמות מלכתחילה היא שע"י מצות מילה ימשיכו אור זה, הוא אור שיש לו שייכות לעולמות. נויש לומר, שבכללות, גם אור זה נכלל בהוי'. כי בהוי' לשון מהוה⁷⁰ שתי דרגות. המקור שממנו נעשה התהוות העולם, והרצון להוות את העולם⁷¹. וכיון שהרצון להוות הוא שיומשך גם הגילוי שע"י המילה, הרי גילוי זה נכלל בהוי'. וזה שהגילוי שע"י המילה הוא למעלה מהוי' הוא שגילוי זה הוא למעלה ממקור ההתהוות]. ושמני דתשובה הוא גילוי אור חדש. דע"י שחטא ופגם והעביר את הדרך (היפך הכוונה דבריאת האדם שהי' באופן דעשה האלקים את האדם ישר) ואח"כ מתקן זה ע"י התשובה, עי"ז נמשך אור חדש שלא הי' (כביכול) גם בכוונת הבריאה. אלא שאור זה הוא מבעל הרצון, שיש לו שייכות להרצון והכוונה דהבריאה. ושמני דיום הכפורים, שעיצומו של יום מכפר, הוא גילוי עצמות אוא"ס שלמעלה גם מבעל הרצון. אלא שגילוי ענין זה הוא בעיקר בעת כניסת הכה"ג לקודש הקדשים. ולכן, גם השמני דיום הכפורים הוא שמני שלאחרי שבעת הימים שלפני יום הכפורים, כי בכללות, גם השמני דיום הכפורים הוא למעלה מהשתלשלות ששייך להשתלשלות (בעל הרצון), משא"כ הסדר בשמונה ההזיות שבקודש הקדשים, הוא שהאחת היא לפני השבעה.

(ט) וזהו וכל אדם לא יהי' באוהל מועד בבואו לכפר בקודש, דזה שכל אדם לא יהי' גו' אפילו אותן שדמות פניהם פני אדם הוא דוקא בבואו של הכה"ג בקודש הקדשים לכפר בקודש, כי הגילוי דלמעלה מהשתלשלות שהי' בקודש הקדשים מצד עצמו, יש לו שייכות להשתלשלות, ולגבי גילוי זה יש מקום למלאכים. אבל בבואו (של הכה"ג לקודש הקדשים) לכפר בקודש, דזה שע"י עבודתו של הכה"ג בקודש הקדשים נמשכה כפרה לכל ישראל הוא לפי שע"י עבודתו מתגלה ההתקשרות דעצם הנשמה עם העצמות, דבעצמות אוא"ס אין שום נתינת מקום למלאכים, ישראל ומלכא בלחודוהי⁷², לכן אז כל אדם לא יהי' אפילו אותן שדמות פניהם פני אדם.

ולהוסיף⁷³, שבתפלת נעילה מאיר גילוי זה עוד יותר מאשר במוסף דיום הכפורים שבה אומרים סדר העבודה דכהן גדול ביום הכפורים. כי החמשה תפלות דיום הכפורים הם כנגד חמשה דרגות שבנשמה, נפש רוח נשמה חי' ויחידה. דג' תפלות הראשונות הם בנר"נ, ותפלת מוסף דיום הכפורים היא בחי', והגילוי דיחידה הוא (בעיקר) בתפלת נעילה. ולכן נקראת בשם נעילה, כי אז ננעלים כל השערים וגם נבראים הכי עליונים (ואפילו נאצלים וכו') אין יכולים ליכנס, ישראל ומלכא בלחודוהי.

⁷⁰ ע' שסה ואילך. ובכ"מ).

⁷² ראה זח"ג לב, א.

⁷³ בהבא לקמן ראה בפרטיות יותר שיחת שמחת בית

השואבה תשכ"ג – נדפס בלקו"ש ח"ד ע' 1154.

⁷⁰ שעהיה"א רפ"ד. וראה זח"ג רנו, סע"ב (ברע"מ). פרס

שער א (שער עשר ולא תשע) פ"ט.

⁷¹ להעיר מהמבואר בכ"מ בענין ב' שמות הוי', דהוי'

הראשון הוא שעלה ברצונו ית' להוות העולמות (סה"מ תרנ"ו

וזזהו גם מ"ש בזהר⁷⁴ עה"פ⁷⁵ ולא עמד איש אתו בהתוודע יוסף אל אחיו, בזמנא דקוב"ה הוה מתחבר בהו ישראל כו' בגין כך ביום⁷⁶ השמיני עצרת תהי' לכם, דיש לומר שענין קוב"ה מתחבר בהו בישראל הוא גילוי היחידה וההתקשרות העצמית דהעצמות עם עצם הנשמה. [ויש לומר שהשייכות דענין זה ליוסף, דשם יוסף הוא על שם יוסף הוי' לי בן אחר⁷⁷, שגם אחר נעשה בן⁷⁸, כי ע"י גילוי התקשרות העצמית דהעצמות בישראל (בהתוודע יוסף אל אחיו) מתגלה שגם אחר הוא בן]. וגילוי זה הוא שבשמיני עצרת, וכידוע שבשמיני עצרת ישנם כל הענינים שבראש השנה ויום הכפורים, אלא שבשמיני עצרת הם בקו השמחה, ולכן ביום השמיני עצרת תהי' לכם, יהיו⁷⁹ לך לבדך ואין לזרים אתך.

(78) אוה"ת ויצא כרך ו תתשכג, א.

(79) משלי ה, יז. שמו"ר פט"ו, כג. הובא בריש וסוף ד"ה ביוהשמע"צ: עת"ר (סה"מ עת"ר ע' לה. שם ע' מד); ה'תש"ד (סה"מ ה'תש"ד ע' 43. שם ע' 47); ה'תש"ט (סה"מ ה'תש"ט ע' 69. שם ע' 73); ה'שי"ת (סה"מ ה'שי"ת ע' 71. שם ע' 82); ה'תש"מ (סה"מ מלוקט שם ע' שסג. שם ע' שעג). ועוד.

(74) ח"א רח, ב. הובא באוה"ת יוהכ"פ ע' א'תקנט. ריש וסוף ד"ה ביום השמיני עצרת: באוה"ת שמע"צ (כרך ה ע' ב'קמט. שם ע' ב'קנג); תרפ"ז (סה"מ תרפ"ז ע' לו. שם ע' נא); ה'תש"מ (ספר המאמרים מלוקט ח"א ע' שסג).

(75) ויגש מה, א.

(76) פינחס כט, לה.

(77) ויצא ל, כד.

בס"ד. ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א ערב יום הכפורים בביהכנ"ס אחרי תפלת מנחה, ה'תשנ"א

תרגום מאידית

ודוקא בלשון הכתוב בלשון הקודש ("נה תברכו")¹³. וכיון שכן, ראוי איפוא לפתוח את ה"פוחתין בברכה" בהנוסח דברכת כהנים. בפרהסיא ובקול רם ובלשון הכתוב, ביחד עם ההקדמה וסיום לזה בתורה שבכתב (כפי שאומרים בכל יום בבוקר בברכות השחר קודם התפלה):

"וידבר ה' אל משה לאמר, דבר אל אהרן ואל בניו לאמר, כה תברכו את בני ישראל אמור להם, יברכך ה' וישמרך. יאר ה' פניו אליך ויחונך, ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום, ושמך את שמי על בני ישראל ואני אברכם".

ב. נוסח ברכה זו ה"ה כוללת בתוכה את כל הברכות¹⁴, בין הרוחניות, ובין הגשמיות (הן הענינים העיקריים והן הענינים שאינם כ"כ עיקריים) - כמובן ע"פ הני"ל, שזהו נוסח הברכה שהקב"ה בעצמו בחר בה בתורתו הק', הברכה שאותה ציוה לכהנים שיברכו את בני" בברכה זו עבור כל עניניהם. ועפ"ז יומתק הטעם מדוע נקבע לומר ברכת כהנים בכל יום בברכות השחר, דלכאורה: הטעם לכך שקבעו

א. "פוחתין בברכה"¹ הוא כלל שנהוג בכל השנה. עאכ"כ ב"עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים"² [אשר נקרא ג"כ ראש השנה בכתוב³] - שהם למעשה הפתיחה וראש (גם) של הברכות לכל השנה כולה⁴. ובימים אלו גופא - בפרט ביום דערב יום הכפורים.

מבין כל הברכות - הכי מתאים (להתחיל ב"פוחתין בברכה" עם) נוסח הברכה דברכת כהנים⁵, הברכה שנבחרה על-ידי הקב"ה בעצמו בתורתו הקדושה⁶, וציוה ונתן כח לכהנים, שבברכה זו יברכו יהודים ("כה תברכו את בני ישראל") בכל יום⁷

- כפי שנהוג בפועל בארץ ישראל (עכ"פ בכמה מקומות) - נשיאת כפים בכל יום⁸, או עכ"פ בכל שבת [כנהוג בכמה קהילות ספרדיות גם בחוץ לארץ], ובכל הקהילות, גם בחוץ לארץ - שנוהגים נשיאת כפים רק ביו"ט⁹ - אומר כל יהודי את הנוסח דברכת כהנים בכל יום בברכות השחר¹⁰ [נוסף על כך שהשליח ציבור¹¹ אומר זאת בכל יום בסוף תפלת העמידה¹²],

והכהנים אומרים את הברכה בפרהסיא, ובקול רם,

יישר כחם של בני א"י וסביבותיהם שג"כ בכל יום כתיקון חכמים (לברך בכל תפלה - כמ"ש שם לעיל ס"א) ומקיימים ג' מ"ע בכל יום. (9) ב"י שם. רמ"א שם סמ"ד. ובארוכה - שו"ע אדה"ז שם. וש"נ. ולהעיר שאדה"ז רצה להנהיג שישאו כפים (גם בחו"ל) בכל יום. ולא עלתה בידו (ראה לקו"ש ח"י"ח ע' 448). וי"ל שהברכה דנשיאת כפים של הכהנים בארץ ישראל בכל יום נמשכת גם לבני" שבחו"ל (ע"ד מאחז"ל (תענית יו"ד, א) שמתמצית א"י שותה כל העולם כולו). ובפרט ע"י הכהנים שמכוונים גם עבור בני" שבחוץ לארץ, ע"ד "אחיהם שבשדות" (ראה סוטה לח. סע"ב. טוש"ע או"ח שם סכ"ה. שו"ע אדה"ז שם סל"ח).

(10) לאחרי ברכת התורה - תוד"ה משכבר (ברכות יא, ב) מנהג "הצרפתים". שו"ע או"ח סמ"ז ס"ט. שו"ע אדה"ז שם סמ"ז.

(11) אבל לא יחיד (שו"ע אדה"ז או"ח סקכ"א ס"ג), משא"כ אמירת ברכת כהנים בברכות השחר היא גם ע"י יחיד.

(12) שהוא בדוגמת וכנגד נשיאת כפים ע"י הכהנים, שלכן אומרים זה דוקא בעשרה ולא ביחיד (כבערה הקודמת), "כי בציבור נתקנה נגד נשיאת כפים שאינה אלא בעשרה", "לפיכך אף הש"ץ א"א במנחה כו' מפני שאין ג"כ במנחה כו' משום חשש שכרות" (שו"ע אדה"ז שם).

(13) סוטה לח, א. ספרי נשא שם, כג. רמב"ם הל' ג"כ פי"ד הי"א. שו"ע אדה"ז שם סכ"ג (וראה בהנסמן ב"מ"מ וציונים" לשם).

(14) ראה ספרי נשא שם, ככ"ז. ועוד.

(1) ע"פ פתיחת אגרת הראשונה באגה"ק שבתניא. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 641 בהערה.

(2) לשון חז"ל - ר"ה יח, א.

(3) "יחזקאל ר"ס מ"ם" - לקו"ת דרושים לר"ה נח, א. סד, א. וראה תוד"ה ואת - נדרים כג, ב. רא"ש סוף יומא.

(4) כי ההשפעה דבחי' ראש (דראש השנה ודיוהכ"פ) נמשכת בימים אלו במיוחד (שבין ראש השנה ויוהכ"פ, שבהם נעשה בנין המלכות - פע"ח שער ר"ה. שער הכוונות דרושי ר"ה. סידור האר"ז"ל סדר עשי"ת). נוסף על זה שכל ימי חודש תשרי - אותיות רשית (בעה"ט עה"פ עקב יא, יב) - הם ימים כלליים שמהם נמשך על ובכל השנה כולה (מאמרי אדה"ז תקס"ו ע' שעט. אוה"ת סוכות ע' איתשנו. ברכה ע' א'תתסו. סה"מ תרנ"ז ע' לו. תרנ"ו ע' רעה. תש"ב ע' 49).

(5) וכידוע המנהג שברכת כהנים (וכיו"ב) בערב יוהכ"פ תהי' בברכת כהנים (ראה ברכת ערב יוהכ"פ (להת' שי') תשמ"ז ס"ב. וש"נ). - השייכות (והכח) דברכת כהנים לכל א' מישראל (גם ישראלים) - ראה בארוכה בברכה הני"ל, ובברכת ערב יוהכ"פ (לאחרי תפלת מנחה) תשמ"ח.

(6) נשא ו, כב ואילך.

(7) שו"ע אדה"ז או"ח ריש סקכ"ח, ובהנסמן ב"מ"מ וציונים" לשם.

(8) ראה שו"ע אדה"ז שם סנ"ז (מב"י סו"ס קכח ד"ה כתב האגור):

יתחילו עם ברכת כהנים, שהיא ברכה כללית²², הכוללת כל הברכות כולן²³.

ויתירה מזו: בברכת כהנים ישנו חידוש, שנוסף למעלת הברכה בכלל - שמגלה וממשיכה מן המקור (של הברכה)²⁴ - יש בה אף את מעלת התפלה, אשר פועלת רצון חדש - "יהי רצון"²⁴ כפי שאומרים זאת גם בסיום תפלת העמידה בכל יום, בימי החול וגם בשבת ויו"ט, ועי"ז נפעלים ברכות והמשכות חדשות, שמקורם ממקום נעלה יותר אפי' ממקור הברכה, ונתפלה עצמה יש לברכת כהנים מעלה לגבי שאר התפלות, בכך ש[הם בודאי²⁵ נמשכים - במהירות ובלי עיכוב - למטה מטה, בגשמיות העולם²⁶. עד - שגם מבטלים ומהפכים את הדינים וגבורות²⁷.

ועפ"ז יומתק הטעם לאמירת ברכת כהנים בכל

לומר (תיכף לאחר ברכת התורה) את הפסוקים דברכת כהנים, ה"ז "לשם לימוד" (ולא משום זכר לנשיאות כפים)¹⁵, בכדי שאחרי ברכת התורה יקיימו תיכף את מצות תלמוד תורה (ע"י אמירת דברי תורה)¹⁶. ומטעם זה יכלו לבחור ענין אחר בתורה¹⁷, ובפרט ענין הכי עיקרי וכללי בתורה - כמו עשרת הדברות (שהם "כללות כל התורה"¹⁸). או "שמע ישראל" או אפי' "והי' אם שמוע" (ענין כללי בעבודת ה' - "יקבל עליו עול מלכות שמים (בשמע ישראל)¹⁹ ואח"כ יקבל עליו עול מצוות" (בוהי' עם שמוע)²⁰). וכיו"ב?

ויש לומר הביאור בזה:

כיון שזה בא בהמשך להי"ח (כ')²¹ ברכות השחר (וכהקדמה להתפלות ובקשות בתפלת שחרית בכלל), הכוללים בפשטות את כל צרכי ישראל - לכן קבעו שהדברי תורה (שבאים בהמשך לברכת התורה)

(21) ראה שער הכולל פ"א אות יב. וש"נ.
 (22) וראה מעדני חמודות לרא"ש ברכות פ"א סי"ג: טעם דסמכו אלו פסוקים לפי שרצו לסדר ג' פסוקים כדרך הקורא בתורה דתנן במגילה (פ"ד מ"ד) שלא יפחות מג' פסוקים. ולכך התקינו אלו שיש להם ברכה. ויומתק עוד יותר ע"פ המבואר בפנים.
 (23) היינו, באמירת נוסח ברכת כהנים יש ב' המעלות - מעלת התורה*. ומעלת הברכה** (וראה אוה"ת במדבר (הוספות) ס"ע איתמג ואילך). נוסף על מעלת התפלה (כדלקמן בפנים. שבברכת כהנים יש בה הן מעלת הברכה והן מעלת התפלה).
 (24) ראה לקו"ת ראה יט, א. אוה"ת ויחי תתשכה. ב. אוה"ת שמיני ע' כו. ע' כט. פדה בשלום תרע"ה. מקומות שבהערה הבאה ועוד.
 (25) משא"כ בתפלה בכלל - ה"ז בקשה של אדם המתפלל (מלמטה למעלה) לפעול רצון חדש למעלה, ואין ודאות שתתמלא הבקשה, ואילו ברכה (מלמעלה למטה) היא בלשון ציווי (או בלשון הבטחה). שבדאי נמשכת ההמשכה (ראה מקומות שבהערה 24): ובברכת כהנים ב' המעלות (ראה אוה"ת נשא ע' ער ואילך. ד"ה כה תברכו תרכ"ו. תרנ"ד. ד"ה אריב"ל תרכ"ט. לקו"ש ח"י ע' 41).
 (26) ראה לקו"ת ס"פ קרח. סהמ"צ להצ"צ מצות ברכת כהנים - קיב, א. ועוד.
 (27) ראה זח"ג קלג, ב. קמה, סע"ב ואילך. מקומות שבהערה הקודמת.

(15) שו"ע אדה"ז או"ח סמ"ז ס"ז, ממג"א שם סק"ח. ולכן "אומרים אותה אפילו קודם אור הבוקר אע"פ שאין נשיאת כפים בלילה" (שם), דלא כדעת הרש"ל (הובא במג"א ובאה"ט שם) "לומר קודם אור הבוקר פסוקים אחרים כיון שאין נשיאות כפים בלילה".
 ודיוק לשון אדה"ז שם הוא "ולא משום זכר לנשיאות כפים".
 "זכר" דוקא - כי אפילו לדעת הרש"ל אמירת פסוקים אלו הוא ע"י כ"א מישראל (לא ע"י כהנים בלבד), ואינו אלא "זכר לנשיאות כפים. (וראה שו"ת מהרש"ל סי' סד). כפשוטו. אבל גם בתור זכר לזה (כדעת הרש"ל) יש מקום לומר שאין אומרים זה בלילה כיון שזה זכר לנשיאות כפים ואין נ"כ בלילה (ע"ד מ"ש בשו"ע שבהערה 12 בנוגע לאמירתה ע"י הש"ץ, שגם זה אינו כמו נשיאות כפים של הכהנים, ומ"מ נתקנה בעשרה וא"א זה בזמן מנחה כיון שנתקנה כנגד ג"כ). ולדעת המג"א ואדה"ז, שזהו "לשם לימוד" ("ולא משום זכר לנשיאות כפים"). אומרים אותה גם קודם אור הבוקר.

(16) ראה אנציקלופדי' תלמודית ערך ברכת התורה. וש"נ.
 (17) להעיר משו"ת מהרש"ל שם: אני נוהג לומר ג' פסוקים של תורה והן לא תלך רכיל וגו' עד ואהבת לרעך וגו' שהוא שקול ככל התורה, ואח"כ ג' מנביאים כו', ע"ש.
 (18) תניא רפ"כ. וראה תו"ש יתרו כרך טז מילואים אות א. וש"נ.
 (19) להעיר שעומ"ש קשור במיוחד לענין ברכת התורה - כמובן מביאור הב"ח (או"ח סמ"ז ד"ה ומ"ש דאמר).
 (20) ברכות פ"ב מ"ב.

(* ולכאורה זהו הכוונה בבאה"ט שם: ולא מטעם נשיאת כפים.

(* וראה קונטרס י"ב"ג תמוז ה'תשנ"ט ס"ט, שמעלת ברכת כהנים היא כמו מעלת התורה.

** שהרי גם לדעת המג"א ואדה"ז (שזהו "לשם לימוד" ולא "משום זכר לנשיאות כפים"), כנ"ל הערה 15 - הרי בפועל אומרים הנוסח דברכת כהנים כפי שנאמר בתורה. ובפרט דכל הקורא ושונה בתורה הקב"ה קורא ושונה כנגדו, היינו שזהו כמו לימודו ובמילא ברכתו של הקב"ה בעצמו (כדלקמן בפנים). ועאכ"כ לדעת הרש"ל שיש בזה גם זכר לבר"כ.

- נוסף (כפשוט) על הברכות המפורשות בפסוקי ברכת כהנים - כל הענינים שנכנסים בכלל ברכה ("אברכס").

ויתירה מזו: מוסיפים "ואני אברכס" (לא "ואברכס" בלבד, שגם אז פירושו ש"אני אברך אותם"), שהברכות נמשכות מ"אני" - הקב"ה, מקור כל הברכות (ש"אברכס"),

עד שזה קאי על "אני" - כמו שהקב"ה למעלה ממקור הברכות ולמעלה משמות ותוארים בכלל, והאופן היחידי שבו קוראים לו הוא "אני" [דלא אתפס בשם ולא אתרמיז בשום אותא וקוצא כלל³⁵] - האני ויש האמיתי, עצמותו ומהותו ית³⁶,

ובכללות ה"ז כולל גם "אנכי"³⁷ - שיש לו אותו פירוש ואתם אותיות דתיבת "אני" בתוספת כ', ר"ת כתר³⁸, שכולל את כל הענינים דכתר, עד כפי שכתר קשור עם ה"אני" האמיתי - עתיקא ועד עתיקא דעתיקא.

ודוקא מה"אני" (יש האמיתי) נעשה "אברכס", המשכת הברכות לבנ"י, עד למטה מטה בענינים הגשמיים³⁹.

יום קודם התפלה - (גם) בתור (תוספת) הכנה ונתינת-כח לפעול²⁸ ולהמשיך למטה²⁹ (בלי עיכוב)³⁰ את ההמשכות החדשות שנוצרות על-ידי התפלות.

ג. ענין זה [המשכת כל הברכות בברכת כהנים ממקום שלמעלה ממקור הברכה ובאופן שנמשך למטה מטה] מודגש יותר בהסיום וחותר דנוסח הברכה הנ"ל - "ואני אברכס":

"ואני אברכס" קאי על ברכתו של הקב"ה. זאת אומרת, שנוסף לברכת (הכהנים) "יברכך ה' וגו'", ישנה גם ברכתו של הקב"ה בעצמו ("אני")

- ע"פ שני הפירושים (דיעות) שבזה³¹: (א) "ואני אברכס" - לכהנים, "כהנים מברכין לישראל והקב"ה מברך לכהנים"³², (ב) "ואני אברכס" - לישראל, "כהנים מברכין לישראל והקב"ה מסכים על ידם", ועפ"ז הברכה לבנ"י היא "מפי גבורה"³³ נוסף על "מפי כהנים" [ולדיעה זו הרי "ברכה לכהנים מנא לי"? "מואברכה מברכין"³⁴]. -

הלשון "אברכס" סתם (בלי שום פרטים) ה"ה כולל

האדם בכל יום - ר"ה טז, א] אם ראוי הוא שיומשך ההשפעה למטה ומעיינים בדינו ויש מי שמקטרג לומר שחטא ואינו ראוי לזה". משא"כ בברכת כהנים השפע "נמשכת במהירות דרך כל העולמות באין מונע ומעכב ואין מעיינים בדין כלל". ועד שכל הדינים מתעברין ומתבטלין מחמת השפעת והמשכת החסד שע"י ברכת כהנים. (31 חולין מט, סע"א.

(32) וגם לדיעה זו ישראל מתברכין מפי הגבורה, ואי"צ לזה קרא מיוחד (ובלשון התוס' חולין שם ד"ה והקב"ה: "פשיטא דמסכים, כיון שציויה להם לברך") - כמשנ"ת במ"א (לקו"ש ח"י ע' 42).

(33) וגם לדיעה זו הכהנים מתברכים מהקב"ה עצמו - "ואברכה מברכין".

(34) לך לך יב, ג.

(35) לקו"ת פינחס פ, סע"ב. ושם הוא בנוגע ל"אנכי", אבל מובן שכן הוא גם בנוגע ל"אני" (שהוא למעלה משם ותואר), שהוא בכללותו כמו "אנכי", כפנים ובהנשמת לקמן הערה 38.

(36) ראה סד"ה כה תברכו תרכ"ו (ס"ע קלא). סד"ה אריב"ל תרכ"ט.

(37) ראה בנדו"ד - אוה"ת נשא ע' רעז (וכ"ה שם במדבר (הוספות) ע' א'תנ), שמקשר "ואני אברכס" עם הברכה שנמשכת מבחי "אנכי", שמצ"ע א"פ להמשיך ברכה מבחי אות א' (המורה על אנכי), ולכן התחלת התורה היא באות ב' שהוא סימן ברכה, אבל ע"י עשה"ד שמתחילים בא' אנכי יומשך שגם מבחי אנכי יומשך הברכה.

(38) ראה לקו"ת אמור לד, ד. שה"ש לה, סע"ג.

(39) ויש לומר שענין זה מרומז גם בלשון הגמרא שבפנים (בענין

28) ולהעיר מאוה"ת נשא ע' רעז (וכ"ה באוה"ת במדבר (הוספות) ע' א'תמט) "אומרת ברכת כהנים בתפלה ולאחרי הודאה - ברכות יח, א). כי הברכה מצד עצמה אין בה כח זה (להמשיך רצון חדש) כי זה רק כח התפלה. אבל ברכת כהנים שהיא בתפלה יש בה הכח לברך שיהי' קיבול התפלה בבחי' ישא ה' פניו כו". ועפ"ז נמצא שברכת כהנים מצ"ע אין בה כח התפלה. וכח התפלה שבה היא ע"י (אמירת ברכת כהנים ב)תפלה ונההוספה של בר"כ היא - לברך שיהי' קיבול התפלה].

אבל בד"ה כה תברכו תרכ"ו (ע' קלא) ובד"ה אריב"ל תרכ"ט (ובארוכה בלקו"ש ח"י ע' 38 ואילך. וראה גם סד"ה כה תברכו תרנ"ד) משמע, שבברכת כהנים מצ"ע יש בה מעלת התפלה. כי הכהנים המברכים עושים זאת בשליחותו של הקב"ה. ושלוחו של אדם (העליוני*) כמותו (קידושין מא, ב. וש"נ). ובברכת הקב"ה יש בה גם מעלת התפלה**. ואולי י"ל, שהמבואר באוה"ת שם הוא בנוגע לגילוי כח התפלה בבר"כ (אף שיש בה מצ"ע כח התפלה***). שזה נעשה עי"ז שבר"כ הוא חלק מהתפלה ובאה לאחרי הודאה.

29) וראה קונטרס י"ב"ג תמוז ה'תש"נ סעיף יא.

30) וראה לקו"ת וסהמ"צ שם. החידוש דברכת כהנים. שבשאר התפלות "שמבקשים בכל יום ומתפללים רפאנו ה' ברך עלינו". אף ש"עיקר דינו של האדם הוא בר"ה ויה"כ" - ה"ז מפני "כי מה שנכתב ונחתם בר"ה ויה"כ" היינו שנמשך מא"ס ב"ה הוא למעלה עדיין כו', למעלה מעלה ממהות השפעת גשמיים", ולכן צ"ל התפלה בכל יום כו' (ראה הקדמה לדרך חיים. סהמ"צ להצ"צ קו, ב. קונטרס ומעין ע' 114 ואילך) כדי שיומשך השפעות הגשמיות בעשי' כצרכי הנפש בגוף. כי "השפעת חסד זה הוא מתעכב ושוהה עד שנמשך ובא למטה שהרי בכל השתלשלות מהיכל להיכל הוא ע"י משפט [שעל זה נדון

* ראה לקו"ת ויקרא א, ג.

** ובנדו"ד - בנוגע לנוסח ברכת כהנים בברכות השחר (ע"י כל א' מיראל) - מובן שעיקר כח התפלה שבה בא בהיותה חלק מהתפלה (כבאוה"ת שם).

*** ובפרט מצד הענין ד"אני אברכס" (כדעת רע"ק, כדלקמן בפנים). וראה גם אוה"ת שם ע' רעז.

כהנים בכל השנה - מודגש עוד יותר בעמדנו בעשרת ימי תשובה:

על עשיית נאמר "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב"⁴⁴. תפלה "ביחיד" בימים אלה יש לה כח של תפלה "בציבור" במשך כל השנה⁴⁵. ומזה מובן במכ"ש וק"ו מעלת כח הציבור שבימים אלה⁴⁶.

ומזה מובן העילוי שניתוסף בהברכה ותפלה דברכת כהנים בימים אלה, במכ"ש משאר התפלות: אם כל תפלה (ביחיד או בציבור) פועלת יותר בעשיית, כשהקב"ה הוא "בהמצאו" ו"קרוב", ואזי מובטחים שהתפלה ובקשה ("דרשו" ו"קראוהו") יקוימו כאן למטה, אע"פ שלזה צריכים רצון חדש למעלה וכו'⁴⁷ (כנ"ל ס"ב): עאכ"כ ברכת כהנים, שאפילו בכל השנה היא ממשיכה ברכות והמשכות חדשות שבודאי נמשכים למטה (בלי עיכוב), הרי בעשיית (ובפרט בזמני התפלה בהם וכיו"ב) פועלת ברכת כהנים ביתר שאת וביתר עוז, יותר מבשאר ימי השנה⁴⁸.

ומכיון שאז הקב"ה הוא "בהמצאו" ו"קרוב", מובן איפוא שאז ישנה יותר בגילוי ההמשכה ד"ואני אברכס", מה"אני" האמיתי, עד למטה בגשמיות העולם.

1. בעשיית גופא מודגשת עוד יותר פעולה הנ"ל דברכת כהנים בערב יום הכפורים⁵, שענינו ערב והכנה - ומעין - דיוהכ"פ עצמו⁴⁹, ובפרט בערב יוהכ"פ אחרי תפלת מנחה, כשמתחיל בפועל הענין דיוהכ"פ, כמובן מזה שבתפלת מנחה אומרים וידוי, שזה קשור עם "תחלת זמן הכפרה"⁵⁰:

השלימות ד"דרשו הוי' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב" היא ביוהכ"פ (ומעין זה - בערב והכנה ליוהכ"פ), כמובן מהמשך דברי הרמב"ם⁵¹: "אע"פ

ואדרבה - הגילוי דיש האמיתי הוא דוקא ביש הנברא. כידוע⁴⁰.

זאת אומרת, שנוסף לכך שברכת כהנים בכלל פועלת המשכת כל הברכות, עד להמשכה חדשה ("יהי רצון") ממקום שנעלה יותר ממקור הברכות, וזה נמשך למטה מטה - ה"ז נפעל עוד יותר באמצעות "ואני אברכס" (הסיום וחזרתם של הפרשה) - שמהאני האמיתי נמשכות הברכות עד למטה מטה.

ד. עפ"ז מובן גם התוכן דאמירת פרשת ברכת כהנים בברכות השחר - ועד"ז מה ש"פותחין בברכה" כעת בברכה זו:

כאשר אומרים את הברכות דברכת כהנים ("יברכך ה' וגו'") ומוסיפים "ואני אברכס" (בסיום פרשת ברכת כהנים), לאחר שכבר אמרו כל ברכות השחר שלפנ"ז והברכות דברכת כהנים עצמה ("יברכך ה' גו'") - הרי מובן, שנוסף לכך שזה כולל כל הברכות המפורשות לפני זה, באה הוספה וחידוש, ש"ואני אברכס", הקב"ה בעצמו, האני האמיתי, מברך את בני" בכל הברכות:

וכאשר יהודי אומר זאת בברכות השחר (בתור ענין בתורה), ועד"ז בכל זמן, כשאומר תיבות התורה (תורה הנצחית⁴¹) אלו - הרי הקורא ושונה בתורה הקב"ה קורא ושונה כנגדו⁴², הקב"ה בעצמו אומר אז את כל הפסוקים. כולל הסיום וחזרתם - "ואני אברכס". ויש להוסיף, שה"קורא ושונה כנגדו" איננו הגבלה (שאי"ז יותר מאשר "כנגדו ח"ו), אלא אדרבה: ה"ז בהתאם וכפי שהקב"ה (מצ"ע) קורא ושונה, ובנדו"ד - שה"ואני אברכס" הוא לפי הישג יד האני, מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה⁴³ של ה"אני" האמיתי.

ה. האמור לעיל - ששייך באמירת פרשת ברכת

(45) ר"ה ית, א. וראה רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ו.
(46) ראה רי"ף לע"ז יבמות מט, ב. אוה"ת ש"ש ע' א'תסב. ד"ה דרשו ה' תשמ"ה. ובכ"מ.

(47) ובמילא אין זה בודאות כ"כ כמו ההמשכה שנעשית ע"י ברכה, כנ"ל הערה 25.

(48) ראה גם אוה"ת נשא ע' רעו השייכות דברכת כהנים עם חודש השביעי בכלל, זמן הסליחה והמחילה.

(49) ויתירה מזה: ע"י הסעודה בערב יוהכ"פ יש גם המעלה דיום הכפורים עצמו, כמאחז"ל "כל האוכל ושותה בתשיעי כו' כאלו התענה תשיעי ועשירי", כמשנ"ת לקמן בפנים.

(50) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתר"ז ס"א. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 562 הערה 1.

(51) דלעיל הערה 45.

"ואני אברכס" "ומי גבורה": "גבורה" הוא תואר שמורה על גדלות וגבורת הקב"ה; ו"מפי גבורה" מורה על ההמשכה והגילוי דגבורתו וגדלותו ית' ע"י ה' מוצאות הפה - גילוי הדיבור להזולת, עד שנמשך בעוה"ז שנברא בה' (מנחות כט, ב), כנגד ה' מוצאות הפה. ועאכ"כ שנמשך בהי' שבו נברא העוה"ב (מנחות שם), ועד שנעשה החיבור דעוה"ז ועוה"ב (גשמיות ורוחניות) ע"י הגילוי ד"פי גבורה" בשניהם יחד, וע"ד המבואר לקמן בפנים (ס"ז) בנוגע לחיבור גשמיות ורוחניות בערב יוהכ"פ וביוהכ"פ.

(40) ביאורי הזהר בשלח מג, ג. ד"ה ולקחתם לכם תרסי"א.

(41) ראה תניא רפ"ז (כב, ב). ובכ"מ.

(42) ראה תדא"ר רפ"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד.

(43) ברכה שלישית דברכת המזון.

(44) ישע"י נה, ו.

ד"אין סוף", שמזה נמשכים י"ג מדות הרחמים, ה"ה כוללת גם השלימות דגבול ומדה: אור א"ס כשם שיש לו כח בבלי גבול כך יש לו כח בגבול⁶⁶. שלפ"ז המדה וגבול שלמעלה ממדידה והגבלה, ה"ז כפי שמדה וגבול הם חלק מבלי גבול⁶⁷. ועד יתירה מזו: לגבי עצמותו ית'. שהוא מושלל מכל התוארים - "שלילת הגבול ושלילת הבלי גבול"⁶⁸ - הרי הבלי גבול והגבול מציאות אחת⁶⁹ ומזה נפעלת ההמשכה בגילוי ד"י"ג מדות הרחמים: השלימות דבלי גבול רחמים היא כאשר זה נמשך גם במדה וגבול ד"י"ג מדות: עד שנעשה דבר אחד - בלי גבול וגבול (מדה).

ומשלימות ההמשכה ד"י"ג מדות הרחמים דעצמותו ית' ביוהכ"פ, נשתלשל למטה יותר, שנמשכים כל הברכות, עד - ברכות שבאים מלמעלה ממקור הברכות - "ואני אברכם", והם נמשכים בגבול ומדה עד למטה בעוה"ז הגשמי.

ז. מעין הגילוי דיוהכ"פ - יש גם בערב יוהכ"פ, שמהווה הכנה ליוהכ"פ, ובפרט לאחר תפלת מנחה כשאומרים וידוי בתור התחלת זמן הכפרה ביוהכ"פ ("מצות וידוי יוהכ"פ שיתחיל מערב היום"⁵²) - שלאחרי התפלה ואמירת וידוי נפעלת שלימות יתירה בהפעולה דברכת כהנים - ההמשכה מלמעלה מעלה עד למטה מטה (כנ"ל ס"ו). ויש לומר יתירה מזו, שבערב יוהכ"פ ישנה נתינת כח מיוחדת לפעול את ההמשכה (מברכת כהנים) מלמעלה מעלה עד למטה מטה בגשמיות העולם:

איתא בגמרא⁷⁰ (והובא להלכה⁷¹) ש"כל האוכל ושותה בתשיעי כו' כאילו התענה בתשיעי ועשירי". ז.א. שהאכילה ושתיה בערב יוהכ"פ (תשיעי) פועלת

שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרה הימים שבין ר"ה ויוהכ"פ היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד שנאמר דרשו ה' בהמצאו כו". ובהמשך לזה הוא כותב⁵²: "יום הכפורים הוא זמן תשובה לכל ליחיד ולרבים והוא קץ מחילה וסליחה לישראל, לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה ולהתוודות ביוהכ"פ, ומצות וידוי יוהכ"פ שיתחיל מערב היום קודם שיאכל כו".

ובלשון הקבלה והחסידות: ביוהכ"פ אזי שלימות ההמשכה (והגילוי⁵³) היא מי"ג מדות הרחמים⁵⁴ ("שהן עליונות מאד"⁵⁵), בחי' רחמים רבים שלמעלה מכל מדידה והגבלה, שנמשכים מכתה. עד לעתיקא ועתיקא שבעתיקא⁵⁶, עד לעצמותו ומהותו ית',

שזהו מקור המחילה והסליחה והכפרה ביוהכ"פ, וכמ"ש⁵⁷ "כי ביום הזה יכפר עליכם גו' (יכפר סתם, ולא נאמר מי הוא המכפר⁵⁸, כיון שזה נמשך מ) לפני הוי' תטהרו" (למעלה מהוי'). עד שזה פועל ההפיכה דכל הדינים וגבורות.

ומזה מובן, ששלימות הפעולה דברכת כהנים עד (להסיום) "ואני אברכם" - שזה קשור עם שלימות ענין הברכה ותפלה - היא ביוהכ"פ⁵⁹, כשישנה שלימות התפלה ("דרשו ה' גו'")⁶⁰ כיון שאז ישנה שלימות המשכת הברכה מי"ג מדות הרחמים (שזהו גם הענין דברכת כהנים⁶¹), מ"יאר ה' פניו אליך⁶², עד - מיש האמיתית⁶³, "ואני⁶⁴ אברכם". כאן למטה בעוה"ז הגשמי⁶⁵.

ולהוסיף, שבענין הי"ג מדות הרחמים [אשר שלימות המשכתן היא ביוהכ"פ] ישנו חיבור של שתי קצוות: י"ג מדות הרחמים הם למעלה ממדידה והגבלה. יחד עם זאת הם נקראים בשם מדות, מלשון מדה וגבול. ויש לומר, שזהו בגלל ששלימות הענין

(52) בהלכה ז.

(53) ראה ד"ה ולקחתם לכם תרס"א (ס"ע רג).

(54) ראה לקו"ת דרושים ליוהכ"פ ע, ב ואילך. אוה"ת שם ע' ב'קלט ואילך. ובכ"מ.

(55) ל' הלקו"ת שם, ב.

(56) ראה לקו"ת שם.

(57) אחרי טז, ל.

(58) לקו"ת דרושים לר"ה נד, סע"ד. אחרי כו, ג. אוה"ת דרושים ליוהכ"פ ע' ב'קלט.

(59) ראה הברכות שבהערה 5. ששלימות ענין ברכת כהנים הוא ע"י הכהן גדול, בחי' יחידה, וזהו ענינו דיוהכ"פ בכלל (שכל עבודות היום הם ככהן גדול - יומא לב, סע"ב).

(60) ראה ד"ה אריב"ל תרכ"ט, ש'דרשו ה' בהמצאו גו' בעשי"ת הוא מפני שאז מאיר הגילוי ד"י"ג מדה"ד, שעי"ז נעשה המשכת הרצון חדש ("יהי רצון") שעי"ת התפלה. והרי שלימות ענין זה הוא ביוהכ"פ, כנ"ל בפנים.

(61) ראה סה"מ תקס"ח ע' קנז.

(62) ראה לקו"ת אחרי כו, ד. ראה לב, ב. ועוד.

(63) ראה המשך תער"ב ח"ב ע' א'קסט (בביאור הלקו"ת דרושים ליוהכ"פ שם).

(64) ראה לקו"ת אחרי (כו, ד), השייכות דיוהכ"פ לבחי' אנכי ולהעיר שיוהכ"פ הוא יום נתינת לוחות האחרונות (משנה תענית כו, ב ובפרש"י. גמרא שם ל, ב), שהתחלתן: "אנכי".

(65) וע"פ המבואר בלקו"ת ס"פ קרח (חלק נעתק לעיל הערה 30) יומתק ההוספה דברכת כהנים על ההמשכה דר"ה ויוהכ"פ.

(66) עבוה"ק שער א' פ"ח. וראה ד"ה חסידים עת"ר. ד"ה פדה בשלום תרפ"ה. ד"ה בסוכות תש"ז פכ"ז.

(67) ראה ספר הערכים חב"ד כרך ג' ערך או"א"ס (א) ע' נח ואילך. וש"ג.

(68) המשך תרס"ז ריש ע' קסה. ובכ"מ.

(69) ראה ספר הערכים כרך ד' ע' תב. וש"ג.

(70) יומא פא, ב. וש"ג.

(71) טור וש"ע אדה"ז ריש הל' יוהכ"פ.

ויש מקום לומר, שמעלת יוהכ"פ (שהעילוי ד"התענה" ביוהכ"פ יוכל להיות בגלוי באכו"ש גשמית) תגלה לעתיד לבוא בחנוכת ביהמ"ק השלישי (שאחכה לו בכל יום שיבוא⁸⁰, היום בערב יוהכ"פ ממש), ובמכל-שכן וקל-וחומר⁸¹ מזה שבחנוכת בית ראשון בניי אכלו ביוהכ"פ, עד ש"צתה בת קול ואמרה להם כולכם מזומנין לחיי העולם הבא⁸², עאכו"כ בחנוכת בית שלישי (אשר "גדול⁸³ יהי כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון"⁸⁴).

ובכללות - לע"ל תהי' שלימות השכר דחיבור גשמיות ורוחניות, כולל - אכילת הסעודה דלע"ל, סעודת ליתן ושור הבר⁸⁵, סעודה גשמית כפשוטה, ביחד עם הסעודה רוחנית⁸⁶. כל הענינים והמעלות שבשתי אלף⁸⁷.

ח. בהנ"ל ניתוסף הדגשה מיוחדת בקביעות שנה זו דערב יוהכ"פ ויוהכ"פ בערב שבת וכיום השבת קודש:

יוהכ"פ נקרא⁸⁸ "שבת שבתון". ומזה מובן שהענינים דיוהכ"פ נמצאים בהדגשה יתירה כאשר קביעותו (בימי השבוע) ביום השבת קודש.

ובעבודת ה': ביוהכ"פ ישנה שלימות העבודה דתשובה עילאה⁸⁹ (למעלה מתשובה עילאה כפי שהיא בעשרת ימי תשובה בכלל⁹⁰). וע"פ הידוע שביום השבת (אותיות תש"ב⁹¹) ישנה גם העבודה דתשובה עילאה⁹² - נמצא שבקביעות שנה זו, כשיוהכ"פ חל להיות בשבת, מתווספת שלימות יתירה בעבודה דתשובה עילאה.

ובפרטיות יותר - בקביעות שנה זו ישנו החיבור

אותו ענין שנפעל ע"י התענית דיוהכ"פ (עשירי), ויתירה מזו - "כאילו התענה תשיעי ועשירי" (שתי ימים).

ועפ"ז נמצא⁷², שבאכילה ושתי' בערב יוהכ"פ ישנו החיבור של ב' המעלות - המעלה ד"התענה" שנפעל ע"י יוהכ"פ - "העשירי יהי' קודש"⁷³, תכלית שלימות הקדושה (קדש הקדשים) והרוחניות (ובשני ימים - "כאילו התענה תשיעי ועשירי"), וגילוי הקדושה הכי נעלית (דיוהכ"פ) נפעלת ע"י "אוכל ושותה"⁷⁴ (בתשיעי), בתכלית הגשמיות והממשות, באופן שנעשה "דם ובשר כבשרו" הגשמי, שיכול למשש זאת עם גוף הגשמי, כמו שאוכל בגופו הגשמי - כך שישנם יחד המעלה ושלימות דרוחניות, והמעלה ושלימות דגשמיות, כמבואר בכ"מ⁷⁵ אודות גודל העילוי שישנו דוקא בגשמיות (תחתונים), בהיש הנברא, ובאופן שהרוחניות חודרת לגמרי ונמצאת בגלוי בהגשמיות, שבזה מתבטא תכלית שלימות השכר לע"ל - בתור נשמות בגופים בעוה"ז הגשמי דוקא, כפס"ד הרמב"ן⁷⁶.

ויש לומר, שממאמר הנ"ל יוצא גם (נוסף להמעלה דערב יוהכ"פ) מעלה נוספת ושכח נוסף בנוגע ליוהכ"פ, שישנו (המעלה של) יוהכ"פ באכילה ושתי' גשמית (שאוכלים בתור הכנה לזה), די"ל שהמעלה דערב יוהכ"פ (חיבור גשמיות ורוחניות) נמשך גם ביוהכ"פ - ובפרט ע"פ המבואר בכ"מ⁷⁷, שהאכילה ושתי' בערב יוהכ"פ פועלת את הענין עבור ערב יוהכ"פ (תשיעי) ועבור יוהכ"פ (עשירי). כפי שזה מתבטא גם בכך שבערב יוהכ"פ צריכים לאכול "כפי⁷⁸ שיעור ב' ימים ערב יוהכ"פ ויוהכ"פ"⁷⁹.

(תו"כ בתחלתן), שהן כנגד הי"ג מדות הרחמים (שמתגלים ביוהכ"פ, כנ"ל ס"ו). ויוהכ"פ הוא "מתן תורה" דלוחות האחרונות.

(82) מו"ק ט, א.

(83) חגי ב, ט.

(84) כפירוש הזהר (ח"א כח, א. תקו"ז ת"ח) דקאי על ביהמ"ק השלישי.

(85) ראה ב"ב עד, ב ואילך.

(86) ראה לקו"ת שמיני יח, א.

(87) ראה תשובות וביאורים ס"א. וש"נ.

(88) אחרי טו, לא. אמור כג, לב.

(89) לקו"ת תצא לו, ג. לו, ד. וראה סה"מ תקס"ה ע' תתמא. ועוד. וראה ברכות עיוהכ"פ (אחרי מנחה) תשמ"ז ס"ג. תשי"ג ס"א ואילך.

(90) ראה לקו"ת דרושים לשבת שובה סו, ג. סו, ד. סה"מ תרכ"ט ע' שט. ס"ע שיג ואילך. תרס"ד ע' שנד ואילך.

(91) אגה"ת ספ"י.

(92) אגה"ת שם.

(72) בכל זה - ראה גם ברכת ערב יוהכ"פ תשד"מ (ס"ב), תשמ"ה (ס"ט), תשמ"ז (ס"ד), תשמ"ז (ס"ח), תשי"ג (ס"ד).

(73) בחוקותי כז, לב.

(74) ע"ד ובדוגמת המעלה דפורים לגבי כפורים (תקו"ז תכ"א - נו, ב) - ראה תו"א מג"א צה, סע"ד. צט, ד ואילך. שם בהוספות קכא, א"ב. אה"ת מג"א ע' בשידח. ביאורו"ז להצ"צ בשלח ע' רלו. ועוד.

(75) ראה אגה"ק ס"כ (קל, ב). הנסמן לעיל הערה 40. ובכ"מ.

(76) בשער הגמול בסופו (בהוצאת שאוועל - ע' שט). וראה בכ"ז מכתב מוצש"ק כ"ה אלול ה'תשי"ג.

(77) פע"ח שער יוהכ"פ פ"א.

(78) פע"ח שם. והובא גם בפוסקים - סידור אדה"ז לאחרי סדר כפרות. אשל אברהם (להרה"צ כו' מבוטשאטש) או"ח ר"ס תרד.

(79) ויתירה מזה: האכו"ש בערב יוהכ"פ הוא "סוד אכו"ש חיצונית" שהוא הכנה וכלי ל"סוד אכו"ש פנימית" דיוהכ"פ, כמבואר בפע"ח שם.

(80) נוסח "אני מאמין". וראה לקו"ש חכ"ג ע' 394.

(81) ולהעיר שזהו מדה הראשונה מ"ג מדות שהתורה נדרשת בהן

בשוא), שהיתה גם שנת הקהל. "הקהל את העם האנשים והנשים והטף"¹⁰⁴, ושומעים את הקריאה בתורה מפי המלך, "כאילו... מפי הגבורה שומעה"¹⁰⁵, ע"ד "ואני אברכם", "מפי גבורה" (כנ"ל ס"ג).

ט. ויש לקשר זה [ההמשכה מלמעלה מעלה, עד מעצמותו ית', בכל סדר השתלשלות עד למטה מטה ביש הגשמי] גם עם הפרק תהלים דשנה זו - מזמור פ"ט:

"משכיל לאיתן האזרחי" מורה על ההמשכה וגילוי דבחי' איתן שבנשמה - עצם הנשמה שהיא "חלק אלוהה ממעל ממש"¹⁰⁶ קשורה עם עצמותו ית' [עם הג' פירושים ב"איתן": קשה, חזק ויציב¹⁰⁷], באופן שזה מזריח ומאיר בכל הכחות והחושים,

כתורת אדמו"ר הזקן בזה¹⁰⁸, קשור גם עם התורה והפירוש בפסוק מאת¹⁰⁹ הבעש"ט ומהמגיד.

ולאח"ז איך שנקודות אלו מתבארים על-ידי אדמו"ר האמצעי באופן ד"רחובות הנהר"¹¹⁰, כולל - ההרחבה של הנקודה ד"איתן" כפי שזה אצל הבעש"ט, המגיד ואדמו"ר הזקן,

ואח"כ - על-ידי הצמח צדק ואדמו"ר מהר"ש והרבי (מהורש"ב) נ"ע, עד כפי שזה נתבאר ו(במילא) נמשך בדברי אלקים חיים (בהמאמרי חסידות ושיחות קודש) של נשיא דורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר.

עד שכל אלה מתגלים, תיכף ומיד ממש, באופן של "נמש", בממשות, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו [כמרומז בשמו של כ"ק מו"ח אדמו"ר, יוסף - על שם "יוסיף אד' שנית ידו לקנות את שאר עמו"¹¹¹, יצחק על שם "כל השומע יצחק לי"¹¹², אשר השלימות שבזה תהי' לע"ל - "אז ימלא שחוק פינו"¹¹³, "אז ישיר משה"¹¹⁴],

של שתי המעלות, של שבת ושל יוהכ"פ: המעלה דעונג העצמי הבא במורגש בשבת (ע"י האכו"ש בכל השנים, ובשנה זו י"ל שזה נמשך ע"י היום עצמו⁹³), והמעלה דעונג הבלתי מורגש דיוהכ"פ (שאסור באכו"ש)⁹⁴.

ועד"ז מובנת גם מעלת ערב יוהכ"פ בשנה זו, שהיא גם ערב שבת:

ערב שבת הוא הכנה לשבת, "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת"⁹⁵. עד שבערב שבת ישנה כבר הטעימה - "טועמי" חיים זכו"⁹⁶ - של כל תבשיל ותבשיל של שבת⁹⁷. ויתירה מזו: בערב שבת (יום הששי למעשה בראשית) הי' יום בריאת אדם הראשון, "כדי שיכנס לסעודה מיד"⁹⁸, ובלשון המשנה⁹⁹ "הכל מוכן לסעודה".

ועפ"ז מוכן, שכאשר ערב יוהכ"פ חל להיות בערב שבת - מודגש עוד יותר העילוי הנ"ל דאכילה ושתי' בערב יוהכ"פ, "כל האוכל ושותה בתשיעי כו' כאילו התענה בתשיעי ועשירי", שכן אז ישנה כבר "טעימה" דשבת, ובשנה זו - דיוהכ"פ (שבת שבתון) שחל להיות בשבת, ויתירה מזו - שאז "הכל מוכן לסעודה".

ועוד נקודה בדבר: שבת היא מעין¹⁰⁰ "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"¹⁰¹. ועאכו"כ יוהכ"פ שחל להיות בשבת, שגם יוהכ"פ הוא מעין הגילוי דלע"ל¹⁰². וזה מחזק עוד יותר את העבודה כעת מעין וטעימה דהגילוי וסעודה דלע"ל שאז תהי' שלימות החיבור דמעלת הגשמיות ומעלת הרוחניות - הסעודה דליתן ושור הבר, בגשמיות וברוחניות גם יחד, כנ"ל.

ובכל זה ניתוסף בשנה זו, ה'תנש"א, ר"ת הי' תהא שנת אראנו נפלאות¹⁰³, שבאה בהמשך לשנת ה'תש"נ, ר"ת הי' תהא שנת נסים, ולאחרי שנת תשמ"ט ידיך. ושנת תשמ"ח, תשמח (תי"ו בחיריק) ותשמח (תי"ו

(103) לשון הכתוב - מיכה ז, טו.

(104) וילך לא, יב.

(105) רמב"ם סוף הלכות חגיגה.

(106) תניא רפ"ב.

(107) ד"ה וייצר תרפ"ה (תש"ח) - ע' נט ואילך (סה"מ תש"ח ע' 61 ואילך).

(108) קונטרס לימוד חסידות ע' 5 ואילך.

(109) תורות ופירושי כל רבותינו נשיאינו בפסוק זה - נעתקו ב"קובץ י"א ניסן שנת הפ"ט" (קה"ת תש"ג).

(110) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 349. וש"ג.

(111) ישעי' יא, יא.

(112) וירא כא, ו.

(113) תהלים קכו, ב.

(114) בשלח טו, א.

(93) ע"ד המבואר בנוגע להמשכות דשופר ביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת (לקו"ת דרושי ר"ה נו, א ואילך. ובכ"מ).

(94) ראה המשך תרס"ו בסופו (ע' תקמב).

(95) ע"ז ג, סע"א.

(96) שער הכוונות ענין טבילת ערב שבת. פע"ח שער יח רפ"ג. ועוד

- נסמן בלקו"ש ח"כ ע' 173.

(97) ראה מג"א או"ח הל' שבת סר"ע סוסק"א. שו"ע אדה"ז שם

ס"ח. וראה לקו"ש שם.

(98) סנהדרין לח, א. וראה קונטרס משיחת ש"פ האזינו, שבת שובה

שנה זו סעיף ז.

(99) אבות פ"ג מט"ז.

(100) ראה המשך תרס"ו ע' תקמב. המשך תער"ב ח"ב ע' א'קכו.

ועוד.

(101) תמיד בסופה.

(102) ראה המשך תרס"ו בסופו.

תפלת מנחה, אחרי שאמרו תפלת וידוי, המורכב מכל אותיות האל"ף-בי"ת. ובאופן כפול - כך שישנו אז התיקון ואתהפכא דכל הענינים הבלתי-רצויים, ואדרבה: מכיון שהענינים הם באופן כפי שנמצאים בתפלה (וידוי) ובתורה (כ"ב אותיות התורה), ישנה רק המעלה שנפעלת מזה - מעלת ה"כפליים לתושי" דאתהפכא, "זדונות נעשו לו זכויות"¹²⁵, עד זכויות ממש¹²⁶, ובאופן של "נעשו לו", בעולם העשי הגשמית (ומראה באצבעו ואומר זה¹²⁷), עד באופן של ממשות.

ובפשטות: הקב"ה מברך כל יהודי וכל בני" בשנה שיש בה כל הברכות והצלחות, בטוב הנראה והנגלה.

ובפרטיות - כפי שהברכות מורכבות ומתחילות באותיות האל"ף-בי"ת (בעניני טוב בפירוש ובגלוי) - שבזה גופא ישנם כמה אופנים, אך מפני טירחא דציבורא ומפני כמה טעמים אי אפשר למנות כל הברכות שמתחילות באותיות אל"ף, בי"ת וכו' עד תי"ו: ולכן מזכירים רק אופן אחד בזה, ויש לומר שזה (וכל אופן בזה) כולל שאר האופנים שבזה (כיון שבשעת-מעשה מכוונים באותיות האל"ף-בי"ת על כל הברכות שמתחילות באותיות אל"ף עד תי"ו), שהם כוללים כל הברכות וכל הענינים הרוחניים וכל הענינים הגשמיים:

שנת אורה. שנת ברכה, שנת גדלות, שנת דיצה, שנת הוד והדר, שנת ועד טוב, שנת זכויות גדולות, שנת חיים טובים וארוכים, שנת טובה בלי מדידה והגבלה כלל וכלל. שנת יעוד טוב. שנת כלכלה, שנת לימוד בהצלחה מופלגה, [ובפרט שיוהכ"פ ה"ה "מתן תורה" דלוחות האחרונות¹²⁸], שנת מלכות [ובמיוחד - מלכות בית דוד, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י דוד מלכא משיחא], שנת נסים [ובפרט שבאים מ"שנת נסים" (תש"נ), ונכנסים (וישנם כבר התשעה ימים, הכולל את יום העשירי, עשרת הימים הראשונים של השנה) לשנת "אראנו נפלאות" (תשנ"א)], שנת סימן טוב, שנת עוז, שנת פדות, שנת צדקה ושנת צדיקים [ועמך כולם צדיקים¹²⁹], שנת קדושה, שנת רוממות, שנת ששון

וכהמשך המזמור תהלים - "מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו"¹¹⁵, עד באופן - כסיום המזמור "ברוך ה' לעולם אמן ואמן", שנפעלת ברכה והמשכה¹¹⁶ (משם הוי, שם העצם¹¹⁷) בעולם, עד באופן של "אמן", שאמן מורה על גמר הנצחון ("גבורים נוצחים")¹¹⁸, ובזה גופא - "אמן ואמן", באופן כפול, "כפלים לתושי"י"¹¹⁹, שכפל קשור עם הגאולה¹²⁰, [כמבואר גם בדברי אלקים חיים של אדמו"ר מהר"ש¹²¹, "מלכתחילה אריבער", שיום ההילולא שלו בי"ג בתשרי], שאז יהי גמר הנצחון והגילוי ד"ברוך ה' לעולם", "ואני אברכם".

ויש לקשר זה עם הזמן דערב יוהכ"פ ויוהכ"פ והימים שלאחרי זה - כדאיאת במדרש¹²², שבחג הסוכות, "זמן שמחתנו" (שאו מתגלים הענינים דר"ה ויוהכ"פ. וכידוע¹²³ שסכך הסוכה בא מענן הקטורת ביוהכ"פ) "כשישראל יוצאין כו' ולולביהן ואתרוגיהם בידן אנן ידעין דישראל אינון ניצוחיא".

ובשנה של "אראנו נפלאות" מובן, שלא צריכים לחכות ע"ז עד יוהכ"פ, ועאכו"כ עד "זמן שמחתנו", אלא כבר בערב יוהכ"פ מתקיים ה"אינון ניצוחיא", ובחג הסוכות מתוסף עוד יותר בגילוי ושלמות הענין.

י. ע"פ כל הנ"ל מובן שהברכות שניתנות לכל יהודי בערב יוהכ"פ זה דשנת תשנ"א, אלו ברכות בכל עניניהם - גשמיים ורוחניים, וגשמיים ורוחניים גם יחד. ברכות שנמשכות מלמעלה מעלה, עד למעלה ממקור כל הברכות. עד מ"ואני אברכם", והם נמשכות למטה למטה, עד ועיקר - בגשמיות העולם. עד כדי כך שיש להם כח לבטל ולהפוך את הענינים הבלתי-רצויים, שזה מביא לעלי' נעלית יותר (כיון שירידה צורך עלי', וירידה למטה מטה פועלת ומביאה לעלי' למעלה מעלה). כך שישנה מעלת ההמשכה מלמעלה מעלה (גבוה מעל גבוה גו' וגבוהים עליהם¹²⁴), עד למעלה מכל מדידה והגבלה, יחד עם המעלה דמדידה. והכח לכך ישנו במיוחד בערב יוהכ"פ לאחרי

(123) עט"ר שער יוהכ"פ פ"ב (כח, א). שם לו, סע"א ואילך. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"ג ע' אקלד. שם ע' אקמ. אוה"ת סוכות ע' איתשכב ואילך. המשך וככה תרל"ז פפ"ד. ד"ה והוא כחתן תרנ"ז פ"א ואילך. ועוד.
 (124) קהלת ה, ז.
 (125) יומא פו, ב.
 (126) ראה לקו"ש ח"ז ע' 183 ואילך ובהערות 15, 48 שם.
 (127) לשון חז"ל - שמו"ר ספכ"ג. ועוד.
 (128) משנה תענית כו, ב ובפרש"י. גמרא שם ל, ב.
 (129) ישעי' ס, כא.

(115) פסוק כא.
 (116) ראה תו"א מקץ לו, ג. ובכ"מ.
 (117) כ"מ הלי עכו"ם פ"ב ה"ז. מו"נ ח"א פס"ג ואילך. עיקרים מאמר ב' פכ"ח.
 (118) נזיר בסופו.
 (119) ל' הכתוב איוב יא, ו. שמו"ר פמ"ז, א.
 (120) ראה פדר"א פמ"ח. יל"ש ר"פ לך.
 (121) ד"ה לך תרכ"ז. תר"ל. וראה גם ד"ה לך באוה"ת (תעוד, א).
 סד"ה נחמו עת"ר. ובכ"מ.
 (122) ויק"ר פ"ל, ב.

הקדושה בירושלים עיר הקודש. בבית המקדש השלישי, בקדש הקדשים, שבו הכהן הגדול עובד עבודתו (כולל -) ביוהכ"פ זה.

יא. כדי למהר כל זה - נסיים בחלוקת ממון לצדקה שקשור במיוחד עם ערב יוהכ"פ (כמנהג ישראל), - ואע"פ ש"היום קצר והמלאכה מרובה"¹³⁴ (בערב יוהכ"פ בפרט), הקב"ה נותן כח לכל יהודי שיוכל להכיל ב"גבול" שלו (של "היום קצר") כל הענינים, כולל הענינים שלמעלה ממדידה והגבלה (כולל - "שכר הרבה"¹³⁴)

ובפרט בערב יוהכ"פ בשנה זו, שמוליכה ומכניסה תיכף ליום השבת (נוסף על "שבת שבתון" דיוהכ"פ), שקשור עם "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים", שמעין זה נפעל ע"י מצות הצדקה, שמביאה "שבת ומנוחה" למי שזקוק לצדקה,

וע"י זה ממשיכים את הצדקה האמיתית - שאלי זקוקים כל בניי - תמורת "צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שפיזרן לבין האומות"¹³⁵, נעשה הצדקה של "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל"¹³⁶, ומביא את כולם יחד, מתוך שמחה וטוב לבב, ביחד עם חלקם שבעולם, ועאכו"כ עם כל בני ביתם,

ובפרט כפי שזה קשור עם העבודה ביוהכ"פ, דאע"פ ש"שבעת ימים קודם יוהכ"פ מפרישין כהן גדול מביתו"¹³⁷, צריך הכהן גדול ביוהכ"פ להיות נשוי, כפי שלמדים¹³⁸ מהפסוק¹³⁹ "וכפר בעדו ובעד ביתו" - "ביתו זו אשתו".

יב. ויהי רצון, שמהדיבור בכל זה יומשך הדבר בפועל, שהגאולה באה תיכף ומיד ממש, כך שביחד עם אכילת הסעודה השני שהולכים תיכף לאכול [אשר נשי ובנות ישראל בודאי כבר הכינו, או שהתחילו בהכנות. באופן ש"הכל מוכן לסעודה"], יאכלו גם סעודת הלוי ושוור הבר, ביחד עם כל בניי, וביחד עם משיח צדקנו,

והקיצו ורננו ושוכני עפר¹⁴⁰, ומשה ואהרן עמהם¹⁴¹ - הכהן גדול [אהרן כהן גדול וגם משה שהי' כהן גדול לדיעה אחת בדא"ח¹⁴²], ובתוכם ובראשנו - כ"ק מו"ח

ושמחה, שנת תפלה, שנת תשובה [ששלימותה היא ביוהכ"פ, כנ"ל], ושנת תהלה [כל הנשמה תהלה ייה הללויה", בסיום וחזרתם ספר תהלים].

וכל זה נעשה תיכף ומיד ממש, ובפרט שבנ"י כבר פסקו בתחלת שנה זו, שתהי' שנת אורה וכו', כל הברכות עם כל אותיות האל"ף-בי"ת, ואח"כ נותר רק "לארוז את החבילות" ("פאנאנדערפאקן די פעקלעך")¹³⁰. לארוז את הברכות שניתנו בתחלת השנה, ובימים שלאחרי זה, באופן שזה נעשה בגלוי הנכסים וברשות דכל אחד ואחת מישראל.

ועוד והוא העיקר - הברכה העיקרית - שנת גאולה. עי"ז שהרגע הקרוב, רגע האחרון של הגלות, מתהפך להיות רגע הראשון דגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ואזי יהי' שלימות הגילוי ד"ואני אברכם", "מפי הגבורה", עד שישמעו "און דערהערן" "תורה חדשה מאתני תצא"¹³¹, "מפי הגבורה", וכמ"ש¹³² "לא ילמדו עוד איש את רעהו גו' כי כולם ידעו אותי".

ואזי מקבלים פעם נוספת את הברכות שמורכבות מאל"ף-בי"ת (כנגד כפל האל"ף-בי"ת בודיו כנ"ל), והברכות בפעם השניי הם באופן נעלה יותר, להיותם ברכות שיהי' לע"ל, בשנת גאולה זו: שנת אורה, שנת ברכה, שנת גדולה, שנת דיצה, שנת הוד והדר, שנת ועד, שנת טובות גדולות, שנת יעוד טוב, שנת נפליים לתושי', שנת לימוד מופלג, ובמיוחד בה"תורה חדשה", שנת מרומים ושנת מלכות בית-דוד, שנת נסים ושנת נפלאות, שנת טיעתא דשמיא, ובמיוחד בהבנת ה"תורה חדשה" (ובפרט בה"ידעו אותי"), נוסף לכך שמבינים מצ"ע, שנת עוז, שנת פדות, שנת צדקה, שנת קדושה, שנת רוממות, שנת שמחה, שנת תשובה, שנת תורה ושנת תהלה.

וכאמור, שזה נעשה תיכף ומיד ממש, ואין צורך להמתין "לשנה הבאה בירושלים" (כפי שאומרים בסיום וחזרתם יוהכ"פ), אלא זה ישנו כבר, ובמילא יקויים (גם) "לשנה הבאה בירושלים"¹³³, בארצנו

(136) ישעי' כז, יב.

(137) משנה ריש יומא.

(138) שם. וראה לקו"ש ח"ז ע' 172 ואילך.

(139) אחרי טז, ו.

(140) ישעי' כו, יט.

(141) ראה תוד"ה אחד - פסחים קיד, ב. וראה יומא ה, ב.

(142) זבחים קב, א. וראה בארוכה לקו"ש ח"ב ע' 82 ואילך.

(130) כפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר בנוגע להזמן שלאחרי עבודת תשרי שיחת ליל א' דחג השבועות תש"ח. נדפסה בסה"מ תש"ט ע' 137.

(131) ישעי' נא, ד. ויק"ר פ"ג, ג.

(132) ירמ' לא, לג.

(133) ראה סה"ש תש"ה ריש ע' 83.

(134) לשון המשנה - אבות פ"ב מט"ו.

(135) פסחים פז, ב.

למרחב האמיתי,

ורואים גם (ותחזינה) איך שהכהן גדול שבדורנו נכנס אל קדש הקדשים ביוהכ"פ זה ועושה שם את העבודה, וכל הענינים שהוא פועל שם, כולל - תפלת הכהן גדול בהיכל המורכבת מכל אותיות האל"ף-בי"ת, כפי שקבעה בתפלת מוסף (דציבור) דיוהכ"פ במחזור השוה לכל נפש,

והרי בגאולה העתידה יהי' "כל יושבי עלי" (כל נפש), כך שנוסף למעלת התפלה בציבור, תהי' אז גם מעלת התפלה של "כל יושבי עלי", מצד המתפלל, מצד המקום ומצד הזמן¹⁴⁷,

ותיכף ומיד ממש, והוא העיקר.

אדמו"ר נשיא דורנו, וכל השוכני עפר דכל בית ישראל, החל מהאבות והאמהות, ולפני זה - אדם וחוה [שנמצאים במערת המכפלה, ב"קרית ארבע"¹⁴³].

וכל בני"י הולכים לארצנו הקדושה, בירושלים עיר הקודש, להר הקודש, לביהמ"ק השלישי, ולקדש הקדשים,

"ותחזינה (גם ובענינו - לשון הוה) עינינו בשוכך לציון ברחמים" (כפי שזה-עתה התפללנו בתפלת מנחה). "בשוב ה' את שיבת ציון"¹⁴⁴, ה' ביחד עם כל בני"י, "ושב ה' אלקיך את שבותך", "והשיב לא נאמר אלא ושב"¹⁴⁵. כיון ש"עמו אנכי בצרה"¹⁴⁶. ונעשה מן המיצר אל המרחב, עד

¹⁴⁶ תהלים צא, טו.

¹⁴⁷ ראה מכתב ג' דסליחות ה'תש"ו.

¹⁴³ חיי שרה כג, ב.

¹⁴⁴ תהלים קכו, א.

¹⁴⁵ נצבים ל, ג ובפרש"י.

בס"ד. שיחת יום ד' פ' האזינו, ז' תשרי ה'תשי"ד.

– לעסקני ישיבות תומכי תמימים ליובאוויטש, בחדרו הקי* –

– וכדברי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר⁶: רק גופותינו ניתנו בגלות ובשעבוד מלכיות, אבל נשמותינו לא נמסרו לגלות ושעבוד מלכיות. –

בבית המקדש הרוחני זה שנמצא אצל כל יהודי, ישנם גם החילוקים דזמני השנה. ובבוא יום הכיפורים, צריך כל יהודי, שהוא ה"כהן גדול" בבית המקדש שלו, לעשות כל העבודות, מבלי לסמוך על מישהו אחר. ובעבודה שצריך לעשות – יש שני סוגים: עבודות בקדשי קדשים בבגדי לבן, ושאר העבודות בבגדי זהב.

ד. הטעם שהכהנים בעבודתם הוצרכו ללבוש בגדים שהם "לכבוד ולתפארת"⁷ [וכנ"ל, שביום הכיפורים הוצרכה להיות העבודה בבגדי זהב, מלבד בקדשי קדשים] – כותב הרמב"ם⁸, שזהו לפי שבקדושה צריכים להשתמש בדברים היפים והטובים ביותר, וכיון שזהב תופס מקום חשוב ועושה רושם על האדם, לכן צריכה להיות העבודה בבית המקדש, בפרט ביום הכיפורים, בבגדי זהב. ועל פי זה אינו מובן, למה דווקא בקדשי קדשים היתה העבודה בבגדי לבן? הלא קדשי קדשים הוא מקודש עוד יותר, ובודאי שהעבודה שם היתה צריכה להיות בבגדי זהב?

והענין בזה: כל אחד צריך לעבוד את השם ית' לפי כל הכוחות שלו.

כאשר באים לגביר עבור צדקה, אינו יכול לטעון שיצא ידי חובתו בתורה, תפלה, לימוד החסידות ולימוד הנגלה; עליו לידע שבבית המקדש הוצרכו להיות בגדי זהב.

לאידך גיסא, צריכים לזכור שאי אפשר לצאת ידי חובה רק על ידי החזקת הישיבות וכיוצא בזה – בגדי זהב – אלא צריכים גם בגדי לבן, בגדים טהורים ונקיים, עניינים רוחניים שהם טהורים ומופשטים מגשמיות וחומריות.

א. עומדים אנו ימים אחדים קודם יום הכיפורים, בזמן שנקרא "עשרת ימי תשובה".

בהחשבון ד"עשרת ימי תשובה" נכללים גם שני ימי ראש השנה ויום הכיפורים – שהרי הימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים אינם אלא שבעה ימים, ומזה מובן ש"עשרת ימי תשובה" כוללים גם ראש השנה ויום הכפורים¹.

מכיוון שכל עשרת הימים נקראים בשם אחד – "עשרת ימי תשובה" – מוכח שימים אלו מהווים מציאות אחת, שראשיתה ראש השנה, וסופה יום הכיפורים.

ומזה מובן, שמהרגע הראשון דראש השנה מתחילה כבר ההכנה ליום הכיפורים.

ב. מצות היום דראש השנה היא – תקיעת שופר². והנקודה של יום הכיפורים היא – עבודת הכהן גדול, כי, במשך כל השנה כולה נעשתה העבודה גם על ידי כהנים אחרים, מה שאין כן ביום הכיפורים הוצרך הכהן גדול בעצמו לעשות את כל העבודות³.

ובעבודת הכהן גדול ביום הכיפורים גופא – שני סוגים: חלק מהעבודה עשה בבגדי זהב (בבגדים אלו היו עוד מינים מלבד זהב, אלא שנקראים בגדי זהב על שם הזהב שבהם), וחלק מהעבודה – בבגדי לבן, פשתן טהור.

בבית המקדש היו שלשה חלקים: העזרה, ההיכל (או אוהל מועד), וקדשי קדשים⁴. העבודות בעזרה ובהיכל – הי' הכהן גדול עושה בבגדי זהב, והעבודות בקדשי קדשים – הי' עושה בבגדי לבן.

ג. חורבן בית המקדש הי' רק בית המקדש הגשמי, היינו, באבנים, זהב וכסף; אבל בית המקדש הרוחני שנמצא בתוך כל יהודי פנימה, בית המקדש שנמצא בנשמתו של כל יהודי, הרי הוא נשאר תמיד בשלימותו⁵. אפילו יהודי אינו יכול להחריבו ח"ו, ומכל-שכן שגוי אינו יכול להחריבו.

¹ "רשימת המנורה" ע' פה).

² ראה ספר המאמרים קונטרסים חלק ב רפד, א (נעתק ב"היום יום" כא תמוז).

³ ג' תמוז תרפ"ז (לקוטי דיבורים חלק ד תרצב, א. ספר השחות תרפ"ז ע' 169. וש"נ).

⁴ תצוה כח, ב-מ.

⁵ מורה נבוכים חלק ג פרק מ"ה.

* הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפסה בלקו"ש ח"ב ע' 411 ואילך (בשילוב עם שיחת ז' תשרי תשי"ז). במהדורא זו ניתוספו עוד ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

¹ ראה לקוטי שיחות חלק כ"ט ע' 203. וש"נ.

² ראש השנה כו, ב (במשנה). כז, א.

³ יומא לב, סוף עמוד ב. וש"נ.

⁴ ראה רמב"ם הל' בית הבחירה פרק א הלכה ה (וראה גם

לזהב – ועליו לתת זהב.

אבל כשמגיע לקדשי קדשים, אזי הוא שווה עם כולם. הוא לא מתהלך בבגדי זהב אלא בבגדי לבן, בגדים לבנים טהורים, טהורים מגשמיים וחומריות. הוא יודע שבקדשי קדשים לא נמצא שום דבר, אפילו לחם הפנים, שהוא לחם קדוש, גם לא הי' בקדשי קדשים, אלא רק הקב"ה, התורה – הארון והלוחות – והכהן גדול¹⁰.

ו. וזהו המוסר השכל עבור כל יהודי:

התחלת החיים, התחלת העבודה והתחלת השנה, צריכה להיות בצעקה פשוטה להקב"ה – למעלה מהשכל; ואחרי כן צריך הוא בעצמו לעשות את העבודות בבית המקדש, שהוא שלם גם עכשיו, הן בבגדי זהב והן בבגדי לבן.

וכאשר יעשה כן – אזי יהיו אצלו הגשמיים והרוחניות ביחד, כפי שהי' הסדר אצל הכהן גדול, שלא לבש תחילה בגדי זהב ואחרי כן בגדי לבן, אלא הי' מחליפם; תחילה בגדי זהב, אחרי כן בגדי לבן, ואחרי כן שוב בגדי זהב ואחרי כן עוד פעם בגדי לבן, ושוב בגדי זהב, כי, אצל יהודי גשמיים ורוחניות אינם נפרדים¹¹.

ז. כשם שהכהן גדול, לאחרי כל עבודתו בבגדי זהב ובגדי לבן, הי' מתפלל תפלה קצרה¹², ובמילים ספורות אלה הי' פועל ("פלעגט ער אויסבעטן") שנה טובה עבורו, עבור שבטו, ועבור כל ישראל שבכל העולם, גם בגשמיים – כך גם כל יהודי, כאשר עובד את עבודתו בקדשי קדשים שבנפשו פנימה, הנה במילים ספורות וברגעים ספורים ממשיך אושר על כל הימים של כל השנה.

וכשם שתפלת כהן גדול היתה בשביל כל ישראל, כך גם תפלתו של כל יהודי ביום הכיפורים, בהיותו בבגדי לבן, בלב טהור וכוונה טובה – פועלת לא רק בשביל עצמו ועבור משפחתו, אלא גם עבור כל ישראל (כל ישראל ערבים זה בזה¹³), להמשיך שנה טובה ומתוקה ברוחניות ובגשמיים¹⁴.

הבגדי זהב בפני עצמם והבגדי לבן בפני עצמם, דהיינו, שמשמש בכל אחד מהם במקומו, ואז אין הגשמיים (זהב) והרוחניות (לבן) נפרדים זה מזה, ואז יכולים לבקש ולפעול ("אויסבעטן") אצל הקב"ה שנה טובה הן ברוחניות והן בגשמיים (מהנחה בלתי מוגה). (12) יומא נב, ב (במשנה). נג, ב.

(13) שבועות לט, סוף עמוד א. סנהדרין כז, סוף עמוד ב.

(14) [בין הדברים שדיבר כ"ק אדמו"ר שליט"א עם הבעלי הבתים, אמר:]

מה שאמרו חכמינו ז"ל (שבת קיט, א. וש"נ) "עשר בשביל שתתעשר" – אין הכוונה בנוגע לממון בלבד, אלא גם בכל הדברים שנותנים לצדקה, כמו כוח ובריאות, אזי משלם הקב"ה כמה פעמים ככה. [בסיום השיחה אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:] חתימה וגמר חתימה טובה.

וכל אחד מהם צריך להיות מתאים למקומו: בעבודות שהם מחוץ לקדשי קדשים – צריכים בגדי זהב, להשתמש עם בגדי זהב עבור עניני בית המקדש, – כדאיתא במדרש: לא הי' ראוי זהב להשתמש בו ולא נברא אלא בשביל בית המקדש. עיקר בריאת הזהב היתה בשביל בית המקדש,

ומצד זה ישנו זהב גם בכל העולם. והרי כל יהודי מבין שאין צריכים לעשות העיקר לטפל והטפל לעיקר. –

אבל כאשר מדובר אודות קדשי קדשים, הקדשי קדשים שבנשמתו של כל יהודי – שם אין להכניס זהב. ה"גביר" – בשווה עם כולם. העבודות בקדשי קדשים צריכים לעשותם בבגדי לבן.

ה. וזהו עניינם של עשרת ימי תשובה, שמתחילים בשופר דראש השנה, ומסתיימים בעבודת כהן גדול ביום הכיפורים:

בתחילת עשרת ימי תשובה לוקחים שופר ותוקעים בו. השופר הוא קרן בהמה, וגם הקולות שתוקעים בו אינם תנועות מוזיקליות, אלא קולות פשוטים, תקיעה שברים ותרועה. כאשר יהודי נעמד לפני הקב"ה – אין "חכמות". הקשר שלו עם הקב"ה הוא על ידי צעקה לבכית פשוטה ("א' פשוטין הארציקן אויסגעשריי"), הוא צועק מעומק לבבו, פנימיות הלב, שהוא בנו של הקב"ה והקב"ה הוא אביו, ומבקש, שאביו יתן לו שנה טובה ומתוקה.

וסיום עשרת ימי תשובה הוא – עבודת כהן גדול בשני חלקים האמורים, כלומר, שיודע ומחליט לעבוד את הקב"ה הן בבגדי זהב והן בבגדי לבן.

בנוגע לדברים שהם מחוץ לקדשי קדשים, יודע הוא, שכיון שהקב"ה נתן לו כסף ונשמה יהודית, אסור לו להתכסות ("באֶהָלֶטֶן זיך") בבגדי לבן, בגדים טהורים ונקיים, שכל דבר שעליהם נחשב לכתם, כך שכאשר פונים אליו אודות כסף, יאמר שילכו למישהו אחר, כיון שהוא קדוש וטהור. הוא יודע שבבית המקדש, הישיבה, בית הכנסת ובית המדרש, זקוקים

(9) בראשית רבה פרשה ט"ז, ב. שמות רבה ריש פרשה ל"ה.

(10) האמת היא שלפעמים היו בגדי לבן יקרים יותר מבגדי זהב, כפי שמצינו שהיו של שנים עשר מנה, של שמונה עשר מנה וכו' (ראה יומא לד, ב (במשנה). לה, ב), אבל, בהבגדי לבן עצמם לא הי' ניכר הדבר.

ועוד חילוק בין בגדי זהב לבגדי לבן – שבגדי זהב היו יכולים להשתמש באותם בגדים משנה לשנה, מה שאין כן בגדי לבן היו צריכים להיות חדשים בכל שנה (ראה יומא יב, ב. וש"נ). ותוכן הענין – שכאשר יהודי מתקשר עם הקב"ה בקדשי קדשים, הנה כשם שהקב"ה אינו מוגבל, כך צריך יהודי לבוא בכל פעם עם לבושים חדשים, יקרים יותר, ובמילא גם קדושים יותר (מהנחה בלתי מוגה).

(11) אלא, שענין זה הוא דווקא כאשר בשעת העבודה נמצאים

בס"ד. ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א להתלמידים שיחיו ערב יום הכיפורים לפני כל נדרי ה'תשי"ד.

בלתי מוגה

[לפנות ערב, קודם כל נדרי, נכנסו תלמידי הישיבה להיכל כ"ק אדמו"ר שליט"א לבקש ברכתו, ואמר:]
"וידבר ה' אל משה לאמר, דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל אמור להם, יברכך ה'
וישמרך, יאר ה' פניו אליך ויחנך, ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום, ושמו את שמי על בני ישראל ואני
אברכם"¹.

יתן הקב"ה לכל אחד ואחד מכם חתימה טובה וגמר חתימה טובה.
תצליחו בלימוד הנגלה ולימוד החסידות, ותגדלו להיות חסידים יראי שמים ולומדים, והרביים יוכלו להגיד
עליכם: "ראו גידולים שגדלתי".
גמר חתימה טובה ושנה טובה ומתוקה.

בס"ד. ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א ערב יום הכיפורים ה'תשי"ד.

בלתי מוגה

[אחרי תפלת מנחה, נכנסו להיכל כ"ק אדמו"ר שליט"א לבקש ברכתו, ואמר:]
השם ית' יעזור שתהי' התעוררות תשובה אמיתית, בלי עצבות, ואם יש צורך – תהי' רק מרירות, הקשורה
עם שמחה פנימית¹, ובמילא תבטל השמחה את כל הגדרים², ובמילא גם את ההעלמות וההסתרים.
ותהי' ההתקשרות עם הקב"ה – על ידי העניין ד"דרשו הוי' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב³, שהוא עניין
קירוב המאור אל הניצוץ⁴ – באופן של התקשרות ודביקות הניצוץ בהמאור, ישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד⁵,
ובמילא תהי' חתימה וגמר חתימה טובה לכל אחד ואחת בתוך כלל ישראל.

(1) נשא ו, כב ואילך.

(1) ראה תניא פל"א.

(2) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.

(3) ישעי' נה, ו. וראה ר"ה יח, א. וש"נ.

(4) דרך חיים יג, רע"ד. כא, סע"ב. צא, א. קונטרס העבודה ספ"ה.

(5) ראה זח"ג עג, א.

לקוטי שיחות יום הכיפורים כרך ד'

מתורגם ללשון הקודש

שהזדונות עצמן נהפכים ונחשבים כזכיות⁸. צריך להבין: כשאדם עושה תשובה ומתחרט על החטא שעשה, עוקר הוא בכך בזה את התענוג שהיה לו בעת עשיית העבירה⁹ וכתוצאה מכך מתנקה ונמחק ממנו הרע (כיון שהעבירות הקודמות לתשובה הן שהביאו אותו לידי צמאון להקב"ה, לכן הן נחשבים לזכיות)¹⁰. אבל כיצד, מתנקה ונמחק הרע שבאדם על ידי "עיצומו של יום" מבל שיהאדם יעשה תשובה? אפשר להבין, ש"עיצומו של יום" יהיה כפרה לכל יענישוהו, משום שיום הכיפורים מסיר את העונש על עבירות. אבל כיצד וכמה יורדים הפגמים שבנפש האדם (כאמור, הרי גם לדעת רבנן הסוברים שנדרשת תשובה, הרי הכפרה של יום כיפור גדולה מפעולת התשובה שעשה האדם, ובפרט לדעת רבי, שיום כיפור מכפר גם ללא תשובה)?

הביאור בזה:

בהתקשרות של בני ישראל עם הקב"ה ישנן כמה מדרגות: (א) הקשר עם הקב"ה על ידי שהאדם מקיים את מצוות הבורא ומקבל על עצמו עול מלכות שמים, שהוא מוכן למלא את ציווי הבורא. (ב) ההתקשרות הפנימית של בני ישראל עם הקב"ה הנעלית יותר ועמוקה יותר מההתקשרות הבאה מקיום המצוות וקבלת עול מלכות שמים. הקשר הפנימי הזה מתבטא בכך, שגם אז, כשעבר על ציווי הקב"ה ופרק מעליו עול הקב"ה - מכרסם הדבר בליבו, חורה לו, והוא עושה על כך תשובה; ואכן מחמת כך, שהתשובה באה מאותו קשר שהינו עמוק יותר בנפש מאשר ההתקשרות שעל ידי קיום המצוות, לכן יש בכוחה של התשובה להסיר את הפגמים שבנפש, שנוצרו - מעבירות שהחלישו את הקשר הגלוי¹¹. אבל עם כל זאת, גם הקשר הפנימי הינו מוגבל, וניתן להיות נמדד בתנועה של תשובה. (ג) ההתקשרות העצמית של עצם הנשמה עם עצמותו יתברך. התקשרות זו אין בה כל מדידות והגבלות והיא למעלה מלהתבטא בתנועה כל שהיא, אפילו לא בתנועה של תשובה. התקשרות זו אינה נפעלת על ידי פעולות ועבודות האדם - כי כל פעולות האדם, גדולות

א. קיימת מחלוקת בגמרא¹ אודות כפרת עוונות של יום הכיפורים: רבנן אומרים: "יום הכיפורים אין מכפר אלא על השבים" ורבי אומר: "בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יום הכיפורים מכפר", משום ש"עיצומו של יום מכפר". וההלכה היא² כרבנן.

ביאור דבריהם: המחלוקת אינה שרבנן סוברים ש"עיצומו של יום" אינו מכפר ורק התשובה מכפרת. גם לדעת רבנן "עיצומו של יום מכפר"³, כלומר האדם עצמו, באמצעות התשובה שלו אינו מסוגל להגיע לאותה כפרה הבאה על ידי "עיצומו של יום". המחלוקת בין רבי ורבנן היא: כיצד יכולים להגיע אל הכפרה של "עיצומו של יום". רבי סובר, עם בוא יום הכיפורים, מיד מאיר ה"עיצומו של יום" - אפילו כשהאדם עדיין לא עשה תשובה - וה"עיצומו של יום" עצמו מכפר על עוונותיו; ורבנן סוברים⁴, שכדי להגיע לכפרה של "עיצומו של יום", צריכה להיות תחילה עבודת התשובה, ואז, ישנה גם הכפרה של "עיצומו של יום", שהיא נעלית יותר מהכפרה הבאה על ידי התשובה לבד. אבל הכל מודים ש"עיצומו של יום מכפר"⁵.

על פי זה גם יובנו⁶ דברי חז"ל על הפסוק דרשו הוי' בהמצאו - "אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ", מדברי חז"ל בגמרא מובן, כי למרות שגם ימי ראש השנה ויום כיפור נכללים בעשרת ימי תשובה ("אלו עשרה ימים"), מכל מקום אין עיקר ענינם מתבטא בכך שהם ימי תשובה ("שבין ר"ה ליוה"כ"): הכללותם בעשרת ימי תשובה היא הדרגה הנחותה שבראש השנה ויום כיפור; ואילו ענינם העצמי הוא למעלה מזה: עיקרו של ראש השנה הוא - "תמליכוני עליכם", ועיקרו של יום הכיפורים הוא "עיצומו של יום מכפר" - הכפרה שביום זה, המעניקים מלמעלה לכל אדם, שאינה נמדדת לפי עבודת התשובה שלו.

ב. 'כפרה' אין פירושה רק שהאדם אינו נענש עבור החטא, אלא גם שנמחק⁷ מנפשו הרכב והפגם שנתהוו על ידי החטא שנעשה; יתירה מזו: תכלית הכפרה היא - לא זו בלבד שלא נותר רושם מהעבירות, אלא תכליתה

(6) ראה בארוכה לקו"ש ח"ד [המתורגם] ע' 124 ובהנסמן שם.

(7) אגה"ת פ"א.

(8) יומא פו, ב.

(9) נפש הקליפה. וע"י הוידי דברים - גוף הקליפה (דרמ"צ לח, ב).

(10) תניא פ"ז.

(11) וגם למעלה - התשובה מגעת בבחי' שלמעלה מרצון דמצות, כמבואר

בלקו"ת אחרי כו, ג. דרמ"צ מצות ויודי ותשובה ובכ"מ.

(1) שבועות יג, א וש"ן.

(2) רמב"ם הל' תשובה פ"א, ה"ג. הל' שגגות פ"ג, ה"י. הובא בשו"ע

אדה"ז סתר"ז, ט"ז.

(3) וכמ"ש הרמב"ם שם ה"ג וד' 'ועצמו של יום הכיפורים מכפר' - אף

שפסק כרבנן.

(4) וצ"ע בדרמ"צ מצות עגלה ערופה.

(5) ראה לקו"ש חכ"ז ע' 125 ואילך, בביאור פלוגתת רבי ורבנן.

וכשם שבראש השנה, מלבד ענינו העצמי של ראש השנה - ה"תמליכוני", התקשרות של עצם הנשמה יש בו גם ענין התשובה (שלכן נכלל ראש השנה בחשבון עשרת ימי תשובה) וגם מצות היום (תקיעת שופר), כך גם ביום הכיפורים יש בו כל שלשת הענינים הללו¹⁵: עצם הנשמה - "עיצומו של יום מכפר", ענין התשובה של יום הכיפורים (שלכן יום הכיפורים הוא מעשרת ימי תשובה) גם מצות היום של יום הכיפורים, מצות התענית וכו', וכן גם מצות התשובה והודו¹⁶.

ד. בדבר נוסף משתווים יום הכיפורים וראש השנה: כשם שבראש השנה בחינת התשובה וגם בחינת ה"תמליכוני"¹⁷, באים לידי ביטוי על ידי מצות ראש השנה, שמצות היום בשופר, אף שהם נעלים ביותר מהמצוה - כך הוא גם ביום הכיפורים: הגילוי של עצם הנשמה שעל ידי "עיצומו של יום" מתבטא במצוות יום הכיפורים: עינו¹⁸, שביתה ממלאכה ומקרא קודש.

אף על פי כן אומרת הגמרא¹⁹, שגם רבי, הסובר ש"עיצומו של יום" מכפר, אפילו ללא תשובה, מודה שעל עבירות יום הכיפורים עצמו, אין הוא מכפר: אם לא צם ביום כיפור וכו' על כך אין "עיצומו של יום" מכפר, משום שעיצומו של יום¹⁸ הוא אשר עושה את אי הצום לעבירה ולכן אינו שייך שהוא עצמו יכפר על כך¹⁹.

ה. דבר זה אנו מוצאים גם בעבודת כהן גדול ביום-הכיפורים: מעיקרי עבודת הכהן הגדול ביום זה, היתה כניסתו לקדש קדשים. על כניסה זו נאמר בפסוק²⁰ "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד", אומר על כך הירושלמי²¹ "אפילו אותן שכתב בהן ודמות פניהם פני אדם" - שזה נאמר אודות חיות הקודש, המלאכים נעלים²² ביותר, גם הם לא יכלו להמצא בקדש הקדשים. כלומר,

ככל שתהיינה, יש בהן איזו שהיא מדידה - התקשרות זו קיימת בכל אדם בטבע, מצד עצם נשמתו, שהיא "חלק אלקה ממעל ממש", וגם עתה (בהיותה בגוף) היא "חבוקה ודבוקה בך, יחידה לייחדך".

מכיון והתקשרות זו היא נעלית מכל מדידות שהן או ציור כל שהוא, הרי כשם שאין היא נפעלת מחמת עבודת ה' של האדם, כך אי אפשר גם להחלישה או לפגום בה על ידי העדר העבודה או על ידי עבירות. במדריגה זו של התקשרות אין הפגמים והחטאים פוגמים. ולכן "עיצומו של יום מכפר", שכן ביום כיפור מתגלית אצל כל יהודי ההתקשרות העצמית שבעצם הנשמה עם הקב"ה, וכאשר מתגלית מדריגה זו, נופלים במילא כל הפגמים (המחלוקת של רבי ורבנן היא רק, האם נדרשת תשובה בכדי שתתגלה מדריגה זו. אבל הכל מודים, שהכפרה של יום הכיפורים אינה נפעלת על ידי תשובה, אלא "עיצומו של יום" מכפר מאליו).

באותן הדרגות שהחטא הגיע ופגם¹², באותן דרגות יש לפעול שתהא כפרה, והיא נפעלת באמצעות התשובה, הפועלת אצל האדם, ועל ידי זה גם למעלה, התקשרות מעמיקה יותר בינו לבין הקב"ה, והיא שוברת ומסירה את כל מה שמונע התקשרות זו. אולם הכפרה של יום הכיפורים נפעלת מכך שמאירה דרגה כזו ששם מלכתחילה לא קיים בה פגם, כנ"ל¹³.

ג. לפי זה יוצא שתחילת עשרת ימי תשובה - ר"ה, וסיום וחותרם של עשיית - יום הכיפורים, משתווים בכך שבשניהם ענינם העצמי, הוא למעלה גם מבחינת התשובה שבהם - התקשרות עצם הנשמה עם הקב"ה. בראש השנה היא באה לידי גילוי באמצעות ה"תמליכוני" ו"יבחר לנו", וביום הכיפורים - ב"עיצומו של יום מכפר"¹⁴.

15) וראה לקו"ש ח"ט ע' 350 ואילך גם לענין סוכות.
 16) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ב, ה"ז: חייבים הכל לעשות תשובה ולהתודות ביוה"כ. - וענין זה, כתב הרמב"ם בהל' תשובה ולא בהל' שביבת עשור (אף שהוא מדיני יו"כ) כי הוא למעלה מענין המצות - דוגמת התשובה (שנרמז בשופר), שכתבה בהל' תשובה ולא בהל' שופר.
 17) ראה מכתב הכללי לר"ה תשכ"ד (נדפס בלקו"ש ח"ד [המתורגם] ע' 339).
 18) ראה ד"ה והוא כחתן תרנ"ז פ"ז שהענינו דיו"כ מגיע למעלה מבחינת התשובה.
 19) בדוגמת אין קטיגור נעשה סניגור. ראה צפנת פענח לרמב"ם הל' יבום פ"ד, ה"כ. ולכאורה צ"ע מהא דאחטא ואשוב אין מספיקן דייקא, אבל אם דחק בו מקבלין תשובתו (אגה"ת פ"א). ו"ל דתשובה דדחק היא נעלית יותר. ואכ"מ.
 20) ויקרא טז, יז.
 21) יומא פ"א, ה"ה. וראה זח"ג טו, ב (וח"א רח, ב) ובד"ה וכל אדם הנ"ל בסופו.
 22) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ב, ה"ז. אבל ראה זח"ב מג, א. וראה תניא רפ"ט (ומציין שם לרע"מ - כנראה זח"ג רכה, א) - ולע"פ (כנראה ש"ג פ"ז).

12) ראה לקו"ש ח"ד [המתורגם] ע' 78 הערה 31 דמזה שע"י תשובה על עבירות מגיע למעלה ממקום צ"ג משמע שגם הפגם מגיע למעלה ממקום צ"ג.
 13) וב' בחינת אלו תשובה ויו"כ הם בדוגמת החילוק שבין מענה התורה יביא אשם ויתכפר לו למענה הקב"ה יעשה תשובה כו' (ראה גם מכתב ח' תשרי תשי"ב, נדפס בלקו"ש ח"ד [המתורגם] ע' 343) - דאף שגם מענה התורה יביא אשם - הו"ע התשובה, דאו דוקא מכפר הקרבן, מ"מ ע"י התשובה דבחי' זו נעשים הודונות רק כשגגות (ואז מהני הקרבן שע"י הקרבן מתכפר שוגג זה (ראה ד"ה וכל אדם להצ"צ ספ"ד)), אבל אינו מתכפר לגמרי, (כי התשובה שע"י התורה שייכת לבחי' הרצון דתורה אלא שהיא "בעומק הרצון", "בבעל הרצון" (ראה לקו"ש ח"ד [המתורגם] ע' 125 הערה 8), דלהיות שהתורה היא בקו האמצעי מתגלה על ידה בחי' שלמעלה מהשתל, אבל מ"מ השייך להשתל) ולכן יש בה מדידה כו', משא"כ התשובה דמענה הקב"ה שלמעלה מהתורה, היא מבחי' תענוג עצמי שלמעלה מהרצון לגמרי, דוגמת הכפרה דיו"כ, ולכן אין בה שום מדידות, ומכפרת גם על הודונות, ועד שהודונות נעשים כזכיות.
 14) וכונסה הברכה בתפלת יו"כ מלך מוחל וסולח", שהמחילה וסליחה דיו"כ באה מהבחינה ד"מלך" - תמליכוני" - שבר"ה.

יום הכיפורים הוא היום היחיד בשנה שחייבים להתפלל בו חמש תפלות. חמש התפלות הן כנגד חמש המדריגות שבנשמה - נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה²⁵. התפלה החמישית, שמתפללים רק ביום הכיפורים הוא, תפלת נעילה, ובה מתגלית בחינת היחידה שבנשמה, כפי שהיא מאוחדת עם הקב"ה, ושם אין מקום לשום דבר מלבד הקב"ה ובני ישראל. וזהו פירוש של "נעילה" - נועלים את כל השערים, ואין מתירים להכנס לאף אחד; שם נמצאים רק בני ישראל עם עצמותו יתברך.

ואף שבחינה זו מתגלית בעיקר בתפלת נעילה²⁶, הרי בכללות²⁷ קיימת בחינה זו גם בכל היממה של יום הכיפורים. כפי הלשון: "יום שנתחייב בחמש תפלות", שהיום, כולו, מחוייב בחמש תפלות; כלומר, אף שכל חלק זמן של היום מחוייב בתפלה פרטית שלו (בערב - תפילת ערבית, בבוקר - שחרית וכיו"ב), עם כל זה הוא "יום שנתחייב בחמש תפלות" - כי בכללות הוא יום שמאיר בו ה"חמש" - בחינת יחידה.

(ממאמר ד"ה וכל אדם)

(שיחת שמחת ביה"ש תשכ"ג)

שהעבודה של יום הכיפורים מגלה את ההתאחדות של בני ישראל (שהרי הכהן גדול היה השליח של כלל ישראל) עם הקב"ה, "ישראל ומלכא בלחודוהי" - רק הקב"ה עם בני ישראל לבד.

יתירה מזו: כניסתו של הכהן הגדול לקדש הקדשים היתה גם בבית שני, ואז כבר היה חסר בו ארון הקודש. מכך מובן שהיתה זו כניסה למקום ודרגה כזו הנעלית מן התורה (אפילו תורה כפי שהיא עומדת באותיות החקיקה - לוחות)²³. ההבדל בין תשובה שעל ידי התורה לתשובה שלמעלה מהתורה הוא²⁴: התשובה שעל ידי התורה היא בחינת גילוי לבד - אף שהתשובה הינה למעלה מהתורה, שלכן מועילה תשובה גם על פגמים של תרי"ג מצוות התורה (כולל מצות תלמוד תורה), הרי מכל מקום היא בבחינת גילוי, ואילו התשובה שלמעלה מהתורה, היא ההתאחדות עם עצמותו ית', למעלה מגילוי.

וכשם שבזמן הבית נוצרה ההתקשרות העצמית שבין נשמות ישראל לבין הקב"ה על ידי הכניסה של הכהן גדול לקדש הקדשים ביום הכיפורים, כך גם עתה מתבטא ענין זה בתפילות יום הכיפורים, שכן תפלה היא במקום עבודת הקרבנות:

דיוהכ"פ".

27) עד"ז שביוהכ"פ (שבת שבתון) הוא ג"כ בשבת, שכללותו - (וקראת לשבת) - עונג, אבל רעוא דרעוין הוא בסוף היום (ראה בסי' דרושי סעודות שבת).

23) ראה לקו"ש ח"ג [המתורגם] ע' 276.

24) ראה לעיל הערה 13.

25) לקו"ת פינחס פו, ב.

26) ולכן עיקר הכפרה הוא בסוף היום (ראה לקו"ת תצא לט, ד). וראה קונטרס העבודה פ"ה (ע' לד) "ובפרט בעתים מיוחדים כמו בתק"ש ובנעילה

יום ראשון ד' תשרי

שם מדובר על המעלה של "מעשה" רק מצד הרצון והכוונה של הקדוש ברוך הוא : היות וכל תכלית הבריאה היא "להיות לו יתברך דירה בתחתונים", שתהיה להקדוש ברוך הוא דירה בעולם הגשמי התחתון, שתומשך אלקות בהתגלות כאן למטה בעולם הזה, במקום החושך וההסתר על אלקות. ענין זה מבוצע בעיקר על ידי מצוות מעשיות, שכן, על ידי זה דוקא ממשיכים אלקות עד ל"עשיה" הגשמית, בניינים הגשמיים של העולם שהם למטה מענין המחשבה והדיבור.

כך גם בנוגע לביור ולזיוכך הנפש הבהמית, זיכוכה והתהפכותה של הנפש הבהמית לטוב ולקדושה (שזו הרי תכלית ירידת הנשמה, שאין זה כדי לתקן אותה, אלא כדי לתקן את הנפש הבהמית) הרי זה מתבצע יותר על ידי מצוות מעשיות, שכן, עשיית פעולה גשמית של מצוה, הנחת תפילין, לבישת ציצית – הרי זה דוקא בכוח הנפש החיונית הבהמית.

הרי בהתאם לאמור, כל המעלה של "מעשה" היא רק מצד הרצון והכוונה של הקדוש ברוך הוא, אך מצד עצם הדבר, שבו המצוה נעשית, הרי לכאורה מצוה שנעשית בכוחות רוחניים, כמו מצות ידיעת והבנת אלקות בשכל ובהשגת המוח, או מצות אהבת ה' ברגש הרוחני של הלב – היא לכאורה למעלה מפעולה גשמית הנעשית בידיים הגשמיות ובדברים גשמיים (כיוון שגם זו היא מצוה וגם בה מבצעים רצון הקדוש ברוך הוא, הרי שהענין של קיום הרצון העליון והקשר שזה מביא עם הקדוש ברוך הוא, ישנו גם במצוה רוחנית, ומצד עצם הדבר במה שמבצעים רצון הקדוש ברוך הוא – הרי לכאורה, דבר רוחני – כמו השגת המוח ורגש הלב – הוא עבודה עליונה ועמוקה יותר מאשר הפעולה הגשמית שבה עושים מצוה מעשית).

אך, מצד מה שמסביר באגרת קודש זו המעלה של מצוות מעשיות מפני שהדברים הגשמיים באים דוקא מעצמות אין סוף, יוצא מכך, שגם מצד עצם הדבר שבו המצוה נעשית, ישנו עילוי והתעלות במצוות מעשיות מה שאין במצוות הנעשות על ידי עניינים רוחניים, שכן, יש בדברים הגשמיים כוח נעלם המתגלה בשעה שמבצעים בדבר הגשמי את הכוונה העליונה.

כ"ק אדמו"ר הרי"צ נ"ע מביא באחת משיחות הקדוש שלו², שכאשר נתגלה היסוד הזה באגרת קודש זו, "מספר מלות הנשמה השמימיות", שהתהוות הדברים הגשמיים היא דוקא מעצמות אין סוף – נפתחו אצל חסידים מעיינות חדשים של חיות בקיום מצוות מעשיות. בלמדנו הענין בפנים האגרת, עוד יצא להזכיר איך שהרבי מורה בפשטות גאווית מופלאה שהיסוד של אגרת זו מובא בלשון הלכה ופסק דין במלים ספורות ברמב"ם בהלכות הראשונות של הלכות "יסודי התורה". "אִיהוּ וְחַיּוּתֵי הָרַד", – הוא ועניני החיות הבאים ממנו (האורות שהם ענין של נשמה וחיות לכלים של ה"ספירות") הם דבר אחד (כלומר, האורות של ה"ספירות" הם לא רק מיוחדים אתו (עם אין סוף) אלא הם דבר אחד עם אין-סוף), אִיהוּ וְגַרְמּוּתֵי הָרַד בְּהוֹן³ – הוא והכלים הבאים ממנו (שהם הכלים לאורות של הספירות וכמו גופים לנשמות)⁴ הם דבר אחד בהן (בספירות). (פְּרִישׁ, עֶשְׂרֵה סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת. "חַיּוּתֵי" – הֵן הָאֲאוּרוֹת, – של הספירות (שהן

כ. תוכן אגרת קודש זו (סימן כ) הוא אחד העניינים העמוקים ביותר בחסידות, ומתבטא בה יסוד בענין של חסידות שעד עתה טרם הוסבר בספר ה"תניא". ברם, כפי שכבר הוסבר בפרוטרוט בהקדמה לסימן י"ח – ראוי לחפש בכל אגרת הקדוש מה מתווסף באותה אגרת בנוגע לעבודה בפועל בקיום המצוות

בכלל ובמצות הצדקה במיוחד (שכן, אגרות הקדוש הרי נכתבו כדי "להורות לעם ה' הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשון", ללמד את בני ישראל דרכי ה'

ובמעשה בפועל (כפי שכותבים בהקדמתם הרבנים הגאונים בני המחבר), וכיוון שרוב האגרות נכתבו בקשר לצדקה עבור אלה שעוסקים בתורה ועבודה בארץ ישראל – יש באגרות קודש אלו עניינים המוסיפים יתר חיות ועילוי במצות הצדקה).

חשיבותה המיוחדת של אגרת זו, יכולים לראות גם מכך, שרבנו הזקן כתב אותה (כפי שהרבי ה"צמח צדק" כותב¹) "בימים שלפני הסתלקותו בכפר פייענא".

רואים אכן, שגם בניינים העמוקים המוסברים באגרת זו, מתבטא ענין יסודי חדש שנותן מושג אחר לגמרי בעילוי של קיום מצוות מעשיות בכלל (מצוות הנעשות בדברים גשמיים, כמו ציצית בצמר גשמי, תפילין בקלף גשמי, וכדומה), ומצוות הצדקה במיוחד.

היסוד המוסבר באגרת קודש זו, הוא – ש"התהוות הגשמיות" היא דוקא מ"עצמות אין סוף", התהוותם של הדברים הגשמיים היא דוקא מהקדוש ברוך הוא עצמו שהוא לגמרי למעלה מהאורות והגילויים שמהם מתהווים העולמות העליונים והעניינים הרוחניים, שכן, "עצמות אין סוף" דוקא, ש"מציאותו מעצמותו בלי שום עילה וסיבה הקודמת לו חס ושלום", שמציאותו היא עצמותית (לא מציאות שנוצרה, כי אם מציאות שלא שייך בה ענין של "לא מציאות", הרי זה אופן של מציאות שהוא "מחוייב המציאות") – דוקא הוא יש בכוחו לברוא מציאות כזו כמו של הנבראים הגשמיים הנראים כמציאות לעצמם, ולענין בשר לא נראה בהם כלל שהם תלויים וקשורים במציאות אחרת המהווה אותם (כפי שהדבר למשל ב"אור" שנראה בו שהוא התפשטות מ"מאור", ב"עלול" (מסובב) נראה שהוא בא וקשור ב"עילה" (סיבה) שלו, ואילו בדבר הגשמי לא נראה כלל שהוא בא מן ובטל למשהו גבוה ממנו, אלא נראה שזה דבר שמציאותו היא כאילו מעצמותו).

מציאות כזו, שהיא באין ערוך לגמרי למקור שממנו היא באה, שכן המקור הוא רוחני, כוח אלקי, והיא – מציאות גשמית, עד שזה נקרא "יש מאין" – מציאות כזו יכולה להתהוות רק על ידי עצמות אין סוף, מהקדוש ברוך הוא עצמו, שהוא אין סוף ולמעלה גם מגשמיות וגם מרוחניות.

מכך יוצא, שדוקא התהוות הדברים הגשמיים היא מהקדוש ברוך הוא עצמו, שהוא למעלה מכל האורות והגילויים שמהם מתהווים העניינים הרוחניים. יסוד זה נותן הפלאה ועילוי אחרים לגמרי בקיום מצוות מעשיות על ידי דברים גשמיים שהתהוותם היא דוקא מ"עצמות אין סוף".

עילוי זה בענין קיום המצוות המעשיות, הוא ענין חדש, ובנוסף למה שהוסבר בחלק הראשון של ספר ה"תניא" (מפרק ל"ה ואילך) המעלה ב"לעשותו", במצוות שמקימים במעשה, לגבי המצוות שמקימים במחשבה ודיבור:

1. דרך מצותיך קע, א. 2. אחש"פ תרצ"ד. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ח שמ"ז פי"ב. ובכ"מ". 4. תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו").
5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יש פי" אחר בחייהו וגרמוהו".

שאינן סוף וכלים הם דבר אחד, היא – הוספת כ"ק רבינה שלא לומר, שאין סוף הוא דבר אחד עם הכלים של הספירות, אלא הכוונה היא, שהם מתאחדים בנוגע לפעולה – פעולה שיכולה להיעשות רק על ידי אין סוף או כשמתאחדים עם אין סוף, ופעולה זו נעשית על ידי אין סוף בהם ועל ידם. ובלשון רבנו

הזקן: **לומר, שהן אלקות** – בענין של **לברא יש מאין כמו ה"אין-סוף**, – התהוות "יש" מ"אין" הוא רק בכוח הקדוש ברוך הוא⁹, זה רק "בחיך הבורא", כמו שחכמינו ז"ל אומרים¹⁰: "אם מתכנסין (מתאספים) כל באי עולם אין יכולים לברוא כנף יתוש א' ולהטיל בו נשמה", שכן, הענין של התהוות "יש" מ"אין" הוא רק "בחיך הבורא". ועל כך

אומרים, ש"אין סוף" הוא דבר אחד עם הכלים של עשר ספירות ד"אצילות": שעל ידם יתהווה "יש" מ"אין", הרי שהם אלקות שמהם ועל ידם מתהווים "יש" מ"אין". **ולא בבהינת השתלשלות עלה ועלול** – סיבה ומסובב, **לברא**. ומה **שכתב הרמ"ק** – רבי משה קורדבירו אומר בענין "ספירות", **ענין השתלשלות עלה ועלול**, – שמהספירות נמשך באופן של עילה ועלול, **וכן הוא בזהר הקדוש פ' ראשית בראשית**¹¹, **הינו בהשתלשלות הספירות בספירות עצמן** – כפי שספירה אחת באה ומשתלשלת מספירה שניה, כמו למשל כפי ש"בינה" באה מ"חכמה" וכו', (**בבהינת הכלים**), – של הספירות, **שנקראות "כלי מה" בספר יצירה**¹², – הנקראות "כלי מה" בספר יצירה¹⁴, – בלשון "עשר ספירות בלי מה מדתן עשר וכו'", ו"כלי מה" הכוונה – **שאינן בבהינת יש**¹⁵ **ומהות משג**, – לנבראים, **וכמו ה"אין-סוף" הליית מהשכה תפיסה ביה כלל**¹⁶, – שום מחשבה אי אפשר שתהיה לה תפיסה בו, כך גם הכלים של הספירות נקראים "כלי מה", בלי מהות, שאין זה שום מהות שהיא ברת-השגה לשכל הנבראים, הרי על כך אומרים ענין השתלשלות ב"ספירות", שאין ספירה אחת מתהווה מספירה שניה באופן של בריאה "יש מאין", שכן, הרי אין זה "יש" שיהיה מהות מושגת, אלא הוא "כלי מה" – הרי זה בא באופן של "עילה ועלול". על כך, שהכלים של הספירות אינם מהות מושגת – מביא רבנו הזקן ראיה: **וכמו שכתוב**¹⁷: **ופני – הפנימיות שלי לא יראו**. – שאפילו לגבי משה רבנו אין זה מהות מושגת, ש"פני", הפנימיות, כאן הכוונה גם לפנימיות הכלים, שגם הם למעלה אפילו מהראיה וההשגה של משה רבנו, **ונבואת משה רבנו עליו השלום והשגתו, היתה – רק מפרק עליון דנצח**

ענין של חיות ואור) ו"גרמוהי" – הן הכלים, – של הספירות שהם כגופים וכלים לחיות ולאורות, **שכלן** – כפי שהם כולם דבר אחד עם "אור אין סוף", מפני שהם **אלקות**, – שגם הכלים של הספירות הם אלקות, **מה שאין בן בבריאה יצירה עשית בו**). – שם

אגרת הקדש

וגרמוהי הן הכלים שכולן אלקות משא"כ בבי"ע כו'). **וצריך להבין היטב איך הא"ס חד עם גרמוהי הן הכלים הרי הכלים הן בבחי' גבול ותכלית כמו"ש בע"ה**. אמנם הכוונה היא לומר שהן אלקות לברוא יש מאין כמו הא"ס ולא בבחי' השתלשלות עילה ועלול לבר ומ"ש הרמ"ק ענין השתלשלות עילה ועלול וכ"ה בזה"ק פ' בראשית היינו בהשתלשלות הספירות בספירות עצמן (בבחי' הכלים) שנקראות בלי מה בס"י שאינן בבחי' יש ומהות מושג וכמו הא"ס דלית מחשבה תפיסה ביה כלל וכמ"ש לפני לא יראו ונבואת משה רבינו ע"ה והשגתו היתה מפרק עליון דנצח דז"א ובהשתלשלות העלול הוא מוקף

ותכלית, ואילו "אין סוף" הוא הרי פשוט בתכלית הפשיטות, ולמעלה מכל ציור ומכל ענין מיוחד כמו חכמה או חסד, והוא אין סוף, בלי קץ וגבול, כיצד, איפוא, יכולים הכלים להיות דבר אחד עם אין סוף? **כמו שכתוב בעין חיים**⁴. – שהכלים הם בבחינה של גבול ותכלית. ה"צמח צדק" מסביר ב"אור התורה"⁷, שמה שכלים הם בבחינה של גבול ומדה, הכוונה למה שהם כוח הגבול של אין-סוף, הכוח שישנו באין-סוף להאיר באופן שיומשך ממנו בגבול ובמדה, שכן, הוא הרי אומר ב"עבודת הקודש"⁸: "האין-סוף הוא שלימותא דכולא, כשם שיש לו כח בבלתי-בעל-גבול כן יש לו כח בגבול, שאם תאמר שיש לו כח בבלתי-בעל-גבול ואין לו כח בגבול הרי אתה מחסר שלימותא" – אין-סוף הוא השלימות של הכל, כשם שיש לו כוח בבלי גבול, כך יש לו כוח בגבול, שכן, אם תאמר שיש לו כוח רק בבלי גבול ואין לו כוח בגבול – אתה מחסר בשלימות שלו, כלומר, לאמיתו של דבר גם "בלי גבול" הוא "הגבלה", שהוא רק בלי גבול ולא גבול, ואם ישנה שלימות בענין ה"גבול", הרי, כוח שהוא רק "כלי גבול" ולא "גבול" חסר בו השלימות של "גבול", ואילו "אין-סוף" הוא הרי השלימות של הכל, מן ההכרח הרי שכשם שיש לו כוח בבלי גבול כך יש לו כוח גם בגבול. והוא מסיים שם, שהגבול הבא ממנו לראשונה, הם ה"ספירות" (כלומר הכלים של הספירות) שהם בבחינה של כוח הגבול, כוח להאיר ולהמשוך ענינים בגבול ובמדה, שההשפעה שתומשך מהאור המתלבש בבלי תהיה בבחינה של גבול, למרות שההשפעה היא מאור אין סוף ובלתי-גבול. על כל פנים, הרי הכלים הם בבחינה של גבול ושל תכלית, כיצד, איפוא, הם "חד" (דבר אחד) עם "אין סוף", שהוא למעלה לגמרי מגבול וממדה: **אמנם הפונה** – במה שהוא אומר

6. שער ב' פ"ג. ועוד. 7. ויצא קפב, ב. 8. ח"א ריש פ"ח. 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכדלקמן (קל, ע"ב) הטעם". 10. ראה ירושלמי סנהדרין פ"ז הי"ג. ב"ר פל"ט, יד. ויק"ר פ"ט, ב. ועוד. 11. פרדס רימונים שער ו פ"ז. ועוד. 12. ח"א יט, ב ואילך. 13. פ"א מ"ב. ועוד. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם יצירת הספירות". 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם לא יש דבריה. והרא"י - ועד כדי כך - שאינן". 16. תקו"ז בהקדמה (יז, א). 17. תשא לג, כג.

חומר וצורה, בכל זאת כיוון שהחומר שלהם הוא הרי מיסודות רוחניים – לא יתהווה מזה גשם "עב" כמו עפר – אפילו כשזה בא אחרי צמצומים רבים, שכן, הרי זה עדיין ענין של השתלשלות, כמו שלשלת (שרשרת) שהטבעת התחתונה ביותר יש לה ערך

והיא קשורה לטבעת העליונה ביותר, אלא – ההשתלשלות יכולה להשפיע, להיות "רוח הפהמה" מ"פני שור", – שבמרכבה שלמעלה, שלמרות שהרוח המחיה את גוף הבהמה רחוקה

לגמרי ואינה בערך ל"פני שור" שבמרכבה העליונה, בכל זאת יש בכוח ההשתלשלות להשפיע שתשלשל הרוח של הבהמה, כיוון שגם הרוח של הבהמה היא דבר רוחני, אלא שהיא למטה מטה במדרגה מ"פני שור" שבמרכבה; אך אין בכוח ההשתלשלות להשפיע שיתהווה "יש גשמי" מ"אין רוחני" – דבר שהוא מציאות חדשה לגמרי. כמו שנתפאר במקום אחר, ועין שם. – הרבי מציין כאן, שיש לומר שכונת רבנו הזקן היא – לתורה אור ד"ה "ביאור לבוש מלכות"¹⁹, ועוד. ב"תורה אור" שם, מסביר רבנו הזקן, שאפילו חכמה עילאה (עליונה) ד"אצילות", כיוון שהיא נקראת בשם "חכמה", הרי זה "דבר מה", ולא "אין", במילא גם זה אינו יכול להתהוות באופן של השתלשלות מ"אין סוף", כי אם באופן של "יש מאין", כמו שכתוב²⁰: "החכמה מאין תמצא", שחכמה לגבי למעלה מחכמה היא ענין של "יש מאין".

ד"עיר אנפין". – מהחלק העליון של בחינת "נצח" של "זעיר אנפין" – שבע המדות, שכפי שזכר באגרת הקודמת (סימן י"ט), הספירות נצח-הוד-יסוד הן רק כלי ההשפעה והירידה אל המקבל, הרי שהן רק חיצוניות הספירות ולא הפנימיות. ובהשתלשלות

העלול – המשתלשל מה"עילה", הוא מקף מהעלה, – שזה לפני שה"עלול" משתלשל מה"עילה", אלא הוא עדיין כלול בעלתו, שאז מוקף ה"עלול" ב"עילה" שלו, ובטל במציאות אצלו –

הוא בטל ל"עילה" שלו, כיון השמש – כפי שזו השמש בטל בשמש, – זה כבר גם אחרי שה"עלול" משתלשל ומתגלה מה"עילה", בכל זאת ה"עלול" בטל במציאות ל"עילה". שכן הדבר בהמשכת הספירות עצמן, שמה שנמשך ומתגלה בטל במציאות ל"עילה", לספירה העליונה שממנה היא משתלשלת, כמו שכתוב בפרקים¹⁸ מהרמ"ק. – הרי באופן המשכה כזה לא היה יכול להתהוות "יש" שהוא מציאות בהרגשתו, שמרגיש עצמו למציאות ואינו בטל למקורו. הוספת כ"ק רבינו: ועד"ז ביש דעשי – ואף גם צמצומים רבים מאד – המצמצמים את האור, שאור שאחרי הצמצום אינו בערך כלל לאור שלפני הצמצום – הרי אפילו צמצומים אלה, לא יועילו להיות נשם עב בעפר, מהשתלשלות הרוחניות משכלים נבדלים אפלו – הוספת כ"ק רבינו: משכלים נבדלים, של המלאכים, – מלאכים הם הרי בעלי

יום שני ה' תשרי

שהאמת היא הרי, שגם בהיותו "יש" הוא בטל לגבי מקורו, הכוח האלקי המהווה אותו ונמצא בו תמיד לבראו מחדש: יסביר רבנו הזקן להלן, שזה אמור רק לגבי "קמי", כפי שהדבר לפני הקדוש

ברוך הוא בידיעה שלו (הרי זה כפי שהאמת היא, שהכל בטל לגביו יתברך וגם היש הנברא בטל כיון השמש בשמש); אך

בידיעתו ובהרגשתו של היש הנברא עצמו, הוא נרגש כ"מציאות יש", ואילו אם התהוות היתה באופן של "עילה ועלול" לא היה יכול הנברא להיות, גם בהרגשתו ובידיעתו העצמית, "מציאות יש", אלא גם בהרגש שלו היה בטל במציאות.

והגם – למרות, שתיש הנברא הוא גם כן בלא חשיב קמיה, – נחשב לפניו יתברך כלא כלום, שכן, הרי "כולא קמי" כלא חשיב" – הכל לגבי הקדוש ברוך הוא נחשב כלא כלום, הרי שגם היש הנברא הוא כלא כלום, דהיינו שכלל במציאות – הוספת כ"ק רבינו: נישט נאר (לא רק) לגבי עצמו"ה – שאינו בגדר העולם

ו"יש מאין" נקרא "בריאה" בלשון הקדוש²¹. – "בריאה" היינו, שנהיה דבר חדש שלא היה קיים לפני זה (שלא כמו ב"עילה ועלול" שהעלול קיים גם לפני זה אלא באופן אחר).

וכזכר לעיל שב"אין" אי אפשר שיהיה כלול "יש", שכן, אז זה הרי לא היה "אין" כי אם "יש". התהוות חדשה נקראת בלשון

הקדוש בשם "בריאה", כפי שהרמב"ן אומר בפרשת בראשית²², שאין לנו בלשון הקדוש ביטוי אחר לציין את התהוות של "יש מאין" אלא במלה "ברא". להלן יציין רבנו הזקן, למרות שגם ב"יש מאין" בטל ה"יש" באמת לכוח האלקי המהווה אותו, עד כפי שזו השמש בטל בשמש ממש, שכן, הרי "כולא קמי" כלא חשיב" – הכל לגבי הקדוש ברוך הוא נחשב כלא כלום – כיצד אומרים, איפוא, שאי אפשר שיתהווה "יש מאין" באופן של השתלשלות "עילה ועלול", שכן אז (הוא לא היה "יש" ומציאות, אלא) היה בטל כמו שה"עלול" בטל לגבי ה"עילה" שלו, בשעה

18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שלא כן גם התהוות כלים דיי"ס דבי"ע – שאינן חד כ"א נפרדים – א"א ע"י עו"ע". 19. צ, ב. 20. איוב כח, יב. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי שייכותי? הכא? וי"ל שזוהי הוכחה על הנ"ל (החידוש בכריאת יש הגשמי – לגבי השתלשלות דספירות כו') – דעפ"ז מובן פש"מ ד"ברא אלקים" נאמר – לאחרי כל השתלשלות הנ"ל, רק בנוגע לשוה"א! (וגם לא במציאות החכ' מאין – כיון שאין החכ' באופן דמציאות דיש הגשמי, וא"כ נק' "אין")". 22. א, א.

והבריאה, כ"א בענין הבריאה, לְגַבֵּי הַכַּחַ וְהַאֹר הַשׁוֹפֵעַ בּוֹ – בנברא, כוח ואור זה הם מְהַכְלִים דִּי סְפִירוֹת דְּרֵאצִּילוֹת פְּרִיָאָה יְצִירָה עֲשֵׂתָה, שְׁמֵי"קוֹ – של, אור־אִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא מְאִיר בְּהֵם, – שלכ"ב²³ זה נקרא "קמני" (לפניו), למרות שמדובר אודות

הכוח האלקי המהווה אותו – שכן, בכלים של הספירות שמדם בא הכוח האלקי – מאיר בהם הקו, שהוא הגילוי של "אור אין סוף" בעולמות. וביטול זה הוא וְכַּ – כמו ביטול יוֹי הַשְּׁמֵשׁ בְּשֵׁמֶשׁ, – שבשמש לא נרגשת כלל מציאותו של הזיו, אלא רק המאור והמקור של הזיו שהוא השמש, בְּמֹו שְׁנֵתְבָרָא בְּלִקוּטֵי אַמְרִים – ספר קל ה'תניא', חֶלֶק ב"א²⁴ – שכל הנבראים בטלים באמת לגבי מקורם, כפי שהזיו בטל

במקורו בשמש, כיצד, איפוא, אומרים אנו, שאם התהוות הנבראים היתה באופן של "עילה ועלול", הם לא היו מציאות "יש" כי אם היו בטלים לגבי מקורם – הרי גם כעת, כשנתהוו בדרך "יש מאין" הם הרי גם כן בטלים באמת לגבי מקורם, ובאופן הביטול כמו שזיו השמש בטל לגבי השמש? מתרץ על כך רבנו הזקן: הֵינֵנו "קמניה" – לפני הקדוש ברוך הוא, דְּיִקְרָא, שְׁהִיא יְדִיעָתוֹ יְתִבְרָךְ – כפי שהוא יודע את הנבראים באופן הידיעה של מְלַמְעֵלָה לְמַטָּה. אֲבָל בְּיָדִיעָה – דעת תחתון, שְׁמַמְטָה לְמַעְלָה – הידיעה שמצד הנברא, הִישׁ הַנְּבִרָא הוּא דְבֵר נִפְרָד לְגַמְרֵי בִּידִיעָה וְהִשְׁגָּה זוֹ שְׁמַמְטָה, – הנברא נרגש למציאות "יש" ודבר נפרד מהמקור שמהווה אותו, ולא שהוא בטל במציאות לגבי מקורו; ולמרות שגם הנברא יודע שיש לו מקור המהווה אותו, ושמקור זה הוא כוח אלקי – כיצד, איפוא, הוא יכול לחשוב את עצמו כ"יש" ואת המקור כ"אין"? יסביר רבנו הזקן, שמה שהוא חושב את המקור ל"אין" אין הכוונה שהוא לא נמצא, אלא "אין" יש בו שני ענינים: א) שאינו מושג, שכן אין הנברא משיג (אינו מבין) את מקורו, ודבר שאין הנברא מבין ומשיג הוא קורא לו "אין", שכן, בעולם ההשגה שלו אין הדבר קיים. ב) שכן, בסוג זה של מציאות כפי שהנברא והיש נמצאים – לא קיים מקורו, כי הוא מציאות אחרת לגמרי, ולכן הוא קורא לו "אין" – לא קיים – מצד זה שבאופן המציאות שלו – אין מקורו קיים. ובלשון רבנו הזקן: בִּי הַכַּחַ – המהווה אותו ר־הַשׁוֹפֵעַ בּוֹ אִינוֹ מְשַׁג כְּלָל וְכְלָל, – לנברא, ולכן הוא קורא למקור "אין", שכן, בעולם ההשגה שלו – אין הוא קיים. ענין שני במה שהוא קורא למקורו "אין" הוא, מפני שבסוג המציאות שלו, אין הוא נמצא, אלא הוא מהות אחרת לגמרי – כפי שיסביר להלן: וְגַם אִין עֲרוּךְ – ואין שום שייכות, וְהַ לְזוֹה כְּלָל וְכְלָל, – אין בין ה'יש' ל'אין' שום ערך ושייכות כלל,

הם שתי מהויות נפרדות, ובסוג המציאות שה'יש" נמצא, אין ה"אין" – מקורו – נמצא. כמו למשל, שנאמר, שמשכל יתהווה אבן, הרי בסוג מציאות שהאבן נמצאת, אין השכל נמצא כלל, ולגבי סוג מציאות זה היינו הך אם מתהווה האבן מ"אין" או שהיא מתהווה

אגרת הקדש

הכח והאור השופע בו מהכלים דיי"ם דאבוי"ע שהקו אור א"ם כ"ה מאיר בהם וכזיו השמש בשמש כמ"ש בלק"א ח"ב. היינו קמיה דוקא שהיא ידיעתו ית' מלמעלה למטה. אבל בידיעה שממטה למעלה היש הנברא הוא דבר נפרד לגמרי בידיעה והשגה זו שממטה כי הכח השופע בו אינו מושג כלל וכלל וגם אין ערוך זה לזה כלל וכלל לא מיניה ולא מקצתיה מהערך שמהעלול אל העילה שהעלול יודע ומשיג איזה השגה בעילתו ובטל אצלו ע"י ידיעה והשגה זו וגם במהותם ועצמותם אין הפרש גדול כ"כ רק שזה עילה זה עלול ולא מיניה ולא מקצתיה מההפרש שבין מהות היש הנברא למהות הכח והאור השופע בו להוותו מאין ליש ולכן נקרא יש מאין דוקא

משכל, שכן, גם שכל אינו נמצא בסוג זה של מציאות שהאבן נמצאת בו, לא מְנִיָּה וְלֹא מְקַצְתִּיהָ, – לא ממנו ולא ממקצת ממנו, מְהַעֲרָךְ שְׁמַהֲעֵלּוּל אֶל הָעֵלָה, שְׁהַעֲלּוּל יוֹדֵעַ וּמְשִׁיג אִיזָה הַשְּׁגָה בְּעֵלְתוֹ – הרי שה'עילה' נמצאת בעולם ההשגה שלו, וההשגה משפיעה בו, וְכַמֵּל אֲצִלָּה עַל דְּרֵי יְדִיעָה וְהִשְׁגָּה זו, – שהוא משיג בעילתו, אך ה'יש" אין לו שום השגה ב"אין" המהווה אותו. וְגַם בְּמַהוּתָם

וְעֲצָמוּתָם – של ה"עלול" וה"עילה", אִין הַפְּרָשׁ גְּדוּל כָּל כְּדֵי, רַק שְׁנֵיהֶם עֵלָה וְזוֹה עֵלּוּל, – אבל המהות והעצם הם אותו דבר, כפי שהוסבר לעיל בענין השכל והמדות, שעצם מהות המדות ישנו כבר גם בשכל – המדות שבשכל, שאם אמנם המדות שבשכל הן באופן אחר מאשר המדות שבכל, אך גם הן, הן בעצם ומדות ענין של מדות, וְלֹא מְנִיָּה וְלֹא מְקַצְתִּיהָ, – ולא ממנו ולא ממקצת ממנו, מְהַפְּרָשׁ שְׁבִין מַהוּת הִישׁ הַנְּבִרָא לְמַהוּת הַכַּחַ וְהַאֹר הַשׁוֹפֵעַ בּוֹ לְהוֹתוֹ מְאִין לִישׁ, – שה"אין" וה"יש" הם עצם ומדות אחרים לגמרי, ובסוג המציאות של ה"יש" אין ה"אין" נמצא כלל. וְלִבְנֵי נְקִרָא²⁵ – גם אליבא דאמת, "יש" מ"אין" דְּיִקְרָא. – שהמקור נעשה "אין", למרות שהרי "ממך הכל", הכל בא מאלקות, והנברא עצמו יודע שיש לו מקור המהווה אותו, כיצד, איפוא, הוא יכול לקרוא לו "אין"? אלא, כאמור, זה מצד שני הענינים: שאין הוא מובן ומושג ליש הנברא, ואין הוא נמצא בסוג המציאות של היש הנברא. אחרי שרבנו הזקן הסביר לעיל בדרך כלל, שהתהוות מציאות "יש" מרוחניות, יכולה להיות רק באופן של בריאה "יש מאין" (ולא באופן של "עילה ועלול") יסביר רבנו הזקן להלן שהראשית וההתחלה של היש הנברא הן הכלים של עשר הספירות של העולמות בריאה־יצירה־עשייה. שלמרות שזה ענין של "ספירות" שבערך העולמות עצמם הן האלקות שבעולם – בכל זאת הכלים של הספירות הם כבר ענין של מציאות "יש", וכן, שאפילו בעולם ה"אצילות" ישנו ענין של "יש", אלא שזה "יש הנאצל" ולא "יש הנברא" (שהוא "יש" ודבר נפרד). ורבנו הזקן יסכם, שעיקר התהוות ה"יש" שהוא דבר נפרד, הוא מ"מלכות דאצילות" שדוקא בה מתבטא הכוח של "אין סוף" להוות "יש מאין". ובלשון רבנו הזקן:

23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דכאן הדיוק להיפך (כנ"ל בההוספה בחצ"ע"ג): "דאף שהוא מהקו כו' ה"ה כמו שמאיר בהם (ומחזק זה בהדוגמא דזיו השמש בשמש – דלכאורה מה מוסיף בזה? אבל עיקרית היא, דהשמש היא בסמיכות ממש להזיו) – וגם בנדו"ד ידיעה שמלמעלה"ט שייכת גם באדם (משא"כ – ההרגש שבידיעה)". 24. שער היחוד והאמונה פ"ג. 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם אליבא דאמת".

יום שלישי ו' תשרי

ההתהוות של ה"יש הנאצל" היא מחיצוניות הכלים של הספירות שב"אצילות" – מחיצוניות הכלים ד' ספירות דאצילות שהן אלקות, נבראו ההיכלות דאצילות – שאין זה ענין של ספירות וכלים בהם מתלבשים אורות פנימיים, אלא זה ענין של חיצוניות של

אורו עולם, שמתלבש בהן פחינת העגולים ד' ספירות, – "עיגולים" הוא ענין של עיגול ומקף של הספירות, שאינו מאיר בפנימיות, שהדבר יהיה כמו האור הפנימי המחיה אותו – אלא הוא מאיר רק באופן של מקף, שהדבר שהוא מאיר ומחיה יוכל להיות נרגש לענין של "יש" – על

כל פנים "יש" כפי שהוא ב"יש הנאצל", וְגַם גופות – הגופים של המלאכים דאצילות שהן פחינת יש, – מתהווים מחיצוניות הכלים של הספירות ד"אצילות", וְכֵמוּ שפתינו²⁶: "וּכְמִלְאָכֵינוּ יֵשִׁים תְּהִלָּה", – הרי לא כתוב כאן מלאכים סתם, אלא "מלאכינו", המלאכים שלו, כלומר המלאכים של עולם ה"אצילות" – הרי גם בהם יש ענין של בלתי-שלימות, בהיותם ענין של "יש" ולא אלקות, שאינן בפחינת פגול לנמרי כעלול לנפי עלתו. – שכן, הם מתהווים באופן של "יש מאין" ולא כמו "עילה ועלול".

והנה, ראשית תיש הנברא ותחלתו, הן הכלים ד' ספירות דבריאה יצירה עשיה, וְגַם האורות נפשיות; – האורות המתלבשים בכלים והם ענין של חיות לכלים – שבחם ישנן הרי שלש הבחינות נפש, רוח ונשמה, הרי שתי הבחינות נפש ורוח הן גם

כן ענין של "יש", וְנִבְרָאוּ מִפְּחִינַת הַנְּשָׁמָה ד' ספירות דבריאה יצירה עשיה שהיא אלקות, – והאלקות של הספירות מהווה את ענין ה"יש" של הכלים של הספירות וְגַם הנפש והרוח שלהם, וְהֵן – בחינה זו – האורות של הספירות – הן ה"למ"ד כלים דמלכות דאצילות. –

ב"אצילות" הרי גם הכלים ואפילו חיצוניות הכלים של "מלכות דאצילות" הם אלקות, ובחיצוניות הכלים של "מלכות דאצילות" המתלבשים בעולמות בריאה יצירה עשיה להיות להם נשמה וחיות – יש בכל אחד מהם שלש הבחינות: פנימי, אמצעי וחיצון, או כפי שכתוב לפעמים הלשון "סת"ר", סוף, תוך, ראש – הרי שכל עשר הספירות שב"מלכות" עם שלש הבחינות שבכל אחת מהן – הם למ"ד כלים, המתלבשים בבריאה יצירה עשיה והם ענין של אורות ושל נשמה ל"ספירות" של בריאה יצירה עשיה. וְכֵן פְּאֲצִילוֹת, –

יום רביעי ז' תשרי

הוא ה"קו" המלבש בנפשיות נשמה שלהם, – שמצד שהקו המלוכב בהן הוא בצמצום רב ולא מאיר בהן ענין ה"אין סוף" ו"בלי גבול" המאפיין את ה"קו", כי אם הארה בלבד מה"קו" שלא נרגש בה ה"אין סוף" וה"בלי גבול" של ה"קו" – מצד זה יכולים הכלים של הספירות להיות בבחינת

גבול, למרות שמצד התאחדותם וביטולם לאור הם ענין של "אלקות", כנזכר לעיל. דומה לכך הוא בנשמות ד"אצילות" כפי שהן עדיין ב"אצילות". אלא, על צמצום זה (שה"קו" המלוכב בהם הוא הרי על ידי צמצום) אומר רבנו הזקן, שאין זה מיעוט בלבד באור ובהארה, כי אם, וְכֵמוּ צְמֻצֻם הָרֵאשׁוֹן לְהִיּוֹת חָלָל וְכוּ' – וכמו הצמצום הראשון שהיה ב"אור אין סוף" כדי שיוכל להיות מקום לענין העולמות, צמצום זה (הצמצום הראשון) אינו ענין של מיעוט באור, כי אם סילוק

אך נשמות המלאכים שיצאו מ"זיווג הנשיקין", – "זיווג נשיקין" הוא זיווג ויחוד רוחני של הספירות, שזוהו בא ענין רוחני כמו הנשמות של המלאכים, וְכֵן נִשְׁמֹת הָאָדָם שִׁיֵּצְאוּ מִזְוּוג – ויחוד, ד' וְנִוְקְבָא – של הספירות ז"א (מדות) ומלכות דאצילות –

שבהשוואה לזיווג של נשיקין זה נקרא "זיווג גופני", וזוהו נעשה הולדה של נשמות המתלבשות בגופים גשמיים, קדם שירדו לבריאה יצירה עשיה – אלא הן עדיין ב"אצילות", הרי הנשמות כפי שהן שם – אינן בכלל "יש" וְדָבָר נִפְרָד בְּפִנֵי עֲצָמוֹ, אֲלָא הֵן מְעִין פְּחִינַת אֱלֻקוֹת – כפי שזה בא בצמצום עצום, – בצמצום של להיות בחינה של נשמה, וְכַעֲשֵׂי הַכְּלִים ד' ספירות דאצילות, שהן בפחינת גבול – למרות שהן אלקות, בכל זאת הן בבחינת גבול של חכמה וחסד וכדומה. שזה על ידי צמצום אור האין סוף,

אגרת הקדש

אך נשמות המלאכים

שיצאו מזיווג הנשיקין וכן נשמת האדם שיצאו מזיווג דו"נ דאצי קודם שירדו לבי"ע אינן בכלל יש ודבר נפרד כפ"ע אלא הן מעין בחי' אלקות בצמצום עצום וכעין הכלים ד"ס דאצי שהן בבחי' גבול ע"י צמצום אור הא"ס הוא הקו המלוכב בנר"ג שלהם וכמו צמצום הראשון להיות חלל וכו' (ואף גם לאחר

רבנו הזקן, שאין זה מיעוט בלבד באור ובהארה, כי אם, וְכֵמוּ צְמֻצֻם הָרֵאשׁוֹן לְהִיּוֹת חָלָל וְכוּ' – וכמו הצמצום הראשון שהיה ב"אור אין סוף" כדי שיוכל להיות מקום לענין העולמות, צמצום זה (הצמצום הראשון) אינו ענין של מיעוט באור, כי אם סילוק

אנפין" ו"זעיר אנפין" (כפי שכתוב בקבלה)³¹, אינן "עלמין" – עולמות ממש כעין ההיכלות דאצילות ובהינתן "יש" אלא – הם, כעין נשמות המלאכים שיצאו מ"זיווג הנשיקין", – כנזכר לעיל, שאין הן ענין של "יש" כמו ההיכלות או הגופים של

המלאכים, ונקראו "עלמין" – ענין של עולמות, ש"עולם" הוא הרי מלשון העלם, ענין של "יש", לנבי בְּחִינַת הַגִּלְגֻלְתָּא ו"דִּיקְנָא". – שלעומת הביטול וההתאחדות עם "אור אין סוף" של הבחינות "גולגלתא" ו"דיקנא", הם נקראים "עלמין" (עולמות). אך – המלאכים והנשמות ד"אצילות", אינן אלקות ממש לברא יש מאין, – בריאת "יש מאין" היא רק

בכוח "אין סוף", וכיוון שהכלים של ספירות ד"אצילות" מיוחדים בתכלית היחוד עם "אור אין סוף", לכן יכולה להיות על ידם ההתהוות של "יש מאין"; ואילו המלאכים ד"אצילות", וכן הנשמות, למרות שהם מעין מאלקות – אין הם, אבל, אלקות ממש להוות "יש מאין", מאחר שפבר יצאו ונפרדו מהכלים ד" ספירות, שפָּהָן – בכלים, מלְבָשׁ הַקוּ" מְאוּרֵאִין סוּף, – שמצד זה שמלוּבש בהם "אור אין סוף" (שכן, ה"קר" הוא הגילוי של "אור אין סוף" בעולמות). והם מיוחדים בתכלית היחוד עם "אור אין סוף" המלוּבש בהם, לכן יכול להיות מהם ההתהוות של "יש מאין", ש – כן האור הוא כעין המאור, – מקור האור, הוא מהותו ועצמותו של המאציל בְּרוּחֵהוּא, שְּמִצִּיאָתוֹ הוּא מְעֲצָמוֹתוֹ, וְאֵינוֹ עוֹלָה מֵאִתּוֹ עֲלֵה שְׂקָרְמָה

האור. ואילו שאר הצמצומים שבסדר השתלשלות הם הרי באופן של מיעוט. אך, צמצום זה של אור הקו המתלבש בספירות – בנר"ג (נפש-רוח-נשמה) של הספירות – דומה לאופן הצמצום של הצמצום הראשון. כל האמור הוא ביחס לנשמות ד"אצילות" כפי

שהן עדיין ב"אצילות", לפני שהן מתלבשות בגוף, שאז הן מעין מאלקות ואינן "יש" ו"דבר נפרד". להלן יסביר רבנו הזקן, שגם אחרי שהנשמות ד"אצילות" ירדו לעולם הזה, הרי בצדיקים הראשונים גם כן לא נשתנו נשמות אלו להיות דבר נפרד מאלקות. (וְאֵף גַּם לְאַחַר שִׁירְדוּ הַנְּפִשׁוֹתֵי נְשָׁמָה – שהן במדרגה דְּאֲצִילוֹת לְעוֹלָם הַזֶּה²⁶⁰ של המאציל ב"ה שמציאותו הוא מעצמותו ואינו לצדיקים הראשונים –

אֲפֶשֶׁר²⁷ שְׁלֹא נִשְׁתַּנְּה מְהוּתוֹ – לגבי איך שהן היו בהיותן ב"אצילות", לְהִיּוֹת דְּבָר נִפְרָד מֵאֲלֻחוֹת, – להיות מציאות "יש" הנפרד מאלקות, אלא הן נשארות באותה בחינה כפי שהן היו ב"אצילות", וְלִבְנֵי הַיּוֹם מִסְתַּלְקוֹת – מהגוף, כְּשֶׁרָצוּ לְהִטָּא בְּטָרַם יְהִטָּאוּ. – וכפי שאומר בתיקוני זוהר²⁸, שבחינת "נשמה דאצילות", מסתלקת מהגוף לפני עשיית החטא, ומפרש שם בכך את הפסוק "עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם"²⁹, שהעונות מבדילים בין הנשמה והאלקות של הנשמה (הנשמה מצד בחינת האצילות שבה שהיא ענין של אלקות). שכן, בחינה זו של הנשמה שמצד "אצילות" – מסתלקת, וְקָרוֹב לִמְרָ, שְׁנָם³⁰ הָאֱלֹפִים וְרִבְבוֹת עֲלָמִין דִּיתְבָּא בְּגִלְגֻלְתָּא ד"אָרִיף אַנְפִּין" ו"זְעִיר אַנְפִּין" – שגם האלפים ורבות עולמות הנמצאים בגלגל של "אריך

27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אומרנו 'אפשר' וכללות הענין - אפשר יש לקשרו עם הענין דמשה משה לא פסיק טעמי" משא"כ אברהם (תו"א ותו"ח ר"פ משפטים ובכ"מ). 28. תיקון ע' (קכד, סע"א). 29. ישעי' מט, ב. 30. הרבי מעיר, שאפשר להסביר זאת לפי מה שמבאר ה"צמח צדק" ב"אור התורה" שמות ע' קצט. שם כותב ה"צמח צדק": "...ויבין ענין ריבוי העולמות הנז' באד"ר י"ג אלף עלמין כנ"ל וכן עוד כמה מספרים דאינו ר"ל עלמין ממש אלא הן בחי' אותיות עליונים ורחני' מאד ע"ד שנת' בהקדמה א' שיש כמה בחי' אותיות גבוה מעל גבוה ומה שנק' בשם עלמין היינו משום שאלו היו משתלשלים ונמשכים למטה בהשתלשלות המדרגות מדרגה אחר מדרגה עד שהיו מתגשמים להתלבש בעשיה הי' מהן התהוות תליסר אלף עלמין וא"כ אף שלא נתגשמו למטה הרי מ"מ יש בהם הכח והחיות של בחי' י"ג אלף עלמין והרי אדרבה עיקר בחי' עוה"ז וחיותו וקיומו הוא ג"כ בחי' אותיות המלוּבשים בו מדבר הוי' ורוח פיו ית' והרי עיקר מציאות הנברא הוא בחי' האותיות מע"מ המלוּבשים בו ובהסתלקותם הי' כלא הי' א"כ האותיות מע"מ הן הן עיקר העוה"ז אלא שירדו בהשתלשלות המדרגות ירידה אחר ירידה כענין ג' אלפים משל עד שיוכלו להתלבש בעוה"ז הגשמי שיוכל להכילן ע"י שנתלבשו בו" ובעוד אותיות אלו בשרשן ומקורם הן נעלים יותר לאין קץ וגדל יותר כחם ומעלתם אז שאין ערוך בחי' אותיות מים המלוּבשים במים גשמי' לגבי אותיות אלו שבבחינת חסד עליון כו' וכו' בהקדמה הב' וא"כ בחי' אותיות הנז' דיתבין בגולגלתא וכי מפני שלא ירדו בהשתלשלות נגרע ערכן הרי אדרבא הם נעלים יותר לאין קץ מאותיות אלו שירדו מדרגה אחר מדרגה לכן נק' אותיות הנז' דיתבין בגולגלתא בשם עלמין ממש שהן הן כח וחיות של תליסר אלף עלמין ממש בחיות רם ונפלא לאין שיעור יותר מהחיות המלוּבש בעולמות ב"ע כו' (ובזה יובן מ"ש באגה"ק ד"ה איהו וחיותו וז"ל וקרוב לומר שגם האלפים ורבות עולמין דיתבין בגולגלתא דא"א וז"א אינן עלמין ממש כעין היכלות דאצי' ובחי' יש בו' עכ"ל. ור"ל כי הנברא שנתהווה מהאותיות הוא יש ודבר נפרד משא"כ האותיות עצמן הן בחי' אלקות רק שנק' עלמין לגבי גולגלתא ור"ל שהן בחי' אותיות שכבר נמשכו להיות מקור ושרש להתהוות עלמין כמו בחי' אש שלמעלה שהוא מקור ושרש לאש הגשמי משא"כ בחי' גולגלתא כו', ומש"ש שאינן אלקות ממש לברוא יש מאין ר"ל כי עיקר התהוות היש הוא מבחי' א"ס ב"ה הסוכ"ע רק שהוא ע"י אותיות אלו כו' כצ"ל אם באנו לומר שדבריו באגה"ק הנז' עם מ"ש ועמדו רגליו הם שניהם כוונה אחת, אמנם יש לומר ג"כ דהתם באגה"ק פ"י בענין אחר שהם ע"ד בחי' נשמות דאצילות ע"ש. אבל מ"מ שני מקומות עולה בקנה אחד שאינן בחי' יש ודבר נפרד כאשר העולמות דבי"ע). 31. ראה זח"ג קכה, ב.

הענין וההגבלה של "חכמה", "חסד" וכו', ומתניחך בתוכן בתכלית היחוד, עד ד' איהו - הוא, "אור אין סוף", ונרמזהו - והכלים של הספירות, חר", - הם דבר אחד, לברא פהו ועל ידן ברואים בעלי גבול ותכלית, ובפרט על ידי התלבשותן

- של הכלים של הספירות ד"אצילות", בכריאה

יצירה עשית. - דבר

שמוסיף במיוחד לנבראים ענין הגבול וההגשמה.

למרות שאמר לעיל שהתהוות ה"יש" היא בכוח

ה"אור אין סוף" על ידי הכלים של כל עשר

הספירות ד"אצילות" - יאמר להלן שיעקר ענין

הישות בנבראים (שהנבראים יהיו מציאות "יש" ודבר נפרד לגמרי) שבהרגשתם יהיו נפרדים לגמרי מאלקות, - בא מ"מלכות

דאצילות", שכן, ענין ה"מלכות" (ומלוכה) הוא דוקא על דברים שהם נפרדים ומבטלים עצמם למלך המולך עליהם, כפי הכלל³²

"אין מלך בלא עם", "עם" - מלשון "עוממות", כלומר, כמו "גחלים עוממות", כך הכוונה ב"עם" לגבי אנשים, היא, כאלה

שהם רחוקים ממעלת המלך ואין להם שום קירבה אליו, כפי שיש למשל לאב אל ילדיו, שעל ילדים לא שייך ענין המלוכה, כי אם

דוקא על זרים שהם נפרדים מהמלך. לכן מתהווים ממדת ה"מלכות" נבראים המרגישים עצמם מציאות "יש" וכדבר נפרד

מאלקות, שכן עליהם שייך ענין המלכות, שהם בעבודתם העצמית יתבטלו למלכות שמים.

לו הם ושלום, - שכן, מציאותו איננה מסוג המציאות שיש לה גורם ועילה (מפני ששייך בה ענין של לא - מציאות). אלא היא מציאות עצמית, ולכן הוא לבדו בכחו ויבלתו לברא יש מאין ואפס המחלט ממש, - לא "אין" שכל ענינו הוא רק

העדר ה"יש" - אבל הוא גם לא היפך ה"יש", כי אם

"אין ואפס המוחלט", העדר ה"יש" החלטי שהוא

היפך ה"יש", בלי שום עלה וספה אחרת קודמת

- ושייכת, ליש הנה. - שכן, ה"אין האלקי" (הכוח האלקי) ממנו בא ה"יש",

הוא הרי היפך ענין ה"יש", ואינו מהווה סיבה כלל

שבהקדמה ובשייכות ל"יש", כי הוא הרי ההיפך מזה, הוא ענין של "אין" ולא "יש". ולכן, דוקא מהכלים של הספירות

ד"אצילות", שבהם מלוכש "אור אין סוף", יכולה להיות ההתהוות של "יש מאין", אבל לא מהמלאכים והנשמות שכבר

יצאו ונפרדו מהכלים, שאין הם אלקות ממש שתוכל להיות מהם ההתהוות של "יש מאין". אלא, כיוון שהתהוות ה"יש" היא דוקא

בכוח ה"אין סוף", לשם מה זקוקים, איפוא, בזה לענין הכלים של הספירות? אומר על כך רבנו הקדוש וברי שיהיה ה"יש הנה

הנברא בכח האין סוף - שהוא ענין של "אין סוף" ו"בלי גבול", הרי שהדבר הבא ממנו גם כן צריך להיות ענין של "בלי

גבול", וכדי שה"יש" יהיה בעל גבול ומפה - נתלבש אור-אין סוף בכלים ד"ספירות דאצילות", - שיש בהם כבר

אגרת הקדש

עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח' ולכן הוא לבדו בכחו ויבלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש בלי שום עילה וסיבה אחרת קודמת ליש הזה וכדי שיהיה ה"יש הזה הנברא בכח הא"ם בעל גבול ומדה נתלבש אור א"ם בכלים ד"ס דאצילות ומתייחד בתוכן בתכלית היחוד עד דאיהו וגרמוהו חד לברוא בהן ועל ידן ברואים בעלי גבול ותכלית ובפרט ע"י התלבשותן בבי"ע.

יום חמישי ח' תשרי

וזה רבוי הנבראים והתחלקותן - שכל נברא שונה ממשנהו, למרות שנבראו בכח ה"אין סוף" - שהוא יחיד ומיוחד בתכלית

- הרי מבלי הבט על מה שהנבראים באים מכוח "האין סוף" שהוא "יחיד ומיוחד" בתכלית, בכל זאת שיהיו בהם ריבוי גדול

והתחלקות, הוא על ידי רבוי האותיות היוצאין

ממלכות, - הנקראת "פי ה'", "וברוח פיו כל צבאם", - כמו שכתוב³³:

"וברוח פיו כל צבאם" - כל הנבראים, ו' מוצאות

הפה - שלמעלה, כשם שבאדם באות אותיות הדיבור מחמש מוצאות הפה, כך ישנן גם

למעלה חמש מוצאות הפה, מהן באות אותיות הדיבור שלמעלה, הן מה גבורות - חמש בחינות הגבורה, ד' נוקבא. - שב"מלכות", ולזאת - ולכן נקראת - "מלכות", "עלמא דאתנוליא", - העולם

אמנם מודעת זאת, - הרי ידוע, שעקר התהוות ה"יש ודבר נפרד לגמרי, - מאלקות, הוא ממלכות דאצילות - מספירת ה"מלכות" של עולם ה"אצילות", שנעשה - "מלכות דאצילות" נעשית עתיק דבריאה, - "עתיק" הוא ענין התענוג, פנימיות הרצון, ו"מלכות

דאצילות" נעשית ענין של תענוג ורצון לעולם העולם ה"בריאה" - מצד "מלכות" נוצר תענוג בנבראים המרגישים עצמם

ל"מציאות", ועל ידי כך מתבצע ענין ה"מלכות", פי "אין מלך בלא עם וכו"³⁸.

- כנזכר לעיל, שהענין של מלך ומלוכה הוא על "עם" דוקא, על זרים ורחוקים מהמלך, שהם

הנבראים של עולם ה"בריאה" והעולמות שלמטה ממנו, שאינם כמו הנאצלים שהם "אצלו וסמוך לו", קרובים ומאוחדים עם אלקות.

אלא זה ענין של בריאה ונבראים שעליהם מתבטא ענין המלוכה.

אגרת הקדש

אמנם מודעת זאת שיעקר התהוות ה"יש ודבר נפרד לגמרי הוא ממל' דאצילות שנעשה עתיק דבריאה כי אין מלך בלא עם וכו' וגם ריבוי הנבראים והתחלקותן שנבראו בכח הא"ם יחיד ומיוחד בתכלית הוא ע"י ריבוי האותיות היוצאין ממל' פי ה' וברוח פיו כל צבאם וה' מוצאות הפה הן מה"ג דנוק'

32. בחיי וישב לה, ל. ובכ"מ. שער היחוד והאמונה פ"ז. 33. תהלים לג, ו.

נמצאת בחינת ה"כתר", וזה מאיר לספירות שלמעלה מ"מלכות" באופן של "אור חזור", כל האמור הוא מצד זה שב"מלכות דאצילות" מתבטא הכוח של "אין סוף" בענין בריאת "יש מאין", שמ"מלכות" מתהווים הנבראים שהם "יש" ו"דבר נפרד"

(בהרגשתם) מאלקות. ואילו בנבראים – הרי זה רק שמתבטא הכוח של "אין סוף" לברוא "יש מאין", אבל אי אפשר לקרוא לכך התגלות של "אור אין סוף", שכן הנבראים הרי מרגישים עצמם למציאות "יש" – אין זה הרי גילוי של "אור אין סוף"; להלן יסביר רבנו הזקן, שלאמיתו של דבר נוצרים מצד "מלכות" גם ענינים שהם גילוי של אלקות ו"אור אין סוף", כפי שהדבר בלידת והתהוות הנשמות שמ"מלכות", שנשמות הן

הרי אלקות, וכפי אלקות באה בצמצום של נברא, יש מצד "מלכות" גם הענין של גילוי אלקות ו"אור אין סוף", שלכן זה נקרא "עלמא דאתגליא" – עולמות של התגלות, – שעל ידי ספירה זו נתגלה "אור אין סוף" בעולמות (ולא רק הכוח של "אין סוף" המתבטא בהתהוות הנבראים, שכפי שהוסבר לעיל זה ענין של העלם בנבראים המרגישים עצמם למציאות "יש"). ומה גם³⁷, כי בריאת הנשמות – מַמְנָה, – מ"מלכות", להיות יש ודבר נפרד בפני עצמה בעולם הבריאה, – לא כפי שהנשמות הן בעולם ה"אצילות", שהן שם מהות של אלקות, בטלות ולא מרגישות עצמן ל"יש", אלא כמו שהנשמות הן בעולם ה"בריאה", שם הן מרגישות עצמן ל"יש" ו"דבר נפרד", ויחד עם כך הן ענין של אלקות וממשיכות אלקות בעולמות. ! – מה שנשמות באות מ"מלכות", נקרא בשם "גדה", – שזוקקים לכך כוח עליון מיוחד של "אין סוף", בקריעת ים סוף – שאומר על כך בוודאי³⁸ ד"בעתיקא תליא". – שהדבר תלוי ב"עתיק" שהוא נעתק ונבדל מעולמות, והוא פנימיות ה"כתר", שכן, ב"כתר" ישנם הרי "עתיק" ו"אריך", אריך – ראש ומקור לנאצלים, ועתיק – הבחינה האחרונה של "אין סוף". וכשמעל קריעת ים סוף נדרש כוח של "עתיק" (מ"אין סוף"), כך גם ללידת הנשמות, שכפי שמדובר בקבלה זה אותו ענין של קריעת ים סוף, נדרש גם על כך כוח מיוחד של "אין סוף". להלן יסביר רבנו הזקן, שלא רק ללידת הנשמות נדרש כוח של "אין סוף", כי אם גם על ענין העיבור של הנשמות, שלפני הלידה, נדרשים אורות עליונים עד "אין סוף". וְגַם כָּל גִּדּוּל הַנְּשׂוּמוֹת כָּל ז' חֲדָשִׁים, מוּזוּג שֶׁל שְׁבִיעֵי שָׁל פֶּסַח, – שכתוב בקבלה³⁹ שמיני עצרת הוא היחוד והזיווג "להוליד נשמות", ו"לידת הנשמות" היא בשביעי של פסח, בזמן קריעת ים סוף, הוא כְּמוֹ

של התגלות, כי בה נגלה בה אור-אין-סוף לברא יש מאין שלא על ידי עֵלָה וְעֵלּוּל, – "עילה" ו"עלול" יש גם בנבראים, ואילו בריאת "יש מאין" היא רק בכוח ה"אין סוף", וכוח זה בא בגילוי ב"מלכות דאצילות", אֶכְלָל מ' סְפִירוֹת הָרְאשׁוֹנוֹת – שלפני

ספירת ה"מלכות", נֶאֱצְלוּ כְּהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת עֵלָה וְעֵלּוּל, וְאִזְוֹר הָאֵינְסוֹף הוּא מְלַבֵּשׁ כְּחֻמְהָ לְבָדָה. – "חכמה" כפי שהיא מ"אין סוף" היא כעין "יש מאין", והחכמה מאין תמצא, ו"אור אין סוף" מאיר ב"חכמה" (ועל ידי "חכמה" מאיר "אור אין סוף" בכל שאר הספירות). הוספת כ"ק רבינו: ואין ספירה בין הנ"ל דבריאה – הוא לבדו בכוח כו' ומודעת זאת דהוא מל' כי וְהוּא שְׁבִיעֵי: – בספר יצירה³⁴, בענין עשר ספירות:

"נְעוּץ הַתְּחִלָּתָן בְּסוֹפֵן", – שהתחלה (שהיא למעלה מהראש) נמצאת בסוף במדה מרובה יותר מאשר בראש. ה"ראש" בספירות, הוא ספירת ה"חכמה" (הנקראת ראש וראשית, "ראשית חכמה")³⁵, וה"תחלה" שלמעלה מהראש היא ספירת ה"כתר". הרי שהתחלה, ספירת הכתר, "נעוץ" ונמצאת בסוף של הספירות, ספירת ה"מלכות", האחרונה בכל הספירות, כי כְּתָר הוּא מְמַצֵּעַ בֵּין הַמַּאֲצִיל – שהוא "אין סוף", לְנֶאֱצְלִים, – שהם ענין של גבול, וְיֵשׁ בוֹ – ב"כתר", כְּהִינָה הָאֲחֵרוֹנָה שֶׁל הָאֵינְסוֹף. – שכן, כל ממוצע מכיל שתי המדריגות שהוא הממוצע ביניהן. וכיון ש"כתר" ממוצע בין "אור אין סוף" לבין "נאצלים", הרי שהוא כולל בתוכו גם מ"אור אין סוף" וגם מה"נאצלים", ובחינת "אור אין סוף" ש"כתר" מכיל בתוכו היא הבחינה האחרונה של "אין סוף", והיא ה"תחלה", הבחינה של "אין סוף" ש"נעוץ" ונמצאת ב"מלכות", וכנוכר לעיל שב"מלכות" מתבטא כוח ה"אין סוף" לברוא "יש מאין", וְלִכֵּן נִקְרָא – כתר, כְּתָר מְלָכוֹת, – כפי שאומר במאמרו "פתח אליהו" שבתקוני זוהר – "כתר עליון איהו (הוא) כתר מלכות", כִּי אֵין כְּתָר אֵלָא לְמַלְכָּה, – כך הדבר כאן – עיקר ענין הכתר הוא, כדי שיומשך ענין ה"אין סוף" (שב"כתר") ל"מלכות", וְגַם – כתר נקרא "כתר מלכות" לא רק מפני שממנו נמשך כוח ה"אין סוף" ל"מלכות", אלא שב"כתר" עצמו יש הענין של "מלכות" כִּי כְּהִינָה אֲחֵרוֹנָה דְאֵינְסוֹף הוּא מְלָכוֹת דְאֵינְסוֹף³⁶, – הרי שב"כתר" יש גם הענין של "מלכות", שהרי הבחינה האחרונה של "אין סוף" היא "מלכות דאין סוף", וְלִכֵּן גַּם הַמְּלָכוֹת דְאֵצִילוֹת נִקְרָא כְּתָר" מְמַטָּה לְמַעְלָה. – כשמונים את הספירות מלמטה למעלה, מהספירה התחתונה לספירה העליונה, נקראת "מלכות", הספירה האחרונה, בשם "כתר" לגבי שאר הספירות – וזאת מפני שבה

34. פ"א מ"ז. 35. תהלים קיא, י. 36. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מההג"ה בפנ"ב (בח"א). ולקמן קלא, ריש ע"ב". 37. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שע"י יובן ביותר שאין ספירה בהנ"ל – כי בריאת הנשמות וכו' בעתיקא תליא ואפילו הגידול כו' וההיכלות". 38. ח"ב נב, ב. 39. ראה לקו"ת צו טז, ב. ושי"י.

"מלכות", מקבלת ומתעבדת מ'זעיר אנפין', - (מדות). הוא ממוחין ד'אבא ואמא', - "חכמה" ו'בינה', וככל זונג - של "חכמה" ו'בינה', שיומשך מכך ענין של הולדה, נמשכת - הטיפה ל'אבא ואמא' - "חכמה" ו'בינה', מ'אריך אנפין' ו'עתיק יומין', ומלמעלה למעלה

עד אין סוף, רק שהכל פהעלם פמחין, עד לדת הנוקבא - "מלכות" מגלה, הנשמות והמלאכים וההיכלות לעולם הפריאה. נמצא, שזהו גילוי אור-אין-סוף ממש, על ידי העבור ותלדה. - לא רק המשכה מכוח ה"אין סוף", הנמשכת על ידי "מלכות" בהתהוות

הנבראים, כי אם גם ענין של גילוי מ'אור אין סוף" שבא על ידי העיבור ולידת הנשמות, הרי מזה ש"מלכות" נקראת "עלמא דאתגליא" - עולמות של התגלות - אינו רק מפני שעל ידה מתגלה הכוח מ'אין סוף" בנבראים באופן של העלם, כי אם גם התגלות ממש של אלקות ו'אור אין סוף" בעולמות כפי שזה נעשה על ידי נשמות.

גדול ו'א ונוקבא - הספירות ד"א (זעיר אנפין - מדות) ו'מלכות" דאצילות, שהן לפני כך בהעלם, ומתגלות פממן "אמא עלאה", - בפנימיות "בינה" דאצילות, שהוא על ידי אורות עליונים מ'אמא עלאה", - ספירת ה'בינה', ומלמעלה למעלה עד

אין-סוף, המתלבש בה - ב'בינה" - לשם גידול זר"צ ('זעיר אנפין' ו'מלכות') קלאבבטן אימא עילאה שהוא ע"י אורות עליונים מאימא עילאה ומלמעלה למעלה עד אין סוף המתלבש בה כל מ' או ז' ירחי לדה. - "זר"צ" דאצילות "נולדות" מ'אימא עילאה", "בינה" דאצילות, וכך גם ב'אימא תתאה, ב'מלכות", שגידול הנשמות שבה הוא גם כן על ידי אורות עליונים והמשכה מ'אור אין סוף'. ו'ככה הוא בבריאת נשמות ומלאכים לעולם הפריאה. - שזה גם כן על ידי אורות עליונים, עד "אור אין סוף", הנמשכים ב'מלכות". להלן יסביר רבנו הזקן, שלא רק עבור לידת הנשמות ועבור העיבור נמשכים אורות עליונים, כי אם גם עבור שורש הענין של עיבור, שיוכל להיות העיבור, זקוקים גם כן להמשכת אורות עליונים. וגם, כל עקר ושרש הפסוק ש -

אגרת הקדש

עילאה ומלמעלה למעלה עד אין סוף המתלבש בה כל מ' או ז' ירחי לידה. וככה הוא בבריאת נשמות ומלאכים לעולם הבריאה וגם כל עיקר ושרש הטיפה שמקבלת ומתעבדת מו"א הוא ממוחין דאו"א וככל זיווג נמשכת לאו"א מא"א וע"י ומלמעלה למעלה עד אין סוף רק שהכל בהעלם במוחין עד לידת הנוק' הנשמות והמלאכים וההיכלות לעולם הבריאה. נמצא שזהו גילוי אור א"ס ממש ע"י העיבור והלידה.

יום שישי ט' תשרי

ונעלם", ורק בביאת המשיח הוא יגלה טעמי המצוות, שאז תתגלה "חכמה סתימאה", החכמה הסתומה. הרי, כפי שתורה ומצוות הן ב'כתר", המצוות הן בבחינה עליונה יותר מאשר תורה, שתורה היא ב'חכמה סתימאה", ענין המוחין שב'כתר", ואילו מצוות הן ב'גולגלתא", בגולגלת

ובמקיף שלמעלה מחכמה סתימאה שבכתר, כיצד, איפוא, הדבר שכפי שתורה ומצוות הן ב'ספירות" ובאותיות של שם הוי', התורה למעלה מן המצוות (מצוות הן ב'מלכות", אות ה' אחרונה של שם הוי', ותורה היא ב'ז"א", האות

וא"ו של שם הוי'), וכפי שתורה ומצוות הן ב'כתר", המצוות הן בבחינה עליונה יותר מאשר ענין התורה? מתוך רבנו הזקן: אלא שהוא פחותם המתהפך, - שמה שבחותם הוא צד ימין, הרי בדבר שעליו חותמים הוא צד שמאל, וכן להיפך; וכן גם מה ש"בולט" בחותם, "שוקע" בדבר שעליו חותמים, והאותיות השקועות שבחותם יוצאות בולטות בדבר שעליו חותמים - כך כאן, שמדריגת המצוות כפי שהן ב'כתר", בלמעלה מהשתלשלות, במדריגה עליונה יותר, יורדת בהשתלשלות הספירות למטה מענין התורה, שב'כתר" התורה היא במדריגה תחתונה יותר מאשר מצוות. ו'נענין תתלמן פסוקן', - שה'תחלה" והמדריגה העליונה שב'כתר", ששם המצוות מושרשות, נעוצה בסוף ובמדריגה האחרונה של ספירות,

וכנה יוכן, היות המצוות פמלכות - ה' של שם הוי', - כפי שהמצוות הן בענין של "ספירות" ובאותיות שם הוי', הרי ב'ספירות" זו ספירת ה'מלכות", ובאותיות שם הוי' - הרי זו האות ה' אחרונה של שם הוי', ותתורה - כפי שהיא ב'ספירות" ובאותיות של שם הוי', היא ב'זעיר אנפין' - (מדות), האות

וא"ו של שם הוי', הנם - למרות, שלמעלה - כפי שמצוות ותורה הן במדריגת "כתר" ב'אריך אנפין" המצוות הן ב'גולגלתא", - בגולגלת ובמקיף שעל המוחין, ב'לבנונית", - בבחינת "לובן" (חסדים של

"אריך אנפין"), היא ה'ארתא" דב'פלגותא דשערי', - ה'אורח" (הדרך) שיש בהתחלקות של השערות, דמתפלגא לתרי"ג ארתין - המתחלקים ל-613 דרכים והמשכות דאורייתא שב'זעיר אנפין', - של תורה אשר ב'זעיר אנפין', הרי שהמצוות הן בבחינת "גולגלתא" ומקיף, שלמעלה ממוחין "חכמה", ושרש התורה דנפקא מ'חכמה עלאה" - שבאה מ'חכמה עליונה" - היא רק באה מ'חכמה עילאה", אבל שרשה הוא למעלה מ'חכמה עילאה", הוא ב'מחא סתימאה" ד'אריך אנפין', - בבחינת "מוחא סתימאה" של אריך אנפין - חכמה סתומה שב'כתר", והינו - איזו בחינה בתורה היא ב'חכמה סתימאה" (סתומה) שלמעלה לגמרי משכל ומהשגה, החכמה הפעמי המצוות, - שהם "סתום

אגרת הקדש

ובנה ויבן היות המצוות כמל' ה' של שם הוי' והתורה בז"א וא"ו של שם הוי'. הנם שלמעלה בא"א המצוות הן בגולגלתא בלבנונית היא האורחא דבפלגותא דשערי דמתפלגא לתרי"ג אורחין דאורייתא שבו"א ושרש התורה דנפקא מח"ע הוא במו"ס דא"א והיינו החכמה דטעמי המצוות אלא שהוא כחותם המתהפך ונעוץ

ב"מלכות", הוא כח ה"אין-סוף" ברוח-הוא לברא יש מאין, - כוח זה (כתר) ישנו, כנזכר לעיל, בספירת ה"מלכות", שממנה נעשית ההתהוות של "יש מאין", ולא על ידי עלה ועלול, שיהיה העלול מקף מעלתו ובטל במציאות, - ל"עילה" שלו, שמסוג

התהוות כזו אי אפשר שתבצע כוונת ותכלית הבריאה, רק יהיה היש - בהרגשתו, דבר נפרד מ - מקורו, מ - אלקות, כדרי שיהיה המאציל ברוח-הוא מקף על כל - הנבראים שבהגשתם הם הנפרדים, - מאלקות, על ידי שיקמו מצותיו שיצנה עליהם, - שדוקא על ידי כך מתבצעים הרצון והכוונה של הבריאה, מה ש"עלה ברצונו אנא אמלוק", ו"מלכה" היא דוקא על דברים המרגישים

עצמם כנפרדים, והם בטלים למך, ביטולם של הנבראים לאלקות בא על ידי ענין המצוות המעשיות הנעשות מן ועל ידי נבראים גשמיים שהתהוותם היא מספירת ה"מלכות", ו"סוף מעשה - המצוות שמקיימים בדברים גשמיים, עלו במחשבה תחלה". - שהיא למעלה גם מ"ראשית" המחשבה, שב"תחלה" ובמדרגה העליונה יותר של מחשבה, ישנם הכוונה והרצון למצוות מעשיות הנעשות בדברים גשמיים. ולכן אמרו בירושלמי⁴⁰: "ולית ליה לרבי שמעון - האם לא סובר ר' שמעון שמפסיק לעלול וכו'", - שמפסיקים מלימוד התורה כדי לקיים מצוה בזמן שיש לקיימה, כמו בקיום מצות לולב, בירושלמי שם מקשה כך על מה שאמר ר' שמעון, שהוא ו"החברים" שלו אינם מפסיקים מלימוד התורה גם לא לקריאת שמע, שואלים על כך בירושלמי: האם אין סובר ר'

שמעון שמפסיקים מלימוד התורה כדי לקיים מצוה בזמנה - כמו לולב וסוכה, שכך הרי צריך להיות גם ביחס למצוות קריאת שמע? אלא, להלן, מחלק בירושלמי בין קריאת שמע לבין שאר המצוות, שכן, זה "שינון" וזה "שינון": לימוד התורה וקריאת שמע הם שניהם ענין של שינון ולימוד, ואילו

אגרת הקדש

תחלתן בסופן הוא כח הא"ם ב"ה לברוא יש מאין ולא ע"י עילה ועלול שיהיה העלול מוקף מעלתו ובטל במציאות רק יהיה היש דבר נפרד מאלקות בכדי שיהיה המאציל ב"ה מלך על כל הנפרדים ע"י שיקימו מצותיו שיצוה עליהם וסוף מעשה במחשבה תחלה ולכן אמרו בירושלמי ולית ליה לר"ש שמפסיק לעלול וכו' וכל הלומד שלא לעשות נוח לו שנתהפכה שלייתו ע"פ וכו' כי השליא נוצרה תחלה מהטיפה והיא לבדה היתה עיקר הולד עד מ' יום שהתחילה צורת הולד. וככה המצות הן עיקר התורה ושרשה הגם שהמצוה היא גופנית והתורה היא חכמה רק שזה בחיצוניות וזה בפנימיות וכדלקמן.

ביחס למצוות מעשיות בודאי שמורה ר' שמעון שמפסיקים מלימוד התורה כדי לקיים מצוה בזמנה. הוספת כ"ק רבינו: "ובענין התורה עצמה ג"כ יש קדימת המצוות, דמהן התחלה ותלוי קיומה (בדוגמת שלי' וולד)". ואומר להלן בירושלמי, אמר רבי יוחנן ו"כל הלומד שלא לעשות - נח לו שנתהפכה שלייתו על פניו וכו'", - הוספת כ"ק רבינו:

"אין ולד" - ולא היה נולד לתחילה, הוא משתמש בלשון זה דוקא, שנוח לו שנתהפכה שלייתו, ואינו אומר סתם - שנוח לו שלא היה נולד, כי השליא נוצרה תחלה מהטיפה, והיא לבדה היתה עקר הולד עד מ' יום שהתחילה צורת הולד. וככה המצוות הן עקר התורה ושרשה, הגם - למרות, שהמצוה היא גופנית ו - אילו, התורה היא חכמה, - שהיא דבר רוחני, הוספת כ"ק רבינו: "ול"ק דא"כ למה תורה למה ממצות כדלעיל", רק שנה - המצוות הן בחיצוניות - עליונותן מתבטאת בענין מקיף, לא בענין פנימי, וזה - תורה היא בפנימיות, - ומכניסה נשמה וחיות במצוות, וכדלקמן. - וכפי שיוסבר להלן. הרי כיוון שהוא לומד תורה ואינו רוצה לקיים מצוות, חסר הרי העיקר והשרש של תורה, ולכן נוח היה לו אילו שלייתו מתהפכת ולא נשאר ממנו כלום.

שבת קודש ויום הכיפורים י' תשרי

הזקן, הרי זה על ידי כוח ה"אין סוף" הנמשך ב"מלכות" בכלל וביחוד חיווג "ז"א" ו"מלכות" בפרט, ומצד זה שה"קו" של "אור אין סוף" מלוכב בספירות, שבגלל זה יכולה להיות מהם ההתהוות של

והנה, כמו בן מזווג - ויחוד, ו"א וננקבא דבריא-היצירה-עשיה - "ז"א" (מדות) ו"מלכות" של העולמות בריאה-יצירה-עשיה, נבראו מאין ליש כל הנבראים - של עולם ה"בריאה", והנוצרים - היצורים של עולם

אגרת הקדש

והנה כמו"כ ו"מלכות" דאצילות ותהווים הנשמות והמלאכים של עולם ה"בריאה", נבראים שהם כבר ענין של "יש", וכפי שהסביר רבנו

מציאות "יש", כך גם שמיחוד חיווג "ז"א" ו"מלכות" מהספירות של העולמות בריאה-יצירה-עשיה מתהווים הנבראים של עולמות אלה (וכפי שיסכם רבנו הזקן, שגם בהם ישנה ההתלבשות של הארה מה"קו" של "אור אין סוף", על ידי אור הנשמה שבתוכו, שהיא -

40. שבת פ"א ה"ב. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולזה עיר אשר כ"ז הוא ג"כ לפני"ז בירוש' ברכות (פ"א ה"ב) אלא ששם מקדים סוכה ללולב ובשבת לולב ואח"כ סוכה, ולכן מסתבר דכאן הכוונה לסוגיית שבת דוקא (והטעם י"ל כי בשבת הוא עיקר דין זה). אבל צ"ע: בשני הסוגיות (בש"ס שלפנינו) "לעשות לולב ולעשות סוכה" - והחילוק מובן. וראה שו"ע אדה"ז חאו"ח ר"ס תרמ"א. ואכ"מ". וראה לקו"ש חלק כ' ע' 267 הערה 10. וש"נ.

אם ענין ה"קו" המאיר ב"א"ק" (אדם קדמון) – נמצאת בכל מדרגות ההשתלשלות, עד במדרגה התחתונה של "מלכות דעשיה" הבאה מהמחשבה הקדומה ד"א"ק", הרי ענין זה והארה זו מה"קו" מאיר ומתלבש באור הנשמה של עשר הספירות של העולמות בריאה יצירה עשיה, שהוא אלקות.

וְהָאֵרָה דְהָאֵרָה, – מה"קו",
מְתַלַּבֶּשֶׁת בְּנַפְשֵׁי דְרַחֲמֵי
סְפִירוֹת דְבְרִיאַתְהָ יְצִירָתְהָ
עֲשִׂיָה, – לא רק באור
הנשמה כי אם גם בנפש רוח,
וְאֵף גַּם בְּכָל הַכְּלִים
שֶׁלֶּהֶם. בכלים של ספירות
בריאה יצירה עשיה, למרות
שאין הם אלקות, שמצד
הארת ה"קו" מהכלים
דאצילות לא מאירה שם
ההארה, שכן "אצילות" אינו
מאיר ואינו מתלבש בענין
שאיננו אלקות, אך מצד

ה"קו" עצמו שלמעלה מ"אצילות" יורדת (מצד המחשבה הקדומה של אדם קדמון) הארת ה"קו" באופן של הארה דהארה גם בכלים של ספירות בריאה יצירה עשיה. וְהָאֵרָה דְהָאֵרָה דְהָאֵרָה, – כלומר המדרגה השלישית של הארה, הוּא בְּכָל הַנְּבְרָאִים – של עולם ה"בריאה", וְנִצְרִים – של עולם ה"יצירה", וְנִעְשִׂים, – של עולם ה"עשיה", שעל ידי זה מאירה בכל נברא ונוצר ונעשה הכוונה שבמחשבה הקדומה ד"א"ק", שעל הנברא ונוצר ונעשה להשלים, וכוונה זו היא החיות של הנברא ונוצר ונעשה. הענין של "הארה דהארה דהארה" הוא, שהארה איננה עצם אבל היא עדיין אותו מהות של הענין שממנו באה ההארה, כך שהארת ה"קו" היא עדיין מהות של אלקות, ואשר לכן היא מתלבשת רק באור הנשמה של הספירות שהוא אלקות. הארה דהארה כבר אינה המהות של המדרגה הקודמת, אך היא עדיין המציאות של הענין הקודם, שלכן ההארה דהארה מתלבשת בנפש רוח של ספירות בריאה יצירה עשיה, שכבר אינה המהות הקודמת (זה לא אלקות), אך זה עדיין המציאות של אותו ענין, ענין רוחני של כלים ושל ספירות, שלמרות שאין זה אלקות הרי זה גם כן לא מציאות של נברא. הארה דהארה דהארה היא כבר גם לא המציאות של ההארה האורגנית, שלכן ההארה דהארה דהארה של ה"קו" מתלבשת בכל הנבראים, נוצרים ונעשים שהם מציאות של נבראים. בְּמִן שְׂכָתוֹב⁴¹: "הַיָּמִים וְכָל אֲשֶׁר בָּהֶם, – עֲשִׂיתָ, וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת בְּרִיָּה", – שנמשכת חיות מ"אור אין סוף", מ"אתה", בכל (בכל הנבראים). שזה ההארה דהארה דהארה של ה"קו" מ"אור אין סוף", הנמשכת להיות חיות לכל הנבראים. וְכָל זֹאת בְּחַיִּיתָ הַתְּפִשְׁמוֹת הַחַיִּיתָ לְהַחְיֹתָם. – שבכך יש הבדל בין אופן ההתלבשות ב"אצילות", ובאור הנשמה של בריאה יצירה עשיה, ובנפש רוח וכלים של עשר ספירות בריאה יצירה עשיה, עד בכל הנבראים,

הנשמה היא, אֶלְקוֹת, מְהַכְּלִים דִּי סְפִירוֹת דְמַלְכוּת דְאֶצִּילוֹת, – עשרת הכלים של "מלכות דאצילות" יורדים בספירות של בריאה יצירה עשיה להיות הנשמה והאלקות של הספירות של בריאה יצירה עשיה. וְגַם בְּתוֹכָהּ – ב"מלכות דאצילות", ישנה

הָאֵרָת ה"קו" דְאֹרֵי אֵינִי
סוּף – שמצד אור ה"קו"
שהוא מעין המאור, יכולה
להיות ההתהוות של "יש
מאין", כפי שהסביר לעיל,
הַמְּלַבֵּשׁ בְּאֶצִּילוֹת עַד
ה"פְּרִקָא", – והמסך שבין
"אצילות" ל"בריאה",
שהאור של בריאה יצירה
עשיה יהיה מהות אחרת
מאשר האור של "אצילות".
וְהָאֵרָת ה"קו" שְׁחֵיטָה מְאִיר
בְּכָלִים דִּי סְפִירוֹת
דְמַלְכוּת – של "אצילות",
בְּקַע ה"פְּרִקָא" עִמָּהֶם,

וּמְאִיר בָּהֶם – בלי הכלים של "מלכות דאצילות" הנעשים נשמה לבריאה יצירה עשיה, בְּבְרִיאַת יְצִירָתָהּ עֲשִׂיָה בְּמִן בְּאֶצִּילוֹת מְפִשׁ. – ענין זה של ההארה מה"קו" שהאיר בכלים דאצילות, הוא גם אחרי שנעשה פרסא ומסך בין "אצילות" ל"בריאה יצירה עשיה", והאור של בריאה יצירה עשיה אינו בכלל מהות האור שם "אצילות", אך, כיוון של הכלים של "מלכות דאצילות" בוקעים את הפרסא, שגם אחרי הפרסא לא יהיה זה ענין אחר לגמרי, ענין של נברא ולא אלקות, אלא הם ענין של אלקות ואשר לכן הם אור הנשמה של בריאה יצירה עשיה (המהווה ומחיה הנבראים של בריאה יצירה עשיה), הרי כך גם ההארה מה"קו" שבהם גם כן בוקעת את הפרסא איתם וגם הארת ה"קו" מאירה באור הנשמה של בריאה יצירה עשיה. וְכֵן, גַּם ה"קו" פְּעֻצְמוֹ – לא רק הארת ה"קו" המאירה בכלים דאצילות, כי אם גם ה"קו" בעצמו, הַמְּלַבֵּשׁ בְּסִיּוּם וְסוּף הַגְּלִי הַיֹּשֵׁר שֶׁלּוֹ – של אדם קדמון, הַמְּסַתֵּימִים בְּמַלְכוּת דְעֲשִׂיָה, הַנֶּה הָאֵרָת ה"קו" מְאִירָה מְפִשׁ – מנצח הודי יסוד דאדם קדמון, וּמְתַלַּבֶּשֶׁת בְּאֹר הַנְּשָׁמָה דִּי סְפִירוֹת דְבְרִיאַתְהָ יְצִירָתְהָ עֲשִׂיָה שְׁהוּא אֶלְקוֹת. "א"ק" הוא אדם קדמון, שענינו הוא – המחשבה הראשונה האוצרת בתוכה ומקיפה את כל סדר ההשתלשלות ("צופה ומביט עד סוף כל הדורות"), ומהפרטים שבמחשבה הקדומה הזו באה החיות של כל סדר ההשתלשלות, ובזה גופא ישנם "יושר" ו"עיוגלים" – "עיוגלים" הוא ענין של "מוקיף", המקיף על כל מדרגות ההשתלשלות בהשוואה ובאופן שוה, ש"אצילות" ו"עשיה" מוקפים יחד; ו"יושר" הוא הענין של אור פנימי, הנותן חיות בכל ענין של השתלשלות בהתאם למהות ולמדרגת הענין, הרי רגלי היושר של אדם קדמון מסתיימים במדרגה האחרונה של עולם ה"עשיה", שהיא "מלכות דעשיה". ועל כך הוא אומר, שהארת ה"קו" המאירה עד "מלכות דעשיה" (לא מצד ההתלבשות בכלים ד"אצילות", כי

של הספירות להוות "יש מאין" (התהוות שבאה דוקא מעצמות "אור אין סוף" ה"סובב כל עלמין") הוא מפני שמאיר בהם מ"אור אין סוף" ה"סובב כל עלמין". ומאחר שהבריאה היא על ידי הכלים, – שיש בהם הרי ענין של גבול והתחלקות, לזאת – לכן, הם הנבראים פְּבַחֵינָה רַבּוּי וְהַתְחַלְקוּת – שאחד שונה מהשני, וְגַבּוּל וְתַבְּלִית, – למרות שהכוח להתהוותם בא מה"אור הסובב" שהוא בלי גבול, אך, מפני שהכוח מאיר בתוך הכלים, הרי ההארה האלקית שישנה על ידי הכלים, היא בחינה של התחלקות ובאופן של גבול, וּבְפֶרֶט – כפי שההארה האלקית ממנה נעשית ההתהוות, באה בגילוי, עַל יְדֵי הָאוֹתִיּוֹת, פְּנִיכָר לְעִיל. – שהאותיות יש בהן יותר

ענין ההתחלקות וההגבלה מאשר הכלים. על כל פנים הרי אמר לעיל, שלא רק בספירות של העולמות, בנשמה, ובנפש רוח, ובכלים, יש גם מהאור הפנימי של "אור אין סוף" (ה"קו", שענינו אור שבשביל העולמות, אור שיאיר את העולמות באור פנימי ה"נרגש" בעולמות, כפי שחיות נרגשת), וגם מהאור הסובב ומקיף (אור שהוא למעלה מעולמות, והשפעתו בעולמות הוא רק באופן זה שהוא נשאר למעלה מהם, ואינו נרגש בהם בפנימיות), הרי לא רק שבספירות יש מכל אחד משני הסוגים שבאור, כי אם גם בכל נברא יש משני הסוגים שבאור; והברל מתבטא רק בכך אם זה בא בהארה, או בהארה דהארה, או בהארה דהארה דהארה: כשזה בא באופן של הארה, הרי אין זה אכן העצם מ"אור אין סוף", אך זה עדיין המהות של "אור אין סוף", וכשזה בא באופן של הארה דהארה, אין זה גם המהות של "אור אין סוף", כי אם המציאות בלבד (כלומר, שאין זה ענין שמהותו אלקות, כי אם מציאות של אלקות בלבד); אך, כשזה בא באופן של הארה דהארה דהארה, כפי שהדבר בכל הנבראים, אין זה לא המציאות של ההארה האלקית הקודמת, אלא זה כפי שההארה האלקית באה ומתלבשת במציאות של נברא.

אִמְנֵם מְצִיאֹתוֹ וּמְהוּתוֹ שֶׁל אֹר הָאֵין־סוֹף – עצמו, אֵינוֹ בְּגֵרָד מְקוֹם בְּלָל, – שנאמר שב"אצילות" נמצא "אור אין סוף" באופן אחד ובבריאה יצירה עשיה ופרטיו – באופן אחר, אלא הוא וְסוֹבֵב כָּל עֲלָמִין – כל העולמות, בְּשׂוּה, וְ"אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ אֵינִי מְלֵא" – אומר הקדוש ברוך

הוא, בְּהַשְׁוֹאָה אֶתְהָ, – שכשם שהוא מלא בשמים כך הוא מלא בארץ, וְ"לִית אֶתְר פְּנּוּי מְנִיחָ" – אין מקום ומדריגה שהוא פנוי וריק ממנו יתברך, אֵף בְּאָרֶץ הִלְזוּ הַגְּשָׁמִית, רַק שְׁהוּא בְּבַחֵינָה מְקִיף וְסוֹבֵב, – אין הוא מאיר בפנימיות, שירגש כפי שהחיות מורגשת, כי אם הוא באופן של מקיף והעלם, וְכִמוּ שְׁנַתְבָּאָר הַפְּרוּשׁ – של "סובב כל עלמין", בְּלִקּוּמֵי אִמְרִים, – בחלק הראשון של ספר ה"תניא"⁴², וְלֹא הַתְּפַשְׁטוֹת וְהַתְּלַשְׁוֹת הַחַיּוֹת – מה שמהות ומציאות ה"אין סוף" מלא בכל העולמות – אין זה באופן של התפשטות והתלבשות החיות, לְהַחְיֹתָם וְלְהוֹזִתָם מֵאֵין לִישׁ, – שגם על ההתהוות מ"אין" ל"יש", למרות שזה על ידי כוח נעלם של "אור אין סוף", הרי זה, אבל ענין של גילוי והתפשטות להתהוות הבאה על ידי הספירות והמדריגות הממשיכות ומגלות את הכוח הנעלם, בִּי אִם – ההתפשטות לחיות ולהתהוות, באה עַל יְדֵי הָאָרֶץ דְּהָאָרֶץ וְכּוּ' מִחַ"קּוּ", בְּנִזְכָּר לְעִיל. וְגַם מְאֹרֵי־אֵין־סוֹף הַסּוֹבֵב וּמְקִיף לְאֶרְבַּע עוֹלָמוֹת אֲצִילוֹת־בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָה בְּשׂוּה, – האור שהוא למעלה מעולמות, והשפעתו בעולמות היא רק באופן שהוא סובב ומקיף כל ארבעת העולמות בשוה, מְאִיר – גם אֶל הַקֵּן הַפְּנִימִי – שהוא אור פנימי בעולמות, הַרְדָּה הַכְּלִים דְּעֲשִׂר סְפִירוֹת הַבְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָה, – שהכלים הרי מקיפים לאור המתלבש בתוך הכלים, וּבְהֶאָרְתוֹ תוֹךְ הַכְּלִים – נוֹתֵן בָּהֶם כֹּחַ וְעֵז לְבְרָא יֵשׁ מֵאֵין. – כפי שהוסבר לעיל, הרי התהוות הנבראים שבכל אחד מהעולמות, הוא על ידי הכלים של הספירות שבאותו עולם; הרי הכוח שיש לכלים

ה'תש"ד	ד תשרי	יום ראשון
--------	--------	-----------

צום גדליה נדחה. אבינו מלכנו. סליחות.

שיעורים. חומש: ברכה, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: כג"כת. צד"צט.
תניא: אמנם . . . "קלא" והלידה.

קיצור ביאור אאמו"ר באופן הא':

ת, תמים תהיה עם ה"א, עבודת התשובה הבאה ע"י התמימות, כמה בחינות ומדריגות בענין התמימות, וביחס אל התשובה העולה על כולנה היא תמימות הלב – הנקראת ערנססקייט [רצינות] – כאמור באברהם ומצאת את לבבו נאמן לפניך.

יום
ראשון

ה'תש"ד	ה תשרי	יום שני
--------	--------	---------

שיעורים. חומש: ברכה, שני עם פירש"י.
תהלים: כט"לד. ק"קב.
תניא: ובוה יובן . . . "קלא" וכדלקמן.

קיצור ביאור אופן הב':

ש, שויתי הוי' לנגדי תמיד, הוי' מורה על התהוות העולם והתהוות הנבראים, אשר התהוות הבריאה כולה וחיותה הוא בדרך אין ערוך מאין ליש. והיא עבודת התשובה הבאה עי"ז אשר תמיד לנגד עיניו ענין ההוי' של העולם ומלואו.

יום
שני

ה'תש"ד	ו תשרי	יום שלישי
--------	--------	-----------

שיעורים. חומש: ברכה, שלישי עם פירש"י.
תהלים: לה"לח. קג"קה.
תניא: והנה כמו"כ . . . "262" להחיותם.

קיצור ביאור אופן הג':

ו, ואהבת לרעך כמוך, כמו שאמר רבינו הזקן, אשר זהו כלי לואהבת את הוי' אלקיך, וביאור במאמר כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו. עבודת התשובה בסיבת לב טוב.

יום
שלישי

ה'תש"ד	ז תשרי	יום רביעי
--------	--------	-----------

שיעורים. חומש: ברכה, רביעי עם פירש"י.
תהלים: לט"מג. קו"קח.
תניא: אמנם מציאותו . . . "262" כנ"ל.

קיצור ביאור אופן הד':

ב, בכל דרכיך דעהו, האדם השם לבו ודעתו על כל הנעשה עמו ומסביב לו, רואה הוא אלקות במוחש, וכמו שאמר אדמו"ר האמצעי ביתרון הבעלי עסקים על היושבי אהל בענין ראיית אלקות במוחש. עבודת התשובה הבאה מראיית השגחה פרטית.

יום
רביעי

יום חמישי	ח תשרי	ה'תש"ד
יום	שיעורים. חומש: ברכה, חמישי עם פירש"י. תהלים: מדר"מח. קט"קיא. תניא: ועוד . . . "קלב" דמל' דאצי'. קיצור ביאור אופן הה':	
חמישי	ה, הצנע לכת עם הוי' אלקיך, זהירות שלא תהי' שום בליטה, וכמאמר לעולם יהא אדם ערום ביראה, וענין הערמומית הוא שלא יהי' ניכר כלל, ידוע דכמה מחסידים הראשונים היו מסתירים עצמם ואם התגלו היו מצטערים. וזהו עבודת התשובה הבאה מהצנע לכת.	

יום שישי	ט תשרי, ערוהכ"פ	ה'תש"ד
יום	שיעורים. חומש: ברכה, ששי עם פירש"י. תהלים: מט"נד. קיב"קיד. תניא: ולפמ"ש בס' . . . "264" במ"א.	
שישי	כפרות: "בני אדם - ולשלוש" שלש פעמים, ובכל פעם מסבב ג"פ, ס"ה מסבב ט"פ. עד סוף תשרי א"א תחנון. מלקות: המלקה והנלקה שניהם אומרים והוא רחום שלש פעמים. בערוהכ"פ העבודה היא חרטה על העבר, ביוהכ"פ – קבלה על להבא.	

שבת	י תשרי, יום הכפורים	ה'תש"ד
שבת	שיעורים. חומש: ברכה, שביעי עם פירש"י. תהלים: נה"נט. קודם כל נדרי: קט"קכג. קודם השינה: כדק"קלב. אחר מוסף: קלג"קמא. אחר נעילה: קמב"קב. תניא: ומזה יובן . . . עוה"ב.	
שבת	ליל יוהכ"פ מתחילים ה' מלך תגל גו'. פסוק אור זרוע - פעם אחת ובקול רם. על דעת הקהל כו' - ג"פ ובקול נמוך. אין כופלים החרוז כי הנה כחומר. קשעהמ"ט כמו בשיו"ט. א"מ זכור רחמין כו' - בכל תפלות היום. בר"ה ויוהכ"פ אומרים יגמה"ר בהוצאת הס"ת גם כשחל בשבת. שיעור תהלים אחר מוסף.	
קודש	הפטורת מנחת יוהכ"פ: ויהי דבר - ובהמה רבה. מי אל כמוך גו'. גם במנחה אומרים לדוד ה' אורי. פתיחת הארון בנעילה לאשרי, ונשאר פתוח עד אחרי כל תפלת נעילה. בקדיש דנעילה - לעילא ולעילא, אין כאלקינו, עלינו. ואין נ"כ. אומרים היום יפנה, גם אם העריב היום. אין מברכים שעשה לי כל צרכי עד למחר. יוהכ"פ קומט אויס צו פאסטען זעקס און צוואנציג שעה [ביוהכ"פ יוצא לצום עשרים ושש שעות].	

יום ראשון

חג שבועות שאינו 'זמן מתן תורתנו' - הכיצד?

החודשים על פי הראיה. או אז, יוכל להתרחש מצב בו הן ניסן והן אייר יהיו מלאים, ויום החמישים לעומר יחול בה' סיון; או להיפך – שני החודשים יהיו חסרים, ויום החמישים יהא ז' סיון. כך נגיע למצב מעניין – נקיים את חג השבועות במלואו, אך לא נזכיר בתפילת היום שזה "זמן מתן תורתנו".

לנהנה זו יש השלכה אף בזמן הזה:

העובר את קו התאריך בימי הספירה, עושה חג שבועות ביום החמישים לעומר שלפי מניינו האישי, למרות שבמקום שהותו חל יום החמישים לעומר במועד אחר. לכן, ראוי להימנע מלעבור את קו התאריך בין פסח לשבועות.

[שולחן ערוך אדה"ז ריש סימן תצד; שני הלכה ומנהג אר"ח ח"א ע' קמח ואיך]

הלכות קידוש החודש פרק יח, הלכה ט: ומעברין חדש אחר חדש, או עושין חדש חסר אחר חדש חסר.

בלוחות השנה שהופקו לשנה החדשה, ה'תשס"ח, מופיע חג השבועות בו' סיון, כבכל שנה. ואולם, יתכן שהחג יזוז ממקומו הקבוע.

הא כיצד? – יש לדעת, שמועד חג שבועות אינו תלוי בזמן מתן תורה – ו' סיון – אלא ביום החמישים לעומר, שנאמר: "תספרו חמישים יום... היום הזה מקרא קודש".

בזמן הגלות, לוח השנה נקבע לפי חשבון. ניסן תמיד מלא ואייר תמיד חסר, וכך היום החמישים חל בו' סיון.

אך כאשר משיח יבוא, במהרה בימינו, נחזור לקדש את

יום שני

גשמי ברכה

על עצירתו? – מלבד המקרים המפורטים כאן ברמב"ם, כגון מפולות בתים וכדומה, הרי שגם כאשר הגשמים הורסים את הזרעים ומטשטשים את הקרקע הדבר מוגדר כנוזק (שם תקעו).

הלכה זו, שכל עוד הגשם העז לא מזיק אין מתפללים שיעצר, נוגעת למעשה מידי שנה: ביום ראשון של פסח, הגבאי אינו מכריז שיש להפסיק מלומר 'מוריד הגשם', אלא משתמש בביטוי חיובי – "כעת מתחילים באמירת מוריד הטל"!

יתר על כן: יש נוהגים לא להכריז כלל, אלא מסתפקים בכך שבחזרת הש"ץ של מוסף החזן אינו מזכיר עוד את הגשם (שועיר קיד, ב).

הלכות תעניות פרק ב, הלכה טו: הרי שרבו עליהם גשמים עד שיצרו להם - הרי אלו מתפללים עליהם.

בדרך כלל, ההלכה היא שנמנעים מלבקש שהגשם יפסק, אלא אם מדובר במקרים קיצוניים בהם הגשם מביא נזק כבד. הסיבה לכך, מפני שהמבקש שהגשם ייעצר לאחר שזה עתה התפלל לירידתו, נראה ככפוי טובה כלפי הקב"ה (חדא"ג מהרש"א תענית כג).

וכן נפסק להלכה בשולחן ערוך (אר"ח תקעו, יא), תוך הוספה בלתי שגרתית בעליל של הבית-יוסף: "ועכשיו בצפת מצויות מפולות בתים מפני הגשמים, ומתפללין עליהן".

ומהו שיעור הנזק הנגרם על-ידי הגשם שבגללו מתפללים

יום שלישי

אם החתן לא מצליח לשבור את הכוס...

יקרה במיוחד, יש שהחתן אומר לפני כן "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני", והיו מקומות בהם החתן פשוט ניפץ את הכוס באמצעות זריקה לקיר הסמוך.

האחרונים הדגישו שהכוס אמורה להיות דווקא מזכוכית, לא מחרס. שני טעמים בדבר: כשם שניתן להתיך ולתקן זכוכית שבורה, אף החורבן יתוקן בבניית בית המקדש השלישי; וכמו שזכוכית היא שקופה, כך כל אחד צריך להיות "תוכו כבד".

ומה יעשה חתן שמנסה ואינו מצליח לשבור את הכוס בעצמו? ככל הנראה, במקרה כזה יוכל אחד מהמשתתפים להתכבד בשבירת הכוס.

[נ"פ פרי מגדים אר"ח תקס; שדי חמד אסיפת דינים ז; נסעי גבריאל נשואין א]

הלכות תעניות פרק ה, הלכה יג: ובשעתן נושא, לזקח אפר מקלה ונותן בראשו.

אחד הדברים הפומביים הנעשים כזכר לחורבן זהו מנהג שבירת הכוס בחופה. מניחים על הרצפה את הכוס בה השתמשו לאמירת ה'שבע ברכות', והחתן שובר אותה ברגלו הימנית (ספר המנהגים).

עוד בימי האמוראים התרחש דבר מעין זה. רב אשי חיתן את בנו, ושם לב שהחכמים מתברחים יתר על המידה. הוא הביא כוס יקרה, שבר אותה בפניהם, וכך הם הפכו לרציניים. ועל זה נאמר: "וגילו ברעדה" (ברכות לא).

בקהילות ישראל מצינו מנהגים מעניינים: יש השוברים כוס

יום רביעי

ערב לביבות וסעודת מצוה

בנוסף להלל והודאה לה', שזהו ענין רוחני, אלו גם ימי שמחה גשמית. ולכן, ה"סעודות שעושים בימי חנוכה הם סעודות מצוה" (יש"ש ב"ק פ"ז).

מה עומד מאחורי הענין?

בהלכות הקודמות מונה הרמב"ם שתי סיבות שהביאו לתקנת

הלכות חנוכה פרק ג, הלכה ג: ומפני זה התקינו התקמים... שיהיו שמונת הימים האלו שתחלתם מליל חמשה ועשרים בבבב' ימי שמחה והלל.

בגמרא (שבת כא) נאמר שימי החנוכה נקבעו כימי הלל והודאה, והרמב"ם הוסיף שהם "ימי שמחה והלל". כלומר,

ימי החנוכה: הראשונה, ישועת ישראל בנצחון המלחמה נגד היוונים; והשניה, נס פך השמן. בהתאם לכך נקבעו תוכני של שתי התקנות: ימי שמחה – הישועה וההצלה מידי היוונים מתבטאת בעיקר בגוף, וזו הסיבה לקביעת ימי שמחה וסעודה

גשמית. ימי הלל – עיקר קביעותם היא תוצאה מנס פך השמן והדלקת נרות המערכה, שזו ישועה רוחנית, ובגינה נקבעו הלל והודאה לה; שהן עבודות הנשמה.

[לקוטי שיחות כרך י, עמוד 142]

יום חמישי

שלוש-עשרה, לא פחות ולא יותר

ומי שאכן הגיע לי"ג שנה מלאות אך לא ידוע לנו אם הביא ב' שערות למטה, כתב הרמב"ם כאן "כיון שנראו בו סימני בגרות מלמעלה [בזקן] – הרי זה בחזקת גדול".

ולמעשה כתבו הפוסקים כי מי שמלאו לו שלש עשרה שנה ולא ידוע אם הביא ב' שערות למטה – בדינים דרבנן, כמו להיות חזן בתפלה, סומכים על החזקה שמן הסתם הביא ב' שערות; אבל בדיני התורה, כמו להוציא אחרים בקידוש ליל שבת, אין סומכים על חזקה זו ומחשיבים אותו לגדול רק אם ברור שהביא ב' שערות (ראה שו"ע ושוע"ר נה ורעא. ובמ"א).

הלכות אישות פרק ב, הלכה י: תפן - משיולד עד שיהיה בן שלש עשרה שנה נקרא קטן . . מכן שלש עשרה שנה ויום אחד ומעלה - נקרא גדול.

מה משמעות הביטוי "שלוש עשרה שנה ויום אחד"? למעשה, מי שמלאו לו שלוש עשרה שנה נחשב בר-מצוה מיד, ולא נדרש יום נוסף. ההוספה "ויום אחד" באה לשלול "שתים עשרה שנה ויום אחד", כלומר: בל נטעה שיום נחשב כשנה, ודי בכך שילד בן שתיים-עשרה יכנס לשנתו השלוש-עשרה (ב"ח סי' נג).

יום שישי

ירושה מחייבת

יכול לקדש בהם אשה. לפי זה, לכאורה גם החמץ לא היה בבעלותו האמיתית של האב, ואין כאן כל ירושה.

לעומת זאת יש אומרים שחפצים האסורים בהנאה נחשבים של הבעלים אפילו לצאת ידי חובת מצוה שצריכה להיות בממונו. ובענייננו: החמץ שייך לאב, והוא עובר בירושה לילדיו, אשר חייבים לבערו מן העולם.

בנוגע לפועל, כתב אדמו"ר הזקן (שו"ע"ר תלה, קו"א ב) שאיסורי הנאה אכן אינם הפקר גמור ואסור לקחתם מהבעלים. אי לזאת, מי שלא ביער את חמצו ונפטר, יורשיו חייבים לבערו.

הלכות אישות פרק ה, הלכה א: המקדש בדרך שהוא אסור בהנאה - בגזן חמץ בפסח . . אינה מקדשת.

יש לחקור: מי שלא ביער את החמץ שלו ומת בתוך הפסח, כשהחמץ אסור בהנאה – האם יורשיו חייבים לבער את החמץ, או שדבר האסור בהנאה אינו עובר בירושה? לכאורה, הדבר תלוי במחלוקת הראשונים האם יש בעלות על דבר האסור בהנאה (ראה אנציקלופדיה תלמודית ערך איסורי הנאה): יש אומרים שאיסורי הנאה אינם שייכים לבעלים כלל ואינו יוצא בהם ידי חובת מצוה שצריך לקיים בחפץ שלו, וכן אינו

שבת-קודש ויום-הכיפורים

מהו המעמד של בעל תשובה?

צריכים להתבטל, שהרי התנאי היה "שאני צדיק", ולמעשה הריהו 'רק' בעל תשובה.

מכאן ההוכחה שבעל תשובה גדול יותר (המועדים בהלכה סח). אלא שזו הוכחה תמוהה:

בהלכה נאמר שגם מי שהטעה אשה לשבח, כגון שאמר שהוא עני, והתגלה כעשיר – אלו קידושי טעות (לעיל ה"א). לפי זה, גם אם בעל תשובה גדול מצדיק, עדיין לא מתקיים התנאי "שאני (רק) צדיק".

בהכרח לומר שבהלכה זו לא קובעת מעלת בעל התשובה ביחס לצדיק, אלא משמעות המילים בשפת בני האדם, ובשפה המדוברת כשאומרים 'צדיק' מתכוונים גם ל'בעל תשובה'. ואין מכאן ראיה שבעל תשובה גדול מצדיק (אג"ק ח"ג, ע' קמג).

הלכות אישות פרק ח, הלכה ה: 'על מנת שאני צדיק' - אפלו רשע גמור, הרי זו מקדשת מספק, שפא הרהר בתשובה בךעתו.

יום-כיפור מזכיר שאלה עתיקת יומין – מי גדול ממי, צדיק או בעל תשובה?

רבי אבהו אומר ש"מקום שבעלי תשובה עומדין, צדיקים גמורים אינם עומדין"; ורבי יוחנן אומר שצדיק גדול מבעל תשובה (ברכות לה). הרמב"ם פסק כרבי אבהו (הלי' תשובה ז,ה), ועלינו לברר מנין לו שכך ההלכה.

בא הרגצ'ובי וטוען, שמקור הפסיקה טמון בהלכה האמורה: אם בעל תשובה קידש אשה "על מנת שאני צדיק" – הקידושין תקפים. אילו דרגת הצדיק גדולה יותר, הקידושין היו

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - ד'י' תשרי ה'תשס"ח

יום ראשון

הלכות קדוש החדש פ"ק יח

א. דבר ידוע וברור, שאם יוציא לך החשבון שהירח יראה בלילה - אפשר שיראה, ואפשר שלא יראה מפני העבים שמכסים אותו, או מפני שהוא גיא, או שהיה הר גבוה כנגד רוח מערב לאנשי אותו המקום, שנמצאו כאלו הם יושבין בגיא; שהירח לא יראה למי שהוא במקום נמוך, אפלו היה גדול, ויראה למי שהוא עומד בראש הר גבוה ותלול, אף על פי שהירח קטן ביותר; וכן יראה למי ששוכן על שפת הים, או למי שמהלך בספינה בים הגדול, אף על פי שהוא קטן ביותר.

ב. וכן בימות הגשמים, אם יהיה יום צח, יראה הירח יותר ממה שיראה בימות החמה; לפי שבימות הגשמים, אם יהיה צח, יהיה האויר וף הרבה ויראה הקציע בטהר יותר, מפני שאין שם אבק שיתערב באויר. אבל בימות החמה, יהיה האויר כאלו הוא מעשן מפני האבק, ויראה הירח קטן.

ג. וכל זמן שתמצא קשת הראייה והארץ הראשון שתערף לה עם שני הקצין שלהם בצמצום - יהיה הירח קטן ביותר, ולא יראה אלא במקום גבוה ביותר. ואם תמצא קשת הראייה והארץ הראשון ארפין הרבה, והוסיפו על סוף הקצים שלהם מעלות - יראה הירח גדול; ולפי ארץ הקשת והארץ הראשון יהיה גדלו וגליתו לכל.

ד. לפיכך, ראוי לבית דין לשום שני דברים אלו בלבבם - שהם: זמן הראייה, ומקומה; ושואלין את העדים: 'באיזה מקום ראייתם?' שאם הייתה קשת הראייה קצרה, ויתן החשבון שיראה בצמצום, כגון שהייתה קשת הראייה תשע מעלות וחמשה חלקים, והיה הארץ הראשון שלש עשרה מעלות בשנה, וכאו עדים שראוהו - אם היה בימות החמה, או שהיה במקום נמוך - חוששין להם, ובודקין אותם הרבה; ואם היה בימות הגשמים, או במקום גבוה ביותר - ודאי יראה, אם לא יהיו שם עבים המבדילין.

ה. עדים שראו החדש בזמנו וכאו והעידו, וקבלום בית דין וקדשו את החדש הנה הראשון, ומנו תשעה ועשרים יום מן היום המקדש, וליל שלשים לא נראה הירח - מפני שאי אפשר לו להראות, או מפני שפסוהו עבים; והרי בית דין מצפין לו כל יום שלשים כמו שבארנו, ולא באו עדים, ועברו את החדש, ונמצא יום ראש החדש השני יום אחד ושלשים כמו שבארנו.

ו. והתחילו למנות תשעה ועשרים יום מן יום ראש החדש השני, וליל שלשים לא נראה הירח - אם תאמר שפך מעברין ראש חדש זה ועושין אותו שלשים, וקובעין ראש החדש השלישי יום אחד ושלשים - כף אפשר שלא

יראה הירח בליל שלשים גם מחדש זה, ונמצאו מעברין והולכין ועושין חדשים שלשים אחר שלשים כל השנה כלה, ונמצא בחדש אחרון, אפשר שיראה הירח בליל חמשה ועשרים בו, או בליל ששה ועשרים - ואין לך דבר שחוק והפסד יותר מזה.

ז. ואל תאמר שהדבר הזה, דבר שאינו מצוי הוא שלא יראה הירח בכל השנה; אלא דבר קרוב הוא הרבה, ופעמים רבות יארע זה וכיוצא בו, במדינות שזמן הגשמים שם ארץ והעבים רבים; שאין אנו אומרים שלא יראה הירח בכל השנה, אלא שלא יראה בתחלת החדשים, ויראה אחר כף. ופעמים לא יראה מפני שאי אפשר לו שיראה, וחדשים שאפשר שיראה בהם - לא יראה מפני העבים, או מפני שהיה קטן ביותר, ולא נתפנן אדם לראותו.

ח. אלא הקבילה שבירח החקמים, איש מפי איש מפי משה רבנו, כף היא: שבזמן שלא יראה הירח בתחלת החדשים תדש אחר חדש, בית דין קובעין חדש מעבר משלשים יום, וחדש חסר מתשעה ועשרים יום. וכן מחשבין, וקובעין חדש מעבר וחדש חסר - בקביעה לא בקדוש, שאין מקדשין אלא על הראייה. ופעמים עושין מלא אחר מלא, או חסר אחר חסר, כמו שיראה להם מן החשבון.

ט. ומתפננין לעולם בחשבונם, שאם יראה הירח בחדש הבא, יראה בזמנו או בליל עבורו, לא שיראה קדם זמנו, שהוא ליל שמונה ועשרים. ובחשבונות הראייה האלו שבארנו, יתבאר לך ותדע מתי אפשר שיראה ומתי אפשר שלא יראה; ועל זה סומכין ומעברין חדש אחר חדש, או עושין חדש חסר אחר חדש חסר. ולעולם אין פותחין מארבעה חדשים המעברין בשנה, ולא מוסיפין על שמונה חדשים המעברין. וגם לעבור חדשים אלו שמעברין לפי חשבון זה, עושין סעודת עבור החדש שאמרנו בפרק שלישי.

י. וכל שתמצא בתלמוד מדברים שמראין שבית דין סומכין על החשבון, ומפי משה מסיני שהדבר מסור להם, והרשות בידם לחסר או לעבר, וכן זה שחסר רבי תשעה חדשים בשנה, וכל פיוצא בזה - הכל על עקר זה הוא בנוי, בזמן שלא נראה החדש בזמנו.

יא. וכן זה שאמרו חכמים שמעברין את החדש לצרף, הוא בחדשים אלו שמעברין אותם לפי חשבון, ועושין אחד מלא ואחד חסר; ויש להם לעבר חדש אחר חדש, או לחסר - בזה הוא שמעברין לצרף, מפני שלא נראה הירח בזמנו; אלא בעת שיראה הירח בזמנו, שהוא תחלת היותו נראה אחר שנתקבץ עם השמש - מקדשין לעולם, ואי אפשר לא לדחות ולא לעבר.

יב. וכל הדברים האלו, בזמן שיש שם בית דין, וסומכין

ד. ומראש מזל טלה יתחילו המזלות לנטות מעט מעט, ולהתרחק מעל הקו השווה כנגד הצפון עד ראש סרטן; ויהיה ראש סרטן רחוק מעל הקו השווה לרוח צפון, שלש ועשרים מעלות וחצי מעלה בקרוב. ויחזרו המזלות להתקרב לקו השווה מעט מעט, עד ראש מאזנים שהוא על קו השווה. ומראש מאזנים יתחילו לנטות ולהתרחק כנגד רוח דרום, עד ראש גדי; ויהיה ראש גדי רחוק מעל הקו השווה לרוח דרום, שלש ועשרים מעלות וחצי מעלה. ויחזרו המזלות להתקרב מעט מעט כנגד הקו השווה, עד ראש טלה.

ה. נמצא ראש טלה וראש מאזנים, מסבב על הקו השווה; ולפיכך, כשתהיה השמש בשני ראשים אלו, לא תהיה נוטה לא לצפון ולא לדרום, ותזרח מחצי מזרח ותשקע בחצי מערב, ויהיה היום והלילה שוין בכל הישוב.

ו. הרי נתברר לך, שכל מעלה ומעלה ממעלות המזלות נוטה לצפון או לדרום, ויש לנטיתה שיעור; ורחב הנטיה, לא תהיה יותר על שלש ועשרים מעלות וחצי בקרוב.

ז. ואלו הם השעורים של נטיות, לפי מנן המעלות של מזלות; והתחלה, מתחלת מזל טלה: עשר מעלות, נטיהם ארבע מעלות; עשרים מעלות, נטיהם שמונה מעלות; שלשים מעלות, נטיהם אחת עשרה מעלות; וארבעים מעלות, נטיהם חמש עשרה מעלות; חמשים מעלות, נטיהם שמונה עשרה מעלות; נשים מעלות, נטיהם עשרים מעלות; שבעים מעלות, נטיהם ששים ועשרים מעלות; שמונים מעלות, נטיהם שלש ועשרים מעלות; תשעים מעלות, נטיהם שלש ועשרים מעלות וחצי מעלה.

ח. ואם יהיו אחדים בפנין, תשח להם מנתם מבין שתי הנטיות, כמו שבארנו בשמש ובכרח. כיצד? חמש מעלות, נטיהם שתי מעלות; ואם היה מנן המעלות שלש ועשרים, נטיהם תשע מעלות. ועל דרך זו, בכל האחדים ששם העשרות.

ט. ומאחר שתדע הנטיה של מעלות מאחת עד תשעים, תדע נטיה כלן כדרך שהודענום ברחב הירח: שאם היה המנן יותר על תשעים עד מאה ושמונים, תגרע אותו ממאה ושמונים; ואם היה יותר על מאה ושמונים עד מאתיים ושבעים, תגרע ממנו מאה ושמונים; ואם היה יותר על מאתיים ושבעים עד שלש מאות וששים, תגרע אותו משלש מאות וששים. והנשא, תדע נטיתו, והוא נטיה אותו המנן שבידך, בלא גרעון ולא תוספת.

י. אם תרצה לידע כמה מעלות הוא הירח נוטה מעל הקו השווה כנגד צפון העולם, או כנגד דרום העולם - תדע תחלה כמה נטיה המעלה שהיא מקום הירח האמתי, ולא יזו רוח היא נוטה לצפון או לדרום; ותחזר ותחשב ותוציא רחב הירח הראשון, ותראה אם הוא צפוני או דרומי. אם נמצאו רחב הירח ונטית מעלתו ברוח אחת, כגון שהיה שניהם צפוניים או דרומיים - תקבץ שניהם; ואם נמצאו

על הראיה; אבל בזמנים אלו, אין סומכין אלא על הקביעה בזה החשבון האמצעי, הפשוט בפי כל ישראל, כמו שבארנו בהלכות אלו.

יג. יתבאר בספרי חשבון התקופות והגימטריות, שאם יראה הירח בארץ ישראל, יראה בכל מדינות העולם שהן למערב ארץ ישראל ומכונות כנגדה; ואם יתן החשבון שלא יראה בארץ ישראל, אפשר שיראה במדינות אחרות שהן למערב ארץ ישראל ומכונות כנגדה. לפיכך, אם יראה הירח במדינה שהיא למערב ארץ ישראל, אין בזה ראיה שנראה הירח בארץ ישראל.

יד. אבל אם לא יראה הירח בראש ההרים במדינה המערבית המכונת כנגד ארץ ישראל, בידוע שלא נראה בארץ ישראל.

טו. וכן אם לא יראה הירח בארץ ישראל, בידוע שלא יראה בכל מדינות העולם שהן למזרח ארץ ישראל ומכונות כנגדה; ואם יראה בארץ ישראל, אפשר שיראה במדינות מזרחיות, ואפשר שלא יראה. לפיכך, אם יראה במדינה שהיא למזרח ארץ ישראל ומכונות כנגדה, בידוע שנראה בארץ ישראל; ואם לא יראה במדינה המזרחית, אין בזה ראיה, אלא אפשר שיראה בארץ ישראל.

טז. וכל אלו הדברים - בשהיו המדינות שבמערב ושבמזרח מכונות, כגון שהיו נוטות לצפון העולם משלשים מעלות עד חמש ושלשים מעלות; אבל אם היו נוטות לצפון יותר מזה או פחות, משפטים אחרים יש להן - שהרי איןן מכונות כנגד ארץ ישראל. ודברים אלו שבארנו בערי מזרח ומערב, אינם אלא להגיד כל משפטי הראיה להגדיל תורה ולהאדירה - לא שיהיו בני מזרח או בני מערב סומכין על ראית הירח, או תועיל להם כלום; אלא לעולם אין סומכין אלא על קדוש בית דין שבארץ ישראל, כמו שבארנו כמה פעמים.

הלכות קדוש החדש פרק יט

א. לפי שאמרו חכמים, שבכלל דברים שהיו בודקין בהם את העדים, אומרין להן: 'להיכן היה הירח נוטה' - כשר בעיני להודיע דרך חשבון זה; ואין אני מדקדק בו, לפי שאינו מועיל בראיה כלל. ותחלת חשבון זה, לידע נטיה המזלות תחלה.

ב. העגולה שהיא עוברת במחצית המזלות שבה מהלך השמש, אינה עוברת באמצע העולם מחצי המזרח לחצי המערב, אלא נוטה היא מעל הקו השווה המסבב באמצע העולם, כנגד צפון ודרום - חצייה נוטה לצפון, וחצייה נוטה לדרום.

ג. ושתי נקודות יש בה שפוגעת בהן בעגולת הקו השווה המסבב באמצע העולם - הנקדה האחת ראש מזל טלה, הנקדה השנייה שכנגדה ראש מזל מאזנים. ונמצאו ששה מזלות נוטות לצפון, מתחלת טלה עד סוף בתולה; וששה נוטות לדרום, מתחלת מזל מאזנים עד סוף מזל דגים.

ב. ודבר זה, מדרכי התשובה הוא: שבזמן שתבוא צרה ויזעקו לה ויריעו, ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן - כפתוב: "עונותיכם הטו אלה" לכם, וזה הוא שיגרום להם להסיר הצרה מעליהם.

ג. אבל אם לא יזעקו, ולא יריעו, אלא יאמרו: 'דבר זה ממנהג העולם ארע לנו, וצרה זו נקרה נקריתי' - הרי זו דרך אכזריות, וגורמת להם להתדבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה וצרות אחרות. הוא שכתוב בתורה: "והלכתם עמי בקרי - והלכתי עמכם בתמת קרי"; כלומר, כשאביא עליכם צרה כפי שתשובו - אם תאמרו שהיא קרי [מקרה], אוסיף לכם חמת אותו קרי.

ד. ומדברי סופרים [חכמים], להתענות על כל צרה שתבוא על הצבור, עד שירחמו מן השמים. ובימי התעניות האלו, זועקין בתפלות ומתחננים ומריעין בתצורות בלבד; ואם היו במקדש, מריעין בתצורות ובשופר; השופר מקצר [קול קצר], והתצורות מאריכות - שמצות היום בתצורות. ואין תוקעין בתצורות ושופר כאחד אלא במקדש, שנאמר: "בתצורות וקול שופר - הריעו לפני המלך ה'".

ה. תעניות אלו שגוזרין על הצבור מפני הצרות, אינן יום אחר יום; שאין רב הצבור יכולים לעמד בדבר זה. ואין גוזרין בתחלה תענית, אלא בשני בשבת ובחמישי שלאחריו ובשני שלאחריו; וכן על סדר זה, שני וחמישי ושני, עד שירחמו.

ו. אין גוזרין תענית על הצבור, לא בשבתות ולא בימים טובים. וכן אין תוקעין בהם, לא בשופר ולא בתצורות; ולא זועקים ומתחננים בהם בתפלה, אלא אם כן היתה עיר שהקיפה גוים, או נהר, או ספינה המטרפת בים. אפלו יחיד הנרדף מפני גוים, ומפני לסטים, ומפני רוח רעה - מתענין עליהם בשבת, וזועקין ומתחננים בתפלות. אבל אין תוקעין, אלא אם כן תקעו לקבץ את העם לעזר אותם ולהצילם.

ז. וכן אין גוזרין תענית בתחלה בראשי חדשים, או בתנקה ופורים, או בחלו של מועד; ואם התחילו להתענות על הצרה אפלו יום אחד, ופגע בהן יום מאלו - מתענין, ומשלימין היום בתענית.

ח. תעניות אלו שמתענין על הצרות - אין מתענין בהן לא עברות, ולא מניקות, ולא קטנים; ומתירין לאכל בלילה, אף על פי שמתענין למחר - חוץ מתענית המטר, כמו שיתבאר. וכל תענית שאוכלין בה בלילה, בין צבור בין יחיד - הרי זה אוכל ושותה, עד שיעלה עמוד השחר; והוא, שלא ישן; אבל אם ישן, אינו חוזר ואוכל.

ט. כשם שהצבור מתענים על צרתן, כך היחיד מתענה על צרתו. כיצד? הרי שהיה לו חולה, או תועה במדבר, או אסור בבית האסורין - יש לו להתענות עליו, ולבקש רחמים בתפלתו; ואומר 'ענוני' בכל תפלה שמתפלל. ולא

בשתי רוחות, כגון שהיה האחד דרומי והאחד צפוני - תגרע המעט משניהם מן הרב, והנשאר הוא מרחק הירח מעל הקו השנה באותה הרוח שהיה בה הרב משניהם.

יא. כיצד? באנו לידע כמה הירח נוטה מעל הקו השנה בליל הראיה שהוא שני לחדש איר משנה זו - וכבר ידעת, שמעלת הירח תשע עשרה ממזל שור, נטייתה בצפון כמו שמונה עשרה מעלות, ורחב הירח היה בדרום כמו ארבע מעלות; תגרע המעט מן הרב, ישאר ארבע עשרה מעלות. ונמצא הירח רחוק מעל הקו השנה ארבע עשרה מעלות לרוח צפון, שהרי המגן הרב שהוא שמונה עשרה מעלות היה צפוני; וכל חשבון זה בקרוב בלא דקדוק, לפי שאינו מועיל בראיה.

יב. אם תרצה לידע לאיזו רוח מרוחות העולם יראה הירח נוטה, תחשב ותדע מרחקו מעל הקו השנה; אם יהיה על הקו השנה או קרוב ממנו בשמים שלש מעלות, בצפון או בדרום - יראה מכון כנגד אמצע מערב, ותראה פגימתו מכונת כנגד מזרח העולם בשנה.

יג. ואם יהיה רחוק מעל הקו השנה לצפון העולם - יראה בין מערב העולם ובין צפון, ותהיה פגימתו נוטה מכנגד מזרח העולם כנגד דרום העולם;

יד. ואם יהיה רחוק מעל הקו השנה לדרום העולם - יראה בין מערב העולם ובין דרומו, ותראה פגימתו נוטה מכנגד מזרח העולם כנגד צפון העולם; ולפי רב המרחק, ולפי רב הנטיה.

טו. ומתקירת העדים, שאומרים להם: 'כמה היה גבוה?' ודבר זה יודע מקשת הראיה - שבזמן שתהיה קשת הראיה קצרה, יראה הירח כאלו הוא קרוב מן הארץ; ובזמן שתהיה ארכה, יראה גבוה מעל הארץ, ולפי ארך קשת הראיה, לפי גבוה מעל הארץ בראית העינים.

טז. הרי בארנו חשבונות כל הדרכים שצריכין להם בידיעת הראיה, ובחקירת העדים, כדי שיהיה הכל ידוע למבינים, ולא יחסרו דרך מדרכי התורה, ולא ישוטטו לבקש אחריה בספרים אחרים - 'ידשו מעל ספר ה', ויקראו - אחת מהנה לא נעדרה".

ברוך רחמנא דיסיען

הלכות תעניות

מצות עשה אחת, והיא לזעק לפני ה' בכל עת צרה גדולה שתבוא על הצבור. ובאור מצוה זו - בפסקים אלו.

הלכות תעניות פ"ק א

א. מצות עשה מן התורה, לזעק [להתפלל בקול] ולהריע בתצורות [מכוסף כבכלי המקדש] על כל צרה שתבוא על הצבור, שנאמר: "על הצר הצר אתכם - והרעתם בתצורות"; כלומר, כל דבר שיצר לכם, כגון בצרת ודבר ארבה וכיוצא בהן, זעקו עליהן והריעו.

דין והזקנים יושבים בבית הכנסת, ובדקלים על מעשה אנשי העיר, מאחר תפלת שחרית עד תצאת היום; ומסירים המכשולות של עברות, ומזהירים ודורשים וחוקרים על בעלי חמס ועברות ומפרישים אותם, ועל בעלי זרוע ומשפילים אותם, וכיוצא בדברים אלו. ומחזי היום ולערב - רביע היום קוראים בכרכות וקללות שבתורה, שנאמר: "מוסר ה', בני, אל תמאס; ואל תקץ בתוכחתו", ומפטירים בנביא בתוכחות מענגן הצרה; ורביע היום האחרון - מתפללים מנחה, ומתחננים וזועקים ומתודים כפי כחן.

יום שני

הלכות תעניות פ"ב

א. אלו הן הצרות של צבור שמתענין ומתריעין עליהן: על הצרת שונאי ישראל לישראל, ועל התרב, ועל הדבר, ועל חיה רעה, ועל הארבה, ועל החסיל, ועל השדפון, ועל הרקון, ועל המפלת, ועל החללים, ועל המזונות [שהוזלו הסחורות], ועל המטר.

ב. כל עיר שיש בה צרה מכל אלו - אותה העיר מתענה ומתריעת, עד שתעבר הצרה; וכל סביבותיה - מתענות ולא מתריעות, אבל מבקשים עליהם רחמים. ובכל מקום, אין צועקים ולא מתריעים בשבת, כמו שאמרנו - חוץ מצרת המזונות, שצועקים עליה אפילו בשבת; אבל אין מתריעים עליה בחצוצרות בשבת.

ג. על הצרת שונאי ישראל לישראל כיצד? גוים שבאו לערף מלחמה עם ישראל, או לטל מהן מס, או לקח מידם ארץ, או לגזר עליהם שמד אפילו במצנה קלה - הרי אלו מתענים ומתריעים, עד שירחמו. וכל הערים שסביבותיהם, מתענים; אבל אין מתריעים, אלא אם פן תקעו להתקבץ לעזרתן.

ד. על התרב כיצד? אפלו תרב של שלום, כגון שערכו מלחמה גוים עם גוים ועברו במקום ישראל, אף על פי שאין ביניהם ובין ישראל מלחמה - הרי זו צרה, ומתענים ומתריעין עליה, שנאמר: "ותרב לא תעבר בארצכם", מפלל שראית המלחמה - צרה.

ה. איזה הוא דבר? עיר שיש בה חמס מאות רגלי, ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה; ויצאו ביום אחד, או בארבעה ימים - אין זה דבר. היו בה אלה, ויצאו ממנה ששה מתים בשלשה ימים זה אחר זה - הרי זה דבר; ויצאו ביום אחד, או בארבעה ימים - אין זה דבר. וכן לפי חשבון זה. ואין הנשים והקטנים והזקנים ששבתו ממלאכה, בכלל מנין אנשי המדינה לענגן זה.

ו. היה דבר בארץ ישראל, מתענים שאר גליות ישראל עליהם. היה דבר במדינה, ושירות הולכות וכאות ממנה למדינה אחרת - שתיהן מתענות, אף על פי שהן רחוקות זו מזו.

ז. אין מתענין על חיה רעה, אלא בזמן שהיא משלחת

יתענה בשבתות, ולא במועדות, ולא בראשי חודשים, ולא בחגגה ופורים.

י. כל תענית שלא קבלה עליו היחיד מבעוד יום, אינה תענית. כיצד מקבלה? כשיתפלל תפלת מנחה, ואמר בתפלה 'ענגו', וגומר בלבו להתענות למחר. אף על פי שהוא אוכל בליילה, לא הפסיד כלום; וכן אם גמר וקבל עליו להתענות שלשה או ארבעה ימים זה אחר זה - אף על פי שהוא אוכל בכל לילה וליילה, לא הפסיד תעניתו, ואינו צריך פונה לכל יום ויום מבעודו.

יא. קבל עליו מבעוד יום להתענות למחר בלבד, והתענה, וללילה נמלף להתענות [גם] ביום שני - אף על פי שלן בתעניתו, אינה תענית, מפני שלא קבלה עליו מבעוד יום; ואין צריך לומר, שהיה אוכל ושותה בליילה, והשכים בבקר ונמלף להתענות - שאין זו תענית כלל.

יב. הרוצה חלום רע - צריך להתענות למחר, כדי שישבו ויעור למעשיו, ויחפש בהם, ויחזור בתשובה; ומתענה, ואפילו בשבת. ומתפלל 'ענגו' בכל תפלה, אף על פי שלא קבלה מבעוד יום. והמתענה בשבת - מתענה יום אחר, מפני שבטל ענג שבת.

יג. מתענה אדם שעות [חלק מהיום], והוא שלא יאכל כלום שאר היום. כיצד? הרי שהיה טרוד בתפציו ומתעסק בצרכיו ולא אכל עד תצות, או עד תשע שעות, ונמלף להתענות בשעות שנשארו מן היום - הרי זה מתענה אותן שעות, ומתפלל בהן 'ענגו', שהרי קבל עליו התענית קדם שעות התענית; וכן אם אכל ושתה, ואחר כך התחיל להתענות שאר היום - הרי זה תענית שעות.

יד. כל השרוי בתענית - בין שהיה מתענה על צרתו, או על חלומו, בין שהיה מתענה עם הצבור על צרתם - הרי זה לא ינהג עדונין בעצמו, ולא יקל ראשו, ולא יהיה שמח וטוב לב, אלא דואג ואונן, כענגן שנאמר: "מה יתאונן אדם חי, גבר על חטאיו". ומתרו לו לטעם את התבשיל, ואפילו בכדי רביעית - והוא שלא יבלע, אלא טועם ופולט. שכח ואכל, משלים תעניתו.

טו. יחיד שהיה מתענה על החולה, ונתרפא, על צרה, ועברה - הרי זה משלים תעניתו. ההולף במקום שמתענים למקום שאין מתענים, הרי זה מתענה במקום שמתענים, הרי זה מתענה במקום שמתענים, הרי זה מתענה עמהן. שכח ואכל ושתה, אל יתראה בפניהם; ואל ינהג עדונין בעצמו.

טז. צבור שהיו מתענים על הגשמים, ויךדו להם גשמים - אם קדם תצות - לא ישלימו, אלא אוכלים ושותים, ומתכנסים, וקוראים הלל הגדול; שאין אומרים הלל הגדול, אלא בנפש שבעה וכרש מלאה. ואם אחר תצות - הואיל ועבר רב היום בקדושה, ישלימו תעניתם. וכן אם היו מתענים על צרה ועברה, או על שמד ובטל - אם קדם תצות, לא ישלימו; ואם אחר תצות, ישלימו.

יז. בכל יום תענית שגזרו על הצבור מפני הצרות, בית

ארץ הרים, ובתיהם בנויות באבנים; ורוב הגשמים טובה להם, ואין מתענים להעביר את הטובה.

טז. תבואה שצמחה ונמנע המטר, והתחילו צמחין ליבש - הרי אלו מתענים וזועקים עד שיירדו גשמים, או עד שייבשו הצמחים. וכן אם הגיע זמן הפסח או קרוב לו בארץ ישראל, שהוא זמן פריחת האילנות שם, ולא ירדו גשמים - הרי אלו מתענים וזועקים עד שיירדו גשמים הראויין לאילנות, או עד שיעברו זמנם.

יז. וכן אם הגיע זמן חג הסוכות, ולא ירדו גשמים הרבה כדי למלאת מהם הבורות והשיחין והמערות - הרי אלו מתענין עד שיירד גשם הראוי לבורות; ואם אין להם מים לשותות - מתענים על הגשמים בכל עת שלא יהיה להם מים לשותות, ואפלו בימות החמה.

יח. פסקו הגשמים בין גשם לגשם ארבעים יום בימות הגשמים - הרי זו מפת בצורת, ומתענים וזועקים עד שיירדו הגשמים, או עד שיעברו זמנם.

הלכות תעניות פ"ק ג

א. הרי שלא ירדו להם גשמים כל עקר מתחלת ימות הגשמים - אם הגיע שבועה עשר במרחשון, ולא ירדו גשמים, מתחילים תלמידי חכמים בלבד להתענות, שני וחמישי ושני; וכל התלמידים [ת"ח] ראויים לכך.

ב. הגיע ראש חדש כסלו, ולא ירדו גשמים - בית דין גוזרין שלש תעניות על הצבור, שני וחמישי ושני; ומתרין בהן לאכל ולשתות בלילה. ואנשי משמר [כהנים העובדים במקדש אותו שבוע] אין מתענים עמיהם, מפני שהם עוסקים בעבודה. וכל העם נכנסים לבתי כנסיות, ומתפללין וזועקים ומתחננים, כדרך שעושין בכל התעניות.

ג. עברו אלו ולא נענו - בית דין גוזרין שלש תעניות אחרות על הצבור, חמישי ושני וחמישי; ובשלוש אלו אוכלין ושותין מבעוד יום, כמו שעושין בצום פפור. ואנשי משמר מתענים מקצת היום, ולא משלימין; ואנשי בית אב, והם העוסקין בעבודה באותו היום, לא יהיו מתענים כל עקר. וכל תענית שאוכלין בה מבעוד יום - אם אכל ופסק, וגמר שלא לאכל - אינו חוזר ואוכל, אף על פי שיש שהות ביום.

ד. בשלוש תעניות אלו, כל העם אסורין בעשיית מלאכה ביום, ומתרין בלילה. ואסורין ברחיצת כל הגוף בחמין, אכל פניו ידיו ורגליו מתר; לפיכך נועלים את המרחצאות. ואסורין בסיכה; ואם להעביר את הזהמה, מתר. ואסורין בתשמיש המטה, ובנעילת הסנדל בעיר; אכל בדרך, מתר לנעל. ומתפללין בבתי כנסיות, וזועקים ומתחננים כשאר התעניות.

ה. עברו אלו ולא נענו - בית דין גוזרין שבע תעניות אחרות על הצבור, שני וחמישי ושני וחמישי ושני וחמישי ושני. ובאלו השבע בלבד, עפרות ומניקות

[מהשמים. תופעה לא טבעית]. כיצד? נראתה בעיר ביום, הרי זו משלחת. נראתה בשדה ביום - אם נאתה שני בני אדם, ולא ברחק מפניהם - הרי זו משלחת. ואם היתה השדה הסמוכה לאגם, ונראתה שני בני אדם ורדפה אחריהן - הרי זו משלחת; לא רדפה אחריהן, אינה משלחת. ואם היתה באגם - אפלו רדפה אחריהן - אינה משלחת, אלא אם כן טרפה שניהן ואכלה אחד מהן. אבל אם אכלה שניהן באגם - אינה משלחת, מפני שזה הוא מקומה; ומפני הרעבון טרפה, לא מפני שהיא משלחת.

ח. פתים הבנויים במדברות ובארצות הנשמות [שומומות] - הואיל והם מקום גדודי חיה, אם עלתה לגג ונטלה תינוק מעריסה - הרי זו משלחת; ואם לא הגיעה למדה זו, אינה משלחת, שאלו בני אדם, הם ששכנו בעצמם ובאו למקום החיות.

ט. שאר מיני רמש הארץ ורמש העוף ששלחו והזיקו - כגון שלוח נחשים ועקרבים, ואין צריך לומר צרעין ויתושין והדומין להן - אין מתענים עליהם, ולא מתריעים; אבל זועקים בלא תרועה.

י. על הארבה ועל החסיל - אפלו לא נראה מהם אלא כנף אחד בכל ארץ ישראל, מתענים ומתריעין עליהם; ועל הגובאי [מין ארבה], בכל שהוא. אבל החגב - אין מתענין עליו, ולא מתריעין, אלא זועקין בלבד.

יא. על השדפון ועל הירקון - משיתחיל בפתובאה; ואפלו לא התחיל אלא במקום קטן כמלא פי תנור [שניתן לאפות ממנה לחם הממלא פי התנור], גוזרין עליו תענית ומתריעין.

יב. על המפלת כיצד? הרי שרבתה בעיר מפלת פתלים בריאים [חוקים] שאינם עומדים בצד הנהר - הרי זו צרה, ומתענים ומתריעים עליה. וכן על הרעש [רעידת אדמה] ועל הרוחות שהם מפילין את הבגין והורגין, מתענין ומתריעין עליהן.

יג. על החללים כיצד? הרי שירד חלי אחד לאנשים הרבה באותה העיר, כגון אספרה [מחלת גרון] או תרחור [חום] וכיוצא בהן, והיו מתים באותו החלי - הרי זו צרת צבור, וגוזרין לה תענית ומתריעין. וכן חפוף לח, הרי הוא כשחין פורת, ואם פשט ברב הצבור, מתענין ומתריעין עליו; אבל חפוף רבש, צועקים עליו בלבד.

יד. על המזונות כיצד? הרי שהוזלו דברים של סחורה שרב חיי אנשי אותה העיר מהם, כגון כלי פשתן בכבל וזין ושמן בארץ ישראל, ונתמעט המשא והמתן, עד שיצטרף התגר למכר שונה עשרה בששה ואחר כך ימצא לוקח - הרי זו צרת צבור, ומתריעין עליה, וזועקין עליה בשבת.

טו. על המטר כיצד? הרי שרבו עליהם גשמים עד שיצרו להם - הרי אלו מתפללים עליהם; שאין לה צרה גדולה מזו, שהפתים נופלין ונמצאו בתיהם קברייהם. ובארץ ישראל אין מתפללין על רב הגשמים, מפני שהיא

הלכות תעניות פֶּרֶק ד

א. בכל יום יום משבע תעניות האחרונות של מטר, מתפללים על סדר זה: מוציאים את התבה לרחובה של עיר, וכל העם מתקבצים ומתפסים בשקים; ונותנין אפר מקלה [- שריפה] על גבי התבה ועל גבי ספר תורה, כדי להרגיל את הבכיה, ולהכניע לבם. ואחד מן העם נוטל מן האפר, ונותן בראש הנשיא ובראש אב בית דין במקום הנחת תפלין, כדי שיפלמו וישוכו; וכל אחד ואחד נוטל ונותן בראשו.

ב. ואחר כך מעמידין ביניהן, והן יושבין, וזמן חכם. לא היה שם וזמן חכם, מעמידין חכם; לא היה שם לא זמן ולא חכם, מעמידים אדם של צורה [- חשוב]. והוא אומר לפניהם דברי כבושין: 'אחינו, לא שק ולא תענית גורמין, אלא תשובה ומעשים טובים - שפן מצינו באנשי גינה, שלא נאמר בהם "וירא האלהים את שקם ואת תעניתם", אלא "וירא האלהים את מעשיהם". ובקבלה [שקויבלנו מהנביאים] הוא אומר: "וקרעו לבבכם ואל בגדיכם". ומסירף בענינות אלו כפי כחו, עד שיכניע לבם, וישוכו תשובה גמורה.

ג. ואחר שגומר זה דברי כבושין, עומדין בתפלה; ומעמידין שליח צבור הראוי להתפלל בענינות אלו. ואם היה אותו שאמר דברי הכבושין ראוי להתפלל, מתפלל; ואם לאו, מורידין אחר.

ד. ואיזה הוא הראוי להתפלל בענינות אלו? איש שהוא רגיל בתפלה, ורגיל לקרות בתורה בנביאים ובכתובים, ומטפל [בילדים] ואין לו [די פרנסות], ויש לו יגיעה בשדה. ולא יהיה בכניו ובכניו ביתו וכל קרוביו והנלוים עליו בעל עברה - אלא יהיה ביתו ריקן מן העברות. ולא יצא עליו שם רע בלדותו, שפל ברו, ומרצה לעם; ויש לו נעימה, וקולו ערב. ואם היה זקן עם כל המדות האלו, הרי זה מפאָר; ואם אינו זקן, הואיל ויש בו כל המדות האלו, יתפלל.

ה. ושליח צבור מתחיל, ומתפלל עד ברכת 'גואל ישראל'; ואומר זכרונות ושופרות מעין הצרה, ואומר: "אל ה' בצרתה לי קראתי ויענני", "אשא עיני אל הקרים", "ממעמקים קראתיך, ה'", "תפלה לעני כי יעטף וגו'".

ו. ואומר דברי תחנונים כפי כחו; ואומר: 'ראה בענינו, וריבה ריבנו, ומהר לגאלנו', ומתחנן; ואומר בסוף תחנוניו: 'מי שענה את אברהם בהר המוריה, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה; ברוך אתה ה', גואל ישראל'.

ז. ומתחיל להוסיף שש ברכות שהוא מוסיף, זו אחר זו; מתחנן בכל אחת מהן בדברי תחנונים, ופסוקים מדברי קבלה ומכתבי הקדש כפי שהוא רגיל, וחותרם בכל אחת מהן בתהימות אלו:

ח. בראשונה הוא חותרם - 'מי שענה את משה ואבותינו

מתענות, אבל בשאר התעניות, אין עברות ומניקות מתענות; ואף על פי שאינן מתענות, אין מענגין עצמן בפנוקין, אלא אוכלות ושותות כדי קיום הולד.

ו. ובשבע תעניות אלו, אנשי משמר מתעניין ומשלימין; ואנשי בית אב מתעניין מקצת היום, ולא משלימין. וכל דבר שהוא אסור בשלש אמצעיות, אסור באלו השבע האחרונות.

ז. ויתרות אלו, שבהן בלבד מתריעין ומתפללין ברחוב העיר, ומורדין זקן להוכיח לעם כדי שישוכו מדרךם, ומוסיפין שש ברכות בתפלת שחרית ובתפלת מנחה - ונמצאו מתפללין ארבע ועשרים ברכות. ונועלין את התניות, ובשני מטין [- פותחין מעט] לעת ערב ופוחזין את התניות; אבל בתמישי, פוחזין כל היום, מפני כבוד השבת. ואם יש לחנות שני פתחים, פותח אחת ונועל אחת; ואם יש לחנות אצטבה [ספסל להנחת הסחורה] לפניה - פותח כדרכו בתמישי, ואינו חושש.

ח. עברו אלו ולא נענו - ממעטין במשא ומתן, ובבגין של שמחה כגון כפור וציוור [- קישוט הקירות], ובגיטועה של שמחה כגון מיני הדס ואֵהלים [בשמים]. וממעטין בארוסין ונשואין, אלא אם פן לא קים מצות פריה ורביה; וכל מי שקים מצות פריה ורביה, אסור לו לשמש משתו בשני רעבון. וממעטין בשאילת שלום בין אדם לחברו; ותלמידי חכמים לא ישאלו שלום, כנזופין וכמגדין למקום, ועם הארץ שנתן להם שלום, מחזירין לו בשפה רפה וכבד ראש.

ט. תלמידי חכמים חוזרין לבדם, ומתענים תמישי ושני וחמישי ושני, עד שיצא ניסן של תקופה; אבל לא הצבור - שאין גוזרין על הצבור בשביל גשמים שלא ירדו יתר משלש עשרה תעניות אלו. וכשמענים היחידים עד שיצא ניסן, מתרין לאכל בלילה; ומתרין בעשית מלאכה, וברחיצה, וסיכה, ותמישי, ונעילת הסנדל, כשאר כל התעניות. ומפסיקין לראשי חדשים ולפורים. יצא ניסן של תקופה, והוא כשתגיע השמש לתחלת מזל שור - אין מתענים; שאין הגשמים בזמן הזה, אלא סימן קללה, הואיל ולא ירדו כל עקר מתחלת השנה.

י. במה דברים אמורים? בארץ ישראל, וכל הדומה לה. אבל מקומות שעונת הגשמים שלהן קדם שבועה עשר במרחשון, או לאחר זמן זה - כשיגיע זמנם ולא ירדו גשמים, יחידים מתענים שני וחמישי ושני; ומפסיקין בראשי חדשים, וחנכה ופורים. ושוהין אחרי כן כמו שבועה ימים; אם לא ירדו גשמים - בית דין גוזרין על הצבור שלש עשרה תעניות, על הסדר שאמרנו.

יא. כל תענית שגוזרין הצבור בחוצה לארץ - אוכלין בה בלילה, ודינה כדין שאר התעניות; שאין גוזרין על הצבור תענית כגון צום כפור, אלא בארץ ישראל בלבד, ובגלל המטר, ובאותן עשר תעניות, שהן שלש אמצעיות ושבע אחרונות.

ומתחננים שם; כלומר: 'הרי אתם מתים כאלו, אם לא תשובו מדרךכם'. ובכל תענית מתעניתי הצרות שגזרין על הצבור, מתפללין תפלת נעילה בכל מקום.
יט. ירדו להם גשמים - עד מתי יהיו יורדים, ויפקדו הצבור התענית? משיירו בעמק הארץ התרבה [שאינה מעובדת] טפת, ובכינונית טפחים, ובכבודה [- מעובדת] - עד שיירו בעמקה שלשה טפחים.

יום שלישי

הלכות תעניות פ"ק ה

א. יש שם [במציאות] ימים, שכל ישראל מתענים בהן מפני הצרות שארעו בהם - כדי לעורר הלבבות ולפתח דרכי התשובה. ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים, ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה - עד שגורם להם ולנו אותן הצרות; שבזכרון דברים אלו, נשוב להיטיב, שנאמר: "והתודו את עונם ואת עון אבותם".
ב. ואלו הן: יום שלשה בתשרי - שבו נהרג גדליה בן אחיקם, ונכתב גחלת ישראל הנשארת, וסבב להתם גלותם [- גלו כשנהגו]; ועשירי בטבת - שבו סמך מלך בבל ובוכדנאצר הרשע על ירושלים, והביאה במצור ובמצוק; ושבעה עשר בתמוז, חמשה דברים ארעו בו - נשתפרו הלווחות, ובטל התמיד מבית ראשון, והבקעה ירושלים בחרבן שני, ושרף אפוסטמוס הרשע ספר תורה, והעמיד צלם בהיכל.
ג. ותשעה באב, חמשה דברים ארעו בו - נגזר על ישראל במדבר שלא ינסו לארץ; וחרב הבית בראשונה, ובשניה; ונלכדה עיר גדולה ובית תור [- ביתר] היה שמה, והיו בה אֵלפים ורכבות מישראל, והיה להם מלך גדול [בן כוזיבא], ודמו כל ישראל וגדולי התכמים שהוא המלך המשיח, ונפל בידי גוים ונהרגו בלם, והיתה צרה גדולה כמו חרבן המקדש; ובו ביום המוכן לפרענות, חרש טורנוסרופוס הרשע ממלכי אדום את ההיכל ואת סביביו, לקים "ציון - שדה תחרש".
ד. וְאַרְבַּעַת יְמֵי הַצּוּמוֹת הָאֵלוּ - הרי הן מפרשין בקבלה: "צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי". צום הרביעי - זה שבעה עשר בתמוז, שהוא בחדש הרביעי; וצום החמישי - זה תשעה באב, שהוא בחדש החמישי; וצום השביעי - זה שלשה בתשרי, שהוא בחדש השביעי; וצום העשירי - זה עשרה בטבת, שהוא בחדש העשירי.
ה. ונהגו כל ישראל בזמנים אלו, להתענות בשלשה עשר באדר, וזכר לתענית שנתענו בימי המן, שנאמר: "דברי הצמות ונעקתם". ואם חל שלשה עשר באדר להיות בשבת, מקדימין ומתעניין בחמישי, שהוא אחד עשר. אכל אחד מארבעה ימי הצמות שחל להיות בשבת, דוחין אותו לאחר השבת; חל להיות בערב שבת, מתעניין בערב שבת. ובכל הצומות האלו, אין מתרעין ולא מתפללין

על ים סוף, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה; ברוך אתה ה', זוכר הנשפחות'.
ט. בשניה הוא חותם - 'מי שענה את יהושע בגלגל, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה; ברוך אתה ה', שומע תרועה'.
י. בשלישית הוא חותם - 'מי שענה את שמואל במצפה, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה; ברוך אתה ה', שומע צעקה'.
יא. ברביעית הוא חותם - 'מי שענה את אליהו בהר הפרמל, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה; ברוך אתה ה', שומע תפלה'.
יב. בחמישית הוא חותם - 'מי שענה את יונה ממעי הדגה, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה; ברוך אתה ה', העונה בעת צרה'.
יג. בששית הוא חותם - 'מי שענה את דוד ושלמה בנו בירושלים, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה; ברוך אתה ה', המרחם על הארץ'. וכל העם עונין 'אמן' אחר כל ברכה וברכה, בדרך שעונין אחר כל הברכות.
יד. ואומר 'רפאנו ה' ונרפא וכו', וגומר התפלה על הסדר; ותוקעין בתצוצרות. וכסדר הזה עושין בכל מקום.
טו. קשהיו מתפללין על הסדר הזה בירושלים, היו מתפנסי בחר הבית כנגד שער המזרח, ומתפללין פסדר הזה, וכשמגיע שליח צבור לומר 'מי שענה את אברהם', אומר: 'ברוך אתה ה' אלהים אלהינו, אלהי ישראל מן העולם ועד העולם; ברוך אתה ה', גואל ישראל'. והן עונין אחריו: 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'; וחזן הכנסת [נחש בית הכנסת] אומר לתוקעים: 'תקעו הכהנים, תקעו! וחזור המתפלל ואומר: 'מי שענה את אברהם בהר המוריה, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה'; ואחר כך תוקעין הכהנים, ומריעין ותוקעין.
טז. וכן בברכה השניה לזו, שהיא ראשונה מן השש שמוסיף אותן, חותם בה: 'ברוך אתה ה' אלהים, אלהי ישראל מן העולם ועד העולם; ברוך אתה ה', זוכר הנשפחות'. והן עונין: 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'; וחזן הכנסת אומר להם: 'הריעו בני אהרן, הריעו'. וחזור שליח צבור ואומר: 'מי שענה את משה ואבותינו על ים סוף, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה'; ואחר כך מריעין, ותוקעין ומריעין.
יז. וכן על כל ברכה וברכה, באחת אומר 'תקעו', ובאחת אומר 'הריעו' - עד שיגמר כל שבע הברכות; ונמצאו הכהנים פעם תוקעין ומריעין ותוקעין, ופעם מריעין ותוקעין ומריעין - שבע פעמים. ואין עושין סדר זה, אלא בהר הבית בלבד. וכשהן תוקעין ומריעין שם, תוקעין בתצוצרות ובשופר, כמו שאמרנו.
יח. שבע תעניות האלו - כל מקום שגזרין אותם שם - אחר שמתפללין, יוצאים כל העם לבית הקברות, ובוכין

הדור, שאין בונין לעולם בנגן מסיד ומכיר [מצוייר ציורים] כבנגן המלכים, אלא טח ביתו בטיט, וסד בסיד, ומשיר מקום אמה על אמה כנגד הפתח בלא סיד. והלוקח חצר מסידת ומכירת, הרי היא פחזקתה [שעשאה גוי], ואין מחיבים אותו לקלף הכתלים.

יג. וכן התקינו, שהעורף שלחן לעשות סעודה לאורחים, מחסר ממנו מעט, ומניח מקום פנוי בלא קערה מן הקערות הראויות לתת שם. וכשהאשה עושה תכשיטיה הפסוף והזהב, משירת מין ממני התכשיט שנוהגת בהן, כדי שלא יהיה תכשיט שלם. וכשהחזן נושא, לוקח אפר מקלה ונותן בראשו מקום הנחת התפלין. וכל אלו הדברים, כדי לזכר ירושלים, שנאמר: "אם אשפחך, ירושלים, תשפח ימיני. תדבק לשוני לחכי, אם לא אזכרכי, אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי".

יד. וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר, כלם; וכל מיני זמר, וכל משמיעי קול של שיר - אסור לשמח בהן, ואסור לשמען, מפני החרבן. ואפלו שירה בפיה על היין - אסורה, שנאמר: "בשיר, לא ישתו יין"; וכבר נהגו כל ישראל, לומר דברי תשפחות או שיר של הודאות לאל וכיוצא בהן על היין.

טו. ואחר כך גזרו על עטרות [- מין כתר] חתנים כלל [- חוק]: שלא יניח החתן בראשו שם כליל, שנאמר: "הסיר המצנפת, והרים העטרה". וכן גזרו על עטרות פלות, אם היו פסוף או זהב; אבל של גדיל [- נחושת], מתרת לפלה.

טז. מי שראה ערי יהודה בחרבן - אומר: "ערי גדדך היא מדבר", וקורע. ראה ירושלים בחרבנה - אומר: "בית גדדנו ותפארתנו וגו'", וקורע. ומהיכן חייב לקרע? מן הצופים; וכשיגיע למקדש, קורע קרע אחר. ואם פגע במקדש תחלה, כשכבוא מדרך המדבר - קורע על המקדש, ומוסיף על ירושלים.

יז. כל הקרעים האלו פלן, קורע בידו מעמד; וקורע כל כסות שעליו, עד שיגלה את לבו. ואינו מאחה [תופר] קרעים אלו לעולם, אבל רשאי הוא לשללן למללן ללקטן [- תפירות חלשות] ולתפרן כמין סלמות [- תפירה שאינה ישרה].

יח. היה הולך ובא לירושלים, הולך ובא - אם תוף שלשים יום, אינו קורע קרע אחר; ואם לאחר שלשים יום, חוזר וקורע.

יט. כל הצומות האלו, עתידים לבטל לימות המשיח; ולא עוד, אלא שהם עתידים להיות ימים טובים ומי ששון ושמחה, שנאמר: "כה אמר ה' צבאות, צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה, ולמעדים טובים; והאמת והשלום אהבו".

בריש רחמנא דסיעין

תפלת נעילה; אבל קורין בתורה שחרית ומנחה ב'ויחל משה". ובכלן אוכלים ושותין בלילה, חוץ מתשעה באב.

ו. משיכנס אב, ממעטין בשמחה. ושבת [שבוע] שחל תשעה באב להיות בתוכה, אסור לספור ולכבס וללבוש כלי מגהץ, אפלו כלי פשתן, עד שייעבר התענית; ואפלו לכבס ולהניח לאחר התענית, אסור. וכבר נהגו ישראל, שלא לאכל בשר בשבת זו, ולא יכנסו למרחץ, עד שייעבר התענית; ויש מקומות שנהגו לבטל השחיטה מראש החדש עד התענית.

ז. תשעה באב - לילו פיומו לכל דבר, ואין אוכלין אלא מבעוד יום; ובין השמשות שלו, אסור פיום הכפורים. ולא יאכל בשר ולא ישקה יין [ישן] בפעודה המפסיק בה; אבל שותה הוא יין מגתו שיש לו שלשה ימים או פחות, ואוכל בשר מליח שיש לו שלשה ימים או יתר. ולא יאכל שגי תבשילין.

ח. במה דברים אמורים? שאכל ערב תשעה באב אחר חצות; אבל אם סעד קדם חצות - אף על פי שהוא מפסיק בה, אוכל כל מה שירצה. וערב תשעה באב שחל להיות בשבת - אוכל ושותה כל צרכו, ומעלה על שלחנו אפלו כסעודת שלמה; וכן תשעה באב עצמו שחל להיות בשבת, אינו מחסר פלוס.

ט. זו היא מדת כל העם, שאינן יכולין לסבל יותר מדי. אבל חסידים הראשונים, כך היתה מדתן - ערב תשעה באב היו מביאים לו לאדם לבדו פת תרבה במלח, ושוהה במים, ויושב בין תנור לכיורים ואוכלה; ושותה עליה קיתון של מים בדאגה ובשפמוץ ובכנה, כמי שמתו מטל לפנוי. וכזה ראוי לחכמים לעשות, או קרוב מזה; ומימינו לא אכלנו ערב תשעה באב תבשיל, אפלו של עדשים, אלא אם כן היה בשבת.

י. עברות ומניקות, מתענות ומשלימות [- עד סיום הצום] בתשעה באב. ואסור ברחיצה בין בחמין בין בצונן, ואפלו להושיט אצבעו במים; ואסור בסיכה של תענוג, ובנעילת הסנדל, ובתשמיש המטה - פיום הכפורים. ומקום שנהגו לעשות בו מלאכה, עושין; ומקום שנהגו שלא לעשות, אינן עושין. ובכל מקום, תלמידי חכמים בטלין בו. ואמרו חכמים, שכל העושה בו מלאכה, אינו רואה סימן ברכה. **יא.** תלמידי חכמים אין נותנין זה לזה שלום בתשעה באב, אלא יושבין דוים [מצטערים] נאנחים, פאבלים; ואם נתן להם עם הארץ שלום, מחזירים לו בשפה רפה וכבר ראש. ואסור לקרות בתשעה באב בתורה או בנביאים או בכתובים, ובמשנה ובהלכות ובתלמוד ובהגדות; ואינו קורא אלא באיוב, ובקניות, ובדברים הרעים שבידמה. ותינוקות של בית רבן בטלין בו. ומקצת חכמים נוהגין שלא להניח בו תפלין בראש.

יב. משחרב בית המקדש, תקנו חכמים שהיו באותו

הלכות מגלה וחנפה

יש בכללן שתי מצוות עשה מדבריי סופרים, ואינן מן המגזין. ובאור שתי מצוות אלו - בפרקים אלו.

הלכות מגלה פרק א

א. קריאת המגלה בזמנה, מצות עשה מדבריי סופרים; והדברים ידועים, שהיא תקנת נביאים. והכל חייבים בקריאתה - אנשים, ונשים, וגרים, ועבדים משחררין; ומחנכין את הקטנים לקרותה. ואפלו כהנים בעבודתם, מבטלין עבודתם ובאין לשמע מקרא מגלה; וכן מבטלים תלמוד תורה למקרא מגלה - קל וחמור לשאר מצוות של תורה, שכלן נדחין מפני מקרא מגלה. ואין לה דבר שנדחה מקרא מגלה מפניו, חוץ ממת שאין לו קורבין; שהפוגע בו - קורבו תחלה, ואחר כך קורא.

ב. אחד הקורא, ואחד השומע מן הקורא - יצא ידי חובתו; והוא, שישמע ממי שהוא חייב בקריאתה. לפיכך, אם היה הקורא קטן או שוטה - השומע ממנו לא יצא.

ג. מצוה לקרות את פלה. ומצוה לקרותה בלילה, וביום; וכל הלילה פשוט לקריאת הלילה, וכל היום פשוט לקריאת היום. ומברך קדם קריאתה בלילה: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על מקרא מגלה'; 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה'; 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שהחנינו וקיימנו והגייענו לזמן הזה'. וביום, אינו חוזר ומברך 'שהחנינו'. ומקום שנהגו לברך אתריה, מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, האל הרב את ריבנו והדן את דיננו, והנוקם את נקמתנו והנפרע לנו מצרינו, והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו; ברוך אתה ה', האל הנפרע לעמו ישראל מפל צריהם, האל המושיע'.

ד. איזה הוא זמן קריאתה? זמנים הרבה תקנו לה, שנאמר: "בזמניהם"; ואלו הם זמני קריאתה: כל מדינה שהיתה מקפת חומה מימי יהושע בן נון, בין בארץ בין בחוצה לארץ - אף על פי שאין לה עכשו חומה, קורין בתמשה עשר לאדר; ומדינה זו, היא הנקראת 'כרך'. וכל מדינה שלא היתה מקפת חומה בימות יהושע, אף על פי שהיא מקפת חומה עתה - קוראין בארבעה עשר; ומדינה זו, היא הנקראת 'עיר'.

ה. שושן הבירה - אף על פי שלא היתה מקפת חומה בימי יהושע בן נון, קוראין בתמשה עשר; שבה היה הגס, שנאמר: "ונוח בתמשה עשר בו". ולמה תלו הדבר בימי יהושע? כדי לחלק כבוד לארץ ישראל שהיתה תרבה באותו הזמן, כדי שיהיו קוראין כבני שושן, ויחשבו כאילו הם כרפי מקפין, אף על פי שהם עתה תרבי, הואיל והיו מקפין בימי יהושע; ויהיה זכרון לארץ ישראל בגס זה.

ו. בני הכפרים שאינם מתקבצים בכתיב כנסיות אלא בשני ובתמישי, תקנו להם שיהיו מקדימין וקוראים ביום

הכניסה [- יום שנכנסים בו לעיר]. כיצד? אם חל ארבעה עשר להיות בשני או בתמישי, קוראין בו ביום; ואם חל להיות ביום אחר חוץ משני ותמישי, מקדימין וקוראין בשני או בתמישי הסמוך לארבעה עשר.

ז. כיצד? חל ארבעה עשר להיות באחד בשבת - מקדימין וקוראין בתמישי, שהוא יום אחד עשר; חל להיות בשלישי - קוראין בשני, שהוא יום שלשה עשר; חל להיות ברביעי - קוראין בשני, שהוא יום שנים עשר. וכל אלו שמקדימין וקוראין קדם ארבעה עשר, אין קוראין אותה בפחות מעשרה.

ח. כפר שאין נכנסין [מתכנסים] בו בשני ובתמישי, אין קוראין אותה אלא בארבעה עשר. וכל עיר שאין בה עשרה בטלגין קבועין בבית הכנסת לצרכי צבור - הרי היא ככפר, ומקדימין וקוראין ביום הכניסה; ואם אין בעיר עשרה בני אדם, תקנתו קלקלתו [- כמות האנשים המצומצמת היא הגורמת לקרוא ב"ד], והרי הם כאנשי עיר גדולה, ואין קוראין אלא בארבעה עשר.

ט. במה דברים אמורים, שמקדימין וקוראין ביום הכניסה? בזמן שיש להם לישראל מלכות. אבל בזמן הזה - אין קוראין אותה אלא בזמנה, שהוא יום ארבעה עשר ויום חמשה עשר; בני כפרים ובני עירות, קוראין בארבעה עשר; ובני כרפי, קוראין בתמשה עשר.

י. בן עיר שהלך לכרך [עיר המוקפת], ובן כרך שהלך לעיר - אם היתה דעתו לחזור למקומו בזמן קריאה ונתעכב ולא חזר, קורא במקומו; ואם לא היתה בדעתו לחזור אלא לאחר זמן הקריאה, קורא עם אנשי המקום שהוא שם. וכרך, וכל הסמוך לו, וכל הנראה עמו - אם אין ביניהם יתר על אלפים אמה - הרי זה ככרך, וקוראין בתמשה עשר.

יא. עיר שהיא ספק, ואין ידוע אם היתה מקפת חומה בימות יהושע בן נון, או אחר בן הקפה - קוראין בשני הימים, שהם ארבעה עשר ותמשה עשר, ובלילה; ומברכין על קריאתה בארבעה עשר בלבד, הואיל והוא זמן קריאתה לרב העולם.

יב. קראו את המגלה באדר, ואחר כך עברו בית דין את השנה - חוזרין וקוראין אותה באדר השני, בזמנה.

יג. אין קוראין את המגלה בשבת - גזרה, שמא ישלנה בידו, וילך אצל מי שהוא בקי לקרותה, ויעבירה ארבע אמות ברשות הרבים; שהכל חייבים בקריאתה, ואין הכל בקיאין בקריאתה. לפיכך, אם חל זמן קריאתה בשבת, מקדימין וקוראין אותה קדם השבת; ושואלין ודורשין בהלכות פורים באותה שבת, כדי להזכיר שהוא פורים.

יד. כיצד? יום ארבעה עשר שחל להיות בשבת - בני עירות מקדימין וקוראין בערב שבת, ובני כרפים קוראים בזמנם באחד בשבת. חל יום חמשה עשר להיות בשבת - בני כרפים מקדימין וקוראין בערב שבת, שהוא יום ארבעה עשר; ובני עירות קוראין בו ביום, שהוא זמנם, ונמצאו הכל קוראין בארבעה עשר.

הלכות מגלה פרק ב

א. הקורא את המגלה למפרע [הקדים פסוקים אחרונים לדאשונים], לא יצא. קרא ושכח פסוק אחד, וקרא פסוק שני לו, וחזר וקרא פסוק ששכח, וחזר וקרא פסוק שלישי - לא יצא, מפני שקרא פסוק אחד למפרע; אלא ביצד עושה? מתחיל מפסוק שני ששכח, וקורא על הסדר.

ב. מצא צבור שקראו חציה - לא יאמר: 'אקרא חציה האחרון עם הצבור, ואחזר ואקרא חציה ראשון'; שזה קורא למפרע. אלא קורא מתחלה ועד סוף על הסדר. קרא ושהה מעט, וחזר וקרא - אף על פי ששהה כדי לגמור את בלה - הואיל וקרא על הסדר, יצא.

ג. הקורא את המגלה על פה, לא יצא ידי חובתו. הלועז [מדבר בשפה זרה] ששמע את המגלה הכתובה בלשון הקדש, ובכתב הקדש - אף על פי שאינו יודע מה הן אומרים, יצא ידי חובתו. וכן אם היתה כתובה וזנית ושמעה - יצא, אף על פי שאינו מכיר, ואפלו היה השומע עברי.

ד. היתה כתובה תרגום [ארמית], או בלשון אחרת מלשונות הגוים - לא יצא ידי חובתו בקריאתה, אלא המפיר אותה לשון בלבד; והוא, שתהיה כתובה בכתב אותה לשון. אבל אם היתה כתובה בכתב עברי, וקראה ארמית לארמי - לא יצא; שגמץ זה קורא על פה, וכיון שלא יצא הקורא ידי חובה, לא יצא השומע ממנו.

ה. הקורא את המגלה בלא פונה, לא יצא. ביצד? היה כותבה, או דורשה [קורא ודורש], או מגיחה [בודקה] - אם פנו לבו לצאת בקריאה זו, יצא; ואם לא פנו לבו, לא יצא. קרא, והוא מתנמנם - הואיל ולא נרדם בשנה, יצא.

ו. בפה דברים אמורים, שהמבין לבו בכתבתה יצא? בשמתכונן לצאת בקריאתה שקרא בספר שמעתיק ממנו, בשעה שהוא כותב; אבל אם נתפון לצאת בקריאת זו [שקורא מתוך הספר] שכותב - לא יצא, שאינו יוצא ידי חובתו אלא בקריאתה מספר שפלה כתובה בו בשעת קריאה.

ז. הקורא את המגלה וטעה בקריאתה, וקרא קריאה משבשת [אך העניו לא שובש] - יצא, לפי שאין מדקדקין בקריאתה. קראה עומד, או יושב - יצא, ואפלו בצבור; אבל לא יקרא בצבור יושב לכתחלה, מפני כבוד צבור. קראה שנים, אפלו עשרה, כאחד - יצאו הקוראים, והשומעים מן הקוראים; וקורא אותה גדול עם הקטן, ואפלו בצבור.

ח. אין קוראין בצבור, במגלה הכתובה [ברצף] בין [שאר ספרי] הכתובים; ואם קרא, לא יצא - אלא אם פן היתה יתרה על שאר היריעות או חסרה, כדי שיהיה לה הפך. אבל יחיד קורא בה, ואפלו אינה חסרה ולא יתרה, ויוצא בה ידי חובתו.

ט. אין כותבין את המגלה אלא בדיו, על הגויל [עור מעובד] או על הקלף כספר תורה. ואם כתבה במי עפצא

וקלקנתוס [מיני דיו], כשרה; כתבה בשאר מיני צבעונים, פסולה. וצריכה שרטוט, כתורה עצמה; ואין העור שלף צריך עבדה לשמה. היתה כתובה על הניר, או על עור שאינו מעבד, או שכתבה גוי, או מין - פסולה.

י. היו בה אותיות מטשטשות או מקרעות - אם רשומן נכר - אפלו היו רבה, כשרה. ואם אין רשומן נכר - אם היה רבה שלם, כשרה; ואם לאו, פסולה. השמיט בה הסופר אותיות או פסוקים, וקראן הקורא על פה - יצא.

יא. המגלה צריכה תפירה, עד שיהיו כל עורותיה מגלה אחת. ואינה נתפרת אלא בגידין, כספר תורה; ואם תפרה שלא בגידין, פסולה. ואינו צריך לתפר את כל היריעה, כספר; אלא אפלו תפר בגידין שלש תפירות בקצה היריעה, ושלש באמצעה, ושלש בקצה השנית - כשרה, מפני שנקראת 'אגרת'.

יב. וצריך הקורא לקרות עשרת בני המן ו'עשרת' בנשימה אחת, כדי להודיע לעם שפלאם נתלו ונהרגו כאחד. ומנהג כל ישראל, שהקורא את המגלה, קורא ופושט כאגרת; וכשיגמר, חוזר וכורכה בלה, ומברך.

יג. שני הימים האלו, שהן ארבעה עשר וחמשה עשר, אסורין בספד ותענית, לכל אדם בכל מקום - בין לבני כפרים, שהן עושין חמשה עשר בלבד, בין לבני עירות, שהם עושים ארבעה עשר בלבד. ושני הימים אסורים בספד ותענית באדר הראשון, באדר השני. אנשי כפרים שהקדימו וקראו בשני או בחמישי הסמוך לפורים, מתירים בספד ותענית ביום קריאתה, ואסורין בשני הימים האלו, אף על פי שאין קוראין בהם.

יד. מצות יום ארבעה עשר לבני כפרים ועירות, ויום חמשה עשר לבני כפרים - להיותם ימי משתה ושמתה, ומשלות מנות לרעים ומתנות לאביונים. ומתיר בעשית מלאכה; ואף על פי כן, אין ראוי לעשות בו מלאכה. אמרו חכמים: 'כל העושה מלאכה ביום פורים, אינו רואה סימן ברכה'. בני כפרים שקדמו וקראו בשני או בחמישי - אם חלקו מעות לאביונים ביום קריאתם, יצאו; אבל המשתה והשמחה, אין עושין אותה אלא ביום ארבעה עשר, ואם הקדימו - לא יצאו. וסעודת פורים שעשאה בלילה, לא יצא ידי חובתו.

טו. ביצד חובת סעודה זו? שיאכל בשר ויחנק סעודה נאה, כפי אשר תמצא ידו; ושותה יין, עד שישתפר ויגדס בשכרות. וכן חייב אדם לשלח שתי מנות של בשר, או של מיני תבשיל, או שני מיני אכלין - לחברו, שגאמר: "ומשלות מנות איש לרעהו" - שתי מנות, לאיש אחד. וכל המרבה לשלח לרעים, משבח. ואם אין לו [מנות], מחליף עם חברו - זה שולח לזה סעודתו, וזה שולח לזה סעודתו, כדי לקיים: "ומשלות מנות איש לרעהו".

טז. וחיוב לחלק לעניים ביום הפורים; אין פוחתין משני עניים; נותן לכל אחד מתנה אחת, או מעות או מיני תבשיל או מיני אכלין, שגאמר: "ומתנות לאביונים" -

המדליק מברך שפים, והרואה מברך אחת - שאין מברכין 'שהחנינו', אלא בלילה הראשון.

ה. בכל יום ויום משמנות הימים האלו, גומרין את ההלל; ומברך לפניו: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו לגמר את ההלל' - בין יחיד, בין צבור. אף על פי שקריאת ההלל מצוה מדברי סופרים, מברך עליה 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו', כדרך שמברך על המגלה ועל הערוב - שכל ודאי של דבריהם, מברכין עליו. אבל דבר שהוא מדבריהם ועקר עשייתם לו מפני הספק, כגון מצטרף דמאי [פירות עם הארץ שספק אם עשרם] - אין מברכים עליו; ולמה מברכים על יום טוב שני, והם לא תקנוהו אלא מפני הספק? כדי שלא יזלזלו בו.

ו. ולא הלל של חנכה בלבד הוא שמדברי סופרים, אלא קריאת ההלל לעולם מדברי סופרים, בכל הימים שגומרין בהם את ההלל. ושמונה עשר יום בשנה, מצוה לגמר בהם את ההלל; ואלו הם: שמונת ימי החג [הסוכות], ושמונת ימי חנכה, וראשון של פסח, ויום עצרת [שבועות]. אבל ראש השנה ויום הכפורים, אין בהם הלל, לפי שהם ימי תשובה ויראה ופחד, לא ימי שמחה ותרנה; ולא תקנו הלל כפורים, שקריאת המגלה היא ההלל.

ז. מקומות שעושים ימים טובים שני ימים - גומרים את ההלל באחד ועשרים יום: בתשעת ימי החג, ושמונת ימי חנכה, ושני ימים של פסח, ושני ימים של עצרת. אבל בראשי חודשים - קריאת ההלל מנהג, ואינו מצוה; ומנהג זה, בצבור. לפיכך קוראים בדלוג, ואין מברכים עליו, שאין מברכים על המנהג. ויחיד לא יקרא כלל; ואם התחיל, לשלים [יסיים] בדלוג כדרך שקוראים הצבור. וכן בשאר ימי הפסח, קוראים בדלוג בראשי חודשים.

ח. ביצד מדלגין? מתחילין מתחלת ההלל, עד "חלמיש למעינו מים"; ומדלג ואומר: "ה' זכרנו וכו'", עד "הללויה"; ומדלג ואומר: "מה אשיב לה'", עד "הללויה"; ומדלג ואומר: "מן המצר קראתי יי", עד סוף ההלל. וזה הוא המנהג הפשוט; ויש מדלגים דלוג אחר. ט. כל היום כשר לקריאת ההלל. והקורא את ההלל למפרע [שלא כסדר הכתובים], לא יצא. קרא ושהה, וחרור וקרא - אף על פי ששהה כדי לגמר את פלו, יצא. ימים שגומרים בהם את ההלל, יש [100] לו להפסיק בין פרק לפרק; אבל באמצע הפרק, לא נפסיק. וימים שקורא בהם בדלוג, אפלו באמצע הפרק, פוסק.

י. כל יום שגומרים בו את ההלל, מברך לפניו; ומקום שנהגו לברך אחריו, מברך. ביצד מברך? 'הללוהו ה' כל מעשיך, וחסידריך וצדיקים עושי רצונך, וכל עמך בית ישראל, ברנה יודו לשמך' - פי אתה ה', לך טוב להודות ולשמך נעים לומר, ומעולם ועד עולם אתה הוא האל. ברוך אתה ה', המלך המשבח המפאר, מי וקנים, תמיד מלך לעולם ועד.

יא. יש מקומות שנהגו לכפל מ"אודך פי עניתני" עד

שתי מתנות, לשני עניים. ואין מדקדקין במעות פורים, אלא כל הפושט ידו לטל, נוהגין לו; ואין משנין מעות פורים לצדקה אחרת.

יז. מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים, מלהרבות בסעודתו ובשלוח לרעיו - שאין שם שמחה גדולה ומפארה, אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח לב האמללים האלו מדמה בשכינה, שגאמר: "להחיות רוח שפלים, ולהחיות לב נדכאים".

יח. כל ספרי הנביאים וכל הכתובים, עתידין לביטל לימות המשיח, חוץ ממגלת אסתר - והרי היא קיימת כחמשה חמשי תורה, וכהלכות של תורה שבעל פה, שאינן בטלין לעולם. ואף על פי שכל זכרון הצרות יבטל, שגאמר: "כי נשכחו הצרות הראשונות וכו'" - ימי הפורים לא יבטלו, שגאמר: "וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים, וזכרם לא יסוף מזרעם".

יום רביעי

הלכות חנכה פרק ג

א. בבית שני, כשמלכו יון - גזרו גזרות על ישראל, ובטלו דתם, ולא הניחו אותם לעסק בתורה ובמצוות, ופשוטו ידם בממוןם ובכנותיהם; ונכנסו להיכל, ופרצו בו פרצות, וטמאו הטהרות. וצר להם לישראל מאד מפניהם, ולקצומו לחץ גדול, עד שרחם עליהם אלהי אבותינו, והושיעם מידם. וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום, והושיעו ישראל מידם, והעמידו מלך מן הכהנים, וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנים - עד החרבן השני.

ב. וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום, בחמשה ועשרים בחודש כסלו היה. ונכנסו להיכל, ולא מצאו שמן טהור אלא פך אחד; ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד, והדליקו ממנו גרות המערכה שמונה ימים - עד שפתשו זיתים, והוציאו שמן טהור.

ג. ומפני זה התקינו החכמים שבאותו הדור, שיהיו שמונת הימים האלו שתחלתם מליל חמשה ועשרים בכסלו, ימי שמחה והלל; ומדליקין בהם הגרות בערב על פתחי הבתים, בכל לילה ולילה משמנות הלילות. וימים אלו, הן הנקראין 'חנכה'. והן אסורין בספד ותענית כימי הפורים, והדלקת הגרות בהם מצוה מדברי סופרים בקריאת המגלה.

ד. כל שחיב בקריאת המגלה, חיב בהדלקת נר חנכה. והמדליק אותה בלילה הראשון, מברך שלש ברכות: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו להדליק נר של חנכה'; 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שעששה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה'; 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שהחנינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה'. וכל הרואה אותה, מברך שפים - שעששה נסים לאבותינו, ושהחנינו. ובשאר הלילות,

קערה שמן והקיפה פתילות - אם כפה עליה כלי כדי למנוע חיבור בין הפתילות, כל פתילה ופתילה נחשבת כגור אחד; לא כפה עליה כלי - נעשית כמדורה, ואפלו כגור אחד אינה נחשבת.

ה. אין מדליקין גרות חנכה קדם שתשקע החמה, אלא עם שקיעתה - לא מאחרין, ולא מקדימין. שכח או הזיד ולא הדליק עם שקיעת החמה, מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק. וכמה הוא זמן זה? כמו חצי שעה או יתר. עבר זמן זה, אינו מדליק. וצריך לתן שמן בנר, כדי שתהיה דולקת והולכת עד שתכלה רגל מן השוק. הדליקה וכבתה, אינו זקוק להדליק פעם אחרת. נשארה דולקת אחר שפלתה רגל מן השוק - אם רצה לכבותה או לסלקה, עושה.

ו. כל השמנים וכל הפתילות, כשרות לגר חנכה, ואף על פי שאין השמנים נמשכים אחר הפתילה, ואין האור נתלית יפה באותן הפתילות. ואפלו בליילי שבת שבתות ומי חנכה, מתיר להדליק השמנים והפתילות שאסור להדליק בהן גר שבת; לפי שאסור להשתמש לאור חנכה, בין בשבת בין בחול, ואפלו לבדק מעות או למנותן לאורה - אסור.

ז. גר חנכה, מצוה להניחו על פתח ביתו מבחוץ, בטפח הסמוך לפתח, על שמאל הנכנס לבית - כדי שתהיה מזוזה מימין, וגר חנכה משמאל; ואם היה דר בעליה, מניחו בחלון הסמוכה לרשות הרבים. וגר חנכה שהניחו למעלה מעשרים אמה - לא עשה כלום, מפני שאינו נכר.

ח. בימי הספנה [מהגויים], מניח גר חנכה בתוך ביתו מבפנים; ואפלו הניחו על שלחנו, דיו. וצריך להיות בתוך הבית גר אחר להשתמש לאורו. ואם הייתה שם מדורה, אינו צריך גר אחר. ואם אדם חשוב הוא שאין דרכו להשתמש למדורה, צריך גר אחר.

ט. גר חנכה שהדליקו חרש, שוטה, וקטן, או גוי - לא עשה כלום; עד שידליקנו מי שהוא חייב בהדלקה. הדליקו מבפנים, והוציאו דלוק והניחו על פתח ביתו - לא עשה כלום; עד שידליקנו במקומו. אחז הנר ועמד, לא עשה כלום; שהרואה אומר: 'לצרכו הוא עומד'. עששית פנס [מנר] שהיתה דולקת כל היום כלו - למוצאי שבת מכבה, ומכריף, ומדליקה; שהדלקה היא המצוה, ולא ההנחה. ומתיר להדליק גר חנכה מגר חנכה אחר.

י. חצר שיש לה שני פתחים בשתי רוחות [צדדים], צריכה שני גרות, שלא יאמרו העובדים ברוח זו: 'לא הניחו גר חנכה'; אבל אם היו ברוח אחת, מדליק באחד מהם.

יא. אורח שמדליקים עליו בתוך ביתו, אינו צריך להדליק עליו במקום שנתארם בו; אין לו בית להדליק עליו בו - צריך להדליק במקום שנתארם בו, ומשתתף עמהם בשמן. ואם היה לו בית בפני עצמו - אף על פי שמדליקים עליו בתוך ביתו - צריך להדליק בפניו שהוא בו, מפני העובדים.

יב. מצות גר חנכה, מצוה חביבה היא עד מאד; וצריך

סוף ההלל, כופלין כל דבר ודבר שתי פעמים. ומקום שנהגו לכפל, יכפל; ומקום שנהגו שלא לכפל, אין כופלין. יב. מנהג קריאת ההלל בימי חכמים הראשונים, כף היה: אחר שמכריף הגדול שמקרא את ההלל, מתחיל ואומר: "הללויה", וכל העם עונים: "הללויה"; וחוזר ואומר: "הללו עבדי ה'", וכל העם עונים: "הללויה"; וחוזר ואומר: "הללו את שם ה'", וכל העם עונים: "הללויה"; וחוזר ואומר: "יהי שם ה' מברך מעתה ועד עולם", וכל העם עונים: "הללויה". וכן על כל דבר ודבר, עד שנמצאו עונים בכל ההלל "הללויה" מאה ושלש ועשרים פעמים; סימן להם - שנותיו של אהרן.

יג. וכן כשהקורא מניע לראש כל פרק ופרק, הם חוזרין ואומרים מה שאמר. כיצד? כשהוא אומר: "בצאת ישראל ממצרים", כל העם חוזרין ואומרים: "בצאת ישראל ממצרים"; והקורא אומר: "בית יצחק מעם לוֹעֵז", וכל העם עונים: "הללויה"; עד שיאמר: "אהבתי כי ישמע ה' את קולי תחנוני", וכל העם חוזרין ואומרים: "אהבתי כי ישמע ה' את קולי תחנוני". וכן כשיאמר הקורא: "הללו את ה' כל גוים", כל העם חוזרין ואומרים: "הללו את ה' כל גוים".

יד. הקורא אומר: "אנא ה' הושיעה נא", והם עונים אחריו: "אנא ה' הושיעה נא" - אף על פי שאינו ראש פרק. הוא אומר: "אנא ה' הצליחה נא", והם עונים: "אנא ה' הצליחה נא"; הוא אומר: "ברוך הבא", וכל העם עונים: "בשם ה'". ואם היה המקרא את ההלל קטן, או עבד, או אשה - עונה אחריהם מה שהם אומרים, מלה עבד, מלה בכל ההלל.

טו. זה הוא המנהג הראשון, ובו ראוי לילך; אבל בזמנים אלו, ראיתי בכל המקומות, מנהגות משנות בקריאתו ובעניית העם, ואין אחד מהם דומה לאחר.

הלכות חנכה פרק ד

א. כמה גרות הוא מדליק בחנכה? מצותה שיהיה כל בית ובית מדליק גר אחד, בין שהיו אנשי הבית מרבין, בין שלא היה בו אלא אדם אחד. והמהדר את המצוה, מדליק גרות כמנין אנשי הבית, גר לכל אחד ואחד, בין אנשים בין נשים. והמהדר יותר על זה ועושה מצוה מן המבחר, מדליק גר לכל אחד ואחד בלילה הראשון, ומוסיף והולך בכל לילה ולילה גר אחד.

ב. כיצד? הרי שהיו אנשי הבית עשרה - בלילה הראשון, מדליק עשרה גרות; ובליל שני, עשרים; ובליל שלישי, שלשים; עד שנמצא מדליק בליל שמיני, שמונים.

ג. מנהג פשוט בכל ערינו בספרד, שיהיו כל אנשי הבית מדליקין [יחד] גר אחד בלילה הראשון, ומוסיפין והולכין גר בכל לילה ולילה, עד שנמצא מדליק בליל שמיני שמונה גרות - בין שהיו אנשי הבית מרבין, בין שהיה אדם אחד. ד. גר שיש לו שני פיות, עולה לשני בני אדם. מלא

ואשה שנקנית באחד משלשה דברים אלו, היא הנקראת מקדשת או מארסת.

ג. וכיון שנקנית האשה ונעשית מקדשת, אף על פי שלא נבעלה ולא נכנסה לבית בעלה, הרי היא אשת איש; והבא עליה חוץ מבעלה, חייב מיתת בית דין; ואם רצה לגרש, צריכה גט.

ד. קדם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק, אם רצה הוא והיא - נותן לה שכרה, ובוזעל אותה על אם הדרך והולך לו; וזו היא הנקראת קדשה [מזומנת לכל]. משנתנה התורה נאסרה הקדשה, שנאמר: "לא תהיה קדשה מבנות ישראל"; לפיכך כל הבוזעל אשה לשם זנות בלא קדושין - לוקה מן התורה, מפני שבזעל קדשה.

ה. כל שאסר ביאתן בתורה וחיוב על ביאתן ברת, והן האמורות בפירוש אחר מות, הן הנקראין עריות; וכל אחת מהן נקראת ערוה, בגון אם ואחות ובת וכיוצא בהן. ויש נשים אחרות שאסורות מפי הקבלה (במסורת), ואסורן מדברי סופרים; והן נקראות שניות, מפני שהן שניות לעריות, וכל אחת מהן נקראת שניה. ועשרים אשה הן, ואלו הן: (א) אם אמו, וזו אין לה הפסק, אלא אפלו אם אם אמו עד מעלה מעלה, אסורה; (ב) ואם אבי אמו בלבד; (ג) ואם אביו, וזו אין לה הפסק, אלא אפלו אם אם אבי עד למעלה, אסורה; (ד) ואם אבי אביו בלבד; (ה) ואשת אביו, וזו אין לה הפסק, אפלו אשת יעקב אבינו אסורה על אחד ממנו; (ו) ואשת אבי אמו בלבד; (ז) ואשת אחי האב, מן האם; (ח) ואשת אחי האם, בין מן האם בין מן האב; (ט) וכלת בנו, וזו אין לה הפסק, אלא אפלו פלת בן בן בנו עד סוף העולם אסורה, עד שתהיה אשת אחד ממנו שניה על יעקב אבינו; (י) וכלת בתו בלבד; (יא) ובת בת בנו בלבד; (יב) ובת בן בנו בלבד; (יג) ובת בת בתו בלבד; (יד) ובת בן בתו בלבד; (טו) ובת בן בן אשתו בלבד; (טז) ובת בת בת אשתו בלבד; (יז) ואם אם אבי אשתו בלבד; (יח) ואם אב אם אשתו בלבד; (יט) ואם אם אם אשתו בלבד; (כ) ואם אב אבי אשתו בלבד. נמצאו השניות שאין להן הפסק ארבע - אם האם עד למעלה, ואם האב עד למעלה, ואשת אבי האב עד למעלה, ואשת בן בנו עד למטה.

ז. כל שאסר ביאתו בתורה ולא חייב עליו ברת, הן הנקראים אסורי לאוין; ועוד נקראין אסורי קדשה. ותשעה הן, ואלו הן: אלמנה לכהן גדול; גרושה, או זונה, או חללה [שנולדה מנישואי כהונה אסורים] - בין לכהן גדול, בין לכהן הדיוט; וממזרת לכהן גדול, ובת ישראל לממזר; ובת ישראל לעמוזני ומזאבי; ובת ישראל לפצוע דבא [נפצעו ביציו] וכרות שפכה [נכרת גידו]; וגרושתו אחר שנשאת לאחר; ויבמה שנשאת לזר ועדין רשות היבם עליה [שלא חלץ לה]. החלוצה הרי היא בגרושה, והיא אסורה לכהן מדברי סופרים. והנתינים [הגבעונים] הרי הם כממזרים, אחד זכרים ואחד נקבות; ואסורין

אדם להזנה בה - כדי להודיע הנס, ולהוסיף בשבח האל והודיה לו על הנסים שעשה. אפלו אין לו מה יאכל אלא מן הצדקה - שואל, או מוכר כסותו; ולוקח שמן ונרות, ומדליק.

יג. הרי שאין לו אלא פרוטה אחת, ולפניו קדוש היום והדלקת גר חנפה - מקדים שמן להדליק גר חנפה, על היין לקדוש היום; והאיל ושניהם מדברי סופרים, מוטב להקדים גר חנפה שיש בו זכרון הנס.

יד. היה לפניו גר ביתו וגר חנפה, או גר ביתו וקדוש היום - גר ביתו קודם, משום שלום ביתו; שהרי השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו. גדול השלום, שכל התורה נתנה לעשות שלום בעולם, שנאמר: "דרבך דרכי נעם, וכל נתיבותיה שלום".

בריה רחמנא דסייען. נגמר ספר שלישי, בעזרת שדי ומגן פרקים של ספר זה, שבעה ותשעים: הלכות שבת, שלשים פרקים; הלכות עירובין, שמונה פרקים; הלכות שביית עשור, שלשה פרקים; הלכות שביית יום טוב, שמונה פרקים; הלכות חמץ ומצה, שמונה פרקים; הלכות שופר וספה ולולב, שמונה פרקים; הלכות שקלים, ארבעה פרקים; הלכות קדוש החדש, תשעה עשר פרקים; הלכות תעניות, חמשה פרקים; הלכות מגילה וחנפה, ארבעה פרקים.

בשם ה' אל עולם.

תורת חכם מקור חיים, לסור ממקשי מות.

ספר רביעי והוא ספר נשים

הלכות אישות

יש בכללן ארבע מצוות - שתי מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה. וזה הוא פירוש: (א) לשא אשה בכתבה וקדושין; (ב) שלא תבעל אשה בלא כתבה וקדושין; (ג) שלא ימנע שאר כסות ועונה; (ד) לפרות ולרבות ממנה. ובאור מצוות אלו בפירוש אלו.

הלכות אישות פרק א

א. קדם מתן תורה היה אדם פוגע [פוגש] אשה בשוק, אם רצה הוא והיא לשא אותה - מכניסה לביתו ובוזעלה בינו לבין עצמו, ותהיה לו לאשה. בין שנתנה תורה, נצטוו ישראל שאם רצה האיש לשא אשה - יקנה אותה תחלה בפני עדים, ואחר כך תהיה לו לאשה, שנאמר: "כי יקח איש אשה, ויבא אליה".

ב. ולקוחין אלו מצוות עשה של תורה הם. ובאחד משלשה דברים האשה נקנית - בכסף, או בשטר, או בביאה; ושילשתן מן התורה ובכסף מדברי סופרים. ולקוחין אלו הן הנקראין קדושין או ארוסין בכל מקום.

מדברי סופרים. ובהלכות אסורי ביאה יתבאר לך מה הם הנתינים.

ח. ויש שאסור ביאתן בעשה, ואינן מחיבי לאוין. ושלשה הם: מצרי ואדומי [שנתגיררו] דור ראשון ודור שני, אחד זכרים ואחד נקבות; ובעולה לכהן גדול; לפי שלא נאמר באלו "לא יבוא" או "לא יקח", אלא מפלל שנאמר: "דור שלישי יבוא להם", אתה למד שדור ראשון ושני לא יבוא; ומפלל שנאמר: "והוא אשה בכתוליה יקח", אתה למד שאינה בתולה לא יקח. ולא הבא מפלל עשה, הרי הוא בעשה.

יום חמישי

הלכות אישות פרק ב

א. הפת, מיום לדתה עד שתהיה בת שתיים עשרה שנה גמורות - היא הנקראת קטנה, ונקראת תינקת; ואפלו הביאה כמה שערות בתוך זמן זה, אינן אלא פשוטא [יבלת. ואין להתחשב בה]. אבל אם הביאה שתי שערות למטה בגוף במקומות הידועות להקבאת שער, והיא מבת שתיים עשרה שנה ויום אחד ומעלה - נקראת נערה.

ב. והקבאת שתי שערות בזמן הזה נקרא סימן התחתון. ומאחר שתביא סימן התחתון, תקרא נערה עד ששה חדשים גמורים. ומתחלת יום תשלוים [סיום] הששה חדשים ומעלה תקרא בוגרת; ואין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים בלבד.

ג. הגיעה לשתיים עשרה שנה ויום אחד ולא הביאה שתי שערות - אף על פי שנקראו בה [הסימנים המפורטים בה"ו, שהם] סימני אילונית [ועקרה כאייל] - עדין קטנה היא עד עשרים שנה. וכשתביא שתי שערות, אפלו בשנת עשרים - תהיה נערה ששה חדשים, ואחר כך תקרא בוגרת.

ד. היתה בת עשרים שנה פחות שלשים יום ולא הביאה שתי שערות ונקראו בה סימני אילונית - הרי היא אילונית; ואם לא נראו בה כל סימני אילונית, עדין קטנה היא, עד שתביא שתי שערות ותהיה נערה, או עד שתהיה בת חמש ושלשים שנה ויום אחד.

ה. הגיעה לזמן זה [למעל גיל 35 שהוא רוב שנות אדם -] ולא הביאה שתי שערות - הרי זו נקראת אילונית, אף על פי שלא נראה בה סימן מסימני אילונית. נמצאת למד שהאילונית אין לה ימי נערות, אלא מקטנותה תצא לבגרות.

ו. ואלו הן סימני אילונית: כל שאין לה דדין ומתקשה [כואבת] בשעת תשמיש, ואין לה שפולי מעים פנשים, וקולה עבה, ואינה נפרת בין איש לאשה. והנערה, והבוגרת, והאילונית - כל אחת משלשתן, נקראת גדולה.

ז. ויש בבת סימנין מלמעלה, והן הנקראין סימן העליון, ואלו הן: משפתחירי דדה לאחוריה ויעשה קמט במקום הדד; ומשישחיר ראש הדד; ומשייתן אדם ידו על עקץ הדד והוא שוקע ושוהה לחור; ומשיפצל ראש הטם הדד

ויעשה בראשו כדור קטן. ורבתי פרושו, משיפצל החטם עצמו. וכן משיטו הדדין; ומשייתקשקשו [יתנועעו] הדדין; ומשתקרי העטרה, והוא מקום הכשר התפוח שלמעלה מן הערוה לעמת הכטן; ומשייתמעף כשר זה ולא יהיה קשה.

ח. כל אלו הסימנין, שמונה. נראה בבת סימן מכל אלו או בלן, והיא בת שתיים עשרה שנה או פחות - אין משגיחין בו, והרי היא בקטנותה. נעשית בת שתיים עשרה שנה ויום אחד, ונראה בה סימן התחתון - אין משגיחין באחד מכל אלו. ואם לא נראה התחתון, ונראה בה אחד מכל אלו - הרי היא ספק בין קטנה לנערה, ודנים בה להחמיר. ואם נראו בלן - הרי זו גדולה ודאית, שאי אפשר שיבואו בלן, אלא וכבר בא סימן התחתון ונשר.

ט. הפת שילדה אחר שתיים עשרה שנה - אף על פי שלא הביאה סימן, לא עליון ולא תחתון - הרי זו גדולה. בנים, הרי הן כסימנין.

י. הבן - משיולד עד שיהיה בן שלש עשרה שנה נקרא קטן, ונקרא תינוק; ואפלו הביא כמה שערות בתוך זמן זה, אינו סימן אלא שומא. הביא שתי שערות למטה במקומות הידועים להקבאת שער, והוא מבן שלש עשרה שנה ויום אחד ומעלה - נקרא גדול, ונקרא איש.

יא. הגיע לזמן הזה ולא הביא שתי שערות - אף על פי שנקראו בו סימני סריס [עקרו] הרי הוא קטן, עד שיהיה בן עשרים שנה פחות שלשים יום. הגיע לזמן הזה ולא הביא שתי שערות למטה, ולא הביא שתי שערות בזמן - אם נראה בו אחד מסימני סריס הרי זה סריס, ודינו דין הגדול לכל דבר. ואם לא נראה בו סימן מסימני סריס, עדין קטן הוא, עד שביא שתי שערות למטה במקום הראוי להן, או עד שיהיה בן חמש ושלשים שנה ויום אחד.

יב. הגיע לזמן הזה ולא הביא - הרי זה סריס, אף על פי שלא נראה בו אחד מסימני סריס. הגיע לשנת עשרים פחות שלשים יום, ולא הביא שתי שערות למטה, והביא שתי שערות בזמן - אף על פי שנוולד לו אחד מסימני סריס, אינו סריס אלא הרי הוא בקטנותו, עד שיולדו לו כל סימני סריס, או עד שיהיה בן חמש ושלשים שנה ויום אחד.

יג. ואלו הם סימני סריס: כל שאין לו זקן, ושערו לקוי [ר], ובשרו מחליק [ללא שיעור], ואין מימי רגליו מעלים רתיחה [קצף], וכשמטיל מים אינו עושה כפה [קשת], ושכבת זרעו דקה [צלול כמים], ואין מימי רגליו מחמיצין [מטריחים] בשהייה בכלי, ורוחץ בימות הגשמים ואין בשרו מעלה הבל [אדים], וקולו לקוי [דק] ואינו נכר בין איש לאשה.

יד. וסריס זה הוא הנקרא סריס תמה [ומלידה. מהרגע שראה שמש] בכל מקום. אבל הבן שחתכו [בכלי] או נתקו [ביד] או מעכו גידו או ביציו, כמו שהגויים עושין - הוא הנקרא סריס אדם; וכשיהיה בן שלש עשרה שנה ויום אחד נקרא גדול, שאין זה מביא סימן לעולם.

טו. בן שלש עשרה שנה ויום אחד שלא הביא סימן למטה, ונראו בו כל הסימנים שלממלה - הרי זה ספק בין קטן לגדול; ואם לא נבדק מלמטה - בין שנראו בו סימני בגרות מלמעלה, הרי זה בחזקת גדול.

טז. שתי שערות האמורות בפן ובכת ובכל מקום - שעורן [גודלן] כדי לכף ראשן לעקרון [שרשן]. ומשיצמחו ויהיו יכולות להנטל בפי הזוג [מספריים], עד שיגיעו לכף ראשן לעקרון - דנין בהן להחמיר בכל מקום. לפיכך בפן ובכת נחשב אותם גדולים להחמיר, הואיל וצמחו כדי להנטל בפי הזוג; ונחשב אותם קטנים להחמיר, הואיל ולא הגיעו לכף ראשן לעקרון.

יז. שתי שערות אלו צריכות שיהיו במקום הערוה. ובית הערוה פלו מקום סימניו, בין למעלה בין למטה, בין על איברי הנרע עצמן. וצריכות להיות במקום אחד [שניהם למעלה או למטה], ושיהיה בעקרון [שרשן] גמות. ואפלו שתייהן בגמה אחת, הרי אלו סימן. נמצאו שתי גמות זו בצד זו ואין בהן שער - הרי אלו סימן. חזקה אין גמה בלא שער, ושערות היו בהן ונשרו.

יח. הבת שהביאה שתי שערות בתוך שנת שתיים עשרה, והבן שהביא בתוך שלש עשרה, שהן שומא כמו שבארנו - אף על פי שהשערות במקומן עומדות אחר שלש עשרה לזכר ואחר שתיים עשרה לנקבה - אינן סימן.

יט. במה דברים אמורים? בשנבדקו בתוך הזמן ונדע שהן שומא. אבל אם לא נבדקו אלא אחר זמן ונמצאו שם שתי שערות - הרי הן בחזקת סימניו, ואין אומרים שמה קדם זמן צמחו כדי שיהיו שומא.

כ. בשבדקין הבת, בין בתוך הזמן שהוא כל שנת שתיים עשרה, בין קדם זמן זה, בין לאחרי - בודקין על פי נשים קשורות ונאמנות. ואפלו אשה אחת בודקת, ושומעין ממנה אם הביאה אם לא הביאה.

כא. כל השנים האמורות בפן ובכת ובצרכין [ערוך פלוני עליו] - הערו משתנה לפי הגיל [ובכל מקום, אינן לא שני הלכנה, ולא שני החמה - אלא שנים של סדר העבור, שהן פשוטות [של י"ב חודש] ומעברות [י"ג חודש], כמו שבית דין קובעין אותן, כמו שבארנו בהלכות קדוש החדש; ובאותן השנים מונין לכל דברי הדת.

כב. אין סומכין על הנשים במנין השנים [גיל הבן או הבת], ולא על הקרובים, אלא על פי שני עדים קשרים להעיד.

כג. האב שאמר בני זה בן תשע שנים ויום אחד, בתי זו בת שלש שנים ויום אחד - נאמן לקרובן [אם חטאו בשוגג], אבל לא למכות [מלקות מדרבנן] ולא לענשין [מלקות ומיתת בי"ד]. בני זה בן שלש עשרה שנה ויום אחד, בתי זו בת שתיים עשרה שנה ויום אחד - נאמן לנדרים [שנודיהם קיימין] ולערכין ולחנמים [אם החרים הבן נכסיו לבדק הבית] ולהקדשות, אבל לא למכות ולא לענשין.

כד. מי שיש לו אברי זכרות, ואברי נקבות - הוא הנקרא

אנדרוגינוס; והוא ספק אם זכר אם נקבה, ואין לו סימן שיודע בו אם הוא זכר ודאי או נקבה ודאית לעולם.

כה. ומי שאין לו לא זכרות ולא נקבות אלא אטום [סתום] - הוא הנקרא טמטום, וגם הוא ספק. ואם נקבע הטמטום ונמצא זכר, הרי הוא כזכר ודאי; ואם נמצא נקבה, הרי הוא נקבה. וטמטום ואנדרוגינוס שהיו בן שתיים עשרה שנה ויום אחד, הרי הן בחזקת גדולים; והן שנדבר בהן בכל מקום.

כו. חרש וחרשת האמורים בכל מקום - הן האלמים שאין שומעין ולא מדברים, שהם שלמין; אבל מי שמדבר ואינו שומע, או שומע ואינו מדבר - הרי הוא בכל אדם. ואיש ואשה שהם שלמים בדעתן, ואינן לא חרשין ולא שוטין - נקראין פקח ופקחת.

כז. נמצאו כל השמות [מושגים] שבארנו ענינם בשני פרקים אלו, עשרים שמות, ואלו הן: קדושין, ערוה, שניה, אסורי לאוין, אסורי עשה, קטנה, נערה, בוגרת, אילונית, גדולה, סימן התחתון, סימן העליון, קטן, סריס חמה, סריס אדם, גדול, אנדרוגינוס, טמטום, חרשין, פקחין.

כח. שים כל השמות האלו לעמתך תמיד, ואל לזוז מעיניך כל עניניהם, כדי שלא נהיה צריכין לבאר ענין כל שם מהן בכל מקום שזכר אותן.

הלכות אישות פ"ק ג

א. ביצד האשה מתקדשת? אם בכסף הוא מקדש - אין פחות מפרוטה כסף, או שוה פרוטה; ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי', או 'הרי את מארסת לי', או 'הרי את לי לאשה', 'בזה', ונותנו לה בפני עדים. והאיש הוא שאומר דברים שמשמען שקנה אותה לו לאשה, והוא שיתן לה הכסף.

ב. נתנה היא ואמרה לו: 'הרי אני מקדשת לך', 'הרי אני לך לאשה', ובכל לשון הקנאה - אינה מקדשת; וכן אם נתנה היא לו ואמר הוא - אינה מקדשת. נתן הוא ואמרה היא - הרי זו מקדשת בספק.

ג. ואם קדש בשטר - כותב על הנגר או על החרס או על העלה ועל כל דבר שירצה: 'הרי את מקדשת לי', או 'הרי את מארסת לי', וכל פיוצא בדברים אלו, ונותנו לה בפני עדים.

ד. וצריך שיקתב אותו לשם האשה המתקדשת, כגט; ואינו כותבו אלא מדעתה. כתבו שלא לשמה, או לשמה שלא מדעתה - אף על פי שנתנו לה מדעתה בפני עדים, אינה מקדשת.

ה. ואם קדש בביאה - ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי', או 'הרי את מארסת לי', וכל פיוצא בזה, או 'הרי את לי לאשה', 'בכעילה זו', ומתניחוד עמה בפני עדים ובועלה. והמקדש בביאה דעתו על גמר ביאה, וכשיגמר ביאתו תהיה מקדשת. ובין שבא עליה פדרפה, ובין שבא עליה שלא פדרפה - הרי זו מקדשת.

יב. בגרה הבת - אין לאביה בה רשות, והרי היא כשאר כל הנשים, שאין מתקדשות אלא לדעתן. וכן אם השיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה בחיי אביה - הרי היא ברשות עצמה, ואף על פי שערין היא קטנה. בין שושאת, אין לאביה בה רשות.

יג. נתקדשה קדם שתבגר שלא לדעת אביה - אינה מקדשת, אפלו נתרצה האב אחר שנתקדשה; ואפלו נתאלמנה או נתגרשה מאותם הקדושין, אינה אסורה על הכלה. ובין היא, ובין אביה יכולין לעכב. בין שנתקדשה בפניו, בין שנתקדשה שלא בפניו - אינה מקדשת.

יד. היתה הבת ספק בוגרת - בין שקדשה אביה שלא לדעתה, בין שקדשה היא עצמה שלא לדעת אביה - הרי זו מקדשת בספק; לפיכך צריכה גט מספק. יש לאיש לעשות שליח לקדש לו אשה, בין אשה פלונית [מסוימת], בין אשה משאר הנשים [איזו שהיא]; וכן האשה הגדולה [הבוגרת] עושה שליח לקבל קדושיה, בין מאיש פלוני, בין מאיש משאר האנשים; וכן האב עושה שליח לקבל קדושי בתו, כשהיא ברשותו; ואומר אדם לבתו הקטנה, צאי וקבלי קדושי.

טו. כל העושה שליח לקבל הקדושין, צריך לעשותו בפני שני עדים. אבל האיש שעשה שליח לקדש לו אשה, אינו צריך לעשותו בעדים, שאין מקום לעדים בשליחות האיש אלא להודיע אמתת הדבר; לפיכך אם הודו השליח והמשלח, אינן צריכין עדים, כמו שליח הגט, וכמו שליח שהרשהו [בעל התבואה] להפריש לו תרומה וכיוצא בהן - בכל שלוחו של אדם כמותו, ואינו צריך עדים.

טז. השליח נעשה עד; לפיכך אם עשה שנים שלוחין לקדש לו אשה, והלכו וקדשו אותה - הן הן שלוחיו, והן הן עדי הקדושין, ואינן צריכין לקדשה לו בפני שנים אחרים.

יז. הכל כשרין לשליחות, חוץ מחרש שוטה וקטן - לפי שאינן בני דעת, והגוי - לפי שאינו בן ברית, ונאמר: "בן תרימו גם אתם", לרבות השליח - ומה אתם בני ברית אף שלוחכם בן ברית, להוציא את הגוי. אבל העבד [הכנעני] - אף על פי שהוא נעשה שליח לדבר שבממון - הרי הוא פסול בשליחות הקדושין והגטין, לפי שאינו בתורת גטין וקדושין [אינן חלים עליו].

יח. שליח האיש שקדש - אומר לה: 'הרי את מקדשת לפלוני בכסף זה', או 'בשטר זה'. ואם שליח האשה הוא שמקבל הקדושין - אומר לו: 'הרי פלונית ששלקה אותך מקדשת לי', והוא אומר לו: 'קדשתיה לך', או 'ארסתיה לך', או 'נתתיה לך לאשה', וכל פיוצא כזה. וכן המקדש על ידי האב - אומר לו: 'הרי בתך פלונית מקדשת לי', והוא אומר לו: 'קדשתיה לך'. אם אמר האב או השליח 'הן' - דיו. ואם היו עסקין בענין ונתן לאב או לשליח ולא פרש ולא אמר דבר - דיו. ואם קדש בשטר - אינו פותבו אלא מדעת האב או מדעת השליח. וכן בכל הדברים כלן

ו. הדברים שיאמר האיש כשקדש, צריך שיהיה ענינם שהוא קונה אשה, לא שיהיה ענינם שהקנה עצמו לה. כיצד? הרי שאמר לה או כתב בשטר שנתנו לה: 'הריני בעלך', 'הריני ארוסך', 'הריני אישך', וכל פיוצא כזה - אין שם קדושין כלל. אומר לה או כתב לה: 'הרי את אשתי', או 'ארוסתי', 'הרי את קנויה לי', 'הרי את שלי', 'הרי את ברשותי', או 'הרי את זקוקה לי', או 'הרי את לקוחתי', או 'הרי את תרופתי' [מלשון הכתוב "נחרפת לאיש"] וכל פיוצא כזה - הרי זו מקדשת.

ז. אומר לה או כתב לה: 'הרי את מיחדת לי', 'הרי את מיצרת לי', 'הרי את עורתי', 'הרי את נגדי' [מלשון "עור כנגדו"], 'הרי את צלעתי', 'הרי את סגורתי', 'הרי את תחתית' [מלשון "ויסגור בשר תחתנה"], 'הרי את אסורתי', 'הרי את תפוסתי' - הרי זו מקדשת בספק. והוא שיהיה מדבר עמה על עסקי קדושין, אבל אם אינו מדבר עמה תחלה על עסקי קדושין [על כוונתם להינשא], אין חוששין למלות אלו.

ח. ויש לאיש לקדש את האשה בכל לשון שהיא מפרת בה, ויהיה משמע הדברים באותה הלשון שקנויה, כמו שבארנו. היה מדבר עם האשה על עסקי הקדושין ורצה, ועמד וקדש ולא פרש ולא אמר לה כלום אלא נתן כנדה או בעל - הואיל והם עסקין בענין, דיו, ואינו צריך לפרש. וכן עדי הקדושין והגרופין, אינו צריך לומר להם 'אתם עדי', אלא בין שקדש בפניהם או גרש, הרי זו מקדשת או מגרשת.

ט. האומר לאשה: 'התקדשי לחציי', הרי זו מקדשת. הא למה זה דומה? לאומר לה 'תתי אשתי את ואחרת', שנגמץ שאין לה אלא חצי איש. אבל אם אמר לה: 'תצניק מקדש לי', אינה מקדשת, שאין אשה אחת ראויה לשנים. וכן האומר: 'הרי את מקדשת לי ולזה', אינה מקדשת.

י. אמר לה: 'הרי חציך מקדש לי בפרוטה וחציך מקדש לי בפרוטה', או שאמר לה 'הרי חציך מקדש לי בתצי פרוטה וחציך האחר בתצי פרוטה' - הרי זו מקדשת. אמר לה: 'חציך מקדש לי בפרוטה היום וחציך בפרוטה למחר', 'שני חציך בפרוטה', 'שתי בנותיך לשני בני בפרוטה', 'בתך מקדשת לי ופרתך מכורה לי בפרוטה', או 'בתך וקרנעך לי בפרוטה' - בכל אלו מקדשת בספק.

יא. האב מקדש את בתו שלא לדעתה כל זמן שהיא קטנה, וכשהיא נערה רשותה בידו, שנגמץ: 'את בתי נתתי לאיש הזה', וקדושיה [כסף הקידושין] לאביה. וכן הוא זכאי במציאתה, ובמעשה ידיה, ובכתבתה. ואם נתגרשה או נתאלמנה מן הארוסין, הוא זכאי בכל, עד שתבגר. לפיכך מקבל האב קדושי בתו מיום שתולד עד שתבגר. ואפלו היתה חרשת או שוטה וקדשה האב - הרי היא אשת איש גמורה. ואם היתה בת שלש שנים ויום אחד, מתקדשת בכיאה מדעת אביה; פחות מכאן - אם קדשה אביה בכיאה, אינה מקדשת.

פרוטה לכל אחת ואחת; ויש לאחת מהן או לאחר לקבל הקדושין על ידי בלן מדעתן.

ב. המקדש את האשה, ונתן קדושיה מדעתה ביד חברתה, ואמר לחברתה כשנתן הקדושין בידה: 'ואת נמי' [ואת גם], או 'וכן גם את', וכיוצא בזה - הרי שתיקן מקדשות. אבל אם נתן בידה ואמר לה: 'ואת' - הרי זו שקבלה הקדושין ספק מקדשת, שמה לא נתפסו אלא לראות מה בלבה, וכאלו אמר לה: 'ואת מה תאמרי בדבר זה?' ולפיכך קבלה היא הקדושין, שהרי זה עדין שואלה לראות מה בלבה, ומפני זה היא ספק מקדשת.

ג. 'התקדשי לי בדינך זה', ונטלתו וזרקתו לפניו, או ליס, או לאור [אש], או לדבר האבד - אינה מקדשת. אמרה לו: 'תנהו לאבא', או 'לאבדי', או 'לאיש פלוני', ונתן - אינה מקדשת; ואם אמרה: 'תנהו לו' שקבלנו לי, ונתן - הרי זו מקדשת.

ד. אמרה: 'הניחהו על הסלע' - אינה מקדשת; ואם הניח סלע שלע - מקדשת. הניח הסלע של שניהם - הרי זו מקדשת בספק. אמר לה: 'התקדשי לי בכפר זה', אמרה לו: 'תנהו לעני', אפלו הניח עני הסמוך עליה - אינה מקדשת. 'תנהו לכלב' - אינה מקדשת; ואם הניח פלב שלה - מקדשת; הניח רץ אחריה לנשכה, ואמרה לו: 'תנהו לכלב זה' - הרי זו ספק מקדשת.

ה. הניח מוכר פרות או פלים וכיוצא בהן, באת אשה ועמדה ואמרה לו: 'תן לי מעט מאלו', ואמר לה: 'אם אתן לך, תהי מקדשת לי?' אמרה 'כן', ונתן לה - הרי זו מקדשת; אבל אם אמרה לו: 'תן לי מהו', או 'השלף לי', או דברים שענינם: 'לא תשחק עמי בדברים אלו אלא תן בלבד', ונתן - אינה מקדשת. וכן אם הניח שותה ביין, ואמרה לו: 'תן לי כוס אחד', ואמר לה: 'אם אתן לך, הרי את מקדשת לי בו', ואמרה לו: 'השקני השקות', או 'תן' 'השקה', 'השלף' - אינה מקדשת, שאין הדברים מראין אלא 'השקני בלבד ולא תשחק עמי בדבר אחר'.

ו. המקדש בעד אחד - אין הוששין לקדושיו [ואין כאן אפילו ספק קידושין], ואף על פי ששניהן מודים; קל וחמר למקדש בלא עדים. המקדש בפסולי עדות של תורה, אינה מקדשת. בפסולי עדות של דברי סופרים, או בעדים שהם ספק פסולי תורה - אם רצה לכנס, חזר ומקדש בכשרים; ואם לא רצה לכנס, צריכה ממנו גט מדברי סופרים. ואפלו כפרה האשה והכחישה את העדים, ואמרה 'לא קדשתני' - כופין אותה לקח גט. וכן דין כל קדושי ספק - אם רצה לכנס, חזר ומקדש ודאי; ואם לא רצה, צריכה ממנו גט מספק.

ז. קטן שקדש, אין קדושיו קדושין. אבל גדול שקדש את הקטנה היתומה, או קטנה שיצאה מרשות אב [שנישאת ונתגרשה או נתאלמנה] - אם היתה פחותה מבת שש, אף על פי שהיא נבונה לחש [נבונה ושומרת סוד] ביותר ומפירת ומבחתנת, אין כאן שם קדושין, ואינה צריכה

של קדושין, בדין האיש עם האשה, בן דין שליח עם שליח או עם האב.

יט. מצוה שיקדש אדם אשתו בעצמו יותר מעל ידי שלוחו; וכן מצוה על האשה שתקדש עצמה בידה יותר מעל ידי שליח. ואף על פי שיש רשות לאב לקדש בתו כשהיא קטנה וכשהיא נערה לכל מי שירצה, אין ראוי לעשות כן; אלא מצות חכמים שלא יקדש אדם את בתו כשהיא קטנה, עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה. וכן האיש אין ראוי לו שיקדש קטנה; ולא יקדש אשה עד שיראנה ותהיה כשרה בעיניו, שמה לא תמצא חן בעיניו, ונמצא מגרשה, או שוכב עמה והוא שונאה.

כ. המקדש בכיאה, הרי אלו קדושי תורה. וכן בשטר, מתקדשת בו מן התורה; כשם שגומר ומגרש, שגאמר: 'וכתב לה ספר פרייתות', כף גומר ומכניס. וכן הפסוק מן התורה, ופרושו מדברי סופרים [נחכמים למדו זאת מהתורה], שגאמר: 'כי יקח איש אשה', ואמרו חכמים: לקוחים יהיו בכסף, שגאמר: 'נתתי כסף השדה, קח ממני'.

כא. אף על פי שעקר הדברים כף הוא, נהגו כל ישראל לקדש בכסף או בשוה כסף; וכן אם רצה לקדש בשטר, מקדש. אבל אין מקדשין בכיאה לכתחלה; והמקדש בכיאה, מפין אותו מפת מרדות [מלקות מדברון], כדי שלא יהיו ישראל פרוצין בדבר זה, אף על פי שקדושיו קדושין גמורין.

כב. וכן המקדש בלא שדוף, או המקדש בשוק - אף על פי שקדושיו קדושין גמורין, מפין אותו מפת מרדות, כדי שלא יהא דבר זה הרגל לזנות, וידמה לקדשה [מופקרת] שהיתה קדם מתן תורה.

כג. כל המקדש אשה - בין על ידי עצמו, בין על ידי שליח - צריך לברך קדם הקדושין, הוא או שלוחו, ואחר כך מקדש, בדרך שמברכין קדם כל המצוות. ואם קדש ולא ברך - לא יברך אחר הקדושין, שזו ברכה לבטלה, מה שנעשה כבר נעשה.

כד. כיצד מברך? 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו, והבדילנו מן העריות, ואסר לנו את הארוסות, והתיר לנו את הנשואות על ידי חפה וקדושין, ברוך אתה ה', מקדש ישראל'. זו היא ברפת ארוסין. ונהגו העם להסדיר ברכה זו על פוס של יין או של שכר. אם יש שם יין - מברך על היין תחלה, ואחר כך מברך ברפת ארוסין, ואחר כך מקדש. ואם אין שם לא יין ולא שכר - מברך אותה בפני עצמה.

הלכות אישות פרק ד

א. אין האשה מתקדשת אלא לרצונה, והמקדש אשה בעל כרחה - אינה מקדשת; אבל האיש שאנסוהו עד שיקדש על כרחה - הרי זו מקדשת. ויש לאיש לקדש נשים רבות כאחת, והוא שיהיה בכסף - אם קדש בכסף -

היא אחר קדושין כמה שהיתה קדם הקדושין; וכן גוי ועבד שקדשו בת ישראל, אין קדושיהו קדושין. ישאל משמר שקדש בת ישראל - אף על פי שהוא עובד עבודה זרה ברצונו, הרי אלו קדושין גמורין, וצריכה ממנו גט.

טז. המקדש אשה שחציה שפחה וחציה בת חורין - אינה מקדשת קדושין גמורין עד שתשתחרר; וכיון שנשתחררה, גמרו קדושיה קדושי קטנה שגדלה, ואינו צריך לקדשה קדושין אחרים. בא אחר וקדשה אחר שנשתחררה, הרי זו ספק קדושין לשניהם.

יז. ואילו היא שפחה חרופה [חצי שפחה] האמורה בתורה? [שהבא עליה מתחייב באשם - ב] מי שחציה שפחה וחציה בת חורין שקדשה עבד עברי [שאו חלים הקידושים]. ומי שחציו עבד וחציו בן חורין שקדש בת חורין - הרי זה ספק קדושין.

יח. שכור שקדש - קדושי קדושין, ואף על פי שנשתכר הרבה. ואם הגיע לשכרותו [לדוגת שכרות] של לוט [שאינו יודע מה עושה -], אין קדושי קדושין; ומתלשכין בדבר זה [ויש לבדוק היטב את מצבו].

יט. המקדש בפחות מפרוטה, אינה מקדשת. קדשה באכל או בכלי וכיוצא בו ששנה פחות מפרוטה - הרי זו מקדשת בספק, וצריכה גט מספק; שמה דבר זה שנה פרוטה במקום אחר. הא למדת, שכל המקדש בשנה פסוף - אם היה שנה פרוטה באותה המדינה, הרי אלו קדושי ודאי; ואם אינו שנה פרוטה, הרי אלו קדושי ספק. וראה לי, שאם קדש בתכשיל או בירק שאינו מתקיים [לזמן רב] וכיוצא בהן - אם לא היה שנה פרוטה באותו המקום, אינה מקדשת כלל; שהרי דבר זה אינו מגיע למקום אחר עד שיפסד ויאבד, ולא יהיה שנה פלוס. ודבר של טעם הוא זה, וראוי לסמוך עליו.

כ. המקדש אשה בפחות מפרוטה, או שקדש שתי נשים בפרוטה - אף על פי ששילח סבלונות [מתנות] לאחר מפאן, אינה מקדשת; וכן קטן שקדש - אף על פי ששילח סבלונות אחר שהגדיל, אינה מקדשת; שמחמת קדושי הראשונים שלחם, שהיו קדושין פסולין.

כא. המקדש את האשה בכסף או בשטר, אינו צריך שיתן הקדושין לתוך ידה, אלא כיון שרצת לזרק לה קדושיה, וזרקם - בין לתוך ידה, בין לתוך חיקה, או לתוך חצרה, או לתוך שדה שלה - הרי זו מקדשת. היתה עומדת ברשות הבעל - צריך שיתן לתוך ידה או לתוך חיקה. היתה עומדת ברשות שהיא של שניהם, וזרק לה קדושיה מדעתה, ולא הגיעו לידיה או לחיקה - הרי זו מקדשת קדושי ספק. ואפלו אמרה לו: 'הנח קדושי על מקום זה', ואותו המקום של שניהם - הרי אלו קדושי ספק.

כב. היו עומדין ברשות הרבים, או ברשות שאינה של שניהן, וזרק לה קדושיה - קרוב לו, אינה מקדשת; קרוב לה, הרי זו מקדשת. מחצה למחצה, או שהיו ספק קרוב

למאן; ואם היתה מבת עשר ומעלה, אף על פי שהיא סבלה ביותר, הואיל ונתקדשה לדעתה, הרי זו מקדשת למאן [די לה במיאון בבעלה לבטל הנישואין]. היתה מבת שש עד סוף עשר, בודקין את יפי דעתה - אם מבחנת ומפרת עסקי הנישואין והקדושין, צריכה למאן; ואם לאו, אינה מתקדשת למאן ואינה צריכה למאן.

כ. כיצד מתקדשת למאן? שאם נתקדשה ולא רצת לישוב עם בעלה, צריכה למאן בפני שנים, ולומר: 'איני רוצה בפלוני בעלי', ויוצאה בלא גט, כמו שתיבאר בהלכות גרושין; וזו היא הנקראת ממאנת. ולמה יוצאה בלא גט? מפני שאין קדושיה קדושין מן התורה, אלא קדושי קטנה זו מדברי סופרים, והן תלוין: שאם ישבה עם בעלה עד שגדלה - גמרו קדושיה, ונעשית אשת איש גמורה, ואינו צריך לחזור ולקדשה אחר שגדלה; ואם לא רצת לישוב - צריכה למאן, ותיצא בלא גט.

ט. חרש שנשא פקחת, וכן חרשת שנשאת לפקח - אין קדושיהן קדושין גמורין מן התורה, אלא מדברי סופרים. לפיכך אם בא פקח וקדש אשת חרש הפקחת - הרי זו מקדשת לשני קדושין גמורין, ונותן גט, והיא מתרת לבעלה החרש. אבל השוטה שקדש פקחת, או פקח שקדש שוטה - אין כאן קדושין כלל, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים.

י. סריס [עקר] שקדש, בין סריס חמה [מלידה] בין סריס [ביד] אדם, וכן אילונית [עקרה] שנתקדשה - הרי אלו קדושין גמורין.

יא. טמטום ואנדרוגינוס [ספקי זכר או נקבה] שקדשו אשה, או שקדשו איש - הרי אלו קדושי ספק, וצריכין גט מספק.

יב. המקדש אחת מן העריות [שחייב עליהן כרת] - לא עשה פלוס, שאין קדושין תופסין בערוה, חוץ מן הנדה, שהמקדש את הנדה, הרי זו מקדשת קדושין גמורין. ואין ראוי לעשות כן.

יג. אשת איש שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר בפני בעלה, הרי זו מקדשת לשני, שהאשה שאמרה לבעלה בפניו גרשתי, נאמנת, חזקה שאינה מענה פניה בפני בעלה. אבל אם קדשה אחר שלא בפני בעלה, אין קדושין תופסין בה עד שתביא ראיה שנתגרשה קדם שתקבל הקדושין; כל [- במצב שהוא -] שלא בפניו, מענה.

יד. המקדש אחת מן השניות [שריות מדרבנו], או מאסורי לאוין, או מאסורי עשה, וכן הזכר שקדש צרת יבמה [אשתו השניה של אחיו] - הרי זו מקדשת קדושין גמורין; חוץ מיבמה שנתקדשה לזר [לפני שנחלצה], שהיא מקדשת בספק - נסתפק לחכמים אם הקדושין תופסין ביבמה, כשאר חבי לאוין, או אין קדושין תופסין בה, בערוה. ואף על פי שאסור לו לכנס אחת מכל אלו, הרי זה מגרש בגט.

טו. המקדש גויה או שפחה - אינן קדושין, אלא הרי

בעל כרחו] - אם נתיאשו הכפלים ונודע [לעדי הקידושין] שקנה אותו דבר בלאו, הרי זה מקדשת; ואם לאו, אינה מקדשת.

ח. הנכנס לבית חברו, ולקח לו כלי או אכל וכיוצא בהן וקדש בו אשה, ובא בעל הבית - אף על פי שאמר לו: 'למה לא נתת לה דבר זה, שהיא טוב ממה שנתת לה?' - אינה מקדשת; שלא אמר לו דבר זה אלא כדי שלא להתפיש עמו, והואיל וקדש בממון חברו שלא מדעת חברו, הרי זה גזל ואינה מקדשת. ואם קדשה בדבר שאין בעל הבית מקפיד עליו, כגון תמרה או אגוז - הרי זה מקדשת מספק.

ט. היתה סחורה בינו ובין חברו [בשותפות], וחלקה שלא מדעת חברו, וקדש בחלקו - הואיל ויצריכה שומת בית דין [של שלושה], אינה מקדשת; שאין זה נוטל לעצמו מה שירצה, ויניח [לשותפו] מה שירצה.

י. גזל את האשה או גנב ממנה או חמסה, וחזר וקדשה בגזל ובגנבה וחמס שלה, ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי בו' - אם קדם ביניהן שדוכין [הסכמה להינשא], ונטלה ושתקה - הרי זה מקדשת; ואם לא שדף אותה מעולם - אף על פי ששתקה לשנתן לה דברים אלו בתורת קדושין, אינה מקדשת; ואם אמרה 'הן', הרי זה מקדשת.

יא. וכן אם נתן לה פקדון ואמר לה: 'כפסי [קבלי] פקדון זה', וחזר ואמר: 'הרי את מקדשת לי בו' - אם אמר לה קדם שתטלנו, ונטלתו ושתקה - הרי זה מקדשת; ואם אחר שנטלתו בתורת פקדון אמר לה 'הרי את מקדשת לי בו' ושתקה - אין זה פלוס, שכל שתיקה שלאחר מתן מעות אינה מועלת; אבל אם אמרה 'הן' אחר שנטלה, הרי זה מקדשת.

יב. החזיר לה חוב שהיה לה אצלו, ואמר לה 'הרי את מקדשת לי בו' קדם שתטלנו, ונטלתו ושתקה - אם היה ביניהן שדוכין, הרי זה מקדשת; ואם לא שדף - אינה מקדשת, עד שתאמר 'הן'. ואם אמר לה אחר שנטלה החוב שלה 'הרי את מקדשת לי בו', אפילו אמרה 'הן', אינה מקדשת; שהרי לא הגיע לידה ממנו פלוס, אלא שלה נטלה, וכבר נפרע חובו משעה שנטלה, ואינה יכולה לחזר ולתבעו בחוב פעם אחרת.

יג. המקדש במלנה - אפילו היתה בשטר, אינה מקדשת. כיצד? כגון שהיה לו אצלה חוב דינר, ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי בדינר שיש לי בידך' - אינה מקדשת, מפני שהמלנה להוצאה [לשימוש] נתנה, ואין כאן דבר קנים להנות בו מעתה, שפכר הוציאה [- כאילו הוציאה] אותו הדינר ועברה הנאות.

יד. הנה לו אצלה מלנה על המשכון, וקדשה באותה המלנה והחזיר לה את המשכון - הרי זה מקדשת, שהרי היא נהנית במשכון מעתה, והרי הגיעה הננה לידה.

טו. המקדש בהננת מלנה, הרי זה מקדשת. כיצד? כגון שהלנה אותה עתה מאתים וזו, ואמר לה: 'הרי את

לה ספק קרוב לו, ואכדו קדם שגיעו לידה - הרי זה מקדשת בספק. כיצד הוא קרוב לה וקרוב לו? כל שהוא יכול לשמר אותן והיא אינה יכולה לשמר אותן - זה הוא קרוב לו; היא יכולה לשמר אותן והוא אינו יכול לשמר - זה הוא קרוב לה. שניהם יכולין לשמר אותו, או שניהם אינן יכולין לשמר אותו - זה הוא מחצה למחצה.

יום שישי

הלכות אישות פרק ה

א. המקדש בדבר שהוא אסור בהננה - כגון חמץ בפסח או בשר בחלב, וכיוצא בהן משאר אסורי הננה - אינה מקדשת; ואפילו הנה אסור בהננה מדבריהם [מדרבנן], כגון חמץ בשעה ששית מיום ארבעה עשר [בניסן] - אינה מקדשת.

ב. עבר ומכר דבר האסור בהננה, וקדש בדמיו - הרי זה מקדשת; חוץ מעבודה זרה - שאם קדש בדמיה, אינה מקדשת, מפני שדמי עבודה זרה אסורין בהננה כמותה. המקדש בפרש [צואת] עגל עבודה זרה, אינה מקדשת, שהכל מעבודה זרה אסור בהננה, שנאמר: 'ולא ידבק בידך מאומה מן החרם'. אבל המקדש בפרש שור הנסקל [שור שהרג אדם], הרי זה מקדשת - אף על פי ששור הנסקל אסור בהננה, פרשו אינו אסור בהננה, שאינו דבר חשוב לגבי השור.

ג. המקדש בפרות שביעית, או באפר פרה אדמה, או במים שמלאן לעשותן מי נדה - הרי זה מקדשת. המקדש בהקדש של בדיק הבית [ביהמ"ק] בשוגג - הרי זה מקדשת, והוא ישלם קרן וחמש להקדש ויביא אשמו, כדין כל מועל בשגגה; ואם קדש בו במזיד, אינה מקדשת.

ד. קדשה במעשר שני, בין בשוגג בין במזיד - אינה מקדשת, לפי שאין לו לעשות בו שאר תפציו עד שיתחלל [יפדה], שנאמר במעשר: "לה' הוא".

ה. המקדש בחלקו מקדשי קדשים, או מקדשים קלים - אינה מקדשת, מפני שלא התרו אלא לאכילה בלבד. אבל כהן שקדש בתרומה גדולה, ובתרומת מעשר, ובכפורים, וכן לוי שקדש במעשר ראשון, וישאל שקדש במעשר עני - הרי זה מקדשת.

ו. מתנות [תרומות ומעשרות] שלא הורמו, הרי הן כמו שהורמו. לפיכך ישאל שנפלו לו [בירושה] טבלים [תבואה שלא הופרשה] מבית אבי אמו כהן, והפריש מהם תרומה ומעשרות - הרי הן כתרומות ומעשרות שנפלו לו בירשה מאבי אמו, ואם קדש בהן אשה, הרי זה מקדשת, שאף על פי שאינם ראויין לו לאכילה, יש לו למכרן למי שהן ראויין לו. אבל ישאל שקדש בתרומה שהפריש מגרנו [תבואתו], אינה מקדשת, שהרי אין לו [אינו יכול] למכרה, ואין לו בה אלא טובת הננה, לפי שנותנה לכל כהן שירצה; וטובת הננה אינה ממון.

ז. המקדש את האשה בגזל, או בגנבה, או בחמס [קניו

מקדשת, לפי שבעל חוב יש לו מקצת קנן בגופו של משכון.

כד. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי בדינר זה על מנת שתחזיריהו לי' - אינה מקדשת, בין החזירה בין לא החזירה; שאם לא החזירתו לא נתקיים התנאי; ואם החזירתו, הרי לא נהנית ולא הגיע לידה כלום.

כה. נתן לה אגדה של הדס וכיוצא בה ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי בזו', וקבלה אותה, ואמרו: 'נהלא אין בה שנה פרוטה', ואמר: 'תתקדש בארבעה זונים המחבאים בתוך האגדה' - אם אמרה 'הן', הרי זו מקדשת. ואם שתקה - אינה מקדשת במעות אלו, שהשתיקה שלאחר מתן מעות לידה אינה מועלת; ותהיה מקדשת בספק מפני האגדה, שפא תשנה פרוטה במקום אחר.

כו. האומר לאשה: 'התקדשי לי בתמרה זו, התקדשי לי בזו, התקדשי לי בזו' - אם יש באחת מהן שנה פרוטה, הרי זו מקדשת; ואם לאו - אינה מקדשת אלא מספק, שפא תשנה תמרה אחת פרוטה במדינה אחרת.

כז. אמר לה: 'התקדשי לי בזו וכוזו וכוזו' - אם יש בכלם שנה פרוטה, מקדשת; ואם לאו, אינה מקדשת אלא מספק. היתה אוכלת ראשונה ראשונה [אכלה הראשונה קודם שתיים דיבור] - אם יש באחרונה שנה פרוטה, מקדשת; ואם לאו, אינה מקדשת אלא מספק; שאותן תמרים שאכלה, הרי הן כמלוה, והמקדש כמלוה אינה מקדשת, ונמצא שאין הקדושין אלא בתמרה אחרונה.

כח. אמר לה: 'הרי את מקדשת לי באלו' - אם יש בכלן שנה פרוטה, מקדשת; אף על פי שהיא אוכלת ראשונה ראשונה, שלה היא אוכלת.

כט. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי בכוס זה' - אם היה מלא מים, הרי זו מקדשת בו וכמה שבתוכו; ואם היה מלא יין - הרי זו מקדשת בו, ולא במה שבתוכו. ואם היה מלא שמן - הרי זו מקדשת במה שבתוכו, ולא בו; לפיכך אם לא היה בשמן שנה פרוטה, הרי זו מקדשת בספק, ואם היה בשמן שנה פרוטה, הרי זו מקדשת ודאי, אין משגיחין [בודקים] על כוס [אם שווה פרוטה].

הלכות אישות פ"ק ו

א. המקדש על תנאי - אם נתקיים התנאי, מקדשת; ואם לאו, אינה מקדשת; בין שהיה התנאי מן איש, בין שהיה מן האשה. וכל תנאי שבעולם - בין בקדושין, בין בגרושין, בין במקח וממכר, בין בשאר דיני ממונ - צריך להיות בתנאי ארבעה דברים.

ב. ואלו הם הארבעה דברים של כל תנאי - שיהיה התנאי כפול, ושיהיה הן שלו קודם ללאו, ושיהיה התנאי קודם למעשה, ושיהיה התנאי דבר שאפשר לקנמו [כדלהלן]. ואם חסר התנאי אחד מהן - הרי התנאי בטל, וכאלו אין שם תנאי כלל, אלא תהיה זו מקדשת או מגרשת ויתקיים המקח או המתנה מזי, וכאלו לא התנה כלל, הואיל וחסר התנאי אחד מן הארבעה.

מקדשת לי בהנית זמן שארויח לך [שאדחה הפרעון] כמלוה זו, שתהיה בנדך כך וכך יום, ואיני תובעך ממך עד זמן פלוני' - הרי זו מקדשת, שהרי יש לה הנהיה מעתה להשתמש כמלוה זו עד סוף זמן שקבע; ואסור לעשות כן, מפני שהיא פרבית [דומה לריבית]. ופרשו רבותי בהנית מלוה דברים שאין ראוי לשמען [לסבור כמותם].

טז. אמר לה: 'הרי את מקדשת לי בפרוטה זו ובחוב שיש לי אצלך' - הרי זו מקדשת; וכן אם אמר לה: 'במלוה שיש לי אצלך ובפרוטה זו' - הרי זו מקדשת.

יז. היה לו חוב ביד אחרים, ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי בחוב שיש לי ביד זה' במעמד שלששתן [הלווה, המקדש והמתקדשת] - הרי זו מקדשת.

יח. קדשה בפקדון שיש לו בידה, או בשאלה שהשאלה [כגון שהשאל לה כלים] - אם היה הפקדון והשאלה או שנה פרוטה מהן קים ברשותה, הרי זו מקדשת.

יט. אמר לה: 'הרי את מקדשת לי בשכר שאדבר עליך לשלטון' [למושל], ודבר עליה, והניחה השלטון ולא תבעה [למשפט] - אינה מקדשת אלא אם נתן לה פרוטה משלו; שההנהיה הבאה לה מדבריו הרי היא כמלוה, והמקדש כמלוה אינה מקדשת.

כ. 'הרי את מקדשת לי במלאכה זו שאעשה עמך', ועשה עמה - אינה מקדשת אלא אם כן נתן לה פרוטה משלו; לפי שהשכירות יזכה בה הפועל מתחלה ועד סוף - כל זמן שיעשה מקצת מן המלאכה, זוכה במקצת מן השכר - ונמצא השכר כלו מלוה אצלה, והמקדש כמלוה אינה מקדשת.

כא. האשה שאמרה: 'תן דינר לפלוני מתנה ואתקדש אני לך', ונתן ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי בהנאת מתנה זו שנתתי על פיך' - הרי זו מקדשת; אף על פי שלא הגיע לה כלום, הרי נהנית ברצונה שבעשה, ונהנה פלוני בגללה. וכן אם אמרה לו: 'תן דינר לפלוני מתנה ואתקדש לו', ונתן לו, וקדשה אותו פלוני ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי בהנאת מתנה זו שקבלתי ברצונך' - הרי זו מקדשת.

כב. אמר לה: 'הא לך דינר זה מתנה והתקדשי לפלוני', וקדשה אותו פלוני ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי בהנאה זו הבאה לך בגללי' - הרי זו מקדשת, אף על פי שלא נתן לה המקדש כלום. אמרה לו: 'הא לך דינר זה מתנה ואתקדש לך', ולקחו ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי בהנאה זו שקבלתי ממך' - אם אדם חשוב הוא, הרי זו מקדשת, שהנאה יש לה בהיותו נהנה ממנה, ובהנאה זו תקנה עצמה לו.

כג. האומר לאשה: 'התקדשי לי בדינר, והרי זה המשכון בנדך עד שאתן הדינר' - אינה מקדשת; לא הדינר הגיע לידה, ולא המשכון נתן להיותו שלה. היה בידו משכון על חוב שיש לו אצל אחרים, וקדש בו אשה - אף על פי שאינו שלו, הרי זו

מקדשת, ואתה חייב בעונתה, ואין בידך לפטר עצמך בתנאך. וכן כל פיוצא בזה. וכן המקדש יפת תאר גייה שבויות מלחמה על תנאי שיתעמר בה (שתהא שפחתו) - הרי זו מקדשת, ואין לו להתעמר בה, שהרי התורה מנעה אותו מלהשתעבד בה אחר שנבעלה, ולא מפני תנאו וזכה בדבר שמנעה תורה, אלא תנאו בטל. וכן כל פיוצא בזה. **יא.** התנה על האשה בשעת קדושתו, או בשעת גרושתו, שתבעל לאביה ולאחיה או לבנה וכיוצא בזה - הרי זה כמי שהתנה עליה שתעלה לרקיע או שתירד לתהום, ותנאו בטל; שאין בידה שיעברו אחרים וכבאו על הערוה, ונמצא שהתנה בדבר שאינו בידה לקימו. וכן כל פיוצא בזה.

יב. אכל אם התנה עליה שיתן לי פלוני חצרו, או שישאי בתו לבני' וכיוצא בזה - תנאו קים; שהרי אפשר בידה לקימו, ותתן לפלוני ממון הרבה עד שיתן לו חצרו ועד שישאי בתו לבנו, שהרי אין כאן עברה. וכן כל פיוצא בזה.

יג. שים אלו הדברים של תנאים לנגד עיניך תמיד, וכל מקום שאתה שומע 'המקדש על תנאי כך וכך', או 'הנותן גט על תנאי כך וכך', או המוכר, או הנותן על תנאי - תדע שהתנאי יש בו ארבעה דברים אלו שבארנו, כדי שלא נהיה צריכין לפרש אותן בכל מקום ומקום; ואם חסר אחד מהן, אין כאן תנאי.

יד. יש מקצת גאונים אחרונים שאמרו: 'אין אדם צריך לכפל תנאו אלא בגטין וקדושתין בלבד, אבל בדיני ממון אינו צריך לכפל'. ואין ראוי לסמוך על דבר זה, שפילת התנאי עם שאר הארבעה דברים, מתנאי בני גיד ובני ראיובן לקדו או לתן חקמים, 'אם יעברו בני גיד וגו', ואם לא יעברו', ותנאי זה לא היה בגטין ולא בקדושתין. וכזה הורו גדולי הגאונים הראשונים, וכן ראוי לעשות.

טו. המקדש על תנאי - כשיתקיים התנאי תהיה מקדשת משעה שנתקיים התנאי, לא משעה שנתקדשה. כיצד? האומר לאשה: 'אם אתן לך מאתים וזו בשנה זו הרי את מקדשת לי בדינך זה, ואם לא אתן לך לא תהי מקדשת', ונתן הדינך לידה בניסן, ונתן לה המאתים וזו שהתנה עמה בתשרי - הרי זו מקדשת מתשרי; לפיכך אם קדשה שני קדם שיתקיים התנאי של ראשון - הרי זו מקדשת לשני. וכן הדין בגטין ובקמנונות, בשעה שיתקיים התנאי הוא שיהיה גט, או יתקיים המקח או המתנה.

טז. במה דברים אמורים? בשנה שם תנאי, ולא אמר מעכשו; אבל אם אמר לה: 'הרי את מקדשת לי מעכשו בדינך זה אם אתן לך מאתים וזו, ולאחר זמן נתן לה המאתים וזו - הרי זו מקדשת למפרע משעת הקדושתין, אף על פי שלא נעשה התנאי אלא לאחר זמן מרבה; לפיכך אם קדשה אחר קדם שיעשה התנאי - אינה מקדשת. וכן הדין בגטין ובקמנונות.

יז. כל האומר מעכשו, אינו צריך לכפל תנאו ולא להקדים התנאי למעשה, אלא אף על פי שהקדים המעשה

ג. כיצד? האומר לאשה: 'אם תתני לי מאתים וזו הרי את מקדשת לי בדינך זה, ואם לא תתני לי לא תהי מקדשת', ואחר שהתנה תנאי זה נתן לה הדינך - הרי התנאי קים, והרי זו מקדשת על תנאי; ואם נתנה לו מאתים וזו, תהיה מקדשת, ואם לא נתנה לו, אינה מקדשת.

ד. אבל אם אמר לה: 'הרי את מקדשת לי בדינך זה', ונתן הדינך בידה, והשלים התנאי ואמר: 'אם תתני לי מאתים וזו תהי מקדשת, ואם לא תתני לי לא תהי מקדשת' - הרי התנאי בטל, מפני שהקדים המעשה ונתן בידה ואחר כך התנה, ואף על פי שהכל בתוך כדי דבור; והרי זו מקדשת מיד, ואינה צריכה לתן לו כלום.

ה. וכן אם אמר לה: 'אם תתני לי מאתים וזו, הרי את מקדשת לי בדינך זה', ואחר כך נתן הדינך לידה - הרי התנאי בטל, מפני שלא כפל תנאו, שהרי לא אמר לה: 'ואם לא תתני, לא תהי מקדשת'; והרי זו מקדשת מיד, ואינה צריכה לתן לו כלום.

ו. וכן אם אמר לה: 'אם לא תתני לי מאתים וזו לא תהי מקדשת לי, ואם תתני לי מאתים וזו הרי את מקדשת לי בדינך זה', ואחר כך נתן הדינך לידה - הרי התנאי בטל, מפני שהקדים לאו ['אם לא תתני'] להן ['אם תתני']; והרי זו מקדשת מיד, ואינה צריכה לתן.

ז. וכן אם אמר לה: 'אם תעלי לרקיע או תרדי לתהום הרי את מקדשת לי בדינך זה, ואם לא תעלי לרקיע ולא תרדי לתהום לא תהי מקדשת', ואחר כך נתן הדינך לידה - הרי התנאי בטל, והרי היא מקדשת מיד; שהדבר ידוע שאי אפשר לה לקיים תנאי זה, ואין זה אלא כמפליגה [מגזימה] בדברים דרף שחוק והתול.

ח. הרי שהתנה בדבר שאפשר לעשותו, אלא שהתורה אסרה אותו - כגון שאמר לאשה: 'אם תאכלי חלב ודם הרי את מקדשת לי בדינך זה, ואם לא תאכלי לא תהי מקדשת', 'אם תאכלי בשר חזיר הרי זה גטף, ואם לא תאכלי לא יהא גט', ואחר שהתנה נתן הדינך או הגט בידה - הרי התנאי קים; ואם עברה ואכלה, תהיה מקדשת או מגרשת, ואם לא אכלה, אינה מקדשת ואינה מגרשת. ואין אומרים בזה 'הרי התנה על מה שכתוב בתורה', שהרי בידה שלא תאכל, ולא תתגרש.

ט. ובמה אמרו 'כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל חוץ מדבר שבממון'? כגון שקדש או גרש או נתן או מכר על תנאי שהוא רוצה בתנאו שיזכה עצמו בדבר שלא זכתה לו תורה ומנעה ממנו, או יפטר עצמו בתנאו מדבר שחייבה אותו בו תורה, שאומרים לו: 'תנאך בטל, וכבר נתקיימו מעשיך, אין אתה נפטר מדבר שחייבה אותך בו התורה, ולא תזכה בדבר שמנעה אותך ממנו'.

י. כיצד? כגון שקדש אשה על תנאי שאין לה עליו שאר [מזונות] כסות ועונה [תשמיש] - שאומרים לו: 'כסות ושאר - תנאך קים בהן, מפני שהיא תנאי שבממון. אבל בעונה - תנאך בטל, שהתורה חייבה אותך בעונה. והרי זו

ו. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי בזה על מנת שאין עליך נדרים', ונמצא עליה אחד משלשה נדרים אלו - שלא תאכל בשר, או שלא תשנה יין, או שלא תתקשט במיני בגדי צבעונין - אינה מקדשת; ונמצא עליה נדר חוץ מאלו - אף על פי שהוא אומר: 'מקפיד אני אפלו על זה', הרי זו מקדשת. ואם אמר לה: 'על מנת שאין עליך כל נדר' - אפלו נמצאת שנדרה שלא תאכל חרובין, אינה מקדשת. ז. 'הרי את מקדשת לי בזה על מנת שאין ביך מומין', ונמצא בה אחד מן המומין הפוסלין בנשים - אינה מקדשת; ונמצא בה מום אחר חוץ מאותם המומין - אף על פי שאמר: 'מקפיד אני אפלו על זה', הרי זו מקדשת. ומה הן המומין הפוסלין בנשים? כל המומין הפוסלין בכהנים [לעבודה במקדש], פוסלין בנשים; ובהלכות ביאת מקדש, יתבאר כל מומי הכהנים. ויותר עליהן בנשים - ריח רע [מהגוף], ונעה, וריח הפה, וקול עבה, ונדין גסין מתברותיה טפח, וטפח בין יד ליד, ונשיכת כלב ונעשה המקום צלקת, ושומא [יבלת] שעל הפדחת [מצח], אפלו היתה קטנה ביותר, ואפלו קרובה משער ראשה ואף על פי שאין בה שער, וזו היא השומא שיתרה באשה על הכהנים. אבל אם היתה שומא שיש בה שער בשאר הפנים, או שומא גדולה כאסר [מטבע איטלקי קטן] אף על פי שאין בה שער - הרי זה מום בין בכהנים בין בנשים. ח. המקדש אשה סתם ונמצא בה אחד מן המומין הפוסלין בנשים, או נמצא עליה אחד משלשה נדרים - הרי זו מקדשת מספק. קדשה על מנת שאין עליה נדרים והיו עליה נדרים, והלכה אצל חכם והתיר לה - הרי זו מקדשת. ט. קדשה על מנת שאין בה מומין והיו בה מומין, והלכה אצל רופא ורפא אותה - אינה מקדשת. אבל אם התנה האיש שאין עליו נדרים, ושאין בו מומין, והיו עליו נדרים, והיו בו מומין, והלך אצל חכם והתירו, אצל רופא ורפאו - הרי זו מקדשת; שאין לאיש גנאי במומין שפכר נרפאו, ואין האשה מקפדת על זאת. י. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי בזה על מנת שאתן ליך מאתים וזו מכאן ועד שלשים יום' - אם נתן לה בתוך שלשים יום, מקדשת; ואם עברו שלשים יום ולא נתן, אינה מקדשת. 'הרי את מקדשת לי בזוים אלו לאחר שלשים יום' - אף על פי שנתאכלו המעות [השתמשה בהם] בתוך שלשים יום, הרי זו מקדשת לאחר שלשים יום; ואם חזר בו בתוך שלשים יום, או חזרה היא - אינה מקדשת. יא. בא שני וקדשה בתוך שלשים יום, הרי זו מקדשת לשני לעולם, לפי שבשעה שקדשה השני לא היתה מקדשת, ותפסו בה קדושי שני ונעשית אשת איש, ולאחר שלשים יום, כשיבואו קדושי ראשון, ימצאו אותה אשת איש, ונמצא הראשון כמי שקדש אשת איש שאין הקדושין תופסין בה. יב. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי מעכשיו לאחר שלשים יום בדינך זה', ובא אחר וקדשה בתוך שלשים

תנאו קים; אבל צריך להתנות בדבר שאפשר לקימו, ואם התנה בדבר שאי אפשר לקימו - הרי זה כמפליג בדברים [ואינו מתכוון ברצינות], ואין שם תנאי. וכל האומר 'על מנת' - הרי זה כאומר 'מעכשיו', ואינו צריך לכפל התנאי ולא להקדימו למעשה.

יח. כיצד? האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי על מנת שתתני לי מאתים וזו', 'הרי זה גטף על מנת שתתני לי מאתים וזו', 'הרי חצר זו נתונה לך במתנה על מנת שתתן לי מאתים וזו' - הרי תנאו קים, ונתקדשה האשה, או נתגרשה, וזכה זה בחצר, והם יתנו מאתים וזו, ואם לא יתנו - לא תהיה זו מקדשת, ולא תתגרש זו, ולא יזכה זה בחצר, ואף על פי שלא כפל תנאו, ואף על פי שהקדים המעשה לתנאי ונתן הקדושין או הגט לידה והחזיק זה בחצר ואחר כך השלים תנאו; שהרי כשיתקיים התנאי - יזכה זה בחצר, ונתקדש זה ותתגרש זו, משעה ראשונה שבה נעשה המעשה, כאלו לא היה שם תנאי כלל.

הלכות אישות פרק ז

א. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי על מנת שירצה אבי' [שיאמר "הן"] - רצה האב [אמר "הן"], מקדשת; לא רצה, או ששיתק, או שמת קדם ששמע הדבר - אינה מקדשת. 'על מנת שלא ימחה אבי' - שמע ומחה, אינה מקדשת; לא מחה, או שמת - הרי זו מקדשת. מת הבן ואחר כך שמע האב - מלמדין את האב שיאמר 'איני רוצה', כדי שלא יהא שם קדושין, ולא תפל לפני יבם.

ב. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי בזה על מנת שיש לי מאתים וזו', או 'בית כור עפר' [שטח שניתן לזרוע בו כור] - אם יש שם עדים שיש לו, הרי זו מקדשת; ואם אין לו, הרי זו מקדשת מספק; שמה יש לו, והוא אומר אין לי כדי לקלקלה [להכשילה באיסור אשת איש].

ג. 'הרי את מקדשת לי בזה על מנת שיש לי מאתים וזו', או 'בית כור עפר במקום פלוני' - אם יש לו באותו המקום, הרי זו מקדשת; ואם אין לו באותו המקום שאמר, הרי זו מקדשת מספק - שמה יש לו שם, והוא מתפונן לקלקלה.

ד. 'הרי את מקדשת לי בזה על מנת שאראף מאתים וזו', או 'בית כור עפר' - הרי זו מקדשת, ויראנה; הראה הזוים ביד אחרים, או שהראה בית כור עפר בשדה אחרים - אינה מקדשת, עד שיראנה משלו. לקח המעות במלוה או בשתפות, או ששכר השדה או לקחה באריסות [לעבוד בה תמורת חלק מהיבול] - אינה מקדשת, עד שיראנה משלו; שמשמע 'שאראף', שאראף שעמי לעצמי דבר זה שאמרתי לך.

ה. היתה לו בית כור עפר, והיה בו נקעים [חפירות] עמקים עשירה טפחים, או סלעים גבוהים עשירה טפחים - אם היו הנקעים מלאים מים - הרי הן כסלעים ואין נמדדין עמו, מפני שאין ראיין לזריעה; ואם אינן מלאין מים - נמדדין עמו, מפני שהן ראיין לזריעה.

מקדשת, כדי שתסמך דעתה, אלא הואיל והם שוין לשאמר לה, הרי זו מקדשת משעה ראשונה. ואם אינם שוין, אינה מקדשת.

יט. איש ואשה שהיו עסקין בדברי ארוסין, הוא אומר: 'במאה דינר אקדש אותך', והיא אומרת: 'איני מתקדשת לך אלא במאתים זוז', והלף זה לביתו וזו לביתה, ואחר כך תבעו זה את זה [הסכימו לחדש את הקשר] וקדשו סתם [במעוטר צורות, מבלי לדעת כמה יש בצרור] - אם האיש תבע את האשה, יעשו דברי האשה; ואם האשה תבעה את האיש, יעשו דברי האיש.

כ. העושה שליח לקדש לו אשה, והלף השליח וקדשה על תנאי - אינה מקדשת; וכן אם אמר לו לקדשה על תנאי, והלף וקדשה סתם, או על תנאי אחר, או ששנה את התנאי - אינה מקדשת.

כא. אמר לו: 'קדשה לי במקום פלוני', והלף וקדשה במקום אחר - אינה מקדשת; 'קדשה לי והרי היא במקום פלוני', והלף וקדשה במקום אחר - הרי זו מקדשת, מפני שמראה מקום הוא לו [צ"י לו היכן היא נמצאת]. וכן היא שאמרה לשליחה: 'קבל לי קדושי במקום פלוני', וקבל לה במקום אחר - אינה מקדשת; 'הרי הפעל במקום פלוני', וקבל לה במקום אחר - הרי זו מקדשת, מפני שמראה מקום היא לו.

כב. המקדש את האשה וחרז בו מיד הוא או היא, אף על פי שחרזו בתוך כדי דבור [בטווח מיידי של זמן אמירת משפט] - אין חזרתם פלוס, והרי היא מקדשת.

כג. המקדש על תנאי וחרז אחר כמה ימים ובטל התנאי, אף על פי שבטלו בינו לבניה שלא בפני עדים - בטל התנאי, והרי היא מקדשת סתם. וכן אם היה התנאי מן האשה, ובטלה אותו אחר כן בינה לבינו - בטל התנאי. לפיכך המקדש על תנאי וכנס סתם [נשאה ללא הזכרת התנאי] או פעל סתם - הרי זו צריכה גט אף על פי שלא נתקנס התנאי, שמא בטל התנאי כשפעל או כשכנס. וכן המקדש בפחות מפרוטה, או במלוה [שחייבת לו], וחרז וכפעל סתם בפני עדים - צריכה גט, שעל בעילה זו סמך [לקדשה בה], ולא על אותן הקדושין הפסולין; תזקה היא שאין אדם מישאל הכשרים עושה בעילתו בעילת זנות, והרי בידו עתה לעשותה בעילת מצוה.

שבת קודש

הלכות אישות פ"ק ח

א. האומר לאשה: 'התקדשי לי בכוס זה של יין' ונמצא של דבש, 'של דבש' ונמצא של יין, 'בדינר זה של כסף' ונמצא של זהב, 'של זהב' ונמצא של כסף, 'על מנת שאני כהן' ונמצא לוי, 'לוי' ונמצא כהן, 'נתין' [גבעוני] ונמצא ממזר, 'ממזר' ונמצא נתין, 'בן עיר' ונמצא בן כפר [עיר גדולה], 'בן כפר' ונמצא בן עיר, 'על מנת שאני עשיר' ונמצא עני, 'עני' ונמצא עשיר, 'על מנת שביתי קרוב

- הרי זו מקדשת מספק לשניהם; לפיכך שניהם נותנין גט, בין בתוך השלשים יום בין לאחר השלשים יום. 'הרי את מקדשת לי מעכשיו לאחר שלשים יום', וכא אחר ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי מעכשיו לאחר עשרים יום', וכא אחר ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי מעכשיו לאחר עשרה ימים', אפלו הן מאה על הסדר הזה - קדושי בלן תופסין בה; וצריכה גט מכל אחד ואחד, מפני שהיא מקדשת לבלן בספק.

יג. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי חוץ מפלוני', כלומר שלא תאסר עליו, אלא תהיה אשת איש על כל העולם ולפלוני כפנויה - הרי זו ספק מקדשת. אבל אם אמר לה: 'הרי את מקדשת לי על מנת שתהיי מתרת לפלוני' - הרי זו מקדשת, ותהיה אסורה על אותו פלוני כשאר העם, מפני שהתנה בדבר שאי אפשר לקימו.

יד. הנותן שתי פרוטות לאשה ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי היום באחת, ובאחת לאחר שאגרושך' - הרי זו מקדשת, וכשיגרוש אותה תהיה מקדשת עד שיגרוש אותה פעם שנייה מן קדושי פרוטה שנייה. אבל האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי בזה לאחר שאתגר', 'לאחר שתתגר', 'לאחר שאשתתגר' [מהיותו עבד כנעני], 'לאחר שתשתתגר' [מהיותה שפחה כנענית], 'לאחר שיקמות בעלך', 'לאחר שתמות אחותך' [שכעת היא אישתן] - אינה מקדשת, לפי שאינו יכול עתה לקדשה.

טו. האומר ליכמה: 'הרי את מקדשת לי בזה לאחר שיחלץ ליך יבמך' - הרי זו מקדשת מספק, הואיל ואלו קדשה עתה, היו קדושין תופסין בה מספק.

טז. האומר לחברו: 'אם ילדה אשתך נקבה הרי היא מקדשת לי בזה' - לא אמר פלוס. ואם היתה אשת חברו מעברה והכר העבר - הרי זו מקדשת. ויראה לי, שצריך לחזר ולקדש אותה מאביה אחר שתלד, כדי שיכניס אותה בקדושין שאין בהן דפי [פגס].

יז. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי במאה דינר', ונתן לה אפלו דינר אחד - הרי זו מקדשת משלקחה הדינר, והוא שלים לה את השאר; שנה כמי שאמר לה: 'הרי את מקדשת לי בדינר זה על מנת שאשלים ליך מאה דינר', שהיא מקדשת לו מעכשיו. כמה דברים אמורים? בשאמר לה במאה דינר סתם. אבל אם פרש ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי במאה דינר אלו', והתחיל למנות לתוך גדה - אינה מקדשת עד שישלם; ואפלו בדינר האחרון שניהן יכולים לחזר זה בזה. וכן אם נמצא מנה חסר דינר, או נמצא מהם דינר נחשת [ולא מכסף] - אינה מקדשת. נמצא בהם דינר רע [חסר במשקלו] - אם יכולה להוציאו על ידי הדחק, יחליפנו; ואם לאו, אינה מקדשת. יח. אמר לה: 'הרי את מקדשת לי בכגדים אלו שהן שוין חמשים דינר', והיו של משי וכיוצא בהן שהאשה מתאנה להן - אם היו שוין חמשים, הרי זו מקדשת משעת לקיחה; ואינן צריכין שומא בשוק ואחר כך תהיה

עני', 'עני והרי הוא עשיר' - הרי זו מקדשת, מפני שלא הטעה אותה.

הלכות אישות פ"ק ט

א. המקדש שתי נשים שאסור לשא שתייהן משום ערוה [וידישו] - פאחת - אינן מקדשות. כיצד? כגון שקדש אשה ובתה, או שתי אחיות פאחת - אין אחת מהן מקדשת.

ב. קדש נשים רבות פאחת ואמר: 'הרי בלכן מקדשות לי', והיו בהן שתי אחיות, או אשה ובתה, וכיוצא בהן - אין אחת מכלן מקדשת; אם אמר להן: 'הראויה מכן לביאה מקדשת לי' - הרי בלן מקדשות, חוץ מן מאתיות, או אשה ובתה, וכיוצא בהן. וכן אם אמר להן: 'הרי בלכן מקדשות לי', והיתה בהן שפחה, או גויה, או אשה אחת ערוה, כגון אשת איש או בתו או אחותו וכיוצא בהן - אין אחת מכלם מקדשת; ואם אמר: 'הראויה מכם לביאה מקדשת' - הרי בלן מקדשות לו, חוץ מאשה שאין הקדושין תופסין בה.

ג. אמר לשתי אחיות: 'הרי אחת מכם מקדשת לי בזה', ונתן להן פרוטה, או שקבלתה אחת על ידי [בשביל] תברתה, וכן האומר לאב: 'אחת מבנותיך מקדשת לי', וקבל האב קדושה - בלן צריכות גט ממנו, ואסור לו לבוא על אחת מהן; מפני שהקדושין תופסין בהן ואף על פי שאי אפשר לבוא על אחת מהן.

ד. העושה שליח לקדש לו אשה פלוגית, והלך לקדשה לו, וקדש המשלח בעצמו לאמה [את אמה] או לבתה או לאחותה, ואין ידוע איזו מהן נתקדשה ראשונה - שתייהן צריכות גט ואסורות עליו. וכן אשה שעשתה שליח לקדשה, והלכה וקדשה היא עצמה לאחר, ואין ידוע איזה מהם קדם - שניהן נותנין לה גט; ואם רצו, אחד נותן גט ואחד כונס.

ה. במה דברים אמורים? ברחוקין; אבל אם קדשה השליח לאב וקדשה היא עצמה בלן, או לאחיו, וכיוצא בהן - שניהן נותנין גט, והיא אסורה לשניהן.

ו. האומר לשלוחו: 'צא וקדש לי אשה', ומת השליח, ואינו ידוע אם קדש לו אשה או לא קדש - הרי זה בחזקת שקדש, שחזקת השליח לעשות שליחותו, והואיל ואין ידוע איזו אשה קדש לו, הרי זה אסור בכל אשה שיש לה קרובות שהן ערוה עליו, כגון אשה שיש לה בת או אם או אחות וכיוצא בהן; שאם תאמר ישא זו - שמא אמה קדש לו שלוחו, או אחותה, או בתה. ומת באשה שאין לה קרובות כגון אלו. היתה לה קרובה, אחות או אם וכיוצא בהן, והיתה הקרובה אשת איש בשעה שעשהו שליח, אף על פי שנתגרשה קדם שימות השליח - הרי זה מתר בה; ואין אומרין שמא קדש השליח את קרובתה אחר שנתגרשה, מפני שלא היתה ראויה בשעה שעשה השליח, ואין אדם עושה לו שליח לקדש לו אלא אשה שיכול הוא לקדשה בשעת השליחות.

למרחץ ונמצא רחוק, 'רחוק' ונמצא קרוב, 'על מנת שיש לי בת' או 'שפחה גודלת' [קולעת שיער] או 'אופה' ואין לו, על מנת שאין לו ויש לו, 'על מנת שיש לי אשה וכנים' ואין לו, על מנת שאין לו ויש לו - בכל אלו והדומין להן, אינה מקדשת; וכן היא שהטעתו.

ב. ובכלם - אף על פי שאמרה: 'בלבי היה להתקדש לו אף על פי שהטעני ואין הדבר כמו שאמר', וכן אם אמר הוא: 'בלבי היה לקדשה אף על פי שהטענתי' - אינה מקדשת; דברים שבלב אינן דברים.

ג. 'הרי את מקדשת לי על מנת שאני בסם' [מוכר בשמים] ונמצא בסם וברסי [מעבד עורות], 'על מנת שאני בן עיר' ונמצא בן עיר וכן כרף, 'על מנת ששמי יוסף' ונמצא שמו יוסף ושמעון - הרי זו מקדשת; אבל אם אמר לה: 'על מנת שאין שמי אלא יוסף' ונמצא שמו יוסף ושמעון, 'שאיני אלא בסם' ונמצא בסם וברסי, 'שאיני אלא בן עיר' ונמצא בן עיר וכן כרף - אין זו מקדשת.

ד. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי בזה על מנת שאני יודע לקרות' - צריך שיקרא התורה ויתרגם אותה תרגום אונקלוס הגר; ואם אמר לה 'על מנת שאני קראה' - צריך להיות יודע לקרות תורה נביאים וכתובים בדקדוק יפה. 'על מנת שאני יודע לשנות' - צריך להיות יודע לקרות המשנה; 'על מנת שאני תנאה' - צריך להיות יודע לקרות המשנה וספרא וספרי ותוספתא של רבי חייא.

ה. 'על מנת שאני תלמיד' - אין אומרין כן עזאי וכך זומא [כגדולי תורה], אלא כל ששואלין אותו דבר אחד בתלמודו ואומרו, ואפלו בהלכות החג שמלמדין אותן ברבים מדברים הקלים סמוך לחג כדי שיהיו כל העם בקיאים בהן. 'על מנת שאני חכם' - אין אומרין ברבי עקיבה וחרביו, אלא כל ששואלין אותו דבר חכמה [סברה] בכל מקום [בתורה] ואומר. 'על מנת שאני גבור' - אין אומרין פאבגר בן גר וכיוצא, אלא כל שחבריו מתיראים ממנו מפני גבורתו. 'על מנת שאני עשיר' - אין אומרין ברבי אלעזר בן עזריה, אלא כל שבני עירו מכבדין אותו מפני עשרו. 'על מנת שאני צדיק' - אפלו רשע גמור, הרי זו מקדשת מספק, שמא הרהר בתשובה בדעתו. 'על מנת שהוא רשע' - אפלו צדיק גמור, הרי זו מקדשת מספק, שמא הרהר בעבודה זרה בדעתו; שעון עבודה זרה גדול הוא, ומשיהרהר לעבד בלבו נעשה רשע, שנאמר: "פן יפתה לבבכם", וכתוב: "למען תפוש את בית ישראל בלבם".

ו. המקדש את האשה ואמר: 'הייתי סבור שהיא כהנת והרי היא לוייה', 'לוייה והרי היא כהנת', 'ענייה והרי היא עשירה', 'עשירה והרי היא ענייה' - הרי זו מקדשת, מפני שלא הטעתו; וכן היא שאמרה: 'סבורה הייתי שהיא בהן והרי היא לוי', 'לוי והרי היא כהן', 'עשיר והרי היא

גדולה [האם], וגדולה מתרת בקרוכיו; ומתת בקרובות הפת, והפת מתרת בקרוכיו. 'קדשתי את בתך', והיא אומרת 'לא קדשתי אלא אותי' - הוא אסור בקרובות הפת, והפת מתרת בקרוכיו; ומתת בקרובות האם, והאם אסורה בקרוכיו.

טז. וכל אלו שטוענין [לתקופות] הקדושין [בין הוא בין היא], בשטען הטוען שהיו שם קדושין בפני עדים והלכו למדינה אחרת או מתו; אבל אם הודו שהיו הקדושין בלא עדים - אין כאן קדושין, כמו שבארנו. וכל מקום שתאמר אשה לאיש 'קדשתי', והוא אומר 'לא קדשתי' - מבקשים ממנו שיכתב לה גט כדי להתירה לשאר העם, שאין לו בזה הפסד; ואם נתן לה גט מעצמו, כופין אותו לתן כתובה.

יז. העושה לו שליח לקדש לו אשה, והלך [השליח] וקדשה לעצמו - הרי זו מקדשת לשליח; ואסור לעשות כן. וכל העושה דבר זה וכיוצא בו בשאר דברי מקח וממכר, נקרא רשע.

יח. העושה שליח לקדש לו אשה, והלך וקדשה, השליח אומר 'לעצמי קדשתי', והאשה אומרת 'לאיש ששלחו נתקדשתי' - אם לא עשה [מינה] השליח בעדים, הרי השליח אסור בקרובותיה, והיא מתרת בקרוכיו; והאשה אסורה בקרוכי המשלח, והמשלח מתר בקרובותיה. ואם החזק השליח בעדים [מינה אותו בפני עדים], הרי זו מקדשת לראשון.

יט. אמרה: 'איני יודעת למי נתקדשתי, אם לשולח או לשלוחו' - אם לא החזק השליח בעדים, הרי זו מקדשת לשני; ואם החזק שהוא שלוחו, שניהם כותבין גט. ואם רצו, אחד נותן גט ואחד כונס.

כ. האשה שעשת שליח לקדשה, והלך וקדשה, וכעת הליכתו בטלה השליחות וחזרה בה, ואין ידוע אם קדם שקבל לה הקדושין חזרה או אחר הקדושין - הרי זו מקדשת מספק; וכן האיש שעשה שליח וחזר בו.

כא. המקדש אחת מחמש נשים ואינו יודע איזו מהן קדש, וכל אחת ואחת אומרת 'אותי קדש' - אסור בקרובות כלן; ונותן גט לכל אחת ואחת, ומניח כתובה אחת ביניהן ומסתלק. ואם קדש בביאה, קנסו אותו חכמים שיתן כתובה לכל אחת ואחת. והדבר ידוע שהכתובה שכתב לאחת מהן אבדה, וכל אחת ואחת אומרת 'אני היא שקדשתי' וכתבתה לי כתובה ואבדה כתבתה.

כב. האשה שיצא עליה קול שהיא מקדשת לפלוני - הרי זו כחזקת מקדשת, אף על פי שאין שם ראיה ברורה; וכל קול שלא החזק בבית דין, אין חוששין לו. וכיצד הוא הקול שתחזק זו בו שהיא מקדשת? כגון שבאו שנים והעידו שראו הגרות דולקים ומטות מצעות, וכני אדם נכנסין ויוצאין, ונשים שמחות לה ואומרות: 'נתקדשה פלונית היום, נתקדשה פלונית היום'. שמעו אותן

ז. מי שהיו לו חמשה בנים, ועשו בלן את אביהם שליח לקדש להם נשים, ואמר אבי הבנים לאיש שהיו לו חמש בנות: 'אחת מבנותיך מקדשת לאחד מבני', וקבל האב הקדושין - כל אחת מהן צריכה חמשה גטין מכל האחין, הואיל ובלן נתנו רשות לאב לקדש להם; מת אחד מהן, כל אחת מהן צריכה ארבעה גטין, וחליצה מאחד מהם.

ח. האב שהיתה לו בת קטנה, או נערה שהיא ברשותו, וכת בוגרת, ונתנה לו הבוגרת רשות לקדשה, וקדש בתו סתם לאחד - אין הבוגרת בכלל עד שיפרש ויאמר 'בתי הבוגרת שעשת אותי שליח'; לפיכך אין הבוגרת מקדשת, ואחיתה מקדשת.

ט. מי שיש לו שתי בתי [קבוצות] בנות משתי נשים, וכלן ברשותו [שלא בגרו], וקדש אחת מהן, ובשעת הקדושין אמר לבעל: 'קדשתי לך את בתי הגדולה' - אף על פי שיש לומר, שמא גדולה שבגדולות [מאשתו הראשונה] קדש לו, או גדולה שבקטנות [מאשתו השנייה], או קטנה שבגדולות שהיא גדולה מן הגדולה שבקטנות - הרי בלן מתרות, חוץ מן הגדולה שבגדולות, והיא לבדה המקדשת. וכן אם קדש בתו הקטנה - אף על פי שיש לומר, שמא קטנה שבקטנות, או קטנה שבגדולות, או גדולה שבקטנות שהיא קטנה מן הקטנה שבגדולות - הרי בלן מתרות, חוץ מן הקטנה שבקטנות, והיא לבדה המקדשת; שמשמע 'בתי הגדולה', שאין בכנותיה גדולה ממנה; ומשמע 'הקטנה', שאין בהן קטנה ממנה.

י. נאמן האב לומר על בתו קדם שתבגר שהיא מקדשת, ואוסרה על הכל.

יא. האב שאמר: 'קדשתי את בתי ואיני יודע למי קדשתי' - הרי זו אסורה לעולם על כל אדם, עד שיאמר: 'יודע לי שלפלוני קדשתי'; ותהיה צריכה ממנו גט בלבד, ואף על פי שנודע לו אחר שבגרה.

יב. אמר האב: 'איני יודע למי קדשתי', וכא אחד ואמר: 'אני הוא שקדשתי' - נאמן אף לכנס, ואינו צריך קדושין אחרים.

יג. באו שנים, זה אומר 'אני קדשתי', וזה אומר 'אני קדשתי' - שניהם נותנין גט; ואם רצו, אחד נותן גט ואחד כונס. כנסה, ואחר כך בא אחר ואמר: 'אני הוא שקדשתי' - אינו נאמן, ואינו אוסרה על בעלה.

יד. האשה שאמרה: 'נתקדשתי ואיני יודעת למי נתקדשתי', וכא אחד ואמר: 'אני הוא שקדשתי' - נאמן לתן גט, ותהיה מתרת לכל אדם חוץ ממנו; אבל אינו נאמן לכנס, שמא יצרו תקפו והיא תרגיל לו [תחפה עליו] כדי להתירה.

טו. האומר לאשה 'קדשתיך', והיא אומרת 'לא קדשתי' - הוא אסור בקרובותיה, והיא מתרת בקרוכיו. היא אומרת 'קדשתי', והוא אומר 'לא קדשתיך' - הוא מתר בקרובותיה, והיא אסורה בקרוכיו. 'קדשתיך', והיא אומרת 'לא קדשתי אלא בתי' - הוא אסור בקרובות

לא. אמר עד אחד 'מקדשת היא', והיא אומרת 'לא נתקדשתי' - הרי זו מתרת. אחד אומר 'מקדשתי', ואחד אומר 'אינה מקדשתי' - לא תנשא, ואם נשאת לא תצא, שהרי היא אומרת: 'לא נתקדשתי'. אמרה 'מקדשתי אני', ולאחר זמן עמדה וקדשה עצמה - אם נתנה אמתלה לדבריה (הסבר למה שאמרה מקודשת אני) ואמרה: 'מפני כך וכך אמרתי בתחלה שאני מקדשתי', וראינו בדבריה ממש - הרי זו מתרת לשני. ואם לא נתנה אמתלה לדבריה, או שנתנה ואין בה ממש - הרי זו אסורה, וקדושי שני קדושי ספק, לפיכך נותן לה גט, ונתניה אסורה עליו ועל הכל עד שיבוא ארוסה. וכן האשה שבאת ואמרה 'אשת איש אני', וחרזה ואמרה 'פנינה אני' - אם נתנה אמתלה לדבריה ויש בדבריה ממש - הרי זו נאמנת.

הלכות אישות פרק י

א. הארוסה אסורה לבעלה מדברי סופרים כל זמן שהיא בבית אביה; והבא על ארוסתו בבית חמיו, מפין אותו מפת מרדות [מלקות מדרבנו]. ואפלו קדשה בכיאה, אסור לו לבוא עליה ביאה שניה בבית אביה, עד שכיבא אותה לתוך ביתו ויתחמד עמה ויפרישנה לו; ויחוד זה הוא הנקרא פניסה לחפה, והוא הנקרא 'נשואין' בכל מקום. והבא על ארוסתו לשם נשואין אחר שקדשה - משערה בה קנאה, ונעשית נשואה, והרי היא אשתו לכל דבר.

ב. פיון שנוכנסה הארוסה לחפה - הרי זה מתר לבוא עליה בכל עת שירצה, והרי היא אשתו גמורה לכל דבר. ומשתכנס לחפה - נקראת נשואה, אף על פי שלא נבעלה, והוא שתהיה ראויה לבעילה; אבל אם הייתה נדה, אף על פי שנוכנסה לחפה ונתחמד עמה - לא גמרו הנשואין, והרי היא פארוסה עדין.

ג. וצריך לברך בפרט חתנים בבית חתמן קדם הנשואין, והן שש ברכות, ואלו הן: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שהכל ברא לכבודו'. 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, יוצר האדם'. 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר יצר את האדם בצלמו, בצלם דמות תבניתו, והתקין לו ממנו בנן עדי עד, ברוך אתה ה' יוצר האדם'. 'שוש תשיש ותגל עקרה, בקבוץ בניה לתוכה בשמחה, ברוך אתה ה' משמח ציון בבניה'. שמח תשמח רעים אהובים, כשמחך יצירך מקדם בגן עדן, ברוך אתה ה' משמח עמו ובונה ירושלים'. 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר ברא ששון ושמחה, חתן וכלה, גלה ורנה אהבה אהבה שלום ורעות, מהרה ה' אלהינו ישמע מערי יהודה ומחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה, קול מצהלות חתנים ממשחה ונערים מגנינתם, ברוך אתה ה' משמח חתן עם הפלה'.

ד. ואם הייתה שם יין - מביא כוס של יין, ומברך על היין תחלה, ומסדר את פלן על הכוס, ונמצא מברך שבע

אומרות: 'פלוגית תתקדש היום' - אין חוששין לה, שפא נדמנו לקדש ולא נתקדשה; עד שישמענו שנתקדשה. וכן אם באו שנים ואמרו: 'ראינו כמו שמחת ארוסין ושמענו הברה [המולה], ושמענו מפלוגי ששמע מפלוגי שנתקדשה פלוגית בפני פלוגי ופלוגי, והלכו להם העדים למדינה אחרת, או מתו' - הרי זה קול שמחזיק אותה מקדשת.

כג. כמה דברים אמורים? שלא הייתה שם אמתלה [ועם השובר את הקול]; אבל אם הייתה שם אמתלה, ושמענו האמתלה ושמענו שנתקדשה - לא החזקה מקדשת. כיצד היא האמתלה? פלוגית נתקדשה על תנאי, או קדושי ספק - לא החזקה; אלא שואלין אותה, וסומכין על דבריה, הואיל ואין שם ראיה ברורה ולא קול חזק.

כד. יצא עליה קול שנתקדשה לפלוגי, ולאחר זמנים אמרו אמתלה - אם מראין הדברים לבית דין שהוא בן - סומכין על האמתלה, ולא תחזק מקדשת; ואם לאו - הואיל ולא נשמעה האמתלה בעת שנשמעו הקדושים, אין חוששין לאמתלה.

כה. מעשה באחת שיצא עליה קול שנתקדשה לבנו של פלוגי, ולאחר זמן שאלו את אביו ואמר: 'על תנאי כך נתקדשה לו, ולא נתקדם התנאי'; ולא סמכו חכמים על דבריו, אלא אמרו: 'הרי זה ספק מקדשת, וכאלו אין שם אמתלה'.

כו. יצא עליה קול שהיא מקדשת לפלוגי, ובא שני וקדשה בפנינו - בודקין על קדושי ראשון, שהם בקול: אם באו עדים בראיה ברורה שהיא מקדשת לראשון, אין קדושי שני פלוס; ואם לאו - מגרש ראשון שקדושו בקול, ונושא השני שקדושו ודאי. ואם גרש השני, לא יכנס הראשון, שפא יאמרו החזיר גרושתו מן הארוסין אחר שנתארסה לאחר.

כז. יצא עליה קול שהיא מקדשת לפלוגי, ויצא קול אחר כמותו שהיא מקדשת לאחר - אחד כותב גט ואחד כונס, בין ראשון בין אחרון.

כח. מקום שנהגו לשלח סבלונות [מתנות] לארוסה אחר שתתארס, ובאו עדים שראו סבלונות הובלו לה - חוששין לה שפא נתקדשה וצריכה גט מספק, אף על פי שרב אנשי העיר אין משלחין אלא קדם הארוסין. ומקום שנהגו כלם לשלח הסבלונות תחלה ואחר כך מקדשין, וראו סבלונות - אין חוששין לה.

כט. החזק שטר כתבתה [על ידי שראו אותו] - אם דרך מקצת אנשי המקום שמקדשין ואחר כך כותבין, חוששין לה; ואף על פי שאין שם סופר, אין אומרין שפא מפני הסופר שמצא הקדים וכתב. ואם דרך כל אנשי המקום שכותבין הכתבה קדם הקדושים, אין חוששין לה.

ל. שנים אמרים 'ראינוה שנתקדשה ביום פלוגי, ושנים אומרים 'לא ראינוה' - אף על פי שכלם שוכנים בתצור אחת, הרי זו מקדשת; שאין 'לא ראינוה' ראיה, שדרך העם לקדש בצנעה.

הנשואין. ואם מת או גרשה, גובה עקר כְּתֻבָּהּ מִבְּנֵי חורין [מנכסים שברשותו, שלא נמכרו]; ואינה גובה תוספת כָּלֵל, הואיל ולא נכנסה. אָבֵל אם ארס ולא כתב כְּתֻבָּהּ, ומת או גרשה והיא ארוסה - אין לה כלום, ואפלו העקר; שלא תקנו לה עקר כְּתֻבָּהּ עד שתנשא או עד שיקתב. והמאָרס את בתו וכתב לה המאָרס כְּתֻבָּהּ, ומת או גרשה כִּשֶׁהיא נערה - כְּתֻבָּהּ לְאִבֶּיהָ, כמו שבארנו.

יב. וכן תקנו חכמים, שכל הנשוא בתולה, יהיה שמח עמה שבעת זמנים - אינו עוסק במלאכתו, ולא נושא ונותן בשוק, אלא אוכל ושותה ושמת, בין שהיה בחור [ורוק] בין שהיה אלמון; ואם היתה בעולה, אין פחות משלשה זמנים; שתקנת חכמים היא לכנות ישראל, שהיה שמח עם הבתולה שבעה זמנים, ועם הבעולה שלשה זמנים, בין בחור בין אלמון.

יג. יש לו [מותר] לאדם לשא נשים רבות כאחת ביום אחד, ומכרף ברפת חתנים לכל כאחד. אָבֵל לשמחה, צריך לשמח עם כל אחת שמחה הראויה לה - אם בתולה, שבעה, ואם בעולה, שלשה; ואין מערבין שמחה בשמחה.

יד. מתר לאדם לשא בכל יום חול, אפלו בתשעה באב, בין ביום, בין בלילה. אָבֵל אין נושאים לא בערב שבת ולא באחד בשבת - גזרה שמא יבוא לידי חלול שבת בתקון הסעודה, שהחתן טרוד בסעודתו; ואין צריך לומר, שאסור לשא בשבת. ואפלו בחלו של מועד אין נושאים נשים, כמו שבארנו - לפי שאין מערבין שמחה בשמחה, שנאמר: "מלא שבע זאת, ונתנה לך גם את זאת". ושאר הזמנים, מתר לשא בכל יום שיצא - והוא שיטרח בסעודת נשואין שלשה זמנים קדם יום הנשואין.

טו. מקום שאין בית דין יושבין בו אלא בשני ובחמישי בלבד, בתולה נשאת ביום רביעי, שאם היתה לו טענת בתולים [שלא מצאה בתולה], ישפיים לבית דין; ומנהג חכמים הוא, שהנשוא את הבעולה ישאנה בחמישי, כדי שהיה שמח עמה חמישי וערב שבת ובשבת, ויוצא למלאכתו ביום הראשון.

טז. המאָרס בתו קטנה ותבעה הבעל לנשואין - בין היא בין אביה יכולין לעכב שלא תנשא עד שתגדיל ותעשה נערה. ואם רצו וכנסה, כונס; ואין ראוי לעשות כן.

יז. ארוסה ושהה כמה שנים ותבעה לנשואין והרי היא נערה - נותנין לה שנים עשר חדש מיום התביעה לפרנס את עצמה [בבגדים ותכשיטים] ולתקן מה שהיא צריכה לו, ואחר כך תנשא. תבעה אחר שבגרה, נותנין לה שנים עשר חדש מיום הבגור; וכן אם קדשה ביום הבגור, נותנין לה שנים עשר חדש מיום הקדושין, שהוא יום הבגור. קדשה אחר שבגרה - אם עברו עליה שנים עשר חדש בבגרותה ואחר כך נתקדשה, אין נותנין לה אלא שלשים יום מיום שתבעה; וכן המאָרס את הבעולה, נותנין לה שלשים יום מיום התביעה.

ברכות. ויש מקומות שנהגו להביא הדס עם הזין, ומכרף על ההדס [בורא מיני בשמים] אחר הזין, ואחר כך מכרף השש.

ה. ואין מכרין ברפת חתנים אלא בעשרה גדולים ובני חורין; וחתן מן המזונן.

ו. המאָרס את האשה, ובכרף ברפת חתנים, ולא נתיחד עמה בביתו - עדין ארוסה היא; שאין ברפת חתנים עושה הנשואין, אלא כניסה לחפה. ארס וכנס לחפה ולא ברף ברפת חתנים - הרי זו נשואה גמורה, וחוזר ומכרף אפלו אחר כמה זמנים. ולא תנשא נדה עד שתטהר, ואין מכרין לה ברפת חתנים עד שתטהר. ואם עבר ונשא ובכרף, אינו חוזר ומכרף.

ז. וצריך לכתב כתבה קדם כניסה לחפה, ואחר כך יהיה מתר באשתו; והחתן נותן שכר הסופר. וכמה הוא כותב לה? אם היתה בתולה, אין כותבין לה פחות ממאתים דינר; ואם היתה בעולה, אין כותבין לה פחות ממאה דינר. וזה הוא הנקרא 'עקר כתבה'. ואם רצה להוסיף לה, אפלו כפר זהב - מוסיף. ודין התוספת ודין העקר אחד הוא לרב הדברים; לפיכך כל מקום שנאמר בו כתבה סתם, הוא העקר והתוספת כאחד. וחכמים הם שתקנו כתבה לאשה, כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה.

ח. דינרים אלו - לא תקנו אותם מן הכסף הטהור אלא ממטבע שהיה באותן הזמנים, שהיה שבעה חלקים נחשת וחלק אחד כסף, עד שהיה בסלע [שהוא ד' דינרים] חצי זוז כסף; ונמצאו מאתים דינרים של בתולה, חמשה ועשרים דינר של כסף, ומאה של בעולה, שנים עשר דינר ומחצה. ומשקל כל דינר - שש ותשעים שעורות, כמו שבארנו בתחלת עירובין. והדינר - הוא הנקרא 'זוז' בכל מקום, בין שהיה מן הכסף הטהור, בין שהיה ממטבע אותן הזמנים.

ט. אין פוחתין לכתולה ממאתים, ולבעולה ממאה; וכל הפוחת, בעילתו בעילת זנות. אחד הכותב את הכתבה בשטר, ואחד שהעידו עליו עדים [שהחייב דמי כתובה] וקנו מידו [התחייב בקנין סודר] שהוא חייב לה מאה או מאתים - הרי זה מתר; וכן אם נתן לה מטלטלין כנגד כתבתה - הרי זה מתר לבעל, עד שהיה לו פנאי לכתב. **י.** הכונס את האשה ולא כתב לה כתבה, או שכתב ואבד שטר הכתבה, או שמחלה ככתבה לבעלה, או שמכרה לו כתבתה - חוזר וכותב לה כתבה עקר, אם רצה לקימה; לפי שאסור לו לאדם לשהות עם אשתו אפלו שעה אחת בלא כתבה. אָבֵל המוכרת ככתבה לאחרים בטובת הגיה במחיר זול, אינו צריך לכתב לה כתבה אחרת; שלא תקנו כתבה אלא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, ואם הוציאה זה משלם כתבה ללוקח, כדרך שהיה משלם לה אם לא מכרה.

יא. המאָרס את האשה וכתב לה כתבה ולא נכנסה לחפה - עדין ארוסה היא, ואינה נשואה; שאין הכתבה עושה

בשבת או בערב שבת - אינו מעלה לה מזונות לאותו היום, מפני שאינו יכול לכנס. וכן אם חלה הוא או היא, או שפרשה נדה כשהגיע הזמן - אינו מעלה לה מזונות, שהרי אינה ראויה להנשא עד שתטהר או עד שתבריא, וכן הוא אינו יכול לשא אשה עד שיבריא.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ד'י' תשרי ה'תשס"ח

אמורים, אלא בחרובי צלמונה וכיוצא בהן - שאינן ראוין למאכל רב אדם, והן הן שמעשרותיהן מדברי סופרים; אבל שאר החרובין, יראה לי שהן כשאר פרות האילן.

ד. הירק - בשעת לקיטתו, עשורו. כיצד? אם נלקט ביום ראש השנה [ע"י גוי] של שלישית - אף על פי שבאו לעונת המעשרות ונגמר בשנה, מפרישין ממנו מעשר עני; ואם נלקט ברביעית, מעשר שני.

ה. וכן האתרוג בלבד משאר פרות האילן - הרי הוא כירק, והולכין אחר לקיטתו בין למעשר בין לשביעית. כיצד? אם נלקט בשלישית אחר חמשה עשר בשבט - מפרישין ממנו מעשר עני, אף על פי שנגמר בשנה; נלקט בה קדם חמשה עשר בשבט, מפרישין ממנו מעשר שני. וכן אם נלקט ברביעית קדם חמשה עשר בשבט, מפרישין ממנו מעשר עני.

ו. ואף על פי שהולכין אחר לקיטתו, אתרוג בת ששית שנגנסה לשביעית [- שמיטה שפטורה ממעשרות] - אפלו היתה פזיזת ונעשת ככד, תיבת במעשרות.

ז. האבינות [- הפרי] של צלף - נותנין עליהן חמרי אילן, וחמרי ירעים: שאם היו משנה שנה שנגנסה לשלישית, ונלקטו קדם חמשה עשר בשבט - מפרישין מעשר ראשון, ואחר כך מפריש מעשר [שני] אחר ופודהו; ואחר שפודהו - נותנו לעניים, ואוכל פדיונו בתורת מעשר שני. ונמצא כמי שהפריש מעשר שני ומעשר עני.

ח. הארז והדחן [מיו קטנית] והפרגין והשמשמן - אף על פי שהשרישו קדם ראש השנה - אין הולכין בהן אלא אחר גמר הפרי, ומתעשרין להבא. וכן פול המצרי - אף על פי שמקצתו השריש קדם ראש השנה, ומקצתו לאחר ראש השנה - צובר גרנו לתוכו, ותורם ומעשר מן הכל באחד; שהכל הולף אחר גמר הפרי.

ט. הבצלים הסריסים [שאינם מוציאים עלים, ומשקים אותם הרבה] שמנע מהן מים שלשים יום לפני ראש השנה, ושל בעל [- הסריסים, שנורעו במקום גשמים] שמנע מהן שלש עונות [של השקאה] לפני ראש השנה - מתעשר לשעבר; מנע מהן פחות מכאן - אף על פי שהתחילו ליבש קדם ראש השנה, מתעשרין להבא.

י. פול המצרי שהביא שליש לפני ראש השנה - אם זרעו לזרע, מתעשר לשעבר; וזרעו לירק, מתעשר להבא. וזרעו

יח. כשם שנותנין זמן לאשה משתבעה הבעל לפרנס את עצמה ואחר כך תנשא, כך נותנין זמן לאיש לפרנס את עצמו [להכין צרכי הסעודה והחופה] משתבעה אותו האשה. וכמה נותנין לו? כמו שנותנין לה: אם שנים עשר חדש, שנים עשר חדש; ואם שלשים יום, שלשים יום. יט. הגיע זמן שנתנו לאיש ולא נשאה - נתחייב במזונותיה אף על פי שלא כנס; ואם הגיע הזמן באחד

יום ראשון

הלכות מעשר שני ונטע רבעי

יש בכללן תשע מצוות - שלש מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא פירושן: (א) להפריש מעשר שני; (ב) שלא להוציא דמיו בשאר צרכי האדם, חוץ מאכילה ושתייה וסיכה; (ג) שלא לאכול בטמאה; (ד) שלא לאכול באנינות; (ה) שלא לאכול מעשר שני של דגן חוץ לירושלים; (ו) שלא לאכול מעשר תירוש חוץ לירושלים; (ז) שלא לאכול מעשר יצהר חוץ לירושלים; (ח) להיות נטע רבעי פלו קדש, ודינו להאכל בירושלים לבעליו כמעשר שני לכל דבר; (ט) להתנדות ודוי המעשר. ובאור מצוות אלו - בפירקים אלו.

הלכות מעשר שני ונטע רבעי פרק א

א. אחר שמפרישין מעשר ראשון בכל שנה - מפרישין מעשר שני, שנגמר: "עשר תעשר את כל תבואת ירדך"; ובשנה שלישית וששית [משנות השמיטה] - מפרישין מעשר עני חלף מעשר שני, כמו שבארנו.

ב. באחד בתשרי, הוא ראש השנה למעשר תבואה וקטניות וירקות; וכל מקום שנגמר 'ראש השנה' סתם, הוא אחד בתשרי. ובחמשה עשר בשבט, ראש השנה למעשר האילנות. כיצד? תבואה וקטניות שהגיעו לעונת המעשרות [- שצמחו שליש מגודלם] לפני ראש השנה של שלישית - אף על פי שנגמרו ונאספו בשלישית, מפרישין מהן מעשר שני; ואם לא באו לעונת המעשרות אלא לאחר ראש השנה של שלישית, מפרישין מהן מעשר עני. וכן פרות האילן שבאו לעונת המעשרות [כל פרי בעונתו] קדם חמשה עשר בשבט של שלישית - אף על פי שנגמרו ונאספו אחרי כן בסוף שנה שלישית, מתעשרין לשעבר ומפרישין מהן מעשר שני. וכן אם באו לעונת המעשרות קדם חמשה עשר בשבט של רביעית - אף על פי שנגמרו ונאספו ברביעית, מפרישין מהן מעשר עני. ואם באו לעונת המעשרות אחר חמשה עשר בשבט, מתעשרין להבא.

ג. והחרובין - אף על פי שחנטו פרותיהן קדם חמשה עשר בשבט - מתעשרין להבא, הואיל ומעשרותיהן מדברי סופרים [מתקנות חכמים]. יראה לי, שאין הדברים

יום שלישי

הלכות מעשר שני ונטע רבעי פרק ג

א. האוכל מעשר שני בטמאה לוקה, שנאמר: "ולא בערתי ממנו בטמא" - בין שהמעשר טמא והאוכל טהור, בין שהמעשר טהור והאוכל טמא; והוא, שיאכל אותו בירושלים קדם שיפדה - שאינו לוקה על אכילתו בטמאה, אלא במקום אכילתו. אבל אם אכלו בטמאה חוץ לירושלים, מפין אותו מכת מרדות [מלקות מדרבנן].

ב. ואפלו להדליק בו את הנר אחר שנטמא - אסור עד שיפדה, שנאמר: "ולא בערתי ממנו בטמא".

ג. כבר בארנו, שהמעשר שנטמא, אפלו בירושלים - פודין אותו, ויאכל; ויאכלין את דמיו בטמאה, בתורת פרות מעשר, כמו שיתבאר. אפלו נטמאו הפרות בלן כשהן טבל - מפריש מעשר שני בטמאה, ופודהו.

ד. הערל - בטמא; ואם אכל מעשר שני - לוקה מן התורה, כדרך שלוקה על אכילת תרומה; שהתרומה קרויה 'קדש', ומעשר שני קרוי 'קדש' - שהרי נאמר בו: "קדש לה". וטמא שטבל - אוכל מעשר שני, אף על פי שלא העריב שמשו [- טרם שקעה השמש, שאז יטהר לגמרי].

ה. האוכל מעשר שני באינינות של תורה - לוקה, שנאמר: "לא אכלתי באני ממנו"; והוא, שיאכל אותו במקום אכילתו, בירושלים. אבל אם אכלו בחוץ באינינות, או שאכלו בפנים באינינות של דבריהם [מתקנת חכמים] - מפין אותו מכת מרדות.

ו. איזה הוא אוגן? זה המתאבל על אחד מן הקרובים שהוא חזב להתאבל עליהם. וביום המיתה בלבד - הוא אוגן מן התורה, וללילה - אוגן מדבריהם, שנאמר: "ואכלתי חטאת היום, הייטב בעיני ה'", היום אסור וללילה מתר. נשפחה המת ימים רבים, ואחר כך נקבר - כל אותן הימים שאחר יום המיתה, עם יום הקבורה, הוא אוגן מדבריהם; ואין יום הקבורה תופש לילו.

ז. ולא מעשר שני בלבד, אלא כל הקדשים בלן - אם אכלן באינינות של תורה, לוקה; ובאינינות דבריהם, מפין אותו מכת מרדות.

ח. אין נותנין פרות מעשר שני לעם הארץ, ולא פרות הנלקחות [הניקנות] במעות מעשר, ולא מעות מעשר - מפני שהוא בחזקת טמאה. ומתיר לאכל מעשר שני של דמאי [- פירות ספק מעושרים] באינינות, ולתנו לעם הארץ; והוא, שיאכל כנגדו. אין מפקידין מעשר שני אצל חבר, שמא ימות ונמצא המעשר תחת יד בנו עם הארץ; אבל מפקידין מעשר שני של דמאי אצל עם הארץ.

ט. מעשר שני, אסור לאבד אפלו מעוטו בדרךים, אלא מוליכו כל שהוא, או מוליך דמיו לירושלים; ומתיר לאבד מעוט מעשר שני של דמאי בדרךים. וכמה היא מעוט? פחות מקרוגרת [- תאנה], בין באכל שלם בין בפרוד; אבל בקרוגרת, אין מאבדין אותו. המפריש מעשר שני של

מעשר, שנאמר: "ואכלת שם, לפני ה' אלהיך". עבר והוציאן, או שיצאו בשגגה - יחזרו ויאכלו בירושלים. וקליטת מחיצות, מדבריהם [מתקנת חכמים]. אפלו מעשר שאין בחמשו שנה פרוטה, שהוא מדבריהם - מחיצות קולטות אותו, ואסור להוציאו; אבל מעות מעשר שני - נכנסין לירושלים, ויוצאין.

י. פרות שנגמרה מלאכתן, ועברו בתוך ירושלים, ויצאו - אינו יכול להוציא עליהן מעשר שני מפרות אחרות שלא נכנסו לירושלים; אלא יחזר מעשר שני שלהן ויאכל בירושלים, ואינו נפדה בחוץ. אפלו עשה כל הפרות האלו מעשר שני אחר שיצאו, על פרות אחרות שלא נכנסו - יחזרו כלם, ויאכלו בירושלים; חמור הוא במחיצות - הואיל וקלטו, קלטו.

יא. פרות שלא נגמרה מלאכתן, שעברו בירושלים ויצאו, כגון סלי ענבים לגת, וסלי תאנים במקצה [לייבוש] - מתיר לפדות מעשר שני שלהן בחוץ; וכן פרות דמאי - אף על פי שנגמרה מלאכתן, ועברו בירושלים ויצאו - פודין מעשר שני שלהן בחוץ.

יב. פרות מעשר שני שנטמאו בירושלים, ופדין - אם נטמאו בולד הטמאה [כגון: מאכל שנחמא ע"י שנגע בדבר טמא] - אסור להוציאן, אלא יאכלו בפנים; מפני שולד הטמאה מדבריהם. ואם נטמאו באב הטמאה, או שנטמאו בחוץ ואפלו בולד הטמאה - אף על פי שנגמרו לירושלים - הרי אלו נפדין, ונאכלין בכל מקום.

יג. במה דברים אמורים? בשהכניסן על מנת שלא תתפשן המחיצות; אבל אם לא התנה - הואיל ונכנס והרי הוא טהור מן התורה, שאין וליד מטמא שני מן התורה, כבר קלטוהו מחיצות, ואינו יוצא.

יד. תלתן [מיו תבואה] של מעשר שני - מתיר לאכלה צמחונין [בתחילת גדילתן], שפך היא ראיה לאכילה; וכן פרשיני [מאכל בהמה] מעשר שני, יאכלו צמחונין. ואם עשה מהם עשה - הרי זו מתרת להכנס לירושלים ולהוציאה, שאינן בכלל הפרות; ואם נטמאו בירושלים, יפדו ויאכלו בחוץ.

טו. אילן שהוא עומד לפנים מן החומה, ונפדו [ענפיו] נוטה חוץ לחומה - אין אוכלין תחת נופו מעשר שני; ומעשר שנוכנס תחת נופו - אין פודין אותו, שהרי הוא כמה שנוכנס לירושלים.

טז. בתים שפצד החומה, שפתחיהן לפנים מן החומה וחקלן לחוץ - מכנגד החומה ולפנים, כלפנים לכל דבר; ומכנגד החומה ולחוץ, אין אוכלין שם ואין פודין שם להחמיר. הנה חלקן לפנים ופתחיהן לחוץ - מכנגד החומה ולחוץ פלחוץ, פודין בו ואין אוכלין; ומכנגד החומה ולפנים, אין אוכלין שם ואין פודין להחמיר. והחלונות ועבי החומה, כלפנים.

לו: 'הא לך יין, שאין לי שמן', ואם רצה חברו לתן לו שמן, מותר - שהרי לא החליף עמו, אלא הודיעו שאין לו, ואם רצה הלה לתן, יתן.

יט. מעשר שני - אין שוקלין כנגדו [כמשקולת] אפלו דיגרי זקב, ואפלו לחלל עליהן מעשר שני אחר; גזרה - שפא יכון ממנו משקלות, ונמצאו הפרות חסרין, והוא שוקל בהן מעות לחלל עליהן מעשר אחר, ונמצא מוציא מעשר לחלין בפחות מדמיו.

כ. האחים שחלקו (בירושה) מעשר שני, לא ישקלו זה כנגד זה. וכן מעות מעשר שני - אין שוקלין כנגדן, ואין מוכרין אותן, ואין מחליפין, ולא מרהינין, ולא יתנם לשלחני להתנאות בהן, ולא ילוה אותן להתגדל בהן; ואם הלון שלא יעלו חלדה, מותר.

כא. ואין פורעין מהן את המלוה, ואין עושין מהן שושבינות (מתנות נישואין), ואין משלמין מהן תגמולין (עבור פירות ששלח לו מחותנו), ואין פוסקין מהן צדקה בבית הכנסת; אבל משלמין מהן דברים של גמילות חסדים, וצריף להודיע [למקבל שזה מעשר].

כב. לא יאמר אדם לחברו: 'העל את הפרות האלו לירושלים, ואתה נוטל מהן חלקך' - שנמצא זה כנותן שקר ממעשר שני על הבאתו לירושלים; אבל אומר לו: 'העלם, שנאכלם ונשתתם בירושלים'.

כג. ואומר אדם לחברו בירושלים לסוף אותו בשמן מעשר שני, ואף על פי שיזדו נסוכה; ואין זה כשכר סיכתו.

כד. כפר בארנו, שהמעשר ממון גבוה. לפיכך אני אומר, שהגונב מעשר שני, אינו משלם תשלומי כפל; והגוזלו, אינו משלם חמש.

כה. המקדיש מעשר שני שלו לכהן הבית - הרי זה פודה אותו מי שפודהו [- כל הרוצה], על מנת לתן להקדש את שלו ולמעשר שני את שלו [פודה פעמיים, תחילה מהקדש ואח"כ פודה המעשר לחולין].

יום רביעי

הלכות מעשר שני ונטע רבעי פרק ד

א. הרוצה לפדות פרות מעשר שני, פודה אותן בדימיהן; ואומר: 'הרי המעות האלו תחת הפרות האלו, או הרי הפרות האלו מחללות על המעות האלו'. ואם לא פרש, אלא הפריש מעות בלבד כנגד הפרות - דיו, ואינו צריך לפרש; ויצאן הפרות לחלין. ויעלו המעות לירושלים ויציאם שם, שנאמר: "וכי ירבה ממך הדדך, פי לא תוכל שאתו".

ב. וכן אם רצה לחלל פרות המעשר על פרות אחרות - יעל הפרות השניות, ויאכלו בירושלים. ולא יחלל ממין על שאינו מינו, ולא מן היפה על הרע ואפלו באותו המין; ואם חלל, הרי אלו מחללות.

ג. הפודה מעשר שני, מכרף על פדיון מעשר שני; ואם

דמאי פחות מכגורגרת - הרי זה נותנו לעם הארץ, ואוכל כנגדו. אבל לא יפרישנו לכתחלה לאבדו, שאין מפרישין לאבד.

י. מעשר שני נתן לאכילה ושתיה, שנאמר: "ואכלת לפני ה' אלהיך וכו'"; וסיכה, בשתייה. ואסור להוציאו בשאר צרכיו, כגון שיקח בו פלים ובגדים ועבדים - שנאמר: "לא נתתי ממנו למת", כלומר לא הוצאתי אותו בדבר שאינו מקים את הגוף; ואם הוציא ממנו בשאר דברים - אפלו בדבר מצוה, כגון שלקח ממנו ארון ותכריכים למת מצוה - הרי זה אוכל כנגדו בתורת מעשר.

יא. במעשר - אוכל דבר שדרכו להאכל, ושונה דבר שדרכו לשתות, וסף דבר שדרכו לסוף; ולא יסוף יין וחמץ, אבל סף הוא את השמן. ולא יסחט את הפרות להוציא מהן משקין, חוץ מזיתים וענבים בלבד. ואין מפטמין את השמן (במיני מרקחת), אבל מפטמין את הזיין. ואין מחיבין אותו לאכל פת שעפשה ושמן שנסרח; אלא כיון שנופסל מאכל אדם, פקעה ממנו קדשה.

יב. כל שמתר לזרים לאכלו בתרומה, כף מותר במעשר שני לאכלו בתורת חלין. שמרים של מעשר שני שנתן עליהן מים - (בפעם ה') ראשון הרי זה אסור במעשר, ושני מותר כחלין; של דמאי, ואפלו ראשון - מותר.

יג. יין של מעשר שנופל לתוכו דבש ותבלין והשביחו, השבח לפי חשבון [- יבאר לקמן]; וכן דגים שנתבשלו עם קפלוטות [מין חציר] של מעשר שני והשביחו, השבח לפי חשבון.

יד. עסה של מעשר שאפיה והשביחה, השבח לשני. זה הכלל: כל ששבחו נכר [בטעמו] - אם הותר [הוסיף] במדה, השבח לפי חשבון; ואם לא הותרה מדה, השבח לשני בלבד. וכל שאין שבחו נכר - אפלו הותר במדה, השבח לשני בלבד.

טו. כיצד השבח לפי חשבון? יין של מעשר ששנה שלשה, שנופל לתוכו דבש ותבלין שנה זוו אחד, והוסיפו במדתו, והשביחוהו והרי הכל שנה חמשה - חושבין הכל בארבעה ורביעי. וכן על דרך זו בשאר הדברים.

טז. מעשר שני - אף על פי שנתן לסיכה - אין נוהגין אותו לא על גבי צנית, ולא על גבי חזיית [- חבורות]; ואין עושין ממנו קמיע וכיוצא בו: שהרי לא נתן לרפואה.

יז. מעשר שני - ממון גבוה הוא, שנאמר: "לה' הוא". לפיכך, אינו נקנה במתנה, אלא אם נתן לו הטבל והמקבל מפריש המעשר; ואין מקדשין בו את האשה, ואין מוכרין אותו, ואין ממשפנין אותו, ואין מרהינין [- כעין משכון] ואין מחליפין אותו.

יח. כיצד אין ממשפנין אותו? לא יכנס לביתו, וימשפננו מעשר שני שלו. עבר ומשפן, מוציאין אותו מידו. כיצד אין מרהינין אותו? לא יאמר לו: 'הא לך מעשר זה ויהיה בידך, ונתן לי עליו חלין'. כיצד אין מחליפין אותו? לא יאמר: 'הא לך יין מעשר, ונתן לי שמן מעשר'. אבל אומר

מכיס זה, 'על סלע שאפרט מדינר זהב זה', 'על פונדיון שאפרט מסלע זו' - הרי זה חלל; וסלע שתעלה בידו או שיפרט, תהי מעשר.

טז. אמר: 'הרי המעשר מחלל על סלע שהיתה ביד בני' - לא חלל; שמא לא היתה בידו באותה שעה.

יז. הפודה מעשר שני קדם שיפריש אותו, כגון שאמר: 'מעשר שני של פרות אלו פדוי במעות אלו' - לא אמר כלום, ולא קבע מעשר; אבל אם קבעו, ואמר: 'מעשר שני שלהן בצפון' או 'בדרום מחלל על מעות אלו' - הרי זה פדוי.

יח. כשפודין מעשר שני, פודין אותו בשויו. ויש לו לפדות בשער הזול, כמות שהחנני לוקח, ולא כמות שהוא מוכר; ונותן המעות [- כשמחלל על מעות -] כמות שהשלחני [חלפון] פורט [שנותן פחות], לא כמות שהוא מצרף [- כשנותן סלע מקבל יותר משוויו]. ואם עבר ופדה שנה מנה בפרוטה, או חלל שנה מנה על שנה פרוטה - הרי זה מחלל.

יט. היתה הסלע חסרה שתות [שישית מערכה], או פחות משתות - אם היתה יוצאת [נסחרת] על ידי הדחק - מחלל עליה לכתחלה בשנה סלע, ואינו חושש; פדה בסלע, ונמצאת רעה - יחליף אותה.

כ. אין פודין מעשר שני אכסרה [בהערכה]; אלא מדקדק במדתו או במשקלו, ונותן דמיו. אם היו דמיו ידועים, יפדה על פי אחד. ואת שאין דמיו ידועין - כגון יין שהתחיל להתמיץ, ופרות שהקייבו, ומעות שהחלידו - יפדן על פי שלשה תגרים [סוחריים]; ואפלו הנה אחד מהן גוי, או בעל המעשר, ואפלו איש ושתי נשיו - פודין על פיהן. וכופין את הבעלים לפתח ראשון. וזה חמור במעשר מבהקדש.

כא. אין מוליכין פרות מעשר ממקום למקום לפדותן שם; והמוליך ממקום היקר למקום הזול, או ממקום הזול למקום היקר - פודה כשער מקום הפודה. ואם היו דמאי [- ספק מעושר] - פודין אותו כשער הזול, הואיל ונראו להמכר בזול.

כב. היו לו פרות מעשר שני בגרן, והוציא עליהן יציאות מביתו עד שהביאן לעיר, והשביחו - פודה כשער העיר, והפסיד יציאתו.

יום חמישי

הלכות מעשר שני ונטע רבעי פרק ה

א. הפודה מעשרו לעצמו - בין שהוא שלו, בין שנפל לו בירשה, בין שנפח לו כטבלו מתנה כמו שבארנו - הרי זה מוסיף עליו חמש; אם הנה שנה ארבעה, נותן חמשה, שנגמר: 'ואם גאל יגאל איש ממעשרו - תמשיטו יסף עליו'.

ב. ואשה שפדת מעשר שני שלה לעצמה, אינה מוסיפה חמש - מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו: 'איש

חללן על פרות אחרות, או שחלל מעות על הפרות - מברך על חלול מעשר שני'. והפודה או המחלל מעשר שני של דמאי [- פרות שספק מעושרים], אינו צריך ברכה. ד. כשפודין את המעשר, אין פודין אותו לשם מעשר אלא לשם חלין; ואומרים כמה שוין פרות חלין אלו, ואף על פי שהכל יודעין שהן מעשר - כדי שלא יתבזה.

ה. אין מחללין מעות מעשר שני על מעות אחרות - בין שהיו אלו ואלו כסף, או אלו ואלו נחשת, או הראשונות כסף והשניות נחשת, או הראשונות נחשת והשניות כסף; ואם עבר וחלל, הרי אלו מחללין.

ו. אין מחללין מעות מעשר על הפרות; ואם חלל - יעלו הפרות, ויאכלו בירושלים. ולא יחללם על בהמה חיה ועוף חיים; ואם חלל - לא קנה מעשר, שמא יגדל מהן עדרים. אבל אם חללן על השחוטין - הרי הן כשאר הפרות, ויעלו ויאכלו בירושלים, ויצאו המעות לחלין.

ז. בשעת הדחק, מתר לחלל מעות הכסף על של נחשת - לא שיקים פן, אלא עד שימצא רוח, ויחזר ויחלל מעות הנחשת על מעות הכסף.

ח. מעשר שני של דמאי - מחללין אותו לכתחלה כסף על כסף, וכסף על נחשת, ונחשת על כסף, ונחשת על נחשת, ונחשת על הפרות; ויעלו אותן הפרות, ויאכלו בירושלים.

ט. אין פודין פרות מעשר אלא בכסף, שנגמר: 'וצרף הכסף'; וכן אם פדה לעצמו והוסיף חמש, לא יהיה החמש אלא כסף כקרן. ואין פודין בכסף שאינו מטבע, אלא בכסף מפתח שיש עליו צורה או כתב; ואם פדה בלשון של כסף וכיוצא בו, הוא הנקרא 'אסימון' - לא עשה כלום. ואין פודין בפחות מפרוטה, מפני שהוא כפודה באסימון.

י. אין פודין במטבע שאינו יוצא [- בשימוש] באותו זמן ובאותו מקום - שנגמר: 'ונתתה הכסף בכל אשר תאונה נפשך', עד שיהיה ראוי להוצאה; ומטבע מלכים הראשונים - אם יוצא משם [בידיעת המלכות], פודין בו.

יא. אינו פודה במעות שאינן ברשותו, שנגמר: 'וצרף הכסף בידך'. נפל כיסו [עם מעות] לבור, והוא יכול להוציאו - פודה בו, מפני שהוא ברשותו.

יב. הנה בא בדרך ומעות בידו, ואנס בא כנגדו - אם יכול להציל על ידי הדחק, פודה בהן פרות שבביתו; ואם אינו יכול להציל, ואמר: 'פרות שיש לי בתוך ביתי מחללין על המעות האלו' - לא אמר כלום.

יג. המניח מעות להיות מחלל עליהן מעשר שני, הרי זה פודה בהן בחזקת שהן קמיין; מצאן שאבדו, חושש לכל מה שפדה בהן למפרע.

יד. מי שהיה בטבריה, ויש לו ממטבע בכל בכבל - אינו מחלל עליהן; היו לו מעות ממטבע טבריה בכבל, מחלל עליהן. וכן כל כיוצא בזה.

טו. האומר: 'מעשר שני מחלל על סלע שתעלה בדי

כדי להקל משאן, מצרף; ואם צרפן לעצמו - אינו מוסיף חמש, שאין זה דרך פדיה.

יד. הפורט סלע ממעות מעשר שני, בין בירושלים בין חוץ לירושלים - לא יצרף אותה בלה במעות הנחשת, אלא בשקל מעות כסף ובשקל מעות נחשת.

טו. מתר לחלל כסף מעשר עם פרות המעשר, על הכסף; והוא, שיהיה בפרות פחות משנה דינר. אבל אם היה שנה דינר - לא יחלל אותן עם הכסף, אלא בפני עצמן. כיצד? היו לו פרות שנה דינר, ושלושה דינרין של מעשר שני - אינו מחלל הכל על סלע אחת; אבל אם היה לו חצי דינר פרות, וחצי דינר מעות - מחלל שניהן על דינר אחד.

יום שישי

הלכות מעשר שני ונטע רבעי פרק ו

א. מעות חלין ומעות מעשר שנתפזרו, ולקט מכאן ומכאן [בלא הבחנה] - מה שלקט, לקט למעשר עד שישלש; והשאר חלין. ואם בלל [אותו יחד] ונחפן, או שלקט מצד אחד, ומצא חסר - הרי זה לפי חשבון. כיצד? היו מאתים מעשר שני, ומאה חלין, נתפזרו ובללן ונחפן הכל, נמצאו מאתים ושבעים - הרי מאה ושמונים מהן מעשר, ותשעים חלין. זה הכלל: המתלקטין [- ליקט בלא הבחנה], למעשר שני; והנבללין, לפי חשבון. ומתנה ואומר: 'אם אלו שבגדי הן המעשר, השאר חלין; ואם הן חלין, הרי מעות המעשר בכל מקום שהן מחללין עליהן'.

ב. סלע של מעשר שני ושל חלין שנתערבו - מביא בסלע מעות, ואפלו מעות נחשת, ואומר: 'סלע של מעשר שני בכל מקום שהוא, מחללת על המעות האלו; ואחר כך בורר את היפה שבשתיהן ומחלל המעות של נחשת עליה, ותחזור הסלע היפה למעשר'.

ג. האומר לבנו: 'מעשר שני בנזית זו', ונמצאת בנזית אחרת - הרי אלו חלין; אומר לו: 'הרי שם מנה', ומצא מאתים - השאר חלין; 'הרי שם מאתים', ומצא מנה - הרי היא חלין. הניח מנה מעשר ומצא מאתים, מאתים ומצא מנה - אפלו היה בשני פיסין, הכל חלין.

ד. אומר לו אביו: 'פיס [של מעות] מעשר שני לי בבית', הלף ומצא שם שלשה פיסין - הגדול שבכלן מעשר, והשאר חלין; ואף על פי כן לא יאכל מן הקטנים, עד שיחללם על הגדול.

ה. מי שנשתתק, ואמרו לו: 'מעשר שני שלך במקום פלוני', והרפין בראשו - בודקין אותו שלשה פעמים בדרך שבודקין לגטין, ויהיו דבריו קמין.

ו. אמרו לו בתלום: 'מעשר שני של אביך שאתה מבקש, הרי הוא במקום פלוני' - אף על פי שמצא שם מה שנאמר לו, אינו מעשר; דברי תלומות, לא מעלין ולא מורידין.

ז. האומר לבניו: 'אפלו אתם מתים, אל תגעו בנזית זו',

ממעשרו", ולא אשה. וכן אם פדה פדיון פרות המעשר לעצמו, מוסיף חמש.

ג. פדה פרות מעשרו, והוסיף חמש, ונזר ופדה הפדיון לעצמו פעם שניה - מוסיף חמש שני על הקרן בלבד, ואינו מוסיף חמש על החמש.

ד. מעשר שני שאין בחמשו פרוטה, אינו מוסיף עליו חמש; וכן מעשר שאין דמיו ודועין, דיו שייאמר: 'הוא ונחמשו מחלל על הסלע הזה'. וכל מעשר שאינו הוא ופדיונו משלו, אינו מוסיף חמש; ומעשר שני של דמאי, אינו מוסיף עליו חמש.

ה. הפודה מעשר שני, והיה לו מעשר שני אחר שלא נפדה - אם אין בחמשו [- של מה שלא נפדה] שנה פרוטה [ולכן לא יכול לחללו על פרוטה] - דיו שייאמר: 'הוא ונחמשו מחלל על מעות הראשונות' [- של המעשר שני הראשון], לפי שאי אפשר לאדם לצמצם את מעותיו [- לדייק כשמחלל עליהם, ולכן נשאר מעט במעות הראשונות שיכול לחלל עליהם עוד].

ו. והפודה מעשר ביתר על דמיו, לא נתפסה התוספת למעשר.

ז. בעל הבית אומר בסלע, ואחד אומר בסלע - בעל הבית קודם, מפני שהוא מוסיף חמש. בעל הבית אומר בסלע, ואחד אומר בסלע ופרוטה - האחר קודם, מפני שהוא מוסיף על הקרן.

ח. מתר להערים על פדיון מעשרו. כיצד? אומר אדם לבנו ובתו הגדולים, ולעבדו העברי: 'הא לך את המעות האלו, ופדה לך בהן המעשר' - כדי שלא יוסיף חמש; אבל לא יאמר לו: 'פדה לי בהן'. וכן אם אמר לו: 'פדה לך משלך' - אינו מוסיף חמש.

ט. אבל לא יתן המעות לפדות לבנו ובתו הקטנים, לעבדו ושפחתו הכנענים - מפני שידן פידו. נתן לשפחתו העבריה - אם מעשר שני זה מדבריהם [מתקנת חכמים], כגון שהיה מעצין שאינו נקוב - דבריו קמין; שאמה עבריה קטנה היא, ואין הקטן זוכה לאחרים אלא בדבר שהוא מדבריהם.

י. וכן מצרים, ונתן המעשר מתנה כשהוא בטבולו ואומר הנותן: 'הרי הפרות האלו מחללין על מעות שבביתי'.

יא. שני אחין, שני שתפין, אב ובנו - פודין זה לזה מעשר שני, כדי שלא יוסיפו חמש. אשה שהכניסה [בנישואיה] לבעלה מעשר שני - הואיל והוא ממון גבוה כמו שבארנו, לא קנה בעל; לפיכך, אם פדה אותו, אינו מוסיף חמש.

יב. הפודה מעשר שני לעצמו, ונתן את הקרן ולא נתן את החמש - אף על פי שאין החמש מעכב, והרי נתחלל - לא יאכל עד שיתן החמש, ואפלו בשבת; גזרה, שפא פשע ולא יתן.

יג. מעות מעשר שני - אם רצה לצרף אותן בדינרין זהב

ואם נטמאו בולד הטמאה [כגון ממאכל שנשמא], יפדו ויאכלו בירושלים.

ג. אין נלקח בכסף מעשר אלא מאכל אדם שגדוליו מן הארץ, או גדולי גדוליו מן הארץ - כגון הפרט המפרש בתורה, "בבקר ובצאן, ובזין ובשקר".

ד. לפיכך, אין לוקחין בכסף מעשר מים ומלח, כמהין ופטירות - לפי שאין גדוליהן מן הארץ; ולא פרות מחברין לקרקע, ולא פרות שאינן יכולים להגיע לירושלים - לפי שאינן דומין לבקר וצאן.

ה. הדבש והחלב והביצים, הרי הן כבקר וצאן - שאף על פי שאינן גדולי קרקע, הן גדולי גדוליהן.

ו. התמד [פטולות ענבים שעושים מהם חומץ] - עד שלא החמיץ - אינו נלקח בכסף מעשר, מפני שהוא כמים; ומשהחמיץ, נלקח כזין וכשקר. לקחו עד שלא החמיץ, והחמיץ - קנה מעשר.

ז. במה דברים אמורים? בשנתן שלשה [מידות של] מים, ומצא פחות מארבעה; אבל אם נתן שלשה, והוציא ארבעה - הרי זה כזין מזוג, ונלקח בכסף מעשר.

ח. לולבי ורדין [מיו קנים] והחרובין - עד שלא ימתיקו, אין נלקחין; ואחר שימתיקו, נלקחין. אבל הלוי [מיו בצל] והחרדל והתורמוסין [מיו קיטנית] ושאר כל הנכבשין, בין משימתיקו בין עד שלא ימתיקו - נלקחין. והקור [עץ לבן רך מהדקל] - נלקח בכסף מעשר.

ט. הפרכם - אינו נלקח בכסף מעשר, שאינו אלא למראה; וכן כל פיוצא בו מנותני ריח ומראה וטעם - הואיל ואינו לאכילת גופן אלא לטעם שנותן, אין נלקחין בכסף מעשר. לפיכך, ראשי בשמים, והפלפלין, והקשט [בושם], והחלתית [פורי חריף], וחלות חריע, וכל פיוצא באלו - אין נלקחין בכסף מעשר.

י. השבת - אם לתן טעם בקרחה, אינה נלקחת; ואם לכמך [תערובת מי חלב ולחם] וכיוצא בו שהוא אוכל גופה, נלקחת בכסף מעשר. ערב מים ומלח - אם נתן לתוכן שמן - הרי הן כמורס, ולוקח מהן בכסף מעשר; ומבליע דמי המים והמלח בדמי השמן.

יא. אין לוקחין תרומות בכסף מעשר - מפני שהוא ממעט אכילתו ואכילתה; שאין אוכלין אותה אלא כהנים [שטבול] מערבי שמש [והמתינו לשקיעת השמש], ומתרת לאונן [מת קרובו וטרם נברר], ונאכלת בכל מקום; והמעשר מתר לזרים, ולטבול יום [שאינו ממתין לשקיעה], ואסור לאונן, ואינו נאכל אלא בירושלים. נמצא ממעט אכילת המעשר ואכילת התרומה.

יב. לוקחין בהמה לזבחי שלמים מכסף המעשר, מפני שהשלמים נאכלין לזרים. בראשונה היו לוקחין בהמות לאכלן חלין מכסף מעשר שני, כדי להבריחה מעל המזבח; וגזרו בית דין, שאין לוקחין בהמה ממעות מעשר אלא לשלמים בלבד. אבל חיה ועוף - לוקחין, שאינן ראויין לשלמים.

ומצאו שם מעות - הרי אלו חלין; טמן מעות בפניהם, ואמר להם: 'של פלוני הן', או 'של מעשר שני הן' - אם כמערים, אין חוששין לדבריו; ואם כמתפונן, דבריו קימין. ח. המוצא פלי, וכתוב עליו מם - הרי מה שכתובו מעשר שני; דלת, דמאי; טית, טבל; תו, תרומה; קוף, קרבן; ואם היה של מתכת, הוא ומה שכתובו קרבן; שכן היו כותבין אות אחת מן השם בשעת הספנה.

ט. מעות הנמצאות בירושלים - אפלו דיגרי זקב עם הכסף ועם המעות - הרי אלו חלין, הואיל ושוקי ירושלים מתקבדין [מתנוקים] בכל יום. מצא בתוכן חרש, וכתוב בו מעשר - הרי אלו מעשר שני. במה דברים אמורים? בשאר ימות השנה; אבל בשעת הרגל, הכל מעשר.

י. מעות הנמצאות לפני סוחרים בהמה בירושלים, לעולם מעשר - שחזקת רב העם מביאין מעות מעשר שני, וקונין בו בהמות; והנמצאות בהר הפתח, לעולם חלין - שחזקתן מתרומת הלשכה, שחללו הגזברין על הבהמה.

יא. תכה שנסתמש בה חלין ומעשר שני, ומצא בתוכה מעות - אם רב מניחי מעשר, הרי המעות מעשר; ואם רב מניחי חלין, חלין; מחצה למחצה, חלין.

יב. מצא פרות בין פרות מעשר לפרות תרומה, יפלו לקרוב. מחצה למחצה, יאכלו בחמרי שניהן - ואסורין לזרים וטעונין רחיצת ידים והערב שמש, כתרומה; ואסורין לאונן וטעונין הבאת מקום, כמעשר. וכן במעות הנמצאות בין חלין למעשר.

יג. מעשר שני של דמאי [פירות ספק מעושרים] ושל ודאי שנתערבו, יאכלו בחמך שלהן.

יד. פרות מעשר שנתערבו בפרות חלין - יאכל הכל בטרה במקום, או יפדה את המעשר. לפיכך, אם גתערבו בירושלים, אוסרין בכל שהן במינן - הואיל והוא בירושלים, הרי הוא כדבר שיש לו מתירין [שנאסר בתערובת מין במינו]; ויאכל הכל בטרה.

טו. הזורע מעשר שני אחר שגננס לירושלים, הגדולין מעשר שני. אבל אם זרעו קדם שגננס - הגדולין חלין, ואפלו בדבר שאין זרעו כלה; ופודין אותו בשעת זריעתו.

טז. מעשר שני, בטל רב. באיזה מעשר אמרו? כמעשר שגננס לירושלים וצא, ונפלו מחיצות [חומות העיר] - שהרי אין שם מחיצות להחזירו לשם, ואי אפשר לפדותו מאחר שגננס, ואף על פי שאין בו שנה פרוטה; ונמצא דבר שאין לו מתירין, ובטל רב, כמו שבארנו בהלכות אסורי מאכלות.

שבת קודש

הלכות מעשר שני ונטע רבעי פרק ז

א. פרות הנלקחות [הניקנות] בכסף מעשר שני - אינן נפדין ברחוק מקום, אלא אם פן נטמאו באב הטמאה; אלא יעלו הן עצמן, ויאכלו בירושלים;

ב. זה חמך בלקוח בכסף מעשר, מפרות מעשר עצמן.

למקומן. וכן אם הביא עולות וחסאות ואשמות מדמי מעשור, יאכל כנגדן.

יח. לקח חיה לזבחי שלמים, ובהמה לבשר תאנה [חוליון] - הרי זה כמי שקנה שור לחרישה, ולא קנו שלמים. לקח בהמה לשלמים, ונפל בה מום - פקעה ממנה קדשת מעשור, ופודה אותה; ואין הדמים מעשור. ואף על פי כן, אם פדיה לעצמו - מוסיף חמש.

יט. המתפס [הקדיש] מעות מעשור לשלמים - לא קנו שלמים; שקדשת שלמים אינה חלה על קדשת מעשור, שהמעשור מומן גבוה הוא. ואין צריך לומר, אם התפס פרות המעשור עצמן לשלמים, שלא קנו שלמים.

כ. האוכל מעשור שני בתורת חלין, אפלו במזיד - אם פרות המעשור עצמן אכל, יצעק לשמים. ואם נסף מעשור אכל - יחזרו דמים למקומן, ויעלו ויאכלו בירושלים; או יאכל כנגדן בירושלים, אם אינו יכול להחזיר את הדמים.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות - ד"ו תשרי ה'תשס"ח

והחלו מגששים עמהם בחשכת האפלה. דע, שהחשבון הזה שאנו מחשבים היום ויודעים בו ראשי החדשים והמועדים, אין מתר לעשותו אלא בארץ ישראל בלבד; אבל בשעת הדחק ובהעדר חכמים מארץ ישראל, או מתר לבית דין הסמוך (הסמוך לכר) בארץ ישראל לעבר שנים ולקבוע חדשים בחוצה לארץ, בדרך שעשה רבי עקיבא, כמו שנתבאר בתלמוד (ברכות סג.) — ובה יש קשי גדול, והידוע (ש) כמעט תמיד בית דין הגדול אמנם היה בארץ ישראל, והם שיקבעו חדשים ויעברו שנים בדרךים המקבלות אצלם ובהתקבצם יחד.

ויש כאן יסוד גדול מאד מיסודות האמונה, שלא ידעוהו ולא ירגישו בו אלא המעמיקים חקר. הינו: זה שאנו מחשבים היום בחוצה לארץ בסדר העבור שבידינו ואומרים שיום זה ראש חודש ויום זה חג — לא בגלל חשבוננו אנו עושים אותו חג בשום אופן, אלא מפני שבית דין הגדול שבארץ ישראל כבר קבעו יום זה חג או ראש חודש, ומפני שהם אמרו שהיום ראש חודש או היום חג, הוא נעשה חג או ראש חודש, בין שהיתה פעלתם זו על פי חשבון או על פי ראיה, כמו שנמסר לנו בקבלה (ראש השנה כה.): "אשר תקראו אתם

יג. ואין לוקחין פרות שביעית מכסף מעשור - לפי שהוא חיב לבער, כמו שיתבאר.

יד. הלוקח מים ומלח, או פרות מחברין, או פרות שאינן יכולין להגיע לירושלים - לא קנה המעשור, אף על פי שיצאו המעות לחלין.

טו. הלוקח פרות חוץ לירושלים בכסף מעשור - בשוגג, כופין את המוכר להחזיר הדמים לבעלים, והן מעשור כמות שהיו. במזיד, יעלו הפרות ויאכלו בירושלים. ואם אין מקדש, יניחם עד שירקבו.

טז. וכן אין לוקחין בהמה בכסף מעשור חוץ לירושלים. ואם לקח - בשוגג, יחזרו הדמים למקומן; במזיד, תעלה ותאכל בירושלים. ואם אין מקדש, תקבר היא ועורה.

יז. לקח עבדים וקרקעות ובהמה טמאה, בין במזיד בין בשוגג - אם ברח המוכר, הרי זה יאכל כנגד אותן המעות בירושלים בתורת מעשור. זה הכלל: כל שהוציא חוץ לאכילה ושחיה וסיכה מדמי מעשור, וברח המוכר או מת - יאכל כנגדו; ואם היה המוכר קים, יחזרו דמים

יום ראשון

מצות עשה קנג. נט.

המצוה הקנ"ג — הצווי שצונו יתעלה לקדש חדשים ולחשב חדשים ושנים, וזו היא מצות קדוש החדש (קביעת יום ראש-חדש נקרא "קידוש"), והוא אמרו יתעלה: "החדש הזה לכם ראש חדשים" (שמות יב, ב), ובפרוש נאמר (ראש השנה כב.): "עדות זו תהא מסורה לכם", כלומר: מצוה זו אינה מסורה לכל-אחד ואחד כשבת בראשית (השבת. על-שם שבה שבת הקדוש ברוך הוא ממעשה בראשית) — שכל-אחד מונה ששה ימים ושוכת בשביעי — כף שגם כל-אדם הרואה את-הלכנה יעשנו ראש חודש, או יחשב בחשבון התורני (חישובי הלוח כפי שקבעו חכמי התורה) ויעשה ראש חודש, או יראה שהאביב אחר (אחת הסיבות לעיבור השנה) וזולתו (או סיבה אחרת) ממה שראוי להתחשב בו ויוסיף חודש — אלא מצוה זו לא יעשנה לעולם אלא בית דין הגדול דוקא ובארץ ישראל דוקא. לפיכך בטלה אצלנו היום הראיה מחמת העדר בית דין הגדול, כמו שבטלה הקרבת הקרבנות מחמת העדר המקדש. וכזה טעו המינים הנקראים כאן במזרח 'קראים', וזהו היסוד שגם לא כל-הרבנים עמדו עליו,

שנשמור בהן תקופות השנה, ולפיכך יהיו שנות חמה (למרות שחשוב החדשים מבוסס על מהלך הירח). וכבר נתבארו כל-דיני מצוה זו בשלמות בפרק א' מסנהדרין (יא.) ובמסכת ראש השנה (ב.) וגם בברכות (טג.).

המצוה הנ"ט — הצווי שנצטוינו לתקע בחצוצרות במקדש בעת הקרבת כל-קרבתן מקרבנות המועדות, והוא אמרו יתעלה: "ובימים שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חודשיכם ותקעתם בחצוצרות" (במדבר י, י). ובפרוש אמרו (ראש השנה כו:), שמצות היום בחצוצרות. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בספרי (פרשת בהעלותך) וראש השנה (כו: ונתעניות טו.) וכן אנו מצוים לתקע בחצוצרות בזמן הצרות והרעות שנצצע אליו יתעלה כמו שאמר: "וכי-תבאו מלחמה בארצכם וגו'" (שם ט.).

יום שני

מצות עשה נט.

המצוה הנ"ט נדפסה לעיל ביום הקודם.

יום שלישי

מצות עשה נט

הלכות מגילה וחנוכה פרק א-ב. ראה לעיל בג' פרקים ליום **המצוה הנ"ט נדפסה לעיל ביום ראשון.**

יום רביעי

הלכות מגילה וחנוכה פרק ג-ד. ראה לעיל בג' פרקים ליום

יום חמישי

מצות עשה ריג.

המצוה הרי"ג — הצווי שנצטוינו לבעול בקדושים ובמתן דבר ביד האשה, או בשטר, או בביאה — וזוהי מצות קדושים. והרמז על כך אמרו: "כיי-קח איש אשה ובעלה" (דברים כד, א), — משמע שקונה בביאה. ואמר "ויצאה והיתה" (שם, ב) — כשם שציצאתה בשטר (גט) כך ההנה (הנשואין) בשטר. וכן למדנו שהיא נקנית בכסף ממה-שנאמר באמה עבריה: "אין כסף" (שמות

(ויקרא כג, ב) — אין לי מועדות אלא אלו", כלומר: אשר יאמרו הם שהם מועדות, אפלו שוגגין אפלו אנוסין אפלו מטעין, כמו שבא לנו בקבלה. ואין אנו עושים היום חשבון אלא כדי שנדע את-היום שקבעו בו בני ארץ-ישראל, כיון שבסדר זה עצמו מחשבים וקובעים היום — לא בראיה; ועל קביעתם אנו סומכים — לא על חשבוננו. ואין חשבוננו אלא לגלוי מלתא (לגלות דבר שכבר נקבע בזמנו), והבן זה היטב.

והנני מוסיף לה באור: אלו הנחנו, למשל, שבני ארץ ישראל יעדרו מארץ ישראל — תלילה לאל מלעשות זאת, לפי שכבר הבטיח שלא ימחה ולא ישרש את-שארית האמה לגמרי — ולא יהיה שם בית דין בנמצא, ולא יהיה בחוצה לארץ בית דין שנסמך בארץ ישראל — הרי אז לא היה חשבוננו זה מועיל לנו כלל בשום אופן, לפי שאין לנו לחשב בחוצה לארץ ולעבר שנים ולקבוע חדשים אלא באותם התנאים הנזכרים, כמו שבארנו "כי מציון תצא תורה ודברה' מירושלם" (ישעיה ב, ג). ואם יתבונן מי שיש לו דעה שלמה בדברי התלמוד שבענין זה, יתבאר לו כל-מה-שאמרנו ברור שאין בו שום ספק. והנה יש רמזים בלשון התורה, המורות על יסודות הסדר שאנו סומכים עליו בידיעת ראשי חודשים ועבור שנים, מאלה אמרו: "ושמרת את-החקה הזאת למועדה מימים מימה" (שמות יג, י). אמרו (מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי): "מלמד שאין מעברין את-השנה אלא בפרק הסמוך למועד" (בחודש אדר — הסמוך למועד פסח) ואמרו (שם): "מנין שאין מעברין את-החדש אלא ביום ואין מקדשין את-החדש אלא ביום? תלמוד לומר: מימים מימה". ואמר יתעלה: "לחדשי השנה" (שם יב, ב), אמרו (מגילה ה:): "חדשים אתה מחשב לשנה, ואי אתה מחשב ימים" — משמע שההוספה בה לא תהא אלא חדש שלם. ואמר: "חדש ימים" (במדבר יא, כא) — אמרו: "ימים אתה מחשב לחדש ואין אתה מחשב שעות". ואמרו: "שמור את-החדש האביב" (דברים טז, א) — משמע שבשנים שלנו חובה

אונס — אינו חייב שום ענש מן-הענשים אלא תשלום ממון בלבד ושישוא אותה אשה שפגע, כמו שנתבאר בפתיח. והיה עולה בדעתנו, פיון שאין בדבר זה אלא קנס ממון הרי הוא נוהג ככל-דבר שבממון, וכשם שרשאי אדם למסור לחברו מממונו כל-מה שירצה או למחול לו במה-שהוא חייב לו, כך גם יהיה רשאי לקחת בתו הנערה ולמסרה לאיזה אדם לבוא עליה וימחול לו בכך פיון שזה זכות מזכיותו, כלומר: החמשים כסף (שנקנס האונס או המפתה) שהם לאבי הנערה; או שימסרה לו על מנת שיתן לו כך וכך דינרים. לפיכך הזהר על זה ונאמר לו: "אל-תחלל את-בתך להזנותה" (ויקרא שם), לפי שזה שדנתי בו בתשלומי ממון בלבד אינו אלא אם קרה שפיתה או אנס; אבל שיעשה הדבר ברצון שניהם ובהתר — אין דרך לך. וגלה את-הטעם לך ואמר: "ולא-תזנה הארץ ומלאה הארץ זמה" (שם). לפי שהאונס והפתוי קורה מעט, ואם יהיה הדבר ברצון ובהתר — יתרבה ויתפשט בארץ. וזה טעם יפה ונאה לפסוק זה, והוא מתאים לכל-מה-שהזכירו חכמים ולמה שיחייבו משפטי התורה. ולא זה, כלומר: לאו דפנויה — לוקין עליו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בכתבות וקדושין.

כא, יא), אמרו: אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר, ומנו? (מיהו?) אב. (וזהו כאשר קידשו בתו בכסף) אבל קדושין דאורייתא הם בביאה, כמו שנתבאר בכמה מקומות בכתבות (ג.) וקדושין (פרק א משנה א) ונדה (פרק ה משנה ד). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בשלמות במסכתא המיחדת לך, כלומר: מסכת קדושין. ובפרוש אמרו על קדושין בביאה שהם דאורייתא הנה נתבאר שמצוות קדושין דאורייתא.

יום שישי-שבת קודש

מצות עשה ריג.

המצוה הרי"ג נדפסה ביום הקודם.

שיעורים עא, עב

מצות לא תעשה שנה.

המצוה השנ"ה — האזהרה שהזכרנו מלבועול בלא כתבה וקדושין, והוא אמרו יתעלה: "לא-תהיה גדשה מבנות ישראל" (דברים כג, יח), וכבר כפל האזהרה בענין זה בלשון אחר והוא אמרו יתעלה: "אל-תחלל את-בתך להזנותה" (ויקרא יט, כט). ולשון ספרא (פרשת קדושים): "אל-תחלל את-בתך" — זה המוסר בתו פנויה שלא לשם אישות, וכן המוסרת עצמה שלא לשם אישות. ושמע ממני למה כפל לאו זה בלשון זה ואיזה ענין נוסף יש בו, והוא: שכבר קדם במשפטיו יתעלה, שהבועל בתולה בין שהיה מפתה או

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע שולחן ערוך

י' ואף במקומות שאין דרך רוב אנשי העיר להשכיר מרחץ או תנור או רחיים או ליתנם באריסות מכל מקום אם יש שם אדם שהשכירם או נתנם באריסות שנה אחר שנה עד שנתפרסם לרבים שאין דרכו לשכור פועלים אלא להשכירם או ליתנם באריסות מותר לו להשכירם לנכרי או ליתנם לו באריסות:

יא' אף במקום שמותר להשכיר לנכרי מרחץ ורחיים ותנור ליותר מלששת ימי החול לא התירו לו ליטול השכר המגיע לו בעד יום השבת אלא כשהשכיר לו את יום השבת בהבלעה עם שאר הימים⁴² כגון שהשכיר לו לשנה או לחדש שאמר לו בעד כל שבוע תתן לי כך וכך או אפילו בעד כל ג' ימים או כל ב' ימים תתן לי כך וכך שנמצא שלא השכיר לו ליום השבת בפני עצמו אלא בהבלעה עם ימים אחרים ואח"כ כשהנכרי משלם לו השכר משלם בעד כל שבוע כך וכך או בעד כל ג' ימים או בעד כל ב' ימים כך וכך נמצא שאין משלם לו שכר של יום השבת בפני עצמו אלא בהבלעה עם יום אחר:

יב' אבל אם השכיר לו לימים נפרדים שאמר לו אני משכיר לך לשנה או לחדש ובעד כל יום ויום⁴³ תתן לי כך וכך נמצא שיום השבת מושכר להנכרי בפני עצמו שהרי כל יום ויום הוא שכירות בפני עצמו (ויוכל לחזור בו באמצע שנה או חדש) לפיכך אע"פ שאח"כ משלם לו הנכרי בעד כל הימים בבת אחת אסור לו ליטול שכר המגיע לימי השבתות שהרי הנכרי מחשב עמו סכום ימים נפרדים ומשלם לו בעד כל יום ויום נמצא שמשלם בעד יום השבת בפני עצמו שלא בהבלעה ואסור ליטול שכר שבת שלא בהבלעה שאין משתכרים בשבת משום גזירת מקח וממכר:

יג' במקומות שאסור להשכיר⁴⁴ לנכרי מרחץ או תנור ורחיים⁴⁵ מפני מראית העין אם עבר והשכיר מותר לו לקבל כל השכר מהנכרי דכיון שלא עשה איסור מעיקר הדין אלא מפני מראית העין אין קונסין אותו:

יד' אף במקום שמותר להשכיר לנכרי⁴⁶ מרחץ תנור ורחיים לא ישכירם לו בערב שבת אלא קודם לכן כמו שיתבאר בסימן רמ"ו ע"ש הטעם⁴⁷:

טו' אף במקומות שאסור להשכיר מרחץ תנור ורחיים לנכרי לא אסרו אלא כשנקרא שם הישראל עליהם שידוע ומפורסם לרבים שהם של ישראל שראו אותו מתעסק בהם כמה פעמים בימות החול אבל ישראל שקנה מנכרי מרחץ תנור ורחיים ולא התעסק בהם כלל אלא חזר והשכירו מיד לנכרי אחר הרי זה מותר לפי שעדיין לא נקרא עליהם שם הישראל ואין כאן חשש מראית העין:

ביאורים

- (א) בהבלעה עם שאר הימים – בסימן רמו סעיף א הוסיף: ורחיים⁴² ואפילו אם השכיר לו ישראל כלים שאין עושים בהם מלאכה כלל, ואפילו השכיר לו חדר לדור בו לא יטול שכר שבת - אלא בהבלעה⁴¹.
- (ב) ובעד כל יום ויום – ראה סעיף יא.
- (ג) שאסור להשכיר – כיון שאין דרך להשכירם.
- (ד) מרחץ או תנור ורחיים – יש אומרים דהיינו דוקא בכלים, ולא בשדה, ולכן הזכיר כאן רק מרחץ תנור
- ורחיים⁴² שמתור להשכיר – כיון שדרך להשכירם ולא יחשדו בו.
- (ג) בסימן רמ"ו – סעיף ב: כשהנכרי עושה מלאכה בשבת סמוך ליום שהשכירם לו דהיינו ערב שבת הרי נראה כאלו עושה בשליחות הישראל שצוהו לעשות בשבת כשהשכירם לו אתמול.

מקורות

(42) כללי אמירה לנכרי פ"ו הערה 23.

(41) דיני שכר שבת נתבארו בסימן שו סעיפים ח-ט.

לקוטי תורה

גילוי רצון חדש להיות מלך עלינו, המתעורר בראש השנה ע"י עבודת בני" להכתיר את הקב"ה למלך, ומצד ענין זה, ראש השנה הוא בחינת ראש וגולגלתא (המורה על הרצון שלמעלה מן המוחין).

וגם בעשרת ימי תשובה, שבכל עשי"ת אומרים המזמור ממעמקים קראתיך.

גם בכל עשרת ימי תשובה מתגלה בחינה זו. ומטעם זה אומרים מזמור "שיר המעלות ממעמקים" במשך כל עשרת ימי התשובה.

ולכן תקעו בחדש שופר.

ע"פ כל משנת"ל בתוכנו ומהותו של ראש השנה, ישוב לבאר הכתוב "תקעו בחודש שופר".

ונקודת הענין – שענינו של ראש השנה הוא "בחודש", לשון חידוש, שאז מתחדש חיות כל העולמות משרשו ומקורו, והתחדשות החיות תלוי בהעבודה דתקיעת שופר דוקא, המורה על התעוררות מעומק הנפש (שזה מעורר למעלה כביכול גילוי רצון חדש להיות מלך עלינו).

[וזהו שהולך ומפרש:]

פירוש תקעו, תקיעה הוא קול פשוט היוצא מהלב הלב מפנימיותו, והוא בחינת צעקת הלב היוצאת מפנימיות הלב, שלמעלה מעלה מהחכמה, שאי אפשר להוציא בשפתיו בדבור.

ומעתה יתבאר הטעם שהתחדשות החיות דראש השנה נפעלת על ידי העבודה דתקיעת שופר, וכמ"ש "תקעו בחודש שופר": התעוררות הנפש מעומקא דלבא הנ"ל – היא היא תוכן מצות תקיעת שופר, דתקיעה היא קול פשוט, ומורה על "צעקת הלב" הנ"ל, שהיא צעקה מעומק הנפש ו"פנימיות הלב" שלמעלה מענין החכמה והשכל, שלכן אין יכולים להלביש ולהגביל את הרגש באותיות.

שהדבור נמשך מבחינת חכמה כמ"ש ה' בחכמה יסד ארץ.

ידוע ששורש אותיות הדיבור הוא מכח החכמה שבנפש, שזהו הפירוש הפנימי בכתוב "ה' בחכמה יסד ארץ", ד"ארץ" הוא כינוי לאותיות, לפי שארץ היא בתחתית הכל מורה על בחינת מקבל, וכן האותיות אין להם שום תוכן בפני עצמן וכל ענינן הוא שהן "כלים" להכיל סברא שכלית או רגש שבלב וכיוצא בזה. ועל

תוכן הפרק: ענינה של תקיעת שופר בנפש האדם וכוחה לעורר עונג ורצון אצל הקב"ה להיות מלך [בפרקים הקודמים נתבארה מעלת עבודת התשובה מעומקא דלבא על קיום התורה והמצות, שעל ידי התשובה ממשיכים בחינת "רצון העליון" עצמו (מקור כל הרצונות כולם).]

בפרק זה ימשיך שזוהי גם נקודת החידוש דראש

השנה: [

והנה גילוי בחינה זו ורצון זה הוא מתגלה בראש השנה.

ראש השנה הוא הזמן המיוחד בשנה לעבודה זו ד"ממעמקים קראתיך הוי"ו" – להתעורר ברצון פנימי מעומק הנפש ממש להתקרב אל ה', שע"ז ממשיכים את המדריגה השני' ב"רצון העליון", בחינת "רעוא דכל רעוין" שלמעלה מעלה מהשתלשלות.

שהוא בחינת ראש ונגלגלתא דחפ"א על מוחא, שהוא למעלה מעלה ממשכן חכמה בינה ודעת.

ומעתה יובן בעומק יותר משנת"ל שראש השנה נקרא בשם "ראש", על שם שבו נמשך חיות כללי חדש לכל השנה כולה, ע"י שמעוררים אצלו יתברך רצון חדש כביכול להיות "מלך".

דהנה, ע"פ המבואר בפרקים הקודמים מוכן, שכדי לפעול רצון חדש זה צריכים "להגיע" ל"מקורא דכולא", שהוא בחינת עצם הרצון שלמעלה מחכמה, שהרי בתחילת ליל ראש השנה נסתלק החיות של שנה שעברה וצריכים להכתיר את הקב"ה למלך. וזהו ענין עבודת ראש השנה, שע"י שבני" מעוררים את עצמם להתקרב אל ה' מעומקא דלבא, מגיעים ל"עומק העליון", ונמשך ע"ז רצון חדש להיות מלך.

ולפי זה יתפרש השם "ראש השנה" בעומק יותר, שאינו רק בחינת ה"מוחין", בדוגמת המוח שבאדם שבו שורה חיות כללי של הנפש – אלא "ראש השנה" הוא על שם בחינת "גולגלתא" (עצם הראש) שהיא למעלה מן המוחין, מאחר שעל ידי העבודה דראש השנה מגיעים לבחינת עצם הרצון שלמעלה מעלה מבחינת החכמה.

כלומר: בראש השנה יש שני פרטים: א) המשכת החיות לכל השנה, שבוזה ראש השנה הוא בחינת ראש ומוח לכל השנה. ב) הסיבה להמשכת החיות היא –

על ידי עבודה זו ד"תקעו... שופר", מעוררים ומגלים רצון ועונג חדשים אצלו יתברך בענין המלוכה, וכאשר עונג העליון במלוכה מתגלה למטה הרי זה פועל על האדם לשפר את מעשיו (עבודה מתוך עונג).

וזהו עלה אלקים בתרועה הוי' בקול שופר.

ע"פ המבואר כאן בפעולתה של העבודה דתקיעת שופר, שהיא מעוררת כביכול אצלו יתברך רצון ועונג להיות מלך - יובן גם פירוש הכתוב (שאומרים קודם תקיעת שופר) "עלה אלקים בתרועה, ה' בקול שופר". דיש להבין הכפל בכתוב, וכן השינוי - שבחלק הראשון נקט שם אלקים ובחלקו השני שם הוי'.

[נקודת הענין - שמטרת העבודה דראש השנה היא בשמים:]

(א) לעורר אצלו ית' עונג ורצון בענין המלוכה (לאחרי שבתחילת ליל ר"ה הקב"ה "סילק" כביכול את רצונו בענין המלוכה). ענין זה נק' "עליית המלכות", היינו מה שה"מלכות" עולה לבחינת רצון ועונג העליון, שע"ז נמשך עונג ורצון חדשים בענין המלוכה.

(ב) ע"י התעוררות עונג ורצון בענין המלוכה, נמשך חיות חדש ("מלמעלה למטה") בתוך העולמות והנבראים.

ושני שלבים אלו נרמזים בשני חלקי הכתוב.

וזהו שהולך ומבאר:]

פירוש, שהתעלות אלקים מלמעלה למעלה יהיה בתרועה, בבחינת חיבה וריעות.
אך פירוש הענין הוא:

"אלקים" - מדת הדין והצמצום - הוא מדת מלכותו יתברך, כמו שנת"ל בארוכה, שעצם גדר המלכות הוא ירידה והשפלה עצומה, כי הקב"ה בכבודו ובעצמו רם ונשא מלהיות "מלך העולם".

ועל ידי עבודתם של בני ישראל "מתעלה" מדת מלכותו יתברך לבחינת "תרועה" - מלשון חיבה וריעות (כפרש"י על פסוק "ותרועת מלך בו" - "לשון חיבה ורעות", וקאי על חיבתם של ישראל אצלו יתברך) - הוא העונג העליון, היינו שהקב"ה יתענג כביכול במידת מלכותו יתברך.

והמשכת הוי' מלמעלה למטה יהיה בקול שופר, בבחינת עונג העליון, להמשיך תרועת מלך בו, שיהיה נמשך עלינו ענג וחיבה וריעות של מלכותו ית'.

זה נאמר "בחכמה יסד ארץ", שיסודן ומקורן של האותיות ("יסד ארץ") הוא מבחינת החכמה.

ומאחר ששורש האותיות אינו אלא מבחינת החכמה, לפיכך רגש הנובע מעומק הנפש שלמעלה מן השכל והחכמה אינו יכול להתבטא באותיות, כי מאחר ששרשן רק ממדריגת החכמה אינן יכולות להכיל בתוכן גילוי הנפש שלמעלה מן החכמה.

ועל זה נאמר שמעה בקולי, פירוש בקולי, מה שבתוך קולי, דהיינו תוכיותו ופנימיותו, שהוא בחינת פנימיות הלב, משא"כ הקול עצמו נמשך מחיצוניות הלב שלמטה מן החכמה ורעת.

ע"פ ביאור זה יובן גם דיוק לשון הכתוב (בהמשך ל"ממעמקים קראתך ה'") - "ה' שמעה בקולי", דלכאורה הול"ל "שמעה [את] קולי" - אלא שכאן אין הקול והדיבור העיקר, אלא "עומק הנפש" ("ממעמקים") ו"צעקת הלב" שבתוך הקול (כי בקול ודיבור מתגלה רק רגש מ"חיצוניות הלב", שנולד מן השכל). וזהו "בקולי" - "מה שבתוך קולי".

וזהו בחדש, פירוש חרוש העולמות מאין ליש, המתחדשים בכל ראש השנה בדבר ה' ורוח פיו ית', הוא ע"י תקיעה, שהיא המשכת פנימיות עונג ורצון העליון ב"ה שלמעלה מעלה מבחינת החכמה. וזהו "תקעו בחדש", דפירוש "בחדש" הוא - חידוש העולמות בראש השנה, וחידוש זה נפעל ע"י "תקעו", שהיא התעוררות האדם מעומקא דלכא בקול פשוט וצעקת הלב כנ"ל, המעורר וממשיך את הרצון והעונג דלמעלה כביכול (למעלה מבחינת החכמה) בענין המלוכה.

המתגלה בבחינת שופר, שהוא ענין שפרו מעשיכם, בחינת שפרה שמשפרת את הולד.

ופירוש "תקעו.. שופר" הוא: העבודה ד"תקעו"- התעוררות מעומקא דלכא - באה לידי ביטוי ב"שופר", וכפירוש חז"ל "שפרו מעשיכם", דדיוק הלשון "שפרו" הוא ע"ד פירוש חז"ל בשם "שפרה" - ש"משפרת את הולד", המורה על ענין היופי הגורם עונג. וזהו "שפרו מעשיכם", שמעשי האדם נעשים מתוך תענוג, בכל פנימיות נפשו.

דהיינו שבחינת ענג העליון ורצון העליון שלמעלה מסדר ההשתלשלות יהיה בבחינת גילוי להיות גילוי מלכותו ית' למטה.

קמרוגים בו'.

ענין הדין דראש השנה אינו ענינו העיקרי של ראש השנה אלא הוא דבר נוסף, שלא יהיו מניעות ועיכובים על גילוי מלכותו יתברך. כי אי אפשר להיות גילוי מלכותו יתברך על מי שיש בו פריקת עול.

ולזה הם עשרת ימי תשובה, להיות בבחינת ממעמקים, לעורר רצון העליון וענג העליון, בל יהא מונע בו'.

ומעתה יובן ענינם של עשרת ימי תשובה, שבאים בהמשך לראש השנה, שעצם הענין דראש השנה אינו עבודת התשובה אלא להכתיר את הקב"ה כמלך, אלא שאם יש איזו "פינה" בנפשו שאינו חדורה בקבלת עול מלכותו יתברך הרי זו מניעה לגילוי מלכות יתברך, ועל כן ניתנו עשרה ימים, כדי לשוב אל ה' ולהסיר כל המניעות לגילוי מלכותו יתברך.

ועשרה ימים אלו הם כנגד עשר כחות הנפש שהם שכל ומדות בו'.

וזהו גם הטעם למספר עשר דוקא, כי ידוע שיש עשר כוחות הנפש - בשכל יש ג' כוחות: חכמה בינה דעת; ובמדות - שבע: חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות.

וכדי לעורר רצון העליון וענג העליון, צריך האדם להיות שלם בקבלת עול מלכותו יתברך, מעומק הנפש, בכל כוחות נפשו. ולפיכך תיקנו עשרת ימי תשובה (שבהם אומרים מזמור "ממעמקים") - כנגד עשר כוחות הנפש.

[וע"פ כל הנ"ל מובן גם ענין עשרת ימי תשובה (שהקשה לעיל למה עשרה ימים אלו הם ימי תשובה, ולמה הקב"ה קרוב רק אז לבני ישראל) - כי אין הכוונה לתשובה במובנה הפשוט (חרטה על עוונות וכו'), אלא שעשרה ימים אלו הם המשך להעבודה דראש השנה לעורר ענג ורצון העליון בענין המלוכה, על ידי התעוררות תשובה מעומק הלב ממש, שבעשרת ימי תשובה פועלים התעוררות הזאת בכל עשר כוחות נפש].

ועל ידי התעוררות זו זוכים לגילוי מלכותו יתברך באופן חדש, וזהו ענין "בהמצאו.. בהיותו קרוב" שנאמר בעשרת ימי תשובה דוקא].

ד"ה תקנו בחודש שופר פרק ז

ועי"ז - "הוי' בקול שופר", שזה אינו ענין העלי' מלמטה למעלה ("עלה") אלא "המשכה מלמעלה למטה", היינו המשכת החיות החדש בעולם, ולכן נאמר כאן שם הוי', לפי שהמשכת האור והחיות האלקי בעולמות הוא ע"י אותיות שם הוי'.

והמשכת חיות חדש זה היא "בקול שופר": שופר מורה על ענין העונג (כנ"ל בענין "שפרו מעשיכם"), והכוונה, "שיהי' נמשך עלינו עונג וחיבה וריעות של מלכותו יתברך", שיתגלה ויורגש בנו העונג והחיבה דלמעלה (שהו"ע "ותרועת מלך בו" כנ"ל), שהקב"ה מולך עלינו מתוך עונג ורצון.

ואזי כתיב ויהי בישורון מלך בו' יחד שבטי ישראל, שבטי מלשון ענפים, כלומר, שאפילו בחינת ענפים מתפרדים יהיו יחד בבחינת יחוד עליון, להיות יחד לבבינו בו'.

וזהו פירוש הכתוב "ויהי בישורון מלך גו' יחד שבטי ישראל", דכאשר הקב"ה מגלה מלכותו יתברך על ישראל ("ישורון") - אזי גם "שבטי ישראל" - "שבט" הוא מלשון ענף, כמו ענפי האילן הנפרדים זה מזה, ורומז על בנ"י שהם בבחינת "ענפין מתפרדין" (שנפרדים מאיתו יתברך), הנה ע"י גילוי מלכותו יתברך ישוּבו להיות בבחינת "יחד", להיות מיוחדים בו יתברך בתכלית היחוד, בחינת "ויחד לבבינו לאהבה וליראה את שמך".

[עד כאן נתבאר, שעיקר הנקודה דראש השנה הוא הענין ד"תמליכוני עליכם", שע"י שמתעוררים להתקרב ולהתבטל אליו ית' בתכלית מעומקא דלבא, מעוררים עונג ורצון העליון ב"ה במדת המלוכה, להוות ולהחיות את העולמות.

ולכאורה איך מתאים ענין זה בראש השנה (גילוי עונג ורצון העליון ב"ה במידת המלוכה) עם זה שראש השנה הוא יום הדין (היינו שאז שולטת מדת הדין דלמעלה)?

אך אין זו סתירה, ואדרבה, הא בהא תליא - וכפי שהולך ומבאר:]

אך הנה ראש השנה הוא יום הדין, שדנין את האדם על מעשיו משנה שעברה, כי להיות ענג ורצון העליון בגילוי מלכותו צריך לפשפש על מה יחול הענג, ובמה יתענג בגילוי מלכותו אם יהי' פריקת עול מלכותו ית', על זה יש כמה מניעות וכמה

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

דברי חכמים בנחת נשמעים שאם מדבר במהירות אזי האותיות מבלבלים ואינו מוכן ממנו השכל, אבל כשמדבר בנחת אזי האותיות מסודרים כראוי ולכן מובן השכל לאמיתו (כמו למשל בצק שכשהוא חתיכה א' אין ניכר בו שום התחלקות אמנם כאשר מחלק לחלקים רבים הגם שאח"כ לש אותם ביחד ומחברם היטב אפ"כ א"א שלא יהי' סדקים מפולשים מעט בין חתיכה לחתיכה, וכך יובן בנמשל שמתחלה מחלק השכל לחלקים באותיות ואח"כ כשמקרבם יחד צריך להיות אויר מקו"פ בין אות לאות (כו). ויש עוד שנקרא ג' נקבי עור שהן ג' מיני אותיות אותיות המחשבה ואותיות הדיבור ואותיות הכתב שיש בעור נקבים שהזיעה יוצאת משם והוא פסולת הדמים, והשערות נמשכו מאותן הגומות שהזיעה יוצאת כמ"ש בשערה אחידן כו' שהיא פסולת ומותרות לגמרי.

כמו"כ יובן למעלה כי בחי' מל' דאצי' מחי' ביי"ע וכתוב זלעז"ז עשה אלקים שמחי' גם ע' שרים אין החיות שלהם מהקדושה רק מהפסולת ומותרות לגמרי, משם מקבלים חצוניות יניקה ולא ממקום פנוי שבין אות לאות שהמקו"פ בחי' חכמה הוא שאם לא יניח מקו"פ בין אות לאות לא הי' השכל מוכן מזה כלל כנ"ל וכתבי וכבודי לאחר לא אתן שהוא בחי' חכמה לא אתן לאחר שהוא החיצונים ואין לע' שרים שרש ויניקה אלא מבחי' פסולת ומותרות, עד"מ אדם המדבר שכל לערך שעה או חצי שעה א"א שלא יהי' כמה דיבורים זרים שאינם שייכים לשכל כלל אלא הם מותרות ונובלות לגמרי (כמ"ש ועליהו לא יכול וארז"ל שיחת חולין של תלמידי חכמים צריכים לימוד, שמי שהוא חכם ביותר אין בדיבורו שום נובלו'), כמו"כ יניקת החיצונים הוא מבחי' נובלות ומותרות שאין בו בחי' חכמה כלל.

קונטרס מאמרי הזוהר – תקע"ח

והנה השכל הפשוט כלי שלו מוח גשמי שנקרא חומר הפשוט והוא עצמיות עם השכל כי החומר הוא מעין הצורה דייקא וכפי מזיגת המוחין ככה יתלבש בו צורת השכל אבל שכל מורכב הוא בבחי' לבן]ש שהוא אותיות השכל, ונקרא לבוש משום שיכול לחשוב באותיות אלו ואם ירצה יחשוב היפוכו ממש ואינו עצמותו כמו בחי' אור וכלי הנ"ל, וכן במדות יש ג"כ בחי' אלו שעצם המדות שבלב אינו יכול להשתנות בשום אופן כמו למשל אם נתעורר בלבו חסד כמו להחיות רוח שפלים אם מתפשט החסד בכלי היד ונותן לעני צדקה ואינו יכול לעשות היפוכו בכלי היד כמו להכות העני, או להיפוך אם נתעורר בגבורה אינו יכול לעשות בכלי היד חסד מחמת שהכלי הוא בחי' עצמיות עם עצמיות עם האור כנ"ל כמאמר חוק וזמן כו' שלא ישנו את תפקידם, אבל מדות שנתהוו מצד השכל יכול לחשוב היפוכם ממש כמו אם השכיל בשכלו לאהוב ממון וכה"ג יכול לחשוב מיד היפוכו דהיינו ליטול המעות ולזרוק בנהר וכה"ג, מחמת שאינו עצמיות עם האור רק כמו לבוש שכשרוצה פושט ולובש לבוש אחר, ויש עוד בחי' שאותיות מגבילות להשכל ויש בזה מעלה וחסרון, החסרון הוא שידע איך להלביש השכל באותיות השייכים לו דייקא כמו שאמר והי' העולם צריך לכתוב ד' אותיות שאמר ואם יהי' פחות או יותר אזי לא יהי' השכל מוכן מזה כלל, והמעלה הוא שאם הלביש השכל כראוי אזי מוכן מזה השכל לאמיתתו.

והנה כשצריך להלביש השכל באותיות מחולקים תחלה ואח"כ יסדרם ביחד ואם יהי' מפוזרי' במקומות רבים כמו אותיות שאמר אם יהי' השין רחוק מהא' אזי לא יהי' מוכן תיבה שאמר רק שצריך להיות סדק מפולש בין אות לאות כמארז"ל כל אות שאינו מוקף גוויל מארבע רוח' כו' שצריך להיות אויר מקפת בין אות לאות, וכמו

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

יעו"ש, שהדברים לפי פשוטן הם תמוהים איך יתכן ענין צמצום וסילוק לצדדים באור א"ס שאין לו דמות הגוף כו' וכתוב ג"כ אני הוי' לא שניתי ואתה הוא קודם שנברא כו' ומשנברא בשה ממש, אך הענין יובן בהקדים תחלה פי' וענין לשון אור א"ס, כי הנה אור א"ס ב"ה הוא מקור

(לד) **והנה** להבין זה בתוס' ביאור ענין הצמצום המבואר בתחלת ספר אוצ"ח שכשהי' צריך המאציל להאציל העולמות צמצם את אורו ית' בנקודה אמצעית ונעשה חלל ומקום פנוי והוא מעמד כל העולמות ואמנם אינו בחי' מיעוט בהאור ח"ו רק שנסתלק לצדדים כו'

ממש, רק שהוא בחי' התגלות והתפשטו' הארה ממהו"ע ית', שהארה זו נק' אור א"ס שהיא מקור וחיות לכל העולמים כולם, כי לפי שמהו"ע ית' הוא שהיה והיה והיה ומקור חיי החיים ע"כ גם ההארה וההתפשטות והתגלות ממנו ית' הוא מקור החיים להחיות ולהוות נמצאים מהאין ואפס המוחלט ממש ולהחיותם ולקיימם (כי האור הוא מעין המאור), ובחי' התגלות זו נק' בשם הארה לומר שאינו נוגע לעצמותו ית' כלל, כי המשל מהתפשטות חיי הנפש בגוף אין דומה לנמשל כ"כ, שהרי התפשטות חיי הנפש שבגוף עם היות שאינה מהות ועצמיות הנפש ממש מ"מ הוא התפש' מהנפש הדומה לבחי' השפעה ג"כ (ולא בבחי' הארה לבד כנודע ההפרש בין אור לשפע שזיו השמש אין פועל שום שינוי בשמש משא"כ שפע השכל שכת השכל מתייגע כשמוציא לאור איזו השכלה עמוקה, וכך התפשטות חיי הנפש בגוף אינו דרך הארה לבד דא"כ לא היתה הנפש מתפעלת כ"כ ממקרי הגוף שאינן לפ"ז רק בהארתה וזיוה, אלא לפי שהוא דומה לבחי' השפעה) שהיא ממהות המשפיע והמשפיע משתנה במהו"ע בין קודם ההשפעה ללאח"כ וכן אנו רואים בחיי הנפש שבגוף כמה שינויים לפי העתים כשהוא ישן אין החיות פועל בגוף רק לחלום חלומות וחלומות שוא ידברו ובהקיצו משנתו הנה עין רואה ואזן שומעת וחושב מחשבות משכל ודעת והיינו מצד שההשפעה קרובה ויש לה ערך ויחוס לגבי הנפש לכך לא יהי' השפע בשוה כו' (דבר זה צריך ביאור עדיין דהרי גם בהארה נמי יש שינויים לפי הכלים המקבלים שאם הבית אפל רק חלון א' קטן פתוח יהי' הזיו מועט משא"כ כשיש הרבה חלונות או באסדרה וכן יהי' השינויים לפי זיכוך הזכוכית כו' וא"כ מהו ההכרח מכאן שהתפשטות הנפש בגוף הוא דרך השפעה לפי שיש שינויים שהרי השינויים הם מצד שינוי כלי הגוף כו' ולכאורה ממה שהנפש מתפעלת ממקרי הגוף יש ראי' יותר וכנ"ל וצ"ע במקומות אחרים שנת' ראי' זו ג"כ בלשון הנ"ל), משא"כ בעצמותו ית' שהוא קדוש ומובדל לגמרי מערך התגלות וכמ"ש אני הוי' לא שניתי כו' לכן אין לכנות הגילוי הזה הנמשך ממנו ית' להיות מקור החיים רק בשם אור דוקא כי האור המאיר מהמאור הוא רחוק מאד ממהות וערך המאור עד שאינו נוגע אליו כלל ואינו פועל שום שינוי בהמאור, כגון אור הנר שמאיר בבית שאין ההארה שבבית בדומה כלל למהות ועצמות שלהבת הנר שהוא ממשי ושורפי משא"כ ההארה שבבית היא לא מיניה ולא מקצתיה, וכן אור השמש המאיר לארץ ולדרים אינה כלל ממהות גוף מאור השמש שהאור אין בו שום ממשות ומאור השמש הוא כדור גדול עצום ורב, ואעפ"כ הרי האור מעין המאור דהיינו שלפי שהשמש הוא דבר ומציאות הזך ובהיר לכך יתנוצץ ממנו זיו והארה להאיר

התענוגים פי' כי הנה חיות כל העולמות וכל אשר בהם הוא התענוג כנראה בעליל בעניני עוה"ז שהתכלית מכל פעולה שיפעל האדם הוא התענוג שיתענג מאותו דבר והוה הנק' טוב ובהפוך הרע הוא מה שיצטער ממנו, והנה יש ריבוי התחלקות בבחי' התענוג שיש תענוג בראיה ובשמיעה ובריח כו' וכל תענוגי עוה"ז בכללן אינו אלא פסולת מבחי' תענוג העליון שנפל למטה ע"י שבה"כ ואינו ערוך לגבי בחי' התענוג שלמעלה שהנשמות מתענגים מזיו השכינה שהוא עצום ורב מאד עד שארו"ל מוטב דלידייני וליתי לעלמא דאתי שכדאי כל יסורי גיהנם י"ב חדש ואש שלנו א' מס' בגיהנם בשביל שיקבל העונג בג"ע והיינו אפילו בג"ע התחתון אבל ג"ע העליון הוא רם ונעלה הרבה ממנו ויש נהר דינור המפסיק כו' וכן יש עוד עליות מדריגות רבות לאין קץ בבחי' קבלת התענוג זה למעלה מזה, והכל הוא בבחי' אורו וזיוו ית' כמאמר נהנים מזיו כו' כי מקור כל התענוגים הוא בחי' אורו וזיוו ית' המאיר ומתפשט להיות מקור חי כל העולמים והוא הנק' אור א"ס אבל עצמותו ומהותו ית' קדוש ומובדל לגמרי מהיות גם מקור לבחי' התענוג כי הוא מרומם ונשגב לבדו כו' והודו על ארץ ושמים דהיינו זיו והארה ממנו ית' שאינו ערוך אליו כלל כמו הארת השמש לגבי עצם מאור השמש, והארה זו היא מקור חיות כל העולמות והיא בחי' מקור כל התענוגים כי עיקר חיות כל העולמות הוא בחי' התענוג הנמשך משם כנ"ל, ולהביך ביאור ופי' לשון אור א"ס הוא עד"מ חיות הנפש שמחיה את הגוף שאין החיות שהגוף חי על ידה מהות ועצמות הנפש דהיינו החיות שבעין ואזן עד"מ שהעין רואה ואזן שומעת והפה מדבר והרגלים מהלכים, הנה אין חיות זה שבהם מהות ועצמות הנפש, שא"כ הי' מהותה ועצמותה מתחלק לרמ"ח חלקים שונים מתחלקים ברמ"ח מקומות כפי ציור חלקי איברי הגוף כו' וזה אינו שהנפש עצמה היא עצם אחד רוחני פשוט ואינה מתחלקת לחלקים כלל וכמ"ש בלק"א ח"א פנ"א, אלא הענין שהחיות שבהאיברים הוא רק בחי' הארה לבד ממהות הנפש עצמה, שלפי שהנפש במהותה ועצמותה היא מהות ומציאות החי חיות רוחני (שאע"פ שאנחנו לא נדע מהו הנפש עכ"ז זאת נדע ודאי שהיא מציאות רוחני חי חיות נצחי וגדולתה במעלתה מן השכליים הנבדלים שהן המלאכים), על כן גם התפשטותה והארתה כשמתלבשת בגוף הנה התפשטות זו הוא בחי' כח וחיות להחיות את הגוף ועל כן הגוף חי ממנה וחיות זה הוא רק הארת והתפשטות הנפש ולא מהו"ע ממש וכדמין האור המתפשט ומאיר מהשמש לחדרי חדרים, והרי מובן שהתפשטות והארה זו אינה ערוך כלל לגבי עצם הנפש, וכך יכולים להשכיל מזה עד"מ, דענין אור א"ס ב"ה שהוא מקור כל חי העולמים כנ"ל אין הכונה על מהו"ע ית'

ממלא מקום החלל ואח"כ צמצם את אורו ונסתלק לצדדים ונשאר רשימו כו' (ור"ל שהצמצום הי' בהאור בלבד ולא בהמאור הקדוש שהוא מהו"ע ממש ב"ה שבמהו"ע אין שייך ח"ו אפי' לומר מקור התענוגים שהוא קדוש ומובדל לגמרי כו' ועיין בס' שומר אמונים ויכוח שני ד"ה מ"ש הרמ"ע ז"ל בענין הרצון ובעה"ר כו' שכ"ד הרמ"ע דהצמצום לא הי' רק בבחי' המתפשטת ממנו ית' הנק' א"ס ונק' ג"כ שמו ורצונו (והוא בחי' רצון קדום וה"ע משרו"ל עד שלא נבה"ע הי' הוא ושמו בלבד כו') ולא במהו"ע ח"ו, והמחבר שם הבין שהרמ"ק חולק על הרמ"ע וס"ל דמהו"ע ית' נק' א"ס ואין שם רצון קדום כלל, ולפמ"ש דבחי' זו הוא רק בחי' הזיו המאיר ממנו ית' וקודם שנבה"ע הי' הזיו כלול במאור ושם אין ואפס עליו א"כ אין שום דבר קדום זולתו ח"ו גם להרמ"ע וכמו הזיו מהשמש כשכלול בשמש שאין במציאות רק השמש לבדו ואין כאן מחלוקת כלל ועכ"ז א"ש משרו"ל היה הוא ושמו בלבד ששמו הוא בחי' הזיו הכלול בו כו'. וראיתי כ"ק ממור"ר הגדול אאזמור"ר נ"ע שכינה לבחי' זו בשם יכולת, ונלע"ד שאפשר כוונתו שענין הזיו כשהי' כלול במאור עד שלא נבה"ע הוא רק ענין מה שיש ביכולת המאור הקדוש ב"ה להאיר ממנו הארה לכשירצה להאיר, וזה דק יותר הרבה ממשל הזיו השמש הכלול בשמש ששם יש עכ"פ התכללות הזיו ממש משא"כ למעלה במהו"ע ית' הוא מה שביכולתו להאיר כו' וא"כ אפס זולתו ממש, ותדע שזיו השמש מאיר מהשמש שלא בטובת ורצון השמש משא"כ למעלה שברצונו שלא יאיר הי' כלא הי' ההארה א"כ ראוי לקרוא יכולת ועוד דאפי' לאחר שנבה"ע הרי הם בטלים קמי' כזיו כדלעיל באריכות, וא"כ קודם שנאצל העולם אפ"ל שענין מקור החיות המתפשט ממנו ית' ברצונו קודם שנתפשט והי' כלול במהו"ע ית' שייך לקרותו רק יכולת שיש במהו"ע ית' להאיר כו' ולאחר שהאיר הרי ההארה בטילה ג"כ כזיו השמש כשהוא כלול בשמש ובבחי' הארה זו הי' הצמצום ור"ל:

לארץ כו' ואין שום שינוי או התפעלות בהשמש ממה שנמשך ממנה ההארה לפי שאינו מערך מהותה ועצמותה רק זיו בלבד, ועד"מ זה יכולים להשכיל באלף אלפים הבדלות לאין קץ ותכלית פי' וענין לשון אור א"ס ב"ה, דהכוונה על גילוי והתפשטות מקור החיות ממנו ית', שבחי' מקור זה הוא רק הארה בעלמא ממהותו ועצמותו ית' כי מהו"ע ית' מרומם ונשגב לבדו רק הודו וזיוו הוא הנמשך להאיר ארץ ושמים שהם עולמות עליונים ותחתונים לכן אין בו שום שינוי בין קודם שנברא העולם ובין לאחר שנברא כמו עד"מ שאין שום שינוי בהמאור מחמת התפשטות הזיו (וזה א' מן הטעמים שכינו חכמי הקבלה לגילוי החיות ממנו ית' בשם אורות ולא בלשון שפע שנשתמשו בו הפילוסופים כי השפע פועל שינוי בהמשפיע בין קודם ההשפעה לאח"כ כי יש לה שייכות וערך למהות המשפיע כיחס העלול אל העילה משא"כ הזיו לגבי המאור) אך מ"מ אין המשל דזיו השמש דומה לנמשל כלל שהרי זיו השמש נמשך מהשמש ממילא בלי בחירה ורצון מהשמש עצמה שכך נברא השמש שיתפשט ממנה זיו אף שלא ברצונה אבל למעלה בו ית' הנה התפשטות הארה זו תלוי ברצונו הפשוט להמשיך ממנו הארה זו וברצונו למנוע התפשטותה אזי הי' כלא הי' והי' מתבטלים כל הנמצאים כמו קודם אצילות ובריאת העולמות כו' אלא שהוא ית' פועל ברצון ובחירה להאיר ולהמשיך ממנו הארה זו כו': והנה בבחי' גילוי והתפשטות החיות שממנו ית' שבחי' גילוי זה נק' אור א"ס כנ"ל, הנה שייך לומר שבחי' זו הוא מקור כל התענוגים והוא שרש ומקור לכל ההתהוות כי החכ' נק' עדן והיינו לפי שהחכמה היא ראשית ההשתלשלות כמ"ש ראשית חכמה לכך בה ראשית גילוי התענוג לכך נק' עדן וכנראה בעליל שבהשכיל על דבר חכמה יתענג מרוב כל ומחכמה ואילך משתלשל בחי' התענוג דרך עו"ע עד למטה מטה ומקור דמקור כל התענוגים הוא בחי' גילוי הראשון שממנו ית' הנק' אור א"ס כו' ובבחי' זו הנק' אור א"ס הוא שהי' הצמצום וכמ"ש בס' מבוא שערים תחלה הי' אור א"ס

שרש מצות התפילה פרק לד

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מהר"ש

תורת שמואל

והקרבת חלב ודם מנפשו הבהמי' צ"ל נשאר בבחי' הסכם על כל היום, שהרי א"א להיות בהתבוננו' כל היום כולו, ובפרט בעלי עסקים שאחרי התפלה ה"ה עוסק בצרכי פרנסתו לפרנס בניו וב"ב ורבות מח' טורדות מעבודה שא"א לו להתבונן או באריכות ההתבוננו' כ"א בדרך

[[כא]] והנה כמו המקריב קרבן הרי עבודתו בהעלאת והקרבת הקרבן הי' רק בעת הביאו את הקרבן להקריב, אבל אחרי אשר הקריב את קרבנו שוב הי' עבודתו לקיים כמו שקיבל עליו בעת הקרבת הקרבן בבחי' הסכם חזק, כ"ה בעבודה שבלב זו תפלה אחרי ההתבוננות בתפלה

הדבר, ולכן כשראה הים את ארונו נס מפניו, שהרי בירר כל חלקו בבחי' התהו, ולכן לגבי יוסף אינה טענה כלל מה שקדם ונברא בשלישי, [כין] הלא כ"ז הוא בבחי' התיקון ויוסף בירר חלקו בתהו שקדם לתיקון ונעשה לו הקדמה לבד לבחי' התיקון והעיקר הוא התיקון שאחר התהו כו'. ובאמת גם לפני משה אין זה טענה נכונה כלל, שהרי משה הי' משמיטה ראשונה². אמנם מה שנס הים לפני ארונו של יוסף אין זה ענין קרי"ס כלל, שמשמע מלשון נס שריחק א"ע מן שפת הים ולא נבקע כלל, שאין לשון בקיעה בכלל ניסה ולא זה הי' המכוון, כי אם הי' המכוון שיוכלו ישראל לעבור ביבשה במקום אשר הי' ים תחלה וכאשר הם לא עברו את הים לרחבו כ"א באותו צד שירדו בו עלו הי' די גם במה שנס הים מפני ארונו של יוסף, אבל באמת עיקר המכוון הי' בשביל שילכו ישראל תוך הים דוקא ביבשה שזה לא די בניסה כ"א בבקיעה דוקא.

מאמר ד"ה הים ראה וינט

צורה, וגם זה לא כל אדם ולא בכל עת, וגם העוסקי' בתורה א"א להם להיות בבחי' התבוננות בעת עסקם בתורה, לזאת צריך כל אדם אחר ההתבוננות בתפלה לעשות הסכם חזק להיות בבחי' סומ"ר וע"ט בניצוח והסכם חזק כל תמוט כלל וכלל, ועי"ז נחשב לו ג"כ לצדקה, כי מה לי בעת התפלה או כל זמן שנמשך אח"כ פעולת התפלה עד תפלה השני' שמתכוון שנית, וכ"ש להיות בבחי' אתכפי' להזהר מרצונות זרות המבלבלים, ועי"ז שכוּבש את יצרו בלי לחשוב ולהיות סומ"ר וע"ט הרי ג"ז כקרבן יחשב כי מה לי קטלא כולא או קטלא פלגא כו'. ובכ"ז יובן שרש ענין קרי"ס¹ בענין הים ראה וינט מה ראה ארונו של יוסף ראה, והיינו כי יוסף שלט ביצרו וכבשו במעשה דפוטיפרע ועמד בנסיון וסבל יסורים קשים ומרים ושמו אותו בסוהר, ונמצא כי בירר חלקו בתהו, והרי לחלקו בירר כל בחי' התהו, ונמצא כי הקדמת התהו נגד חלקו אינו קדימה בעצם כ"א כמו הקדמה לעצם

ויקהל שם ע' ב"רכ.

(2) משה הי' משמיטה ראשונה: ראה תו"א שמות נא, ד.

(1) ובכ"ז יובן שרש ענין קרי"ס: בהבא לקמן (בפיסקא זו ושלאחריי) ראה רשימות הצ"צ לתהלים יהל אור שם ע' תמא ואילך. אה"ת

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר הרשב"ב

קונטרס ומעין

אפים לרשעים, ופרש רש"י אפים משמע פנים בין שוחקות בין ועומות, אפים שוחקות מאריף ומאחר לצדיקים לעתיד לבא ואפים ועומות מאריף לרשעים ומאחר פורענותם לעולם הבא.

והענין הוא דהנה דויע דאור אין סוף הוא קדוש ומובדל מעולמות שאינו בערך העולמות פלל, ולכן אני הי' לא שניתי (מלאכי ג. ו) שלא יש שום שינוי בין קודם הבריאה לאחר הבריאה, מפני שאינו תופס מקום פלל. וזהו גם פן מה שכתוב (איוב לה. ו-ז) אם חטאת מה תפעל בו ורבו פשעיך מה תעשה לו אם צדקת מה תתן לו או מה מידך יקח, דכל זה הוא מפני שמעשה התחתונים אינם תופסים מקום פלל, וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה במדרש רבה (לך לך פרשה מ"ד) האל תמים דרכו אמרת הי' צרופה מגן הוא לכל החוסים בו, אם דרכיו תמימים הוא על אחת פמה וכמה, רב אמר לא נתנו המצות אלא לצרף בהן את הבריות, וכי מה איכפת ליה להקדוש ברוך הוא למי ששוחט מן הצנאר או מי ששוחט מן העורף הוי לא נתנו המצות אלא לצרף בהם את הבריות, אכל לגבי אור אין סוף אין הענין נוגע פלל, ומה שכתוב (שמות כג.

והנה כל מה שנתבאר בענין למען ספות הנה את הצמאה, שעל ידי זה ששפירת המלכות רגליה יורדות בבריאה-יצירה-עשיה הנה מתברר נהו שהיא הסטרא אחרא עם הצמאה בחינת מלכות לקבל תוספת חיות מהקדושה, זהו לפירוש רש"י שמפרש ספות לשון חבור.

אמנם לפי פירוש הרד"ק שמפרש לשון ריבוי מהו ענין שיהיה מרבה עוד על בחינת צמאה.

הענין הוא דהנה דויע שניקת החיצונים היא על בי' אופנים, או שמקבלים מבחינת אחוריים וחיצוניות, דהיינו מבחינת ריבוי הצמאים דבחינת חיצוניות הפלים דמלכות. ואופן הב' הוא שמקבלים מבחינת המקיף עליון (והוא גם פן מבחינת אחוריים וחיצוניות המקיף).

והענין הוא דהנה אמרו (אבות פ"ק ה) עשרה דורות מאדם עד נח ומנח עד אברהם להודיע פמה ארץ אפים לפניו שכל הדורות היו מכעיסין ובאין כו', היינו שכל הדורות האלו קבלו מבחינת ארץ אפים, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (עירובין כב. א) מאי דכתיב ארץ אפים, ארץ אף מבעי ליה אלא ארץ אפים לצדיקים ארץ

הוא היינו פחינת רב חסד דאריף אנפין, שמשם נמשכה ההשפעה גם לעוברי רצונו. וזהו ולא נתן להם תורה וזן אותם בחסדו, דעל פי התורה אינו מגיע להם ההשפעה, דאורייתא מחכמה נפקת ובחכמה יש הגבלה, להיות נמשך החסד דוקא באופן כזה ולא באופן אחר, והיינו באשר עושה רצונו של מקום ותמשך לו השפעת החסד ובאופן אחר לא תומשך, אבל אותן כ"ו דורות אף שהיו עוברי רצונו נמשכה להם ההשפעה שלא על פי התורה כי אם מחסדו של הקדוש ברוך הוא פחינת רב חסד.

קיצור. יניקת הסטרא אחרא (א) מריבוי הצמצומים, (ב) מהמקיף העליון. העשרה דורות מאדם עד נח, מנח ועד אברהם ניוזנין בחסדו של הקדוש ברוך הוא, ארף אפים, אור אין סוף שלמעלה מהשתלשלות דאין מעשה התחתונים נוגע, והשפעתם אינה על פי משפט התורה אלא מרב חסד.

מאמר ח פרק א

כה) ועבדתם את ה' אלקיכם, ומבואר במקום אחר על פסוק זה דעבודה היא צורך גבוה, זהו בסדר השתלשלות והיינו בעשר ספירות דאצילות דראשיתן היא חכמה שם נוגע עבודת התחתונים כמו שכתוב במקום אחר וכמו שיתבאר בסמוך. אבל באור אין סוף שלמעלה מסדר השתלשלות אינם תופסים מקום מעשה התחתונים. וזהו שאמרו במשנה להודיע כמה ארף אפים לפניו שכל הדורות היו מקעיסין ובאין כו', שאף על פי שהיו מקעיסין מכל מקום נמשך להם השפעת החיות מפחינת ארף אפים שהוא פחינת אור אין סוף שלמעלה מסדר השתלשלות, לפי ששם אינו נוגע מעשה התחתונים ויכולים הכל לקבל.

וזהו שאמרו רבותינו וזרונם לברכה (פסחים קיא. א) אמר רבי יהושע בן לוי הני כ"ו הדוד כנגד מי, כנגד כ"ו דורות שבא הקדוש ברוך הוא בעולמו ולא נתן להם תורה וזן אותם בחסדו, והיינו שאף על פי שהיו עוברי עבודה זרה כמו דורו של אנוש היו ניוזנין בחסדו של הקדוש ברוך

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר הרי"צ

מאמרים תרצ"ב

וצ"ל מהו מדריגה זו ומהו אומרים ז"ל דבהכי (היינו בבחי' ומדריגת אמה) הוא דקיימא. והנה ידוע דתיבת נח הם האותיות דתורה ותפלה וצהר תעשה לתיבה שצריכים להמשיך אור בהתיבת דתורה ותפלה, וכמו שאמר מוריני הבעש"ט נ"ע⁴ בפירושו הכתוב⁵ בא אל התיבה שצריכים ליכנס ולהתדבק בתיבות התורה והתפלה, וצ"ל השייכות דצהר תעשה לתבה אל מ"ש אח"כ ואל אמה תכלנה מלמעלה.

ולהבין כ"ז ילהק"ת משנת"ל דתכלית הכוונה בבריאת והתהוות היש בסדר והדרגה הוא בכדי שיהי ביטול היש לאין ואשר ביטול זה יהי ע"י עבודת התחתונים, וכללות ההשתל' נבחן בג' מדריגות כוללים שהם תלת עלמין, עולמות הא"ס שלמעלה מאצי', עולם האצי', ועולמות ב"ע, וכן בענין התהוות היש הוא חומר צורה ותקון, וגם אפילו באור הנה מתחלת התהוותו עד שהוא נעשה מקור לדבר מה יש בו ג' מדריגות, וכן אפילו בלפני הצמצום עליית הרצון להיטיב לברואיו וההשערה

צהר תעשה לתיבה ואל אמה תכלנה מלמעלה¹, ופי' צהר הוא אור וכמארו"ל (סנהדרין דק"ח ע"ב) א"ר יוחנן אמר לו הקב"ה לנח קבע בה אבנים טובות ומרגליות כדי שיהיו מאירות לכם כצהרים, ואל אמה תכלנה מלמעלה דבהכי הוא דקיימא, והיינו דעיקר הכוונה שיהי בהתיבה אור, דזהו צהר תעשה לתיבה ופי' רש"י² י"א חלון וי"א אבן טובה המאירה להם, והיינו דאופן גילוי האור בהתיבה הוא בשני דרכים, ע"י חלון או ע"י אבן טובה, והמכוון בשניהם א' הוא שיהי אור, וזה שייך לאחר שנגמר בנין התיבה, א"כ מהו השייכות דצהר תעשה לתיבה אל מ"ש אח"כ ואל אמה תכלנה מלמעלה, דזהו לכאור' מה ששייך בגוף ועצם בנינה של התיבה, דאופן בנינה הוא ג' מאות אמה ארך חמשים אמות רוחב ושלישים אמות קומה³ ואל אמה תכלנה כו', וממשך הענין משמע דזה מה שצהר תעשה לתיבה הוא מפני ובכדי שיהי ואל אמה תכלנה מלמעלה, דמובן מזה שיש בחינה ומדריגה שנקראת אמה וכל ענין הצהר הוא לעלות ולהגיע לבחינה ומדריגה זו,

204 ואילך. רד"ה צהר תעשה לתיבה תרצ"א. תרצ"ה. אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ע' קצט ואילך. ספר השיחות תרצ"ו ע' 148. וראה המשך תער"ב ח"א ע' קעג ואילך. ספר המאמרים פר"ת ע' קכה ואילך. תש"ז ע' 200. תש"ב ע' 47. ועוד.
(5) נח ז, א (בדילוג).

(1) נח ו, טז.

(2) עה"פ.

(3) נח שם, טו.

(4) ראה צוואת הריב"ש סימן עה. אור תורה להרב המגיד ז, ב.

הובא באוה"ת נח ח"ג תריד, א. תרכז, א. ספר המאמרים תרפ"ט ע'

ומ"מ הוא בבחי' העלם עדיין, והוא בחי' ולא אתיידע ב', שהוא סתום לגבי המקבלים, ועיקר הגילוי הוא באצי', ולכן נק' אדם דעשי' דכללות, ודא הוא דקוב"ה אשתמודע מיני', דע"י אצי' אנו יודעים כללות ענין האוא"ס ב"ה, וע"י הכלים דאצי' בא האור והגילוי גם בכי"ע.

בכח הכללי, וטעם בריאת היש באופן כזה דוקא בכדי שיהי' ביטול היש ע"י עבודה, ובכללות הם התלת עלמין, פרצוף א"ק אדם דבריאה דכללות, דהגם שהוא התחדשות לגבי לפני הצמצום, אבל הוא עוד סתום ונעלם מצ"ע, וזהו לא אסתכל ב', ופרצופי עקודים ונקודים, אדם דיצי' דכללו', שהם גילוי יותר מכמו אדם דבריאה דכללות,

ד"ה צהר תעשה לתיבה (מ)

לקוטי דיבורים

פעמים היה ר' ישראל מדבר די בחריפות, והיה אומר: שמע נא, מדוע הנך רוגז כל כך, על שאתה עני או חולה, או שרוי חלילה בצרה אחרת הפוגעת במישהו, האם אתה ראוי לטוב יותר, הרי יודע אתה בעצמך שאינך שווה זאת. אל תהיה טיפש, נשק את השוט, קבל את הכל באהבה, ואבא יתן לך סוכריה.

ר' ישראל היה מספר שבליובאוויטש היה יהודי שקראו לו ר' יעקב, יהודי פשוט, לא למדן, אלא שהיה בקי בתנ"ך באותיותיו, והיה בקי בדיני אורח חיים למן הלכות השכמת הבוקר ועד לדין האחרון של י"ד וט"ו אדר ראשון, על פרטי פרטיהם.

אותו ר' יעקב היה עוסק בימי הקיץ בבניית תנורים ובימי החורף באריגת לבדים, והתפרנס בשפע. היה לו גם גן גדול ממנו היו לו במשך כל השנה תפוחי אדמה ושאר ירקות. בשעת עבודתו היה חוזר בעל פה על התנ"ך ועל דיני אורח חיים.

ר' יעקב היה בעל צדקה גדול ובעל מדות טובות. כשהתחתן והיה עליו לפרנס את משפחתו הלך אל ר' חיים הזורע - כך קראו לו - לשאול אותו במה לקבוע את פרנסתו, אמר לו ר' חיים הזורע: עשה לך פרנסה ממלאכות שתבאנה חמימות ליהודים, לכן נעשה בונה תנורים ואורג לבדים.

לר' יעקב היה גן גדול של ירקות ופירות שונים, והיה נוהג לחלק לילדים פירות שונים, תפוחים, שזיפים, דובדבנים וכדומה, ומלמד אותם אילו ברכות לברך עליהם, וכל יום אחרי הצהרים היה מאסף אנשים נותן להם קוואס (משקה רוסי תוסס) ומספר להם דינים מאורח חיים. כך נוצרו מנהגים והידורי מנהגים שונים שנשאו עליהם את שמו של ר' יענקעלע זיפ (נפה), שכן כל דין היה מנופה אצלו זך ונקי.

ר' ישראל החי היה תלמידו המובהק של ר' יעקב זיפ, היו לו כבר מנהגים קבועים מסויימים שהיה מייחס אותם לר' יעקב זיפ, ובמשך הזמן נוספו אצלו הידורים שונים.

ג. לכל חג לכשעצמו היו בליובאוויטש הקדמות והכנות, מנהגים והידורי מנהגים משלו. אין המדובר בנוגע להידורי דינים ומנהגים המקובלים בכל תפוצות ישראל, או מנהגים הנהוגים בעדת החסידים, אלא מנהגים סתמיים שהיו אומרים עליהם: "כך נהג ר' יענקל זיפ (נפה)", או "כך נהג ר' ישראל דער לעבעדיקער (החי)".

ר' יענקל זיפ ור' ישראל החי, שניהם תושבי ליובאוויטש, הרי בזמנים שהיו מודדים את האדם לפי ידיעותיו בתורה, היו הם יהודים רגילים שידיעותיהם בלימוד היו מועטות, אבל הם היו מארי עובדין, בעלי מעשה.

בכלל היו בעלי המעשה באותם ימים במדריגה גבוהה יותר מאשר בשנים אלו, הן בכמות ובעיקר באיכות. הכל היה נעשה בתמימות והיו בעלי מעשה אשר היו בעלי מדריגה אף ביחס לבעלי המעשה עצמם.

הרב הצדיק ר' ישכר דוב מקאבילניק, המגיד בליובאוויטש - אחד מתלמידיו הנסתרים של מורנו הבעש"ט, אצלו למד רבנו הזקן בילדותו - סיפר, שבבואו לליובאוויטש בתור חתן - בשנת תפ"ה בערך - מצא את ר' ישראל החי, שהיה אז אדם ישיש בן תשעים ואולי יותר, וכשר' ישראל היה מתפלל או חוזר תנ"ך או משניות, היה זה בחיות של אברך צעיר.

ר' ישראל היה אומר תמיד "מצוה בלא כוונה כגוף בלא נשמה"¹, וכוונת המצוה היא שהמצוה באה מן המצווה (מ' שוואית, צ' פתוחה, ו' סגולה). מצוה היא צו שבא מהמצווה, והמצווה הוא "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים"², הבורא ברוך הוא, המוציא מכל בוך. ובכן, כשאני, ישראל, אפס האדם, זוכה לקיים ציווי של א-ל יחיד יתברך, הרי עלי לכרכר ולפזז ולרקוד בשמחה רבה.

כשהבחין ר' ישראל עצבות או מרה שחורה נסוכים על מישהו, היה "מתלבש" עליו, עד שהיה מסביר לו שכן לא צריך להיות, והכל עשה במלים רכות ונעימות.

(2) שמות כ, ב.

(1) מובא על תפלה בלא כונה - ראה ישועות משיחו יב, א.

ובדריכות רבה חיכו ל"לדוד ה' אורי ושעיי"⁵, לקול השופר, לתקיעה הראשונה שהיה בה משום הודעה ששערי חודש הרחמים נפתחו.

מאמרי ה"חסידות"⁶ של שבת מברכים אלול, עם הפתיחה הרגילה "אני לדודי ודודי לי ר"ת אלול" או "השמים כסאי" או "ראה אנכי נותן לפניכם היום", היו כבר רוויים ברוח של אלול. כל יום מימי חודש אלול אינו דומה כלל לימי השנה כולה. כאשר שוכבים במטה בשעה שש בבוקר, שומעים שמנין הותיקין הראשון בבית המדרש כבר סיים תפלתו ותוקעים בשופר. קול השופר מעורר, הרי אלול בעולם, ממהרים להתלבש, והאדם אינו שבע רצון עם עצמו, מדוע איחר כל כך בשינתו, ועובר ברעיונו על משה רבנו עליו השלום שהיה בהר, ושהימים הם ימי רצון שאפשר לפעול בהם באופן אחר לגמרי, עליו להיות בן אדם, ואסור להפסיד את הזמן.

כשבאים לבית המדרש כבר מוצאים בו קהל גדול, אחרים אומרים תהלים, אחרים לומדים חסידות, אחרים אומרים תיקוני זוהר, ואחרים עומדים או יושבים ומתפללים.

חג הפסח תרצ"ד

כך היו לתושבי העיר ליובאוויטש מנהגים שהיו מקובלים מדור לדור.

ד. במשך מאה ושנים השנה בהן היתה ליובאוויטש עיר הבירה של כ"ק אדמו"רי חב"ד³ היתה לקרית ספר בדרכי החסידות ומנהגי החסידים, גם בחיי החולין של כל השנה ובפרט בחיי המועדים והימים הטובים.

בשבת מברכים אלול בליובאוויטש, למרות שהיה עדיין יום קייצי בהיר - השתנתה כבר האוירה, החל כבר להיות מורגש ריחו של אלול, החלה כבר לנשוב רוח של תשובה. כל יהודי נעשה מתון יותר, עסוק יותר במחשבותיו, והוחל לשכוח את כל דברי החולין.

במשך שני חדשי הקיץ - למן אחר חג השבועות עד שבת נחמו - עם הפסקה מסויימת בימי בין המצרים, שהיו באמת ימי תוגה ועצב, שכן את הלכות תשעה באב היו שומרים על כל פרטיהם - היו מטיילים קצת בין מנחה למעריב בככר השוק. בין פסח לשבועות לא יצא איש לטייל, אך מאחרי שבועות עד שבעה עשר בתמוז היו מטיילים ונהנים מהרוח הקייצית הנעימה.

אחרי שבת נחמו החלו כבר ללמוד אחרי מעריב, לקיים מה שכתוב⁴ "קומי רוני בלילה", וכשהגיע שבת מברכים אלול החלו כבר לחוש באויר של אלול,

(3) מבואר אצלי בארוכה ברשימות אשר כ"ק אדמו"ר האמצעי התיישב בליובאוויטש בחודש מרחשון תקע"ד ונסתלק ט' כסלו תקפ"ח. דור שני - כ"ק אדמו"ר הצמח צדק נסתלק י"ג ניסן תרכ"ו. דור שלישי - כ"ק אדמו"ר מוהר"ש נסתלק י"ג תשרי תרמ"ג. דור רביעי - הור כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב - עזב את ליובאוויטש ט"ו מרחשון תרע"ו וילך בגולה לרוסטוב ע"ד דון.

(4) איכה ב, יט.

(5) פרק כ"ז בתהלים שמתחילים לומר ברו"ח אלול.

(6) בשם "חסידות" היו קוראים בליובאוויטש את התורה שהיו כ"ק האדמו"רים אומרים לפני החסידים בש"ק או בשארי יומא דפגרא.

רשימת המאסר

אנכי לא שמת י לבי לדיבוריו ואתבונן אל הבנין הגדול של בירת שפאליערנא, ואתפלא על הכשרון הגדול שהי' לו להאדריכל לבנות בנין כזה מעובד ומשוכלל בעיבוד ושכלול כזה אשר יתאים לכל ענייני האסירים, ומקומות מיוחדים להעיק ולהציק ללחוף ולענות בני אדם.

הבנין שפאליערנא מתוכו הוא בית בתוך בית, חומה בתוך חומה, חומה אחת גדולה מקפת מכל ארבעה צדדי, חומה אחת מרובעת כמאה אמה על מאה אמה, החומה הפנימית עשוי' היא כתיבה מרובעת ובקיר החומה מכל ארבע צדדי' חדרים תאים עם דלתות של ברזל, בין החומה הפנימית להחומה החיצונית פרוזדור כרוחב ששה אמות בערך ובקיר החומה החיצונית חלונות גדולים וגובה כשמונה אמות, ובהשמונה האמות הללו הם שלשה קומות, קומה התחתונה, וממעל לה קומה שני' ועלי' ממעל קומה שלישית.

מסביב לקירות הבית חומה הפנימית סובבת והולכת אצטבא רחבה כאמה ורבע אשר בסולמות של ברזל עולים עלי' למען לכונוס אל החדרים והתאים, והרוחב אשר בין החומה החיצונה להחומה הפנימית למטה היא כעין רחוב אשר ממנו עולים בסולם של ברזל אל האצטבא הראשונה המשמשת הילוך לקומה השני', וממנה שביל סולם ברזל אל האצטבא השני' שהיא הקומה השלישית.

ועל האצטבא הנני מטייל עתה מחדרו של הפקיד הראשי אל החדר מאה וששים, אי' הוא לא אדע עדיין כי הולך הנני אחרי פעטיא המדבר ומבהיל אותי בסיפוריו שנעים לו במאד לראות שפיכות דמי העשירים וכוהני הדתות אשר פעם חיכה על יציאת נשמתו של אחד המומתים כי עליו הי' להשליך שבעה גויות מומתים אל אחד הבארות אשר מתחת למכפלה השני' שבמרתפי הבית, וכולם כבר זרקם, רק אחד עוד פרפר, אי⁸² ניע חאָטיעל וויפוסטיט דוך.

אָן⁸³ - ממשיך סיפורו - ביל טאָקאָי קאָק טי בליעדני אי פאָלני, אי חאָטיאָ אָן ביל פיאָטי וויפוסטיאקי ווידערזשאַל באַלשע וויפוסטיעך, וויפוסטיא דראַנגול טאָ רוקאָי טאָ נאגאי.

טאָוואַרישטשט⁸⁴ אושאַל זאָ פאָלוטשקו, זדאָראַוואָ זאָראַבאָטאָל 420 צעלקאָוויך (עבור כל הריגה רחמנא-לצלן משלמים ששים רוביל) אי טרי בוטילקי וואדקיא א מאיא ראבאטא וויפוסטי איז קאמערי, פריוועסטי אוו פריגאטאווטעלניווא אי ראזדאוואט א קאגדא אוזשע וויפוסטי קאנטשענא טאגדא אובראט חלאם, ווימיט פאָלי אי סטיעני אָט קראָווי.

טאָט⁸⁵ יעשטשאָ ניע גאָטאָוו, רעשיל איטי בראַט קרוזשקו טשאַי אי פרישאַל אָבראָטנאָ אָן יעשטשאָ טאראפעטשילסיא, מניע בילא טאָק פריאָטנאָ סמאָטרעט טשטאָ וויפיל טשאַי בעז סאָחאָראָ, פאָטאָם מניע נאָדאָיעלא, יאָ יעמו אודאריל דוואַ ראזא נאגאי אי טאָגדאָ וויפוסטיל דוך, אַ איז גאָרלאָ נאָטשאַלאַס ליפוסטיא קראָווי, אי מאָמענטאָלנאָ סטאָל טשאַרני קאָק זשוק.

אם כי דברי פעטיא לא הבהילו אותי אבל בכל זה עשה עלי רושם עז ורעד עבר בי בשמעי סיפורו בארוכה ובפרטיות.

טיעבע⁸⁶ - אומר פעטיא - סליעדאוואלא בי פאסאדיט אוו אָטדיעלניווא קאָמנאָטו, טי טשיטאָיעשסיא סמערטניקאָם, א סמערטניקאָם פאלאגאיעטסיא אטדיעלנאיא קאמערא, נאזיוואיעמאיא אדינאטשנאיע זאקליוטשעניע, נא ווידנא טשטא טיעפער וויפוסטיא פערעפאלניענא טיעבע נאזנאטשילי קאמנאטו סטא שעסטדיעסאט.

וואָט⁸⁷ טוואיא קאמנאטא - ופעטיא לוקח מפתח גדול ופותח את המנעול של אחד הדלתות ברזל, ואח"כ לוקח עוד מפתח ופותח את המנעול שבהדלת עצמו ופותח את הפתח ואומר לי הכנס ושכב על הרצפה, וטרם הספקתי להכנס אחז בי בשתי ידיו בקצף גדול על לא דבר וידחקני להיכנס החדרה, ויוסף לי מכאוב על מכאובי, ויסגור את הדלת וילך לו⁸⁸.

* * *

סוכר! אחרי-כן פקעה סבלנותי. בעטתי בו פעמיים ברגלי ואז הוציא רוחו, ומגרוננו החל שותת דם, ומיד נעשה שחור כחיפושית. (86) אותך צריך הי' להושיב בחדר ביחידות. נמנה אתה בין היוצאים לקולר, ולאלה מיועד חדר מיוחד הנקרא כלא בודד. אבל כנראה כל החדרים מלאים, וקבעו לך חדר 160. (87) הנה החדר שלך. (88) [ראה ההמשך להמסופר כאן בספר השיחות תרפ"ז ע' 266 ואילך].

(82) ולא רצה להוציא רוחו. (83) הוא הי' כמוך, חיזור ובעל גוף, והגם שהי' החמישי, בכל זאת האריך יותר מכולם. כל העת פרפר, פעם בידו פעם ברגלו. (84) חברי הלך לקבל שכרו. השתכר היטב בעד עמלו. 420 רובל ושלושה בקבוקי יי"ש. ועבודתי להובילם מהכלא, להביאם להכנה, ולחלקם, וכאשר הכל נגמר כבר, עלי להוציא את הפגרים, לנקות את הרצפה והקירות מהדם. (85) פלוני עדיין לא מת. החלטתי ללכת לשתות ספל תה וחזרתי, ועדיין פרפר. כל כך הי' נעים לי להביט, עד ששתיתי את התה בלי

א וְדָא בְרַפְתָּא דִּי בְרִיךְ מִשָּׁה
 נְבִיאָא דִּי יְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְדָם
 מוֹתָהּ: ב וְאָמַר יְיָ מְסִינֵי אֲתַגְלִי
 וְזַהוּר יְקַרְהַ מְשַׁעִיר אֲתַחְזִי לְנָא
 אֲתַגְלִי בְּגַבְרַתָּהּ מְטוּרָא דְפֶאֱרָן
 וְעַמָּה רַבַּבְתָּ קְדִישִׁין פְּתַב יְמִינָהּ
 מִגּוֹ אֲשַׁתָּא אֲוִרִיתָא יְהֵב לְנָא:
 ג אֶף חֲכַבְנוֹן לְשַׁבְטֵיָא כָּל
 קְדִישׁוּהִי בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּגַבְוֵרָא
 אֲפַקְנוֹן מִמְצָרִים וְאֲנוֹן מִדְּבָרִין
 תַּחֲתוֹ עֲנָנָה נְטִלִין עַל מִימְרָךְ:
 ד אֲוִרִיתָא יְהֵב לְנָא מִשָּׁה מְסַרְהָ
 יִרְתָּא לְכַנְשַׁת יַעֲקֹב: ה וְהוּהוּ
 בְּיִשְׂרָאֵל מִלְכָּא בְּאַתְכַּנְשׁוֹת רִישֵׁי

לג א וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ
 הָאֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְפָנָי מוֹתוֹ: כס"י:
 ב וַיֹּאמֶר יְהוָה מְסִינֵי בָּא וְזָרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ
 הוֹפִיעַ מִהַר פְּאָרֶן וְאַתָּה מִרְבַּבְתָּ קֹדֶשׁ מִימֵינוּ
 אִישׁ דָּת לָמוֹ: כס"י: ג אֶף חֲכַב עַמִּים כָּל־קְדִישָׁיו
 בִּידֶךָ וְהֵם תִּכּוּ לְרַגְלֶךָ יִשָּׂא מִדְּבַרְתֶּיךָ: כס"י:
 ד תּוֹרָה צִוְּה־לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה קְהֵלֶת
 יַעֲקֹב: כס"י: ה וַיְהִי בִישְׂרוֹן מֶלֶךְ בְּהַתְּאַסֵּף רֵאשֵׁי

רש"י

קְדִישָׁיו בִּידֶךָ. נִפְשׁוֹת הַצְּדִיקִים גְּנוּזוֹת אִתּוֹ, כְּעִנְיָן
 שְׁנֵאמַר: (ש"א כה) "וְהִיְתָה נֶפֶשׁ אֲדֹנָי צְרוּרָה בְּצָרוֹר
 הַחַיִּים אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ": וְהֵם תִּכּוּ לְרַגְלֶךָ. וְהֵם
 רֵאשֵׁי לְכָךְ, שְׁהָרֵי תִכּוּ עֲצָמָן לְתוֹךְ תַּחֲתִית הַהָר
 לְרַגְלֶךָ, בְּסִינֵי. תִכּוּ לְשׁוֹן פְּעֻלוֹ, הַתּוֹכּוּ לְתוֹךְ
 מְרַגְלוֹתֶיךָ: יִשָּׂא מִדְּבַרְתֶּיךָ. נִשְׂאוּ עֲלֵיהֶם עַל
 תּוֹרְתֶךָ: מִדְּבַרְתֶּיךָ. הַמ"ם בּוֹ קְרוּב לִיסוּד, כְּמוֹ:
 (במדבר ז) "וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהִים", (יחזקאל
 ב) "וְאָשְׁמַע אֶת מִדְּבַר אֱלֹהִים", כְּמוֹ 'מִתְדַבֵּר אֱלֹהִים',
 אֶף זֶה "מִדְּבַרְתֶּיךָ", מֵה שְׁהִיִּת מִדְּבַר לְהַשְׁמִיעֵנִי
 לֵאמֹר לָהֶם. טִישׁ פּוֹרְפּוֹרֵלִיר"ש בְּלַע"ז (צִינְנֵעַ
 אֲוִנְטֵרֵרֵדֵנוֹגֵעֵן). וְאֲוִנְקֵלוֹס תְּרַגְּם שְׁהִיו נוֹסְעִים
 עַל פִּי דְבָרֶיךָ, וְהַמ"ם בּוֹ שְׁמוּשׁ, מְשַׁמֶּשֶׁת לְשׁוֹן
 מִן. דְּבַר אַחֵר: "אֶף חֲכַב עַמִּים", אֶף בְּשַׁעַת חֲבָתָן
 שֶׁל הָאֲמוֹת שְׁהִרְאִיתָ לָהֶם פְּנִים שׁוֹחֲקוֹת, וּמְסַרְתָּ
 אֶת יִשְׂרָאֵל בְּיָדָם: כָּל־קְדִישָׁיו בִּידֶךָ. כָּל צְדִיקֵיהֶם
 וְטוֹבֵיהֶם דְּבָקוּ בְּךָ וְלֹא מָשׁוּ מֵאַחֲרֶיךָ, וְאַתָּה
 שׁוֹמְרָם: וְהֵם תִּכּוּ לְרַגְלֶךָ. וְהֵם מִתְמַצְעִים
 וּמִתְכַּנְּסִים לְתַחַת צִלְּךָ: יִשָּׂא מִדְּבַרְתֶּיךָ. מְקַבְּלִים
 גְּזוּרֹתֶיךָ וְדַתּוֹתֶיךָ בְּשִׂמְחָה, וְאַלְהָ דְבָרֵיהֶם:
 (ד) תּוֹרָה. אֲשֶׁר צִוְּה לָנוּ מִשָּׁה, מוֹרְשָׁה הִיא
 לְקַהֲלַת יַעֲקֹב, אֲחֻזְנוּיָהּ וְלֹא נַעֲזֹכְנָהּ: (ה) וַיְהִי.
 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: בִּישְׂרוֹן מֶלֶךְ. תָּמִיד עַל

(א) וְזֹאת הַבְּרָכָה. לְפָנָי מוֹתוֹ. (ספרי) סְמוּךְ
 לְמִיתָתוֹ שָׁאֵם לֹא עֲכָשׁוּ, אִימְתִי?: (ב) וַיֹּאמֶר ה'
 מְסִינֵי בָּא. (שם) פֶּתַח תַּחֲלֶה בְּשַׁבְּחוֹ שֶׁל מְקוֹם,
 וְאַחַר כֵּךְ פֶּתַח בְּצַרְכֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּבְשַׁבַּח
 שֶׁפֶתַח בּוֹ יֵשׁ בּוֹ הַזְּכָרָת זְכוֹת לְיִשְׂרָאֵל. וְכֹל זֶה דֶּרֶךְ
 רְצוּי הוּא, כְּלוּמַר כְּדַאי הֵם אֵלּוֹ שֶׁתַּחֲוֹל עֲלֵיהֶם
 בְּרָכָה: מְסִינֵי בָּא. יֵצֵא לְקַרְאָתָם כְּשֶׁבָאוּ לְהַתְּיַצֵּב
 בְּתַחֲתִית הַהָר, כְּחֻתֵּן הַיּוֹצֵא לְהַקְבִּיל פְּנֵי כְּלָה,
 שְׁנֵאמַר: (שמות יט) "לְקַרְאֵת הָאֱלֹהִים", לְמַדְּנוּ
 שֶׁיֵּצֵא כְּנֻגָדָם: וְזָרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ. (ספרי) שֶׁפֶתַח
 לְבַנְיָ עֲשׂוֹ שֶׁיִּקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְלֹא רְצוּ: הוֹפִיעַ.
 לָהֶם: מִהַר פְּאָרֶן. שְׁהֵלֶךְ שֶׁם וּפֶתַח לְבַנְיָ יִשְׁמַעֲלָל
 שֶׁיִּקְבְּלוּהָ, וְלֹא רְצוּ: וְאַתָּה. לְיִשְׂרָאֵל (שם): מִרְבַּבְתָּ
 קֹדֶשׁ. וְעַמּוֹ מְקַצֵּת רַבְבוֹת מִלְּאֲכֵי קֹדֶשׁ וְלֹא כָּלָם,
 וְלֹא רַבָּם, וְלֹא כְּדֶרֶךְ בְּשׁוֹר וְדָם שֶׁמְרַאֶה כָּל כְּבוֹד
 עֲשָׂרוֹ וְתַפְאָרְתּוֹ בְּיוֹם חֲפָתּוֹ: אִישׁ דָּת. שְׁהִיְתָה
 כְּתוּבָה מֵאֵז לְפָנָיו בְּאֵשׁ שְׁחוּרָה עַל גְּבֵי אִישׁ לְבַנְיָה,
 גִּתָּן לָהֶם בְּלוּחֹת כְּתַב יָד יְמִינוֹ. דְּבַר אַחֵר: "אִישׁ
 דָּת", כְּתַרְגּוּמוֹ, שְׁנִתְּנָה לָהֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: (ג) אֶף
 חֲכַב עַמִּים. גַּם חֲכָה יִתְּרָה חֲכַב אֶת הַשְּׁבָטִים, כָּל
 אֶחָד וְאֶחָד קְרוּי 'עַם', שְׁהָרֵי בְּנִימִין לְבָדוּ הָיָה
 עֲתִיד לְהוֹלֵד כְּשֶׁאֲמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לְיַעֲקֹב:
 (בראשית לה) "גּוֹי וְקָהֵל גּוֹיִם יִהְיֶה מִמֶּךָ": כָּל־

עִם יַחַד שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל כְּשִׁי: ו יְחִי רְאוּבֵן
 וְאַל־יִמָּת וְיִהְיֶה מִתּוֹ מִסְפָּר כְּשִׁי: ס וְזוֹאת
 לַיהוּדָה וַיֹּאמֶר שְׁמַע יְהוָה קוֹל יְהוּדָה וְאַל־
 עֲמוּ תִבְיָאֲנוּ יַדָּיו רַב לוֹ וְעֵזֶר מִצָּרָיו
 תִּהְיֶה כְּשִׁי: פ לוֹ שְׁנֵי ח וְלִלּוֹי אָמַר תְּמִיד וְאוּרִיךְ
 לְאִישׁ חֲסִידְךָ אֲשֶׁר נִסִּיתוֹ בְּמִסָּה תְּרִיבָהוּ
 עַל־מֵי מְרִיבָה כְּשִׁי: ט הָאָמַר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא
 רְאִיתִיו וְאֶת־אָחִיו לֹא הִכִּיר וְאֶת־בָּנוּ לֹא יָדַע

עמא פחדא שבטיא דישראל:
 ו יחי ראובן לחיי עלמא ומותא
 תננינא לא ימות ויקבלון בנוהי
 אחסנתהון במנינהון: ז ודא
 ליהודה ואמר קבל יי עלותה
 דיהודה במפקה (באגחא)
 לקרבא ולעמה תתיבנה לשלם
 ידוהי ועבדן לה פרענותא
 מסנאוהי וסעיד מבעלי דכבוהי
 הוי לה: ח וללוי אמר תמיא
 ואוריא אלבשתא לגבר דאשתכח
 חסידא קדמך די נסיתוהי בנסתא
 והוה שלים בחנתוהי על מי

מצותא ואשתכח מהימן: ט דעל אבוהי ועל אמה לא רחם פד חבו מן דינא ואפי אחוהי ובנוהי לא

רש"י

לו. יריבו ריבו וינקמו ונקמתו: ועזר מצריו תהיה.
 על יהושפט התפלל, על מלחמת רמות גלעד:
 (דה"ב יח) "ויזעק יהושפט, וה' עזרו". דבר אחר:
 "שמע ה' קול יהודה", (ספרי) פאן רמז ברכה
 לשמעון מתוך ברכותיו של יהודה. ואף כשחלקו
 ארץ ישראל, נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה,
 שנאמר: (יהושע יט) "מחבל בני יהודה נחלת בני
 שמעון". (ומפני מה לא יחד לו ברכה בפני עצמו?
 שהיה בלבו עליו על מה שעשה בשטים, כך כתוב
 באגדת תהלים) [מזמור צ]: (ח) וללוי אמר. ועל
 לוי אמר: תמיד ואוריך. כלפי שכינה הוא מדבר:
 אשר נסיתו במסה. שלא נתלוננו עם שאר
 המלינים: תריבהו וגו', פתרגומו, דבר אחר:
 "תריבהו על מי מריבה", נסתקפת לו לבא
 בעלילה, אם משה אמר: (במדבר כ) "שמעו נא
 המורים", אהרן ומרים מה עשו?: (ט) האמר
 לאביו ולאמו לא ראיתיו. כשחטאו בעגל
 ואמרתי: (שמות לב) "מי לה' אלי", נאספו אלי כל
 בני לוי, וצויתים להרג את אבי אמו והוא
 מישראל, או את אחיו מאמו, או את בן בתו, וכן
 עשו. ואי אפשר לפרש אביו ממש, ואחיו מאביו,
 וכן בניו ממש, שהרי לויים הם ומשכט לוי לא

מלכותו עליהם: בהתאסף. בכל התאסף ראשי
 חשבון אסיפתם: ראשי. כמו (שמות ל) "כי תשא
 את ראש", ראויין אלו שאברכם. דבר אחר:
 "בהתאסף", בהתאספם יחד, באגדה אחת ושלום
 ביניהם הוא מלכם, ולא כשיש מחלוקת ביניהם:
 (ו) יחי ראובן. בעולם הזה: ואל-ימת. לעולם
 הבא, שלא יזכר לו מעשה בלהה: ויהי מתיו
 מספר. נמנין במנין שאר אחיו, דגמא היא זו פעננין
 שנאמר: (בראשית לה) "וישכב את בלהה, ויהיו בני
 יעקב שנים עשר", שלא יצא מן המנין: (ז) וזאת
 ליהודה. (מכות יא) סמך יהודה לראובן, מפני
 ששניהם הודו על קלקול שבטם, שנאמר: (איוב
 טו) "אשר חכמים יגידו וגו', להם לבדם וגו' ולא
 עבר זר בתוכם", (ב"ק צב) ועוד פרושו רבותינו שכל
 מ' שנה שהיו ישראל במדבר, היו עצמות יהודה
 מתגלגלין בארון מפני נדוי שקבל עליו, שנאמר:
 (בראשית מד) "וחטאתי לאבי כל הימים", אמר
 משה: 'מי גרם לראובן שיודה? יהודה וכו': שמע
 ה' קול יהודה. תפלת דוד, ושלמה, ואסא מפני
 הכושים, ויהושפט מפני העמונים וחקזקה מפני
 סנחריב: ואל-עמו תביאנו. לשלום מפני
 המלחמה (ספריים אחרים: מן המלחמה): ידיו רב

נסיב ארי נטרו מטרת מימרך
 וקמך לא אשניו: י כשרין אלין
 דילפון דיניך ליעקב ואורייתך
 לישראל ישוון קטרת בוסמין
 קדמך וגמיר לרעוא על מדבךך:
 יא ברך יי נכסוהי וקרפן ידוהי
 תקבל ברעוא תבר חרצא
 דסנאוהי ודבעלי דכבוהי דלא
 יקומון: יב לבנימן אמר רחימא
 דיי ישרי לרחצן עלוהי יהי מגן
 עלוהי כל יומא ובארעה תשרי
 שכנתא: יג וליוסף אמר מברכא
 מן גדם יי ארעה עבדא מגדנין
 מטלא דשמאי מלעלא וממבועי
 עינון ותהומין דנגדן ממעמקי
 ארעא מלרע: יד ועבדא מגדנין
 ועללן מיבול שמשא ועבדא

כי שִׁמְרוּ אִמְרֹתֶיךָ וּבְרִיתֶךָ יִנְצְרוּ כְּשׁ"י: י וְיִזְרוּ
 מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב וְתוֹרֹתֶיךָ לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁיִמוּ
 קְטוֹרֶת בְּאַפֶּךָ וְכִלְיִל עַל־מִזְבִּיחֶךָ כְּשׁ"י: יא בְּרַךְ
 יְהוָה חֵילוֹ וּפְעָל יָדָיו תִּרְצֶה מִחֵץ מַתְנִים
 קָמְיוֹ וּמִשְׁנָאֵיו מִן־יְקוּמוֹן כְּשׁ"י: יב לְבִנְיָמִן
 אָמַר יָדִיד יְהוָה יִשְׁכֵּן לְבֵטַח עָלָיו חֲפָף עָלָיו
 כָּל־הַיּוֹם וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכֵן כְּשׁ"י: יג וְלְיוֹסֵף
 אָמַר מְבֹרַכַת יְהוָה אֲרֻצּוֹ מִמְּגֵד
 שָׁמַיִם מִפֶּלַע וּמִתְהוֹם רִבְצַת תַּחַת כְּשׁ"י:
 יד וּמִמְּגֵד תְּבוֹאֵת שֶׁמֶשׁ וּמִמְּגֵד גֵּרֶשׁ

רש"י

שנאמר: (שם עח) "וימאס באהל יוסף וגו'", ולפי
 שבית עולמים חביב משילה, לכך הקדים בנימין
 ליוסף: חפף עליו. מכסה אותו ומגן עליו:
 כל-היום. לעולם. משנבחרה ירושלים, לא שרתה
 שכינה במקום אחר: ובין כתפיו שכן. בגבה ארצו
 הנה בית המקדש בנוי, אלא שנמוך כ"ג אמה מעין
 עיטם, ושם הנה דעתו של דוד לבנותו, כדאיתא
 בשחיטת קדשים: 'אמרי נחתי ביה פורתא', משום
 דכתיב: "ובין כתפיו שכן", אין לך נאה בשור
 יותר מכתפיו: (יג) מברכת ה' ארצו. שלא היתה
 בנחלת השבטים ארץ מלאה כל טוב כארצו של
 יוסף: ממגד. לשון עדנים ומתק: ומתהום.
 שהתהום עולה ומלחלח אותה מלמשה. אפה
 מוצא בכל השבטים ברכתו של משה, מעין ברכתו
 של יעקב: (יד) וממגד תבואת שמש. שהיתה
 ארצו פתוחה לחמה, וממתקת הפרות: גרש
 ירחים. יש פרות שהלכנה מבשלתן, ואלו הן:
 קשואין ודלועין. דבר אחר: "גרש ירחים",
 שהארץ מגרשת ומוציאה מחדש לחדש:

חטא אחד מהם, שנאמר: (שם) "כל בני לוי": פי
 שִׁמְרוּ אִמְרֹתֶיךָ. לא יהיה לך אלהים אחרים:
 וּבְרִיתֶךָ יִנְצְרוּ. ברית מילה, שאותם שנולדו
 במדבר של ישראל לא מלו את בניהם, והם היו
 מולין ומלין את בניהם (ספרים אחרים: אותם
 שנולדו במדבר, שישראל לא מלו את בניהם, והם
 היו מולין): (י) יורו משפטיך. ראויין אלו לכהן:
 וְכִלְיִל. עולה: (יא) מחץ מתנים קמיו. מחץ
 קמיו מפת מתנים, כענין שנאמר: (תהלים ט)
 "ומתניהם תמיד המעד", ועל המעוררין על הפנה
 אמר בן. דבר אחר: ראה שעתידין חשמונאי ובניו
 להלחם עם עובדי כוכבים, והתפלל עליהם, לפי
 שהיו מועטים: י"ב בני חשמונאי ואלעזר כנגד
 כמה רבבות. לכהן נאמר: "ברך ה' חילו ופעל ידיו
 תרצה": ומשנאיו מן יקומון. מחץ קמיו ומשנאיו
 מהיות להם תקומה: (יב) לבנימן אמר. לפי
 שברכת לוי בעבודת הקרבנות ושל בנימין בבנין
 בית המקדש בחלקו, סמך זה לזה, וסמך יוסף
 אחריו שאף הוא משכן שילה הנה בנוי בחלקו,

מגדנין מריש ירח בירח: ירחים כס"י: טו ומראש הררי-קדם וממגד
 טו ומריש טוריא בפיריא ומטוב רמן דלא פסקון: טו ומטוב
 ארעא ומלאה רעי לה דשכנתה בשמיא ועל משה אתגלי באסנא
 יתגן פל אלין לרישא דיוסף ולגניא פרישא דאחיה: יז רבא
 דכנוהי זינא לה וגבורן דאתעבידא לה מקדם תקפא
 ורומא דילה בגברתה עממיא יקטל פחדא עד סיפי ארעא
 ואנון רבוקא דבית אפרים ואנון אלפיא דבית מנשה: יח ולזבולן אמר חדי זבולן במפקד לאגתא קרבא על בעלי דבכד ויששכר במהכד
 למעבד זמני מועדיא בירושלם: יט שבטיא דישראל לטור בית מקדשא יתפנשון תמן יכסון נכסת קודשין

רש"י

(טו) ומראש הררי-קדם. ומברכת מראשית בשול הפרות, שהרריה מקדימין לבכר בשול פרותיהם. דבר אחר: מגיד שקדמה בריאתן לשאר הרים: גבעות עולם. גבעות העושות פרות לעולם ואינן פוסקות מעצר הגשמים: (טז) ורצון שכני סנה. כמו שוכן סנה, ותהא ארצו מברכת מרצונו ונחת רוחו של הקדוש ברוך הוא הנגלה עלי תחלה בסנה: רצון. נחת רוח ופיוס, וכן פל רצון שבמקרא: תבואתה. ברכה זו לראש יוסף: נזיר אחיו. שהפרש מאחיו במכירתו: (יז) בכור שורו. יש בכור שהוא לשון גדלה ומלכות, שנאמר: (תהלים פט) "אף אני בכור אתנהו", וכן: (שמות ד) "בני בכורי ישראל": בכור. מלך היוצא ממנו, והוא יהושע: שורו. שפחו קשה פשור לכבש כמה מלכים: הדר לו. נתון לו, שנאמר: (במדבר כז) "ונתתה מהודף עליו": וקרני ראם קרניו. שור כחו קשה, ואין קרניו נאות, אבל ראם קרניו נאות ואין כחו קשה, נתן ליהושע כחו של שור, ויפי קרני ראם: אפסי-ארץ. שלשים ואחד מלכים, אפשר שכלם מארץ ישראל היו? אלא אין לה כל מלך ושלטון, שלא קנה לו פלטרין ואחזה בארץ ישראל, שחשובה לכלם היא, שנאמר: (ירמיה ג) "נחלת צבי צבאות גוים": והם רכבות

אפרים. אותם המנגחים הם הרבבות שהרג יהושע שבא מאפרים: והם אלפי מנשה. הם האלפים שהרג גדעון במדין, שנאמר: (שופטים ח) "ונובח וצלמנע בקרקר וגו'": (יח) ולזבולן אמר. אלו חמשה שבטים שפרך באחרונה: זבולן גד דן נפתלי ואשר, כפל שמותיהם לחזקם ולהגבירם, לפי שהיו חלשים שבכל השבטים, הם הם שהוליד יוסף לפני פרעה, שנאמר: (בראשית מז) "ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים", לפי שנראים חלשים ולא ישים אותם לו שרי מלחמתו: שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך. זבולון ויששכר עשו שתפות: "זבולן לחוף ימים ישכן", ויוצא לפרקמטיא בספינות ומשתפר ונותן לתוך פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים בתורה. לפיכך הקדים זבולון ליששכר, שתורתו של יששכר על ידי זבולון היתה: שמח זבולן בצאתך. הצלח בצאתך לסחורה: ויששכר. הצלח בשיבת אהליך לתורה, לישב ולעבד שנים ולקבע חדשים, כמו שנאמר: (דה"א יב) "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים, ראשיהם מאתים", ראשי סנהדראות היו עוסקים בכך, ועל פי קביעת עתיהם ועבוריהם: (יט) עמים. של שבטי ישראל: הר-יקראו. להר המורה יאספון. כל אסיפה על ידי קריאה היא,

לרצוא ארי נכסי עממיא ייכלון
 וסימא דמטמרא בחלא מתגליא
 להון: כ ולגד אמר בריך אפתי
 לגד פליתא שרי ויקטול שלטונין
 עם מלכין: כא ואתקבל
 בקדמתא דילה ארי תמן
 באחסנתה משה ספרא רבא
 דישראל קביר והוא נפק ועל
 בריש עמא זכון קדם יי עבד
 ודינוהי עם ישראל: כב ולדן
 אמר דן תקיף כגור ארינן ארעה

יזבחו זבחי צדק פי שפע ימים יינקו וישפני
 טמוני חול כס"י: ס כ ולגד אמר ברוך מרחיב
 גר פלביא שכן וטרף זרוע אף-קדקד כס"י:
 כא וירא ראשית לו כי-שם חלקת מחקק ספון
 ויתא ראשי עם צדקת יהוה עשה ומשפטיו
 עם-ישראל כס"י: ס חמישי כב ולדן אמר דן גור

רש"י

גבורים: וטרף זרוע אף-קדקד. הרוגייהן היו
 נפרין, חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת:
 (כא) וירא ראשית לו. ראה ליתן לו חלק בארץ
 סיחון ועוג, שהיא ראשית כבוש הארץ: פי-שם
 חלקת מחקק. פי ידע אשר שם בנחלתו חלקת
 שדה קבורת מחקק, והוא משה: ספון. אותה
 חלקה ספונה וטמונה מפל בריה, שנאמר: (לקמן
 לד) "ולא ידע איש את קבורתו": ויתא. ג: ראשי
 עם. הם היו הולכים לפני החלוצין בכבוש הארץ,
 לפי שהיו גבורים, וכן הוא אומר: (במדבר לב)
 "חלוצים תעברו לפני אחיכם וגו'": צדקת ה'
 עשה. שהאמינו דברייהם ושפרו הבטחתם לעבר
 את הירדן, עד שכבשו וחלקו. דבר אחר: "ויתא",
 משה. "ראשי עם": צדקת ה' עשה. על משה
 אמור: (כב) דן גור אריה. אף הוא היה סמוך
 לספר, לפיכך משלו באריות: יזנק מן-הבשן.
 כתרגומו, שהיה הירדן יוצא מחלקו ממערת
 פמיאס והיא לשם שהיא בחלקו של דן, שנאמר:
 (יהושע יט) "ויקראו ללשם דן", וזנוקו וקלוחו מן
 הבשן. דבר אחר: מה זנוק זה יוצא ממקום אחד
 ונחלק לשני מקומות, כך שבטו של דן נטלו חלק
 בשני מקומות, תחלה נטלו בצפונית מערבית,
 עקרון וסביבותיה, ולא ספקו להם, ובאו ונלחמו
 עם לשם, שהיא פמיאס, והיא בצפונית מזרחית,
 שהרי הירדן יוצא ממערת פמיאס, והוא במזרח
 של ארץ ישראל, ובא מהצפון לדרום וכלה בקצה

ושם יזבחו בנגלים זבחי-צדק: פי שפע ימים
 יינקו. יששכר וזבולון, ויהא להם פנאי לעסק
 בתורה: וישפני טמוני חול. (מגילה) כסוי טמוני
 חול: טרית, וחלזון וזכוכית לבנה היוצאים מן היס
 ומן החול, ובחלקו של יששכר וזבולון היה, כמו
 שאמרו במסכת מגלה: (שופטים ה) "זבולון עם
 חרף נפשו למות", משום דנפתלי על מרומי שדה,
 שהיה מתרעם זבולון על חלקו: לאחי נתת שדות
 וכרמים וכו': וישפני. לשון כסוי, כמו שנאמר:
 (מ"א ו) "ויספן את הבית", (שם ז) "וספון בארז",
 ותרגומו: "ומטלל בכיורי (ספרים אחרים: בכסוי)
 ארזא". דבר אחר: "עמים הר-יקראו", על ידי
 פרקמטיא של זבולון, תגרי עובדי כוכבים באים
 אל ארצו, והוא עומד על הספר, והם אומרים:
 הואיל ונצטערנו עד כאן, גלף עד ירושלים, ונראה
 מה יראתה של אמה זו ומה מעשיה, והם רואים
 פל ישראל עובדים לאלה אחד ואוכלים מאכל
 אחד, לפי שהעובדי כוכבים, אלהות של זה לא
 כאלהות של זה, ומאכלו של זה לא כמאכלו של
 זה, והם אומרים אין אומה כשרה כזו ומתגירין
 שם, שנאמר: "שם יזבחו זבחי-צדק": פי שפע
 ימים יינקו. זבולון ויששכר היס נותן להם ממון
 בשפע: (כ) ברוך מרחיב ג: מלמד שהיה
 תחומו של ג: מרחיב והולך כלפי מזרח: פלביא
 שכן. לפי שהיה סמוך לספר. לפיכך נמשל
 באריות, שפל הסמוכים לספר צריכים להיות

אֲרִיָּה יִזְנַק מִן־הַבֶּשֶׂן רַשׁ"י: כג וּלְנִפְתָּלִי אָמַר
נִפְתָּלִי שִׁבְעַת רְצוֹן וּמֵלֵא בְרַכְתָּ יְהוָה יָם
וְדָרוֹם יִרְשָׁה רַשׁ"י: ס כד וּלְאֲשֵׁר אָמַר בְּרוּךְ
מִבְּנֵי אֲשֵׁר יְהִי רְצוֹן אֶחָיו וְטַבֵּל בְּשָׁמֶן
רְגֵלוֹ רַשׁ"י: כה בְּרוּל וּנְחֻשֶׁת מְנַעֲלָךְ וּכְיִמְיָךְ
דְּבִאָךְ רַשׁ"י: כו אֵין פֶּאֶל יִשְׁרוֹן רַכֵּב שָׁמַיִם
בְּעִזְרוֹךְ וּבְגֵאוֹתוֹ שְׁחָקִים רַשׁ"י: ששי כז מְעֵנָה
אֱלֹהֵי קָדָם וּמִתַּחַת זְרַעַת עוֹלָם וַיִּגְרַשׁ מִפְּנֵיךְ

שְׁתֵּי מִן נִחְלֵי דְנִגְדָן מִן מִתְּנָן:
כג וּלְנִפְתָּלִי אָמַר נִפְתָּלִי שִׁבְעַת
רְצוֹן וּמֵלֵי בְרַכָּן מִן קָדָם יי
מְעַרְב יָם גְּנוּסָר וְדָרוּמָא יִרְתָּ:
כד וּלְאֲשֵׁר אָמַר בְּרוּךְ מִבְּרַכְתָּ
בְּנֵי אֲשֵׁר יְהִי רְצוֹן לְאֶחָיו
וְיִתְרַבֵּי בְּתַפְנוּקֵי מַלְכֵינוּ:
כה תְּקִיף כְּפָרְזֵלָא וּנְחֻשָׁא וּכְיִוְמֵי
עוֹלָמְתָךְ תְּקַפְּךָ: כו לִית אֱלֹהֵי
כְּאֱלֹהֵי דִישְׂרָאֵל דְשָׁכְנַתְהָ
בְּשָׁמַיָא בְּסַעֲדָךְ וְתַקְפָּה בְּשָׁמֵי
שְׁמַיָא: כז מְדוּר אֱלֹהֵי דִי
מִלְקָדְמִין בְּמִימְרָה מִתְּעַבְדַּ עֲלֵמָא

רש"י

לודקיא לשמן, מנו להם פולמוסטים אחד וכו'
כדאיתא במנחות (פ"ה): (כה) בְּרוּל וּנְחֻשֶׁת
מְנַעֲלָךְ. עכשו הוא מדבר כנגד כל ישראל, שהיו
גבוריהם יושבים בערי הספר ונועלים אותה, שלא
יוכלו האויבים ליכנס בה, כאלו היא סגורה
במנעולים וכריחים של בְּרוּל וּנְחֻשֶׁת. דבר אחר:
"בְּרוּל וּנְחֻשֶׁת מְנַעֲלָךְ", ארצכם נעולה בפרים
שחוצבין מהם בְּרוּל וּנְחֻשֶׁת, וארצו של אשר היתה
מנעולה של ארץ ישראל: וכימיה דבאך. וכימיה
שהם טובים לך, שהן ימי תחלתך, ימי נעוריהך, כך
יהיו ימי זקנתך, שהן דואבים, זבים ומתמוטטים.
דבר אחר: "וכימיה דבאך", וכימיה שהם טובים
לך, כמנן ימיה כל הימים אשר אתם עושים רצונו
של מקום יהיו דבאך, שכל הארצות יהיו דובאות
כסף וזהב לארץ ישראל, שתהא מברכת בפרות,
וכל הארצות מתפרנסות הימנה וממשיכות לה
כספם וזהבם, אשקלונ"ט, הכסף והזהב פלה מהם,
שהן מזיכות אותם לארצכם: (כו) אֵין פֶּאֶל
יִשְׁרוֹן. דע לך ישרון, שאין פאל בכל אלהי
העובדי פוכבים, ולא פצורך צורם: רַכֵּב שָׁמַיִם.
הוא אותו אלה שבְּעִזְרוֹךְ, ובגאותו הוא רוכב
שחקים: (כז) מְעֵנָה אֱלֹהֵי קָדָם. למעון הם
השחקים לאלהי קדם, שקדם לכל אלהים, וברר לו

ים המלח, שהוא במזרח יהודה, שנטל בדרומה
של ארץ ישראל, כמו שמפרש בספר יהושע, והוא
שנאמר: (שם) "ויצא גבול בני דן מהם, ויעלו בני
דן וילחמו עם לשם וגו'", יצא גבולם מפל אותו
הרוח שהתחילו לנחל בו: (כג) שִׁבְעַת רְצוֹן.
שהיתה ארצו שבְּעַה כל רצון יושביה: יָם וְדָרוֹם
יִרְשָׁה. ים כגרת נפלה בחלקו, ונטל מלא חבל
חרם בדרומה, לפרש חרמים ומכמורות: יִרְשָׁה.
לשון צווי, כמו (דברים א) "עלה רש", והטעם
שלמעלה ברי"ש מוכיח, כמו: ירש, ידע, לקח,
שמע, כשמוסיף בו ה"א, יהיה הטעם למעלה:
שמעה, ידעה, סלחה, לקחה, אף כאן: "ירשה",
לשון צווי ובמסרת הגדולה מצינו באלפא ביתא
לשון צווי דטעמיהון מלעיל: (כד) בְּרוּךְ מִבְּנֵי
אֲשֵׁר. ראיתי בספרי: אין לך בכל השבטים
שנתברך בבנים כאשר, ואיני יודע כיצד: יְהִי רְצוֹן
אֶחָיו. שהיה מתרצה לאחיו בשמן אנפיקינון
ובקפלאות, והם מרצין לו בתבואה. דבר אחר:
"יהי רצון אחיו", שהיו בנותיו נאות, והוא שנאמר
בדברי הימים: (א ז) "הוא אבי ברזית", שהיו
בנותיו נשואות לכהנים גדולים, הנמשחים בשמן
זית: וְטַבֵּל בְּשָׁמֶן רְגֵלוֹ. (ספרי) שהיתה ארצו
מושכת שמן כמעין, ומעשה שנצטרכו אנשי

אויב ויאמר השמד כס"י: כח וישכן ישראל בטה
 בדר עין יעקב אל-ארץ דגן ותירוש אף-
 שמיו יערפו-טל כס"י: כט אשריך ישראל מי
 כמוך עם נושע ביהוה מגן עזרך ואשר-חרב
 גאותך ויבכשו איביך לך ואתה על-במותימו
 תדרך כס"י: ס שביעי לד א ויעל משה מערכת
 מואב אל-הר נבו ראש הפסגה אשר על-פני
 ירחו ויראהו יהוה את-כל-הארץ את-הגלעד
 עד-דן כס"י: ב ואת כל-נפתלי ואת-ארץ אפרים
 ומנשה ואת כל-ארץ יהודה עד הים

ותריף מקדמך סנאה ואמר שצי:
 כח ושרא ישראל לרחצן
 בלחודוהי פעין ברבמא דברכונן
 יעקב אבוהון לארעא עבדא עבור
 וחמר אף שמיא דעלויהון
 ישמשנן בטלא: כט טובך
 ישראל לית דכותך עמא דפרקנה
 (מן) גדם יי תקיף בסעדך ודמן
 גדמוהי נצחן גפרותך ויכדבון
 סנאה לך ואת על פריקת צוארי
 מלכיהון תדרך: א וסלק משה
 ממישרא דמואב לטורא דנבו
 ריש רמתא די על אפי ירחו
 ואחזיה יי ית כל ארעא ית גלעד
 עד דן: ב וית כל נפתלי וית

רש"י

שחקים לשבתו ומעונתו, ומתחת מעונתו כל בעלי
 זרוע שוכנים: זרעת עולם. סיחון ועוג ומלכי
 פנעו, שהיו תקפו וגבורתו של עולם, לפיכך, על
 פרסם יחרדו ויזועו וכחם חלש מפניו. לעולם
 אימת הגבה על הנמוך, והוא שהלח והגבורה שלו
 בעזרה: ויגרש מפניך אויב. ויאמר לך 'השמד
 אותם': מענה. כל תבה שצריכה למ"ד בתחלתה
 הטיל לה ה"א בסופה: (כח) בטח בך. כל יחיד
 ויחיד "איש תחת גפנו ותחת תאנתו", מפזרין ואין
 צריכין להתאסף ולישב יחד מפני האויב: עין
 יעקב. כמו: (כמדבר יא) "ועינו פעין הבללח", פעין
 הברכה שברכם יעקב, לא כבדך שאמר רמיה:
 (ירמיה טו) "בדך ישבתי", אלא פעין הבטחה
 שהבטיחם יעקב: (בראשית מח) "והיה אלהים
 עמכם, והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם": יערפו.
 יטיפו: אף שמיו יערפו-טל. אף ברכתו של יצחק
 נוספת על ברכתו של יעקב: (שם כז) "ויתן לך
 האלהים מטל השמים וגו'": (כט) אשריך
 ישראל. לאחר שפרט להם הברכות, אמר להם:
 'מה לי לפרט לכם, כלל דבר: הפל שלכם':

אשריך ישראל מי כמוך. תשועתך בה' אשר הוא
 מגן עזרך, (ואשר הוא) וחרב גאותך: ויבכשו
 איביך לך. כגון הגבעונים שאמרו: (יהושע ט)
 "מארץ רחוקה באו עבדיך וגו'": ואתה על-
 במותימו תדרך. כענין שנאמר: (שם י) "שימו את
 רגליכם על צוארי המלכים האלה": (א) מערכת
 מואב אל-הר נבו. כמה מעלות היו, ופסען משה
 בפסיעה אחת: את-כל-הארץ. הראהו את כל ארץ
 ישראל בשלותה והמציקין העתידין להיות מציקין
 לה: עד-דן. הראהו בני דן עובדים עבודת
 כוכבים, שנאמר: (שופטים יח) "ויקמו להם בני דן
 את הפסל", והראהו שמשון שעתיד לצאת ממנו
 למושיע: (ב) ואת כל-נפתלי. הראהו ארצו
 בשלותה וחרבנה, והראהו דבורה וברק מקדש
 נפתלי נלחמים עם סיסרא וחילותיו: ואת-ארץ
 אפרים ומנשה. הראהו ארצם בשלותה ובחרבנה,
 והראהו יהושע נלחם עם מלכי פנעו, שבא
 מאפרים, וגדעון שבא ממנשה, נלחם עם מדין
 ועמלק: ואת כל-ארץ יהודה. בשלותה ובחרבנה,
 והראהו מלכות בית דוד ונצחונם: עד הים

הַאֲחֵרוֹן כְּשִׁי': ג וְאֶת־הַנֶּגֶב וְאֶת־הַכֶּכֶר בְּקַעַת
 יִרְחוּ עִיר הַתְּמָרִים עַד־צֶעַר כְּשִׁי': ד וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֵלָיו זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי
 לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרַעְךָ
 אֶתְנַנָּה הִרְאִיתִיךָ בְּעֵינַיִךָ וְשָׂמָּה לֹא
 תַעֲבֹר כְּשִׁי': ה וַיִּמַּת שָׁם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה
 בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל־פִּי יְהוָה כְּשִׁי': ו וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּנֵי
 בְּאֶרֶץ מוֹאָב מִוַּל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא־יָדַע אִישׁ
 אֶת־קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה כְּשִׁי': ז וּמֹשֶׁה בֶן־
 מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּמָתוֹ לֹא־כָהָתָה עֵינָיו
 וְלֹא־נָס לַחֹה כְּשִׁי': ח וַיִּכְכּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־
 מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיָּתְמוּ יְמֵי

ארעא דאפרים ומנשה וית כל
 ארעא דיהודה עד ימא מערבא:
 ג וית דרומא וית מישרא בקעתא
 דירחו קרפא דדקליא עד צער:
 ד ואמר יי לה דא ארעא די
 קנימת לאברהם ליצחק וליעקב
 למימר לבניך אתננה אחזיתך
 בעיניך ולתמן לא תעבר:
 ה ומית תמן משה עבדא די
 בארעא דמואב על מימרא די:
 ו וקבר יתה בחילתא בארעא
 דמואב לקבל בית פעור ולא ידע
 אנש ית קברתה עד יומא הדין:
 ז ומשה בר מאה ועשרין שנין
 בד מית לא כהת עינוהי ולא
 שנא זיו יקרא דאפוהי: ח וככו
 בני ישראל ית משה במישריא

רש"י

חסר כלום, והוא אומר (לעיל לא): "לקוח את ספר
 התורה הזה?" אלא הקדוש ברוך הוא אומר,
 ומשה פותח בדמע: על-פי ה'. בנשיקה:
 (ו) ויקבר אתו. הקדוש ברוך הוא בכבודו. (ספרי
 נשא) רבי ישמעאל אומר: הוא קבר את עצמו, וזהו
 אחד משלשה אתין שהיה רבי ישמעאל דורש בן,
 כיוצא בו (במדבר ו) "ביום מלאת ימי נזרו יביא
 אותו", הוא מביא את עצמו, כיוצא בו (ויקרא כב)
 "והשיאו אותם עון אשמה", וכי אחרים משיאים
 אותם? אלא הם משיאים את עצמם: מול בית
 פעור. קברו היה מוכן שם מששת ימי בראשית,
 לכפר על מעשה פעור, וזה אחד מן הדברים
 שנבראו בערב שבת בין השמשות (אבות פ"ה):
 (ז) לא-כהתה עינו. אף משמת: ולא-נס לחה.
 לחלוחית שבו, לא שלט בו רקבון ולא נהפך תאר
 פניו: (ח) בני ישראל. הזכרים, אבל באהרן
 מתוף שהיה רודף שלום ונותן שלום בין איש
 לרעהו ובין אשה לבעלה, נאמר: (במדבר כ) "כל

האחרון. ארץ המערב בשלותה ובחרבנה. דבר
 אחר: אל תקרי "הים האחרון", אלא 'היום
 האחרון', הראהו הקדוש ברוך הוא כל המארכות
 שעתידין ליארע לישראל עד שיחיו המתים:
 (ג) ואת-הנגב. ארץ הדרום. דבר אחר: מערת
 המכפלה, שנאמר: (במדבר יג) "ויצעלו בנגב, ויבא
 עד חברון": ואת-הכפר. הראהו שלמה יוצק כלי
 בית המקדש, שנאמר: (מלכים א ז) "בכפר הירדן
 יצקם המלך במעבה האדמה": (ד) לאמר לזרעך
 אתננה הראיתיך. כדי שתלך ותאמר לאברהם,
 ליצחק וליעקב: 'שבועה שנשבע לכם הקדוש
 ברוך הוא, קנימה, וזהו לאמר, לך הראיתיך לה,
 אבל גזרה היא מלפני ששמה לא תעבר, שאלולי
 כן, הייתי מקנימך עד שתראה אותם נטועים
 וקבועים בה, ותלך ותגיד להם: (ה) וימת שם
 משה. (ב"ב טו) אפשר משה מת, וכתיב: "וימת
 שם משה"? אלא עד כאן כתב משה, מכאן ואילך
 כתב יהושע. רבי מאיר אומר: אפשר ספר התורה

דמוֹאֵב תִּלְתִּין יוֹמִין וּשְׁלִימוֹ יוֹמִי
 בְּכִיתָא אֲבָלָא דְמֹשֶׁה: ט וַיְהוֹשֶׁעַ
 בַּר נּוּן מְלִי רוּחַ חֲכָמָתָא אָרִי
 סִמְךָ מֹשֶׁה יְת יְדוּהִי עֲלוּהִי
 וְקָבִילוּ מִנָּה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַבְדוּ
 כְּמָא דִּי פִקִּיד יִי יְת מֹשֶׁה: י וְלֹא
 קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה דִּי
 אֲתַגְּלִי לֵה יִי אֲפִין בְּאֲפִין:
 יא לְכָל אֲתִיָּא וּמוֹפְתִיָּא דִּי
 שְׁלַחָה יִי לְמַעַבְדַּב בְּאַרְעָא
 דְּמִצְרַיִם לְפִרְעָה וּלְכָל עַבְדוּהִי
 וּלְכָל אֲרָעָה: יב וּלְכָל יָדָא
 תַּקְפָּתָא וּלְכָל חֲזוּנָא רְבָא דִּי עַבְד
 מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל: חֲזַק

בְּכִי אֲבָל מֹשֶׁה כְּסִי: ט וַיְהוֹשֶׁעַ בֶּן-נוּן מֵלֵא רוּחַ
 חֲכָמָה כִּי-סִמְךָ מֹשֶׁה אֶת-יָדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ
 אֵלָיו בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֶת-מֹשֶׁה: י וְלֹא-קָם עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל
 כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדְעוּ יְהוָה פָּנִים אֶל-פָּנִים: כְּסִי:
 יא לְכָל-הָאֲתֹת וְהַמוֹפְתִים אֲשֶׁר שְׁלַחוּ יְהוָה
 לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפִרְעָה וּלְכָל-עַבְדָּיו
 וּלְכָל-אֲרָצוֹ: יב וּלְכָל הַיָּד הַחֲזָקָה וּלְכָל
 הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָּל-
 יִשְׂרָאֵל: כְּסִי: חֲזַק

מ"א פסוקים גאוא"ל סימן

רש"י

נסים וגבורות שבמדבר הגדול והנורא: לעיני
 כל-ישראל. שנשאו לבו לשבר הלווחות לעיניהם,
 שנאמר: (לעיל ט) "ואשברם לעיניכם", והסכימה
 דעת הקדוש ברוך הוא לדעתו, שנאמר: (לעיל י)
 "אשר שברת", יישר כחך ששברת (שבת פז): חסלת

פרשת וזאת הברכה

בית ישראל, זכרים ונקבות: (י) אשר ידעו ה'
 פנים אל-פנים. שהיה לבו גם בו ומדבר אליו בכל
 עת שרוצה, כענין שנאמר: (שמות לב) "ועתה
 אעלה אל ה'", (במדבר ט) "עמדו ואשמעה מה
 יצוה ה' לכם": (יב) ולכל היד החזקה. שקבל
 את התורה בלווחות בידיו: ולכל המורא הגדול.

לוח זמנים לשבוע יום הכיפורים בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שישי

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ו	א	ו	א	ו	א	אדמוה"ז		מג"א		ו	א	
								ו	א	ו	א			
18:43	17:38	18:27	18:38	17:56	18:07	9:44	9:43	8:43	8:41	7:44	7:41	5:39	5:32	אוסטריה וינה
18:55	17:58	18:42	18:37	18:16	18:12	10:13	10:16	9:13	9:17	8:24	8:29	6:11	6:19	אוסטרליה מלבורן
18:44	17:41	18:29	18:39	17:59	18:09	9:48	9:47	8:47	8:45	7:50	7:47	5:43	5:37	אוקראינה אודסה
18:28	17:23	18:12	18:23	17:41	17:52	9:29	9:28	8:28	8:26	7:29	7:26	5:24	5:17	אוק. דנייפרופטרובסק
18:55	17:49	18:39	18:50	18:07	18:18	9:54	9:53	8:53	8:50	7:51	7:47	5:49	5:41	אוקראינה ז'יטומיר
18:49	17:42	18:32	18:44	18:00	18:11	9:48	9:47	8:47	8:44	7:44	7:40	5:42	5:34	אוקראינה קייב
19:08	18:06	18:53	19:03	18:24	18:34	10:13	10:12	9:12	9:10	8:16	8:13	6:08	6:02	איטליה מילאנו
19:26	18:31	19:13	19:10	18:49	18:45	10:46	10:50	9:46	9:51	9:00	9:05	6:45	6:53	ארגנטינה ב. איירס
18:45	17:48	18:32	18:40	18:06	18:14	9:56	9:56	8:55	8:54	8:05	8:04	5:52	5:48	ארה"ב בולטימור
18:37	17:38	18:23	18:32	17:56	18:05	9:46	9:46	8:45	8:44	7:54	7:52	5:41	5:37	ארה"ב ברוקלין נ.י.
18:29	17:34	18:16	18:23	17:52	17:59	9:44	9:43	8:43	8:42	7:56	7:55	5:40	5:36	ארה"ב לוס אנג'לס
18:53	18:01	18:42	18:47	18:19	18:25	10:11	10:12	9:11	9:11	8:29	8:29	6:09	6:07	ארה"ב מיאמי
19:15	18:15	19:01	19:10	18:33	18:42	10:22	10:22	9:21	9:20	8:29	8:26	6:17	6:12	ארה"ב מישגן
18:37	17:39	18:24	18:32	17:57	18:06	9:47	9:47	8:46	8:45	7:55	7:53	5:42	5:38	ארה"ב ניו ג'רסי
18:33	17:34	18:19	18:28	17:52	18:00	9:42	9:42	8:41	8:40	7:50	7:47	5:38	5:33	ארה"ב ניו הייבן
18:31	17:32	18:17	18:26	17:50	17:59	9:40	9:40	8:39	8:38	7:47	7:45	5:36	5:31	ארה"ב שיקאגו
18:35	17:44	18:24	18:23	18:02	18:00	9:59	10:01	8:59	9:02	8:17	8:21	5:58	6:03	ברזיל סאן פאולו
18:22	17:30	18:10	18:09	17:48	17:47	9:45	9:48	8:45	8:49	8:04	8:07	5:44	5:49	ברזיל ריו דה ז'נרו
18:52	17:44	18:35	18:47	18:02	18:14	9:49	9:48	8:48	8:45	7:44	7:40	5:43	5:35	בריטניה לונדון
19:04	17:54	18:46	18:59	18:12	18:24	9:58	9:56	8:57	8:53	7:49	7:44	5:52	5:43	בריטניה מנצ'סטר
19:15	18:09	18:59	19:10	18:27	18:38	10:15	10:14	9:14	9:11	8:12	8:08	6:09	6:01	גרמניה פרנקפורט
18:16	17:22	18:04	18:10	17:40	17:46	9:32	9:32	8:31	8:31	7:46	7:45	5:28	5:25	ישראל באר שבע
18:15	17:09	18:03	18:10	17:39	17:46	9:31	9:30	8:30	8:29	7:44	7:43	5:27	5:24	ישראל חיפה
18:14	16:58	18:02	18:08	17:38	17:44	9:30	9:29	8:29	8:28	7:44	7:43	5:26	5:23	ישראל ירושלים
18:16	17:20	18:04	18:11	17:40	17:47	9:32	9:31	8:31	8:30	7:46	7:45	5:28	5:25	ישראל תל אביב
18:51	17:48	18:36	18:46	18:06	18:16	9:54	9:53	8:53	8:51	7:56	7:53	5:49	5:43	מולדובה קישינב
19:06	18:16	18:55	19:00	18:34	18:38	10:27	10:28	9:27	9:27	8:46	8:47	6:24	6:24	מקסיקו מקסיקו
19:02	18:14	18:52	18:54	18:32	18:33	10:26	10:28	9:26	9:28	8:49	8:50	6:25	6:26	סינגפור סינגפור
18:29	17:20	18:12	18:24	17:38	17:50	9:25	9:24	8:24	8:21	7:19	7:14	5:19	5:11	פולין ורשא
19:26	18:24	19:11	19:21	18:42	18:51	10:30	10:29	9:29	9:27	8:33	8:30	6:25	6:19	צרפת ליאון
19:39	18:35	19:24	19:34	18:53	19:03	10:40	10:39	9:39	9:37	8:39	8:36	6:35	6:28	צרפת פריז
19:01	18:01	18:47	18:56	18:19	18:28	10:07	10:06	9:06	9:04	8:12	8:10	6:02	5:57	קנדה טורונטו
18:39	17:38	18:25	18:34	17:56	18:05	9:44	9:43	8:43	8:41	7:47	7:44	5:39	5:33	קנדה מונטריאול
19:27	18:14	19:08	19:22	18:32	18:45	10:17	10:15	9:16	9:12	8:04	7:59	6:11	6:01	רוסיה מוסקבה
19:23	18:08	19:04	19:18	18:26	18:40	10:10	10:08	9:09	9:05	7:54	7:47	6:04	5:54	רוסיה רוסטוב
19:13	18:09	18:57	19:08	18:27	18:37	10:15	10:14	9:14	9:12	8:16	8:13	6:10	6:03	שוויץ ציריך

1. הזמנים המצוינים בלוח הזמנים הם על פי החישובים שנערכו בספר "זמנים כהלכה" מאת הרב יהודה לוי.
 2. כל הזמנים הם על פי השעון הרגיל, במדינות בהם נהוג "שעון קיץ" (גם בישראל), צריך להוסיף שעה בתאריכים בהם נהוג שעון הקיץ.
 3. זמן שקיעת החמה הוא לפי חישוב השקיעה הנראית.
 4. זמן צאת הכוכבים הוא על פי שיטת אדמו"ר הזקן.

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעידינו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומפל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

בחסות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית, שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606108

ת.ד. 373 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: OrHachasidus@DvarMalchus.Org * USA@DvarMalchus.Org

Internet: www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס

Dvar Malchus

Issue # 00078

16/09/2007